ទស្សនាវដ្ដីនៃមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

ស្វែងរកការពិត

- បារ៉ាក់ អូបាម៉ា នៅក្រោមសម្រស់ដ៏ត្រចះត្រចង់ដែលមិនចេះសាបសូន្យ
- ការបង្កើតគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សនៅតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍

ចែកជូនដោយឥតគិតថ្លៃដល់មន្ទីរស្រុកនិងឃុំទូទាំងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

លេខ១៥៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១២

ស្វែងរកការពិត

ទស្សនាវដ្ដីនៃមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

លេខ១៥៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១២

មាតិកា

◆បារ៉ាក់ អូបាម៉ា នៅក្រោមសម្រស់ ១

◆សិទ្ធិមនុស្ស ដែលជាសិទ្ធិរស់រានមានជីវិត ៤

◆ដំណើរទស្សនកិច្ចជាប្រវត្តិសាស្ត្រលើកទីមួយ ៧

ផ្នែកឯកសារ

◆ចម្លើយសារភាពរបស់ ព្រំ សុធា ១០

◆បញ្ជីឈ្មោះ និងរូបថតអ្នកទោសមន្ទីរស-២១ ....១៩

ផ្នែកប្រវត្តិសាស្ត្រនិងការស្រាវជ្រាវ

◆តាំង គីម ជីវិតកម្មពៀរ និងការចង់បាន ២៤

◆មាស វឿន អតីតអនុប្រធានកងពលទី១ ....២៧

ផ្នែកច្បាប់

◆អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចថា ៣១

វេទិកាពិភាក្សាសាធារណៈ

◆ការចងក្រងឯកសារក្រោយពីអំពើឃោរឃៅ ៣៥

◆ការបង្កើតគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សនៅតំបន់ ៤០

◆ពិភពមួយដែលគ្មានសង្គ្រាម ៤៨

ទំព័រស្រាវជ្រាវរកគ្រួសារ

◆ ដំណើរឆ្លងកាត់របបខ្មែរក្រហម ៥៦

បូជនីយដ្ឋានអ្នកសារព័ត៌មាន

ខួបលើទី៦៤ នៃទិវាសិទ្ធិមនុស្ស “ធុរកិច្ច និងសិទ្ធិមនុស្ស”

រក្សាសិទ្ធិ

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា

អនុញ្ញាតឲ្យបោះពុម្ពផ្សាយដោយ
ក្រសួងព័ត៌មាននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ប្រកាសទេសរដ្ឋមន្ត្រីនិងរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន
លេខ០២៩១ពម.៩៩
ចុះថ្ងៃទី២ ខែសីហាឆ្នាំ១៩៩៩

រូបថតឯកសារៈ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា
និងសារមន្ទីរឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង

ស្នេរលេខនេះ ៖ *អេង កុកថាយ, អាន ហាញឌុល, ចន ឆរឆើអារី, ស៊ីវ ធួន* ***អ្នកនិពន្ធនិងស្រាវជ្រាវ*** ៖ *ទាវ សារៈមុនិន្ទ, ស៊ិន សុធីតា* ***អ្នកបកប្រែ*** ៖ *នង ច័ន្ទមល្លិកា, ភួង ច័ន្ទប្រណិត* ***និពន្ធនាយក*** ៖ *ឆាំង យុ និង ញាណ សុជាតិ* ***ជំនួយការនិពន្ធនាយក*** ៖ *សោម ប៊ុនថន* ***ក្រាហ្វិកកុំព្យូទ័រ*** ៖ *សោម ប៊ុនថន* ***គ្រប់គ្រងការចែកផ្សាយ*** ៖ *ឆេង វេង* Email: dccam@online.com.kh, Homepage: www.dccam.org

បារ៉ាក់ អូបាម៉ា នៅក្រោមសម្រស់ដ៏ត្រចះត្រចង់ ដែលមិនចេះសាបសូន្យនៃប្រាសាទអង្គរវត្ត

កិច្ចការនយោបាយកំពូល ការដឹកនាំរដ្ឋ និងយុទ្ធសាស្រ្តនយោបាយធំៗកកើតចេញពីបញ្ហាតូចៗ និងយុទ្ធសាស្រ្តសាមញ្ញបូកបញ្ចូលគ្នា ។ ជាមួយគ្នានេះ ដំណើរការប្រជុំកំពូល ទំនាក់ទំនងការទូត និងអង្គប្រជុំផ្សេងៗដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាចម្បងរវាងប្រទេសធំៗទាំងឡាយ ក៏កើតចេញមកពីការស្វែងរកដំណោះស្រាយបញ្ហាតូចៗដែរ ។ នៅពេលដែលបញ្ហាតូចៗទាំងនេះត្រូវបានដោះស្រាយ ហើយកិច្ចព្រមព្រៀងត្រូវបានបង្កើតឡើង ចំណុចទាស់ទែងគ្នាត្រូវបានកំណត់ច្បាស់លាស់ ហើយអ្វីដែលត្រូវធ្វើបន្ទាប់ទៀតនោះ គឺបូកបញ្ចូលរឿងរ៉ាវតូចៗឲ្យទៅជាមេរៀនដែលមានប្រយោជន៍ ។ បញ្ហានៅក្នុងកិច្ចការនយោបាយថ្នាក់កំពូលទាំងអស់ ទាមទារឲ្យមានការបង្ហាញតាមរយៈការប្រើប្រាស់រូបភាពសម្លេង ឬនិមិត្តរូបផ្សេងទៀត ដើម្បីឆ្លុះបញ្ចាំងនូវរឿងរ៉ាវពិតប្រាកដឲ្យបានច្បាស់លាស់ និងធ្វើឲ្យមានលក្ខណៈកន្ត្រាក់អារម្មណ៍ ។ កិច្ចប្រជុំថ្នាក់កំពូលនិងការធ្វើសុន្ទរកថានៅចំពោះមុខថ្នាក់ដឹកនាំធំៗ នៅក្នុងសន្និសីទដែលមានការលម្អរចនាយ៉ាងត្រចះត្រចង់ និងដ៏មានតម្លៃក្នុងការជំរុញឲ្យមានការសម្រេចបាននូវសន្តិភាព សន្តិសុខ សហប្រតិបត្តិការ និងសិទ្ធិមនុស្ស ។ ប៉ុន្តែសុន្ទរកថាសំខាន់ៗក៏ទាមទារឲ្យមានការរចនាតុបតែងឆាកដ៏អធិកអធម ។ ដំណោះស្រាយដ៏ប៉ិនប្រសប់ ក៏ទាមទារឲ្យមានបរិយាកាសល្អដែរ ។ ទស្សនកិច្ចធំៗរបស់ថ្នាក់ដឹកនាំអន្តរជាតិ ទាមទារឲ្យមានកាយវិការជានិមិត្តរូបណាមួយដែលប្រែក្លាយរឿងរ៉ាវនយោបាយនិងសិល្បៈដឹកនាំរដ្ឋទៅជាអ្វីមួយដែលសាធារណជនអាចចងចាំជាប្រវត្តិសាស្រ្ត ។

ដូចគ្នានេះដែរ ដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់លោកប្រធានាធិបតីសហរដ្ឋអាមេរិក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា បង្ហាញឲ្យឃើញនូវលក្ខណៈប្រវត្តិសាស្រ្តយ៉ាងពិតប្រាកដមួយ ។ លោកគឺជាប្រធានាធិបតីកំពុងកាន់ដំណែងដំបូងបង្អស់របស់សហរដ្ឋអាមេរិកដែលបានមក

លោកប្រធានាធិបតីសហរដ្ឋអាមេរិក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា ចូលរួមពិសារភោជនីអាហារពេលល្ងាចជាមួយបណ្តាមេដឹកនាំប្រទេសអាស៊ាន និងប្រទេសដែលជាដៃគូអាស៊ាន នៅមជ្ឈមណ្ឌលកោះពេជ្រ កាលពីថ្ងៃទី១៩ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១២

សម្តេច ហ៊ុន សែន ស្វាគមន៍លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មុនពេលពិធីពិសារអាហារពេលល្ងាចនៅមជ្ឈមណ្ឌលកោះពេជ្រកាលពីថ្ងៃទី១៩ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១២

ធ្វើទស្សនកិច្ចនៅប្រទេសកម្ពុជា ហើយប្រជាជនកម្ពុជារង់ចាំការមកដល់របស់លោកដោយក្តីអន្ទះសាជាយូរមកហើយ ។ ក៏ប៉ុន្តែនៅមានចំណុចជាច្រើនដែលលោកខកខានមិនបានបំពេញនៅក្នុងឱកាសនៃដំណើរទស្សនកិច្ចជាប្រវត្តិសាស្ត្រនេះ ។

នៅប្រទេសថៃ លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា បានចូលជួបសម្តែងការគួរសមជាមួយព្រះមហាក្សត្រថៃ ហើយត្រូវបានស្វាគមន៍ដោយថ្នាក់ដឹកនាំព្រះពុទ្ធសាសនាជាច្រើនអង្គនៅវត្តភូ ។ លោកបានជួបជាមួយនាយករដ្ឋមន្ត្រីថៃ យីងឡាក់ ស៊ីណាវ៉ាត្រា ដែលបានរៀបចំអាហារពេលល្ងាចជាផ្លូវការដ៏រំភើបមួយជូនលោកប្រធានាធិបតី ។ លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា និងលោកស្រី យីងឡាក់ ស៊ីណាវ៉ាត្រា បានធ្វើសន្និសីទសារព័ត៌មានរួមគ្នាមួយ និងចូលរួមក្បួនត្រួតពលកិត្តិយសដ៏ខត្តុង្គខត្តម ។

នៅប្រទេសភូមា លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា ត្រូវបានទទួលស្វាគមន៍ដោយប្រជាពលរដ្ឋភូមារាប់ម៉ឺននាក់នៅតាមដងផ្លូវ ។ លោកបានជួបជាមួយមេដឹកនាំសិទ្ធិមនុស្សដ៏មានប្រជាប្រិយភាពមួយរូបគឺលោកស្រី អ៊ុងសាន ស៊ូជី នៅគេហដ្ឋានរបស់លោកស្រីក្បែរមាត់បឹង ។ លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា និងលោកស្រី អ៊ុងសាន ស៊ូជី បានធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ប្រកបដោយភាពជំរុញទឹកចិត្ត និងក្តីសង្ឃឹម ។ លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា បានឡើងធ្វើសុន្ទរកថានៅសកលវិទ្យាល័យយ៉ាំងហ្គោនដល់សិស្សានុសិស្សដែលជានិមិត្តរូបមួយជំរុញឲ្យមានរបត់លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនៅប្រទេសភូមា ។

ក៏ប៉ុន្តែ នៅប្រទេសកម្ពុជាស្ថានភាពមិនសូវមានលក្ខណៈអធិកអធមដូចនៅប្រទេសថៃ និងភូមាទេ ។ នៅពេលមកដល់ប្រទេសកម្ពុជា ក្បួនអមដំណើររថយន្តរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា បានបើកតាមផ្លូវដែលគ្មានមនុស្សម្នាឈរអបអរសាទរម្នាក់សោះ ។ កម្ពុជាមិនបានរៀបចំក្បួនត្រួតពលកិត្តិយស ហើយក៏មិនមានស្ត្រីដែលបង្ហាញពីប្រពៃណី និងភាពអង់អាចទទួលស្វាគមន៍លោកប្រធានាធិបតីដែរ ។ ដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា ត្រូវបានចាត់ទុកថាជារឿងសាមញ្ញ ដោយមិនមានការរៀបចំអធិកអធម និងអស្ចារ្យ ។ ខ្ញុំមានការសោកស្តាយដែលលោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មិនបានទស្សនាប្រាសាទអង្គរវត្ត ។

ទង្វើបែបនេះអាចជាសញ្ញាណមួយថា ដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា ដែលប្រជាជនកម្ពុជារំពឹងទុកយ៉ាងខ្លាំងនោះ មិនសូវមានសារៈសំខាន់ទេ ហើយក៏មិនបានបង្ហាញនូវកាយវិការណាមួយដែលជំរុញគំនិតឲ្យមានការប្រសើរឡើងនូវចំណងមិត្តភាពដ៏យូរអង្វែងដែរ ។ ដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា គឺដើម្បីចូលរួមប្រជុំអាស៊ានតែប៉ុណ្ណោះ មិនមែនដើម្បីមកកាន់ប្រទេសកម្ពុជាទេ ។ សម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជា ដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មិនបានធ្វើឡើងក្នុងបំណងបង្កើតវេទិកាជាប្រវត្តិសាស្ត្រ ជំរុញឲ្យមានការប្រសើរឡើងនូវមិត្តភាព និងផ្តល់នូវភាពវិសេសវិសាលនោះទេ ។ កិច្ចប្រជុំបានប្រព្រឹត្តឡើងប្រកបដោយបរិយាកាសល្អ ហើយពិភាក្សាពីបញ្ហាសំខាន់ៗជាច្រើនតែភាពខ្វះខាតនូវការបង្កើតវេទិកាជាប្រវត្តិសាស្ត្រ ខ្លឹមសារសំខាន់ៗ និងកាយវិការដែលជានិមិត្តរូបចំពោះដំណើរទស្សនកិច្ចនេះបានបង្ហាញថា កម្ពុជាត្រូវធ្វើដំណើរដ៏វែងឆ្ងាយទៅមុខទៀត ។

ខ្ញុំមានការសោកស្តាយត្រង់ថា ដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មិនបានសម្លឹងមើលកម្ពុជាឲ្យបានច្រើនជាងនេះ ដើម្បីគយគន់មើលវប្បធម៌ដ៏ស្រស់ផូរផង់របស់ប្រទេសកម្ពុជានិងប្រជាជនរាប់លានដែលប្រឹងរស់ពីរបបខ្មែរក្រហមដោយក្តីសង្ឃឹម

ចំពោះអនាគត ប្រសិនបើទុកបញ្ហានយោបាយមួយអន្ទើសិន ។ ថ្នាក់ដឹកនាំរបស់រដ្ឋាភិបាលនានាត្រូវគោរពតាមរបៀបវារៈដែលបានគ្រោងទុក និងត្រូវដោះស្រាយបញ្ហាដែលកំពុងតែកើតមានឡើងដែលជាកិច្ចការចាំបាច់ដែលត្រូវធ្វើ ។ កម្ពុជាគឺជាទឹកដីមួយប្រកបដោយភាពស្រស់បវរ ហើយខ្ញុំសង្ឃឹមថា លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា ក៏ទទួលអារម្មណ៍នូវសម្រស់ដ៏គ្រប់គ្រងនេះដែរ ។ ខ្ញុំក៏រំពឹងដែរថា ថ្ងៃណាមួយ លោកនឹងនាំក្រុមគ្រួសារមកទស្សនាប្រាសាទអង្គរវត្តដ៏អស្ចារ្យនេះ ។ មានហេតុផលជាច្រើនដែលជំរុញឲ្យលោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា (ឬមេដឹកនាំពិភពលោកផ្សេងទៀត) គួរមកទស្សនាប្រាសាទអង្គរវត្ត ។

ប្រាសាទអង្គរវត្តឋិតក្នុងចំណោមអច្ឆរិយវត្ថុទាំងប្រាំពីររបស់ពិភពលោកនិងជាសម្បត្តិមនុស្សជាតិ ហើយប្រាសាទនេះផ្តល់នូវអត្ថន័យយ៉ាងជ្រាលជ្រៅសម្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់រូប និងជានិមិត្តរូបនៃអរិយធម៌របស់កម្ពុជានាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ។ ប្រាសាទអង្គរវត្តគឺជានិមិត្តរូបនៃអរិយធម៌ដែលអាចធ្វើឲ្យលុបបាត់នូវអតីតកាលប្រកបទៅដោយភាពចម្រូងចម្រាសរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ។ ប្រាសាទអង្គរវត្តគឺជាវត្ថុបុរាណដ៏ស័ក្តិសិទ្ធិនៃអរិយធម៌ខ្មែរដែលបានជម្នះឧបសគ្គធំៗរាប់មិនអស់ ។ កម្ពុជាបានឆ្លងផុតដំណាក់កាលរបបអាណានិគម ការកាប់សម្លាប់ សង្គ្រាម អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ គ្រោះទុរ្ភិក្ស និងអំពើឈ្លានពានពីសំណាក់បរទេស ។ ស្រដៀងគ្នានេះដែរ ប្រាសាទអង្គរវត្តបានឈរបង្អួតខ្លួនរាប់ពាន់ឆ្នាំមកហើយក្រោមដំណក់ទឹកភ្លៀង កម្តៅថ្ងៃដ៏ក្តៅហែង និងខ្យល់ព្យុះបក់បោកគ្មានត្រាប្រណី ។ ប្រៀបបានដូចជាវប្បធម៌ខ្មែរដូច្នោះដែរ ប្រាសាទអង្គរវត្តនៅតែទាក់ចិត្តទាក់អារម្មណ៍អ្នកទស្សនា និងមនុស្សគ្រប់រូបដែលកោតសរសើរមិនដាច់ពីមាត់នូវវប្បធម៌ដ៏គ្រប់គ្រងនេះ ។

ដូចគ្នាទៅនឹងប្រទេសថៃ និងភូមាដែរ កម្ពុជាគឺជាប្រទេសដែលមានវប្បធម៌គ្រប់គ្រងនិងប្រកបដោយភាពទន់ភ្លន់ ។ ខ្ញុំសង្ឃឹមថា លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា បានឃើញភាពទន់ភ្លន់នេះតាមរយៈគំនូរមួយផ្ទាំងដ៏ធំនៅពីមុខលោក នៅពេលដែលលោកឈរពីមុខជាមួយសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី ហ៊ុន សែន ។ ការទទួលបាននូវសម្រស់ដ៏ទន់ភ្លន់បែបនេះនៅប្រាសាទអង្គរវត្តគឺជាការរំលឹកថា ភាពរុងរឿងរបស់ប្រទេសកម្ពុជានឹងមានសម្រស់មិនចេះសាបសូន្យ ទោះបីជាទស្សនវិស័យសម្រាប់អនាគតនៅកំពុងលូតលាស់យ៉ាងណាក៏ដោយ ។

ឆាំង យុ

លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា នៅវិមានសន្តិភាពដែលមានរូបប្រាសាទអង្គរវត្តនៅពីក្រោយ ។ រូបថត ៖ សេតវិមាន

សិទ្ធិមនុស្ស ដែលជាសិទ្ធិរស់រានមានជីវិត សេចក្តីប្រកាសស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស និងអនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍

ដោយសារកម្ពុជាជាជនរងគ្រោះនៃអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងអំពើយង់ឃ្នង កម្ពុជាប្រកាន់ជំហរយ៉ាងអង់អាចក្នុងការក្រើនរំឭកសហគមន៍អន្តរជាតិ អំពីសន្ធិសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សសម័យទំនើប ដំបូងរបស់ខ្លួនដែលជាអនុសញ្ញាស្តីពីការទប់ស្កាត់ និងការដាក់ទោសទណ្ឌឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ ។ អនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍គឺជាសន្ធិសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សសម័យទំនើបដំបូង ដែលទទួលបានការទទួលស្គាល់ ជាពិសេសដោយហេតុថាអនុសញ្ញានេះបង្ហាញលក្ខណៈនៃចលនាសិទ្ធិមនុស្សក្នុងសម័យក្រោយឆ្នាំ១៩៤៥ ។ ជាងនេះទៅទៀតដូចជាក្នុងករណីប្រទេសកម្ពុជា អនុសញ្ញានេះ មានទម្ងន់ខាងសីលធម៌ ដែលកើតចេញពីប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់កម្ពុជា និងការបន្តជជែកពីកាតព្វកិច្ចរបស់មនុស្សជាតិនាពេលបច្ចុប្បន្ន ។

ចលនាសិទ្ធិមនុស្ស ដែលត្រូវបានរំលឹកនៅថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ បានទាញលក្ខណៈសំខាន់ពីលិខិតុបករណ៍ផ្លូវច្បាប់ និងទស្សនៈដែលលើកឡើងបន្ទាប់ពីសង្គ្រាមលោកលើកទី២ ។ គួរឲ្យកត់សម្គាល់ធម្មនុញ្ញរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិបានបង្កើតឲ្យមានការបន្តការប្តេជ្ញាចំពោះសិទ្ធិមនុស្សជាមូលដ្ឋាន ។ មាត្រា១ បានចែងថាមួយក្នុងចំណោមគោលបំណងរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ គឺដើម្បីសម្រេចឲ្យបានកិច្ចសហការរបស់អន្តរជាតិក្នុងការលើកស្ទួយ និងការជំរុញឲ្យមានការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស និងសេរីភាពជាមូលដ្ឋានសំរាប់មនុស្សជាតិទាំងអស់គ្នាដោយគ្មានការបែងចែកពូជសាសន៍ ភេទ ភាសា ឬសាសនា ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ធម្មនុញ្ញរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ មិនបានពិពណ៌នាអំពីសិទ្ធិមនុស្ស ឬបង្កើតអាណត្តិជាក់លាក់ណាមួយ ឬយន្តការក្នុងការធានាឲ្យមានការអនុវត្តសិទ្ធិមនុស្សក្នុងបណ្តារដ្ឋសមាជិកឡើយ ។ ជាងនេះទៅទៀត ភាសាដែលប្រើសម្រាប់គាំទ្រសិទ្ធិមនុស្សក្នុងធម្មនុញ្ញរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ មិនហួសពីពាក្យ “ការលើកស្ទួយ” និង “ការជំរុញ” ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត អនុសញ្ញាដែលបានអនុម័តក្រោយធម្មនុញ្ញរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ និងមុនសេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស បានកំណត់ឲ្យប្រទេសជាច្រើនប្រើចំណាត់ការកាត់ទោស និងការទប់ស្កាត់ក្នុងការគាំទ្រសិទ្ធិមនុស្សជាមូលដ្ឋានដែលជាសិទ្ធិរស់រានមានជីវិត ។ អនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍

ការដង្ហែរក្បួនពីពហុកីឡដ្ឋានជាតិអូឡាំពិកឆ្ពោះទៅកាន់ទីលានសេរីភាពក្នុងឱកាសប្រារព្ធ

នៅថ្ងៃទី៩ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៤៨ កើតចេញពីការស្អប់ខ្ពើមយ៉ាងខ្លាំងចំពោះគោលនយោបាយកំណាចរបស់ជនណាហ្ស៊ីអាល្លឺម៉ង់អំឡុងសង្គ្រាមលោកលើកទី២ ដែលក្នុងនោះ ជនជាតិជ្វីហ្វ ប្រជាជនស្លាវ អ្នកស្រលាញ់ភេទដូចគ្នា ជនពិការ និងអ្នកផ្សេងទៀត ត្រូវបានសម្លាប់នៅតាមជំរុំប្រមូលផ្តុំ និងយុទ្ធនាការសម្លាប់ជាច្រើន ។ អនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ បានបង្កើតអាណត្តិផ្លូវច្បាប់សម្រាប់សមាជិកជាប់ពាក់ព័ន្ធដើម្បីទប់ស្កាត់ និងដាក់ទោសទណ្ឌ

បទប្រល័យពូជសាសន៍ ។ អាណត្តិនេះ មានសារសំខាន់ក្នុងន័យពង្រីកពាក្យពេចន៍ធម្មនុញ្ញរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិក្នុងការជំរុញដាស់តឿន និងការគាំទ្រសិទ្ធិមនុស្ស ហើយអណត្តិនេះបង្ហាញលក្ខណៈរបស់កិច្ចព្រមព្រៀងដែលមានលក្ខណៈជំរុញលើកទឹកចិត្ត និងគ្មានការបង្ខំដែលជា *សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស* ដែលត្រូវបានអនុម័តនៅថ្ងៃបន្ទាប់ (ថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៤៨) ។ អនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍គឺជាអនុសញ្ញាដំបូងដែលបង្វែរចលនាសិទ្ធិមនុស្សចេញពីការអំពាវនាវយ៉ាងមុតមាំចំពោះការគោរពសិទ្ធិមនុស្សយ៉ាងប្រសើរទៅរកច្បាប់ដែលចាំបាច់

ខួបលើកទី៦៤នៃទិវាសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ នៅព្រឹកថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១២ ។

ត្រូវអនុវត្តដែលមានការកាត់ទោស ។ សារសំខាន់នៃការផ្លាស់ប្តូរនេះមិនគួរត្រូវបំបាត់ចោលក្នុងការរំលឹកដល់សិទ្ធិមនុស្សឡើយ ។

ប៉ុន្តែពេលដែលថ្ងៃប្រារព្ធសិទ្ធិមនុស្សជាសកល គឺជាថ្ងៃដ៏សំខាន់ដើម្បីរំលឹកពីសមិទ្ធផលរបស់មនុស្សជាតិ ក្នុងការលើកស្ទួយសិទ្ធិមនុស្សជាសាកល ថ្ងៃនោះក៏ជាឱកាសដ៏សំខាន់សម្រាប់ការឆ្លុះបញ្ចាំងពីកង្វះខាតខាងចលនាសិទ្ធិមនុស្ស ។ បទប្រល័យពូជសាសន៍ បានបន្តញាំញីសហគមន៍អន្តរជាតិ ចាប់តាំងពីមានអនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍នេះ ។ ប្រវត្តិសាស្ត្រដ៏ញាំញីរបស់អនុសញ្ញានេះ ជាការក្រើនរំលឹកដែលសូម្បីតែមូលដ្ឋានសិទ្ធិមនុស្សទាំងអស់ ដូចជាសិទ្ធិរស់រានមានជីវិត អាចជាច្បាប់សកល ប៉ុន្តែវាមិនមែនជាបទដ្ឋានសកលឡើយ ។ ប្រវត្តិសាស្ត្រដែលហ៊ុមព័ទ្ធរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ បង្ហាញពីអំពើយង់ឃ្នងដែលបានកើតឡើងដោយមានការទប់ស្កាត់តិចតួច និងការកាត់ទោសពីភាគីនៃអនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ រហូតដល់ច្រើនទសវត្សរ៍ចុងក្រោយ ។ ខណៈដែលស្ថានភាពនេះបង្ហាញភ័ស្តុតាងនៃគម្លាតរវាងច្បាប់ និងការពិតអស់រយៈពេលជាច្រើនទសវត្សរ៍ ចាប់ពីទសវត្សរ៍៨០ ត្រូវបានហ៊ុមពទ្ធ័ដោយគំរូនៃការទប់ស្កាត់អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ប៉ុន្តែការកាត់ទោសមិនបានសំរេចឡើងនោះទេ ។ ប្រទេសរ៉្វាន់ដា អតីតប្រទេសយូហ្គូស្លាវី ដាហ៊្វ័រ និងតំបន់ដទៃជាច្រើនក្នុងសកលលោក បង្ហាញពីគម្លាតយ៉ាងធំរវាងច្បាប់អន្តរជាតិ និងការពិតនៃនយោបាយ ។

នៅខែមករា ឆ្នាំ២០១២ លោកអគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិ បាន គីមូន បានប្រកាសថា ឆ្នាំ២០១២ នឹងជាឆ្នាំនៃការទប់ស្កាត់ ។ លោកបានប្រកាសថា ការជ្រើសរើសនេះដើម្បីព្រមព្រៀងឲ្យមានការយកចិត្តទុកដាក់ជាពិសេស ចំពោះការទប់ស្កាត់ដែលជាមាគ៌ាដំបូងក្នុងការការពារប្រឆាំងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ការបោសសម្អាតពូជសាសន៍ អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។ ប៉ុន្តែថ្មីៗនេះនៅខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១២ អគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិបានថ្លែងថា លោកត្រូវបានញាំញីដោយការភ័យខ្លាចដែលសហគមន៍អន្តរជាតិមិនបានគោរពតាមការសន្យាដែលថា«មិនឲ្យកើតឡើងសាជាថ្មី» ។

ទោះបីជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ក្នុងការក្រើនរំឭកសិទ្ធិមនុស្ស វាមានសារៈសំខាន់ដើម្បីគូសបញ្ជាក់ថា ការពិតនៃនយោបាយ គឺមិនមែនជាការដោះសារចំពោះសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានក្នុងការរស់រានមានជីវិត ។ អនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ គឺជាគោលដ៏សំខាន់សម្រាប់សិទ្ធិនេះ ពីព្រោះអនុសញ្ញានេះបានភ្ជាប់កាតព្វកិច្ចទៅនឹងការទប់ស្កាត់ និងការដាក់ទោសទណ្ឌលើការរំលោភសិទ្ធិធ្ងន់ធ្ងរ ។ ប៉ុន្តែប្រហែលជាហាសិបឆ្នាំក្រោយមក ការរំលោភសិទ្ធិធ្ងន់ធ្ងរនៅតែបន្ត ហើយកម្ពុជាមានកាតព្វកិច្ចយ៉ាងសំខាន់ក្នុង

ការក្រើនរំឭកសកលលោកអំពីកង្វះខាតនេះ ។ សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សបង្កើតទិដ្ឋភាពថ្មីមួយសម្រាប់អរិយធម៌មនុស្សជាតិ ហើយជាសសរស្តម្ភរបស់ចលនាសិទ្ធិមនុស្ស ។ សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សនេះ សមតែជាចំណុចស្នូលនៃថ្ងៃប្រារព្ធសិទ្ធិមនុស្សជាសកល ។

ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី ថ្ងៃនោះគឺជាថ្ងៃដ៏សមស្របសម្រាប់កម្ពុជាក្នុងការក្រើនរំលឹកសកលលោកឲ្យត្រឡប់មើលអនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ ដែលជាការក្រើនរំលឹកដល់សិទ្ធិជាមូលដ្ឋានក្នុងការរស់រានមានជីវិត ដែលបញ្ជាក់ពីស្មារតីនៃចលនាសិទ្ធិមនុស្សដែលជាស្មារតីមួយបន្តពុះពារការពារសកលលោកនាពេលបច្ចុប្បន្ន ។

ឆាំង យុ

◆ សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ត្រូវបានអនុម័តដោយមហាសន្និបាតរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិនៅថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៤៨ ។ សេចក្តីប្រកាសនេះ ត្រូវបានអនុម័តដោយមហាសន្និបាតដោយសំឡេងឆ្នោតគាំទ្រ៤៨សំឡេង សូន្យសំឡេង ប្រឆាំង និង៨សំឡេងអនុប្បវាទ ។ សេចក្តីប្រកាសនេះគឺជាសេចក្តីប្រកាសមួយដែលគ្មានការបង្ខំឲ្យសម្រេចតាមរយៈការបង្រៀន ការអប់រំ និងវិធានការជឿនលឿន ដើម្បីលើកស្ទួយការគោរព និងការការពារសិទ្ធិ និងសេរីភាព ។

◆ សេចក្តីប្រកាសជាសកល បញ្ចូលគោលការណ៍គន្លឹះមួយចំនួនដែលបានបង្កើតជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ (ជាគោលការណ៍ ដែលត្រូវបានដាក់បញ្ចូលក្នុងសន្ធិសញ្ញាជាបន្តបន្ទាប់) ។

◆ មាត្រា៣ សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សចែងថា “មនុស្សគ្រប់រូបមានសិទ្ធិក្នុងការរស់រានមានជីវិត សិទ្ធិមានសេរីភាព និងសិទ្ធិមានសន្តិសុខបុគ្គល” ។

◆ អនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ ត្រូវបានពិពណ៌នាថាជា “សន្ធិសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សសម័យទំនើបដំបូង” ដោយអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវផ្នែកពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ម្នាក់ នៅពេលដែលអនុសញ្ញានោះត្រូវបានអនុម័តមួយថ្ងៃមុនសេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ថ្ងៃទី៩ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៤៨) ។ អនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍នេះ បានចូលជាធរមាននៅថ្ងៃទី១២ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៥១ បន្ទាប់ពីទទួលបានការផ្តល់សច្ចាប័នចំនួនម្ភៃ (តាមការតម្រូវរបស់មាត្រា១៣) ។

◆ ប្រទេសសមាជិកនៃក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខអង្គការសហប្រជាជាតិ បានផ្តល់សច្ចាប័នលើអនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍ដូចខាងក្រោម ៖ ប្រទេសបារាំង(១៩៥០), សហភាពសូវៀត(១៩៥៤), ចក្រភពអង់គ្លេស(១៩៧០), ចិន(១៩៨៣) និងសហរដ្ឋអាមេរិក(១៩៨៨) ។ ប្រទេសកម្ពុជាបានផ្តល់សច្ចាប័នលើអនុសញ្ញាស្តីពីបទប្រល័យពូជសាសន៍នៅថ្ងៃទី១៤ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៥០ ។

◆ តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិបានថ្លែងថា រដ្ឋមានកាតព្វកិច្ចក្នុងការអនុវត្តឲ្យបានខ្ជាប់ខ្ជួនចំពោះការទប់ស្កាត់អំពើប្រល័យពូជសាសន៍ក្នុងទឹកដីរបស់ខ្លួន ។ តុលាការនោះបានចែងផងដែរថា “កាតព្វកិច្ចរបស់រដ្ឋដើម្បីទប់ស្កាត់ធ្វើឡើងភ្លាមៗ ពេលដែលរដ្ឋនោះដឹង ឬគួរតែបានដឹងអំពីការកើតឡើងនៃហានិភ័យដែលអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ និងត្រូវបានប្រព្រឹត្ត” ។

◆ ខែមករា ឆ្នាំ២០១២ លោកអគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិ បាន គីមូន បានជ្រើសរើសឆ្នាំ២០១២ ជាឆ្នាំនៃការទប់ស្កាត់ដោយយោងតាមការយកចិត្តទុកដាក់ ជាពិសេសក្នុងការទប់ស្កាត់ដែលជាមាគ៌ាដំបូងដើម្បីការពារប្រឆាំងទៅនឹងឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ការបោសសម្អាតពូជសាសន៍ និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។ លោកបានថ្លែងថា “ការទប់ស្កាត់គឺជាចំណុចស្នូលនៃការទទួលខុសត្រូវក្នុងការការពារ” ។ ក្នុងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ចុងក្រោយ នៅខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១២ លោកអគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិបានថ្លែងថា លោកត្រូវបានញាំញីដោយការភ័យខ្លាចដែលសហគមន៍អន្តរជាតិមិនបានធ្វើតាមការសន្យាដែលថា “មិនឲ្យកើតឡើងសាជាថ្មី” ។

ដំណើរទស្សនកិច្ចជាប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ប្រធានាធិបតីសហរដ្ឋអាមេរិក

ដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់លោកប្រធានាធិបតីសហរដ្ឋអាមេរិក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មកកាន់ប្រទេសកម្ពុជានៅខែវិច្ឆិកានេះ គឺជាទស្សនកិច្ចដំបូងបង្អស់របស់ថ្នាក់ដឹកនាំជាន់ខ្ពស់បំផុតនៃសហរដ្ឋអាមេរិក ។ លោកអនុប្រធានាធិបតី រីឆាត និកសុន បានធ្វើដំណើរមកប្រទេសកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ១៩៥៣ ។ អតីតស្ត្រីទីមួយនៃសហរដ្ឋអាមេរិក ហ្សាក់គីលីន កេណ្ណឌី បានមកប្រទេសកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ ១៩៦៧ និងត្រូវបានទទួលស្វាគមន៍យ៉ាងកក់ក្តៅពីសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ។ អតីតប្រធានាធិបតី ប៊ីល គ្លីនតុន បានមកប្រទេសកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ២០០៦ និងថ្មីៗកន្លងទៅនេះ លោកស្រីរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេស ហ៊ីលឡារី គ្លីនតុន ក៏បានមកធ្វើទស្សនកិច្ចនៅប្រទេសកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ២០១០និងក្រោយមកក្នុងឆ្នាំ២០១២ ។

ដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់លោកប្រធានាធិបតី បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មិនមែនគ្រាន់តែជាលើកដំបូងប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែគឺជាដំណើរទស្សនកិច្ចដ៏ពិសេសមួយដោយសារតែលោកធ្លាប់បានផ្សារភ្ជាប់ជីវិតរបស់ខ្លួនដ៏សាមញ្ញកាលពីកុមារភាពនៅក្នុងប្រទេសឥណ្ឌូណេស៊ី ដែលជាប្រទេសមួយនៅក្នុងតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍ ។ ទោះបីជាលោកមិនធ្លាប់រស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាក៏ដោយ តើនរណាម្នាក់អាចនឹងដឹងទៅថា លោកប្រធានាធិបតីម្នាក់នេះធ្លាប់មានជីវិតផ្ទាល់ខ្លួនភ្ជាប់ទៅនឹងតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍នេះ?

ខ្ញុំចាំបាន នៅពេលដែលខ្ញុំកំពុងតែសិក្សានៅសកលវិទ្យាល័យរ៉ាត់ហ្គើស សហរដ្ឋអាមេរិក ក្រោមអាហារូបករណ៍ហ្វុលប្រាយ ដែលពេលនោះ លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា កំពុងតែមមាញឹកចូលរួមការប្រកួតប្រជែងដើម្បីដណ្តើមតួនាទីជាបេក្ខភាពប្រធានាធិបតីមកពីគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យ ។ ក្រោយមក លោកក៏បានឈ្នះជា

លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា ត្រូវបានទទួលស្វាគមន៍ដោយឯកឧត្តម អ៊ឹម សិទ្ធី នៅព្រលានយន្តហោះអន្តរជាតិភ្នំពេញក្រោយពីយន្តហោះ Air Force One ចុះចតកាលពីល្ងាចថ្ងៃទី១៩ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១២ ។ រូបថតៈ AP

បេក្ខភាពប្រធានាធិបតីដើម្បីមកប្រកួតប្រជែងជាមួយគូបដិបក្ខមកពីគណបក្សសាធារណរដ្ឋគឺលោកព្រឹទ្ធសមាជិក ចន ម៉ាខេន ដែលនឹងត្រូវចូលរួមក្នុងការប្រកួតប្រជែងការបោះឆ្នោតក្នុងឆ្នាំ២០០៨ ។ បរិយាកាសជុំវិញការឡើងកាន់អំណាចជាប្រធានាធិបតីរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា និងសេចក្តីសង្ឃឹមសម្រាប់ការផ្លាស់ប្តូរស្ថានភាពនយោបាយ នៅក្នុងសហរដ្ឋអាមេរិកមានលក្ខណៈពិសេសខ្លាំងក្លានិងហួសពីការស្មានទាពេលនោះ ។

គូប្រជែងរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មានឱកាសតិចតួចណាស់ក្នុងការយកឈ្នះមកលើរូបលោក ។ លទ្ធភាពដែលលោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា អាចឈ្នះឆ្នោតគឺសឹងតែមួយរយភាគរយទៅហើយ ។ ប៉ុន្តែលទ្ធផលនៃការបោះឆ្នោតលើកទីពីរនេះ លទ្ធភាពនៃការឈ្នះរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មិនសូវច្រើនដូចមុនទេ ទោះបីជាលោកបានឈ្នះឆ្នោតក្នុងអាណត្តិទីពីរនេះទៀតក៏ដោយ ។ ពលរដ្ឋសហរដ្ឋអាមេរិកខ្លះត្អូញត្អែរថា ក្នុងអាណត្តិទីមួយ ប្រធានាធិបតី បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មិនបានប្រើគោលនយោបាយបង្រួបបង្រួមដើម្បីផ្សះផ្សានយោបាយក្នុងនាមជាប្រធានាធិបតីទេ ។ លោកហាក់បីដូចជា ធ្វើឲ្យមានការបែកបាក់គ្នាជាងមុនពេលដែលលោកចូលកាន់ដំណែងជាប្រធានាធិបតីក្នុងឆ្នាំ២០០៨ទៅទៀត ។ ក្នុងអាណត្តិនេះលោកប្រធានាធិបតី បារ៉ាក់ អូបាម៉ា ប្រហែលជាបានរៀនសូត្រនូវកំហុសរបស់ខ្លួនយ៉ាងច្បាស់លាស់ ហើយនៅពេលដែលដឹងថាអាណត្តិនេះគឺជាអាណត្តិចុងក្រោយ បារ៉ាក់ អូបាម៉ា និងបង្ហាញឲ្យឃើញយ៉ាងពិតប្រាកដនូវសក្តានុពលរបស់ខ្លួនជាថ្នាក់ដឹកនាំដ៏ល្អប្រសើរសម្រាប់ប្រជាជនភាគច្រើនដែលកំពុងតែត្រូវការឲ្យលោកជួយមិនមែនត្រឹមតែនៅក្នុងសហរដ្ឋអាមេរិកទេ ថែមទាំងនៅក្នុងប្រទេសផ្សេងទៀត ក៏ដូចជាប្រទេសកម្ពុជាដែរ ។

ឪពុករបស់លោកប្រធានាធិបតី បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មានស្រុកកំណើតនៅប្រទេសកេនយ៉ា ។ ម្តាយរបស់លោកគឺជាជនជាតិអាមេរិកកាំងស្បែកសមកពីរដ្ឋកាន់សាស់ ។ ចំណែកឯឪពុកចុងរបស់លោកគឺជាជនជាតិឥណ្ឌូណេស៊ី ហើយលោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ាត្រូវបានចិញ្ចឹមបីបាច់នៅក្នុងគ្រួសារស្បែកស ។ លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ាមានចំណុចជាច្រើនដែលប្រជាជនទូទៅចូលចិត្ត និងគិតថាស្រដៀងនិងមនុស្សទូទៅ ។ នៅពេលដែលធ្វើជាប្រធានាធិបតីដំបូងក្នុងឆ្នាំ ២០០៨ លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មានអាយុ៤៧ឆ្នាំ ដែលជាប្រធានាធិបតីវ័យក្មេងមួយរូបក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រសហរដ្ឋអាមេរិក ។

ការឡើងកាន់អំណាចជាប្រធានាធិបតីរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា បានចាប់ផ្តើមពីឋានៈសង្គមតូចទាប ។ ដូចលោកបានសរសេរនៅក្នុងសៀវភៅប្រវត្តិរូបផ្ទាល់ខ្លួនទីមួយរបស់លោកដែលមានចំណងជើងថា "សុបិនរបស់ឪពុកខ្ញុំ" ម្តាយរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា ឈ្មោះ អានដាន់ហេន និងឪពុកឈ្មោះ បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មិនគួរនឹងបានជួបគ្នាទាល់តែសោះដោយសារតែស្ថានភាពប្រកាន់ពូជសាសន៍ធ្ងន់ធ្ងរនៅក្នុងសហរដ្ឋអាមេរិកនៅពេលនោះ ។ ជាភ័ព្វសំណាងល្អ រដ្ឋហាវ៉ៃគឺជាកន្លែងមួយរបស់សហរដ្ឋអាមេរិកដែលមានលក្ខណៈបើកទូលាយពាក់ព័ន្ធនឹងការរស់នៅចម្រុះពូជសាសន៍ ។ លោកប្រធានាធិបតី បារ៉ាក់ អូបាម៉ា បាននិយាយថា លោកនៅតែពុំយល់អំពីសេចក្តីសម្រេចចិត្តរបស់ជីដូននិងជីតាខាងម្តាយដែលអនុញ្ញាតឲ្យកូនស្រីអាយុ១៨ឆ្នាំរបស់ខ្លួនទៅរៀបការជាមួយនឹងបុរសស្បែកខ្មៅអាយុ២៣ឆ្នាំមកពីប្រទេសកេនយ៉ា ។ នៅពេលនោះ សហរដ្ឋអាមេរិកពុំគាំទ្រការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍រវាងជនជាតិស្បែកខ្មៅនិងជនជាតិស្បែកសទេ ។ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងប្រទេសកម្ពុជា វាមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នាទៅការរៀបអាពាហ៍ពិពាហ៍រវាងជនជាតិចិននិងជនជាតិចាម ប៉ុន្តែករណីនេះនៅតែមានលក្ខណៈស្រាលជាងការរៀបការរបស់ឪពុកម្តាយលោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា ។ ឪពុកម្តាយរបស់លោកនៅតែតស៊ូរៀបការនិងរស់នៅជាមួយគ្នារហូតបានកូនប្រុសម្នាក់ដែលដាក់ឈ្មោះថា បារ៉ាក់ អូបាម៉ា ។ អ្នកទាំងពីរប្រហែលជាមិនបានដឹងថា កូនប្រុសម្នាក់នេះ នៅពេលដែលបានដឹងក្តីនឹងក្លាយជាប្រធានាធិបតីសហរដ្ឋអាមេរិកនោះឡើយ ។ ប្រហែលជាដោយសារតែសម្ពាធផ្នែកពូជសាសន៍បានជាឪពុកម្តាយរបស់លោកលែងលះគ្នា ។ ក្រោយមកម្តាយរបស់លោកបានបន្តការសិក្សានៅសកលវិទ្យាល័យវ៉ាស៊ីនតោន ចំណែកឯឪពុករបស់លោកទទួលបានអាហារូបករណ៍ទៅបន្តការសិក្សាថ្នាក់បណ្ឌិតនៅសកលវិទ្យាល័យហាវើដក្នុងឆ្នាំ១៩៦៣ ហើយក្រោយមកបានវិលត្រឡប់ទៅប្រទេសកេនយ៉ាក្នុងឆ្នាំ ១៩៦៤ ។ ឪពុករបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា បានមកលេងរូបលោកតែម្តងគត់ក្នុងឆ្នាំ១៩៧១ ហើយប្រាំបួនឆ្នាំក្រោយមក ឪពុក

របស់លោកក៏បានស្លាប់ដោយគ្រោះថ្នាក់រថយន្ត ។ ម្តាយរបស់លោកបានស្លាប់ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៥ ដោយជំងឺមហារីក ។

លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មិនដែលដឹងពីចរិត ឬកពាពិតប្រាកដរបស់ឪពុករបស់ខ្លួនទេ ។ អ្វីដែលលោកអាចចងចាំបានពីឪពុករបស់លោកគឺការធ្វើដំណើរដ៏វែងឆ្ងាយពីប្រទេសកេនយ៉ាមកកាន់សហរដ្ឋអាមេរិក ការដែលឪពុកម្តាយរបស់លោកសាងទំនាក់ទំនងស្នេហាជាមួយគ្នា និងការគិតរបស់អ្នកផ្សេងមកលើឪពុកម្តាយរបស់លោក ។ ឪពុករបស់លោកហាក់បីដូចជាមនុស្សដែលគ្មាននរណាដឹងពីចរិតលក្ខណៈសោះ ។ ក្រោយមក លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា បានតាមរកដំណើរជីវិតឪពុករបស់លោក ហើយបានទៅកាន់ភូមិតូចមួយក្នុងប្រទេសកេនយ៉ាជាកន្លែងដែលឪពុករបស់លោកចាប់កំណើតឡើង ។ ដំណើរជីវិតរបស់លោក បារ៉ាក់ អូបាម៉ា ជារឿងដែលសឹងតែមិនអាចជឿបាន ។ លោកគឺជាឥស្សរជនមួយរូបដែលគួរកោតសរសើរនិងពឹងពាក់បាន ដោយសារតែអ្វីដែលលោកបានធ្វើនិងសម្រេចបានក្នុងរយៈពេលជាងដប់ឆ្នាំចុងក្រោយនិងដោយសារចរិតលក្ខណៈរបស់លោកដែលជាមនុស្សមិនចេះអួតអាង និងជាមនុស្សដែលយល់ពីសេចក្តីត្រូវការរបស់មនុស្សក្រីក្រ និងអ្នកដែលមានឋានៈសង្គមទាប ។

ដូច្នេះ តើដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់លោកប្រធានាធិបតី បារ៉ាក់ អូបាម៉ា មានអត្ថន័យយ៉ាងណាចំពោះប្រជាជនកម្ពុជា? តើប្រជាជនកម្ពុជារំពឹងអ្វីខ្លះពីលោក? ការធ្វើប្រជាមតិបានបង្ហាញថា ប្រជាជនកម្ពុជាជាច្រើនមានទំនោរពេញចិត្តទៅខាងសហរដ្ឋអាមេរិក ហើយភាគច្រើនចង់ទៅរស់នៅសហរដ្ឋអាមេរិក ។ ខ្ញុំជឿថា ប្រជាជនកម្ពុជាយល់ថា សហរដ្ឋអាមេរិកគឺជាទឹកដីដែលផ្តល់នូវឱកាសសេរីភាពនិងការរីកចម្រើនដូចអ្វីដែលប្រជាជនកម្ពុជាបានឃើញជនជាតិខ្មែរ-អាមេរិកាំង ដែលភាគច្រើនបានទៅរស់នៅក្នុងអំឡុងនិងក្រោយរបបខ្មែរក្រហមបានបង្ហាញពេលដែលអ្នកទាំងនោះមកលេងប្រទេសកម្ពុជាម្តងៗ ។

ប្រជាជនកម្ពុជាដឹងថា សហរដ្ឋអាមេរិកគឺជាប្រទេសមួយដែលមានសេដ្ឋកិច្ចរីកចម្រើន និងមានអំណាចយោធាយ៉ាងអស្ចារ្យ ។ ប្រជាជនកម្ពុជាបានឃើញតាមកញ្ចក់ទូរទស្សន៍ជាលើកដំបូងតាមរយៈសង្គ្រាមឈូងសមុទ្រពែរ្សក្នុងឆ្នាំ១៩៩១ ដែលយោធាសហរដ្ឋអាមេរិកបានកម្ទេចទាហានអ៊ីរ៉ាក់បានដោយងាយ ។ ប្រជាជនកម្ពុជាបានមើលឃើញម្តងទៀតនៅពេលដែលសហរដ្ឋអាមេរិកបានវាយប្រហារក្រុមតាលីបង់ក្នុងប្រទេសអាហ្គានីស្ថានក្នុងឆ្នាំ២០០១ ដែលជាការសងសឹកដល់ប្រទេសនេះ ដែលបានគាំទ្រកំពូលភេរវករ អូសាម៉ា ប៊ីនឡាដេន ហើយបន្តមកទៀត ក្នុងអំឡុងពេលប្រតិបត្តិការយោធាក្នុងប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ក្នុងឆ្នាំ២០០៣ ។

ការទម្លាក់គ្រាប់បែកកាលពីទសវត្សរ៍៦០និង៧០ បានធ្វើឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាភ័យខ្លាច ។ ស្ថាប័នមនុស្សធម៌របស់សហរដ្ឋអាមេរិកជាច្រើន ជាពិសេស ទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិសហរដ្ឋអាមេរិកបានធ្វើការយ៉ាងច្រើនដើម្បីជួយប្រជាជនកម្ពុជាលើកកម្ពស់ជីវភាពរស់នៅតាមរយៈបណ្តាញសង្គមស៊ីវិលជាច្រើន ហើយកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងនេះបានជួយប្រជាជនកម្ពុជាជាច្រើន ។ ប៉ុន្តែប្រជាជនកម្ពុជាត្រូវការជំនួយជាច្រើនទៀត ។ ប្រជាជនកម្ពុជាមិនអាចនៅដាច់ឆ្ងាយពីគេឯងទៀតទេ ដោយសារតែពេលនេះ ពិភពលោកកំពុងតែឈានទៅរកសហគមន៍សកលហើយ ។ សហរដ្ឋអាមេរិក បានអនុវត្តនូវគោលនយោបាយមួយដែលមិនផ្តល់ជំនួយដោយផ្ទាល់ទៅកាន់ស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ដោយសារតែសហរដ្ឋអាមេរិកគិតថាប្រទេសកម្ពុជាមានបញ្ហាជាច្រើនទាក់ទងទៅនឹងការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស សិទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងនីតិរដ្ឋ ។ ឥឡូវនេះ ប្រទេសទាំងពីរបានបង្កើតនូវចំណងការទូតដល់កម្រិតថ្មីមួយ ។ ដំណើរទស្សនកិច្ចរបស់លោកប្រធានាធិបតី បារ៉ាក់ អូបាម៉ា បង្ហាញឲ្យឃើញនូវចំណងការទូតនិងទំនាក់ទំនងថ្មីមួយនិងប្រសើរជាងមុន ។ ខ្ញុំសង្ឃឹមថាដំណើរទស្សនកិច្ចនេះនឹងជំរុញឲ្យមានគំនិតថ្មីៗពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា និងសហរដ្ឋអាមេរិកដើម្បីឲ្យមានការរីកចម្រើនខាងការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស ការជំរុញឲ្យមានប្រជាធិបតេយ្យកាន់តែទូលំទូលាយ និងនីតិរដ្ឋប្រសើរជាងមុន ។ ក៏ប៉ុន្តែរាល់ការអភិវឌ្ឍន៍សង្គមកម្ពុជាទាំងអស់គឺពឹងផ្អែកទាំងស្រុងទៅលើប្រជាជនកម្ពុជាខ្លួនឯង ។ **អេង កុកថាយ**

◆ **និយាយពីការរស់នៅក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម គឺនិយាយពីការផ្សះផ្សា អប់រំកូនចៅឱ្យអត់ឱន អធ្យាស្រ័យគ្នា**

◆ **រៀនប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ គឺរៀនពីការទប់ស្កាត់អំពើប្រល័យពូជសាសន៍**

ចម្លើយសារភាពរបស់ ព្រាំ សុធា ប្រពន្ធរបស់ ស៊ាត ឆែ ហៅ ទុំ លេខាតំបន់២២

ដកស្រង់ចេញពីឯកសារ J00៨៩៤

ព្រាំ សុធា អាយុ៤១ឆ្នាំ កើតនៅភូមិព្រែកផ្ដៅ សង្កាត់កោះរះ ស្រុកល្វាឯម តំបន់២២ ភូមិភាគបូព៌ា ។ សុធា មាននាទីជាប្រធានសិប្បកម្មតម្បាញរបស់ស្រុក១៥៤ (ស្រុកកណ្ដាលស្ទឹង) តំបន់២៥ និងជាប្រពន្ធរបស់ ស៊ាត ឆែ ហៅ ទុំ នាទីលេខាតំបន់២២ ។ នៅក្នុងឯកសារចម្លើយសារភាពដែលបានចម្លងជាអង្គុលីលេខឡើងវិញមានកម្រាស់សែសិបពីរទំព័រ បានបញ្ជាក់ឲ្យដឹងថា ព្រាំ សុធា បានចូលធ្វើកិញសេ.អ៊ី.អា នៅឆ្នាំ១៩៥៧ ដោយមានសកម្មភាពតាមដានអ្នកកាសែត និងបានសម្លាប់អ្នកកាសែតអស់ម្ពនាក់ បំផុសប្រជាជនសិស្សនៅសាលាកម្ពុជបុត្រឲ្យស្អប់ខ្មែរក្រហម ។ នៅឆ្នាំ១៩៧០ សុធា មានទំនាក់ទំនងជាមួយខៀវ ហ៊ូយន់ និង ទីវ អុល ដោយបំផុសប្រជាជនឲ្យជួយឧបត្ថម្ភវៀតណាម ឃោសនាប្រជាជនកុំឲ្យចូលធ្វើបដិវត្តន៍ឲ្យចូលធ្វើទ័ពវៀតណាមនៅក្នុងតំបន់២២ ។ ឆ្នាំ១៩៧៥ សុធា បានទៅតំបន់២៥ ដោយមានសកម្មភាពបំផ្លាញផលដំណាំសម្ភាររហូតដល់អង្គការចាប់ខ្លួននៅថ្ងៃទី១ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៧៨ ។

ចម្លើយសារភាពរបស់ សុធា ធ្វើនៅថ្ងៃទី២៧ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៧៨ ដែលមានឈ្មោះ អុន ជាអ្នកសួរចម្លើយ ហើយត្រូវបានចម្លងជាអង្គុលីលេខឡើងវិញនៅថ្ងៃទី២៨ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៧៨ ដោយសមមិត្ត ហួយ ។ ខាងក្រោមនេះគឺជាអត្ថបទដកស្រង់ចេញពីឯកសារចម្លើយសារភាពរបស់ ព្រាំ សុធា ។

សកម្មភាពក្បត់បក្សមុនថ្ងៃរំដោះ

ខ្ញុំនៅជាមួយឪពុកម្ដាយរហូតដល់ឆ្នាំ១៩៥៤ ក្រោយមកខ្ញុំបានមកនៅរៀនកាត់ដេរនៅភ្នំពេញ ជាមួយបងជីដូនមួយឈ្មោះ លី នៅកាត់ដេរ ។ នៅជាមួយបងខ្ញុំរហូត និងមានការទាក់ទងជាមួយ ងួន នៅកន្លែងកាត់ដេរនោះដែរ ខ្ញុំបានខូចសីលធម៌ជាមួយគ្នាជាញឹកញាប់ ។ ក្រោយមកបងខ្ញុំបានដេញ ងួន ចោល ។ បន្ទាប់មកទៀត ខ្ញុំមានការទាក់ទងជាមួយឈ្មោះ គុច និង ហេង នៅស៊ីឈ្នួលលក់ក្រណាត់ឲ្យចិន ព្រមទាំងបានខូចសីលធម៌ជាមួយគ្នាពីរបីដងដែរ ។

ឆ្នាំ១៩៥៥ ខ្ញុំមានការទាក់ទងជាមួយឈ្មោះ ទុំ ហើយខ្ញុំក៏យកគ្នាជាប្ដីប្រពន្ធរហូតមក ។ ឆ្នាំ១៩៥៦ ខ្ញុំបានស្គាល់ ម៉ែន សាន ព្រោះឈ្មោះនេះមកទាក់ទងជាមួយប្ដីខ្ញុំ និងបានអប់រំខ្ញុំពីវៀតណាមមានគុណបំណាច់លើយើង ហើយលើកពីបក្សវៀតណាមល្អ មិនដូចបក្សខ្មែរទេ ។ ក្រោយមក ប្ដីខ្ញុំទៅវៀតណាមខាងជើង តែអត់ទៅដល់ទេដល់ត្រឹមកំពង់ផែ ត្រូវ ម៉ែន សាន ហៅមកវិញ ។

ឆ្នាំ១៩៥៦ ខ្ញុំបានស្គាល់ឈ្មោះ កែវ មាស ដែលមកស្នាក់នៅផ្ទះរបស់ខ្ញុំ ហើយអប់រំខ្ញុំ លើកពីបញ្ហាយួនមានគុណបំណាច់លើយើងច្រើនណាស់ និងបានណែនាំខ្ញុំឲ្យអប់រំយុវជន យុវនារីឲ្យយល់ជ្រួតជ្រាបអំពីបញ្ហាវៀតណាម ដើម្បីពង្រឹងកម្លាំងនៅក្នុងប្រទេសរបស់យើង ។

ឆ្នាំ១៩៥៧ ខ្ញុំមានការទាក់ទងជាមួយឈ្មោះ សារិន ជាចាងហ្វាងកាសែតមិត្តភាព និងឈ្មោះ ហេង ជាគ្រូបង្រៀនសាលាចំរើនវិជ្ជា ដែលចេញចូលទាក់ទងញឹកញាប់ជាមួយប្ដីខ្ញុំ ។ អ្នកទាំងពីរនិយាយប្រាប់ខ្ញុំពីរឿងដែលគាត់ទាក់ទងជាមួយកិញនៅក្រសួងកិញឲ្យចាប់អ្នកកាសែតប្រជាជន ពេលនោះចាប់អ្នកកាសែតបានប្រហែល២០នាក់ ។

នៅឆ្នាំ១៩៥៧ដដែល ខ្ញុំមានភារកិច្ចតាមដានសិស្សបាចត្រាក់ ហើយរាយការណ៍ឲ្យឈ្មោះ សារិន និង ហេង ។ បន្ទាប់មកអ្នកទាំងពីរបានឲ្យខ្ញុំទៅទាក់ទងជាមួយកិញម្នាក់នៅចំការមនឈ្មោះ ស៊ុម ។ ខ្ញុំបានរាយការណ៍ប្រាប់ ស៊ុម ពីសកម្មភាពកូនសិស្សបាចត្រាក់ ហើយក្រោយពីរាយការណ៍មក ខ្ញុំឃើញទាហានចាប់សិស្សបានពីរនាក់មានឈ្មោះ ធន់ និង ណាំ ហុង ។

ឆ្នាំ១៩៥៨ សារិន និង ហេង បានឲ្យខ្ញុំទៅហៅគ្រូ សំបុក

បង្រៀននៅសាលាកម្ពុជបុត្រមកជួប ។ ពេលនោះខ្ញុំគ្រាន់តែដឹងថា អ្នកទាំងពីរបានអប់រំគ្រូ សំបុក ឲ្យបំផុសកសាងកម្លាំងសិស្សនៅក្នុងសាលាកម្ពុជបុត្រឲ្យប្រឆាំងនឹងបដិវត្តន៍ ។

ក្រោយមកទៀត សារិន និង ហេង បានអប់រំខ្ញុំឲ្យបំផុសយុទ្ធជន យុទ្ធនារី ឲ្យជ្រួលច្របល់ពីបញ្ហាស្រី ស្រា ហើយបំផ្លាញកម្មាភិបាលបដិវត្តន៍ គឺរកយុទ្ធវិធីធ្វើឲ្យបែកការណ៍ ដូចជា បង១ នៅសាលាចំរើនវិជ្ជា និងសាលាកម្ពុជបុត្រជាដើម ។

ឆ្នាំ១៩៥៩ ខ្ញុំឃើញកម្លាំងដែលមកធ្វើការនៅផ្ទះរបស់ខ្ញុំមានឈ្មោះ កែវ មាស, ម៉ែន សាន, ទីវ អុល, ហ៊ូ យន់, សារិន និង ហេង នៅពេលនោះខ្ញុំពុំដឹងប្រជុំរឿងអីទេ ព្រោះប្ដីខ្ញុំឲ្យខ្ញុំយាម និង ដាំបាយឲ្យអ្នកទាំងអស់នេះហូប ។

ឆ្នាំ១៩៦១ កែវ មាស និង ម៉ែន សាន អប់រំខ្ញុំថា យើងធ្វើបដិវត្តន៍តែរូបភាពគឺយើងប្រឆាំងចក្រពត្តិ តែថ្ងៃក្រោយយើងទាក់ទងជាមួយចក្រពត្តិអាមេរិក និងវៀតណាម យើងគ្រាន់តែលាក់ការណ៍ កុំឲ្យបែកការណ៍ ហើយយើងត្រូវបង្កប់ខ្លួនស៊ីរូងផ្ទៃក្នុង ។ ក្រោយមក កែវ មាស និង ម៉ែន សាន បានអប់រំបញ្ចូលខ្ញុំជា សេ.អ៊ី.អា ។ អ្នកខ្ទេសនាម ម៉ែន សាន, អ្នកទទួលស្គាល់ កែវ មាស សមាជិកចូលរួមមាន សារិន, ហេង និងគ្រួសារខ្ញុំ ។

ពេលនោះគ្មានពិធីអ្វីទេ កែវ មាស ណែនាំខ្ញុំពីភារកិច្ច សេ.អ៊ី.អា តែម្ដងគឺ ៖

១) អប់រំអូសទាញកម្លាំង យុទ្ធជន យុទ្ធនារី ឲ្យវក់វីពីបញ្ហាស្រី ស្រា កុំឲ្យមើលឃើញពីការតស៊ូ និងអូសទាញកម្មាភិបាលកុំឲ្យគិតពីប្រទេសជាតិ ។

២) ណែនាំឲ្យបង្កប់ខ្លួនស៊ីរូងផ្ទៃក្នុងបដិវត្តន៍ ដើម្បីកសាងកម្លាំង និងបំផ្លាញបដិវត្តន៍យូរអង្វែង ។

៣) ណែនាំខ្ញុំឲ្យប្ដេជ្ញាចិត្តបម្រើនូវភារកិច្ច សេ.អ៊ី.អា នេះឲ្យបាន និងរក្សាការសម្ងាត់ឲ្យបានដាច់ខាត ។

នៅក្នុងឆ្នាំដដែល កែវ មាស និង សារិន មកស្នាក់នៅផ្ទះខ្ញុំ ហើយបានខូចសីលធម៌ជាមួយគ្នាជាញឹកញាប់ ពេលដែលគ្រួសារខ្ញុំគាត់ទៅធ្វើការ ។

នៅឆ្នាំ១៩៦២ គ្រួសារខ្ញុំបានប្រាប់ខ្ញុំពីកម្លាំង សេ.អ៊ី.អា ដែលទាក់ទងជាមួយគាត់មាន ហ៊ូ យន់ និង ទីវ អុល ។ អ្នកទាំងពីរបានអប់រំខ្ញុំឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផុសកសាងកម្លាំងយុទ្ធជន យុទ្ធនារីធ្វើជាកម្លាំង សេ.អ៊ី.អា សម្រាប់បង្កប់ ហើយប្រឆាំងជាមួយបដិវត្តន៍បានយូរអង្វែង ។ បន្ទាប់មក កែវ មាស បាត់ដំណឹងមិនដែលឃើញមកផ្ទះខ្ញុំតាំងពីឆ្នាំ១៩៦២ រហូតមក ។

ឆ្នាំ១៩៦៣ ម៉ែន សាន លែងឃើញឡើងចុះផ្ទះខ្ញុំរហូតមក ។ ខ្ញុំ, សារិន និង ហេង បានទាក់ទងជាមួយ អាង និង សារឿន ។ សារិន បានអប់រំ អាង និង សារឿន ឲ្យធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងសាលាបន្តទៀត ដោយឲ្យអូសទាញយុទ្ធជន យុទ្ធនារី នៅក្នុងសាលាដើម្បីកសាងធ្វើជាកម្លាំងសេ.អ៊ី.អា ។ សកម្មភាពរបស់ អាង កសាងកម្លាំងបានម្នាក់ ឈ្មោះនារី ផល្លា កូនសិស្សសាលាចំរើនវិជ្ជា ។

ឈ្មោះទាំងអស់នេះ ខ្ញុំបានទាក់ទងធ្វើសកម្មភាពជាមួយរហូតមក ។ នៅឆ្នាំដដែល គ្រួសារខ្ញុំណែនាំខ្ញុំនៅតែផ្ទះទេ គឺឲ្យខ្ញុំនៅយាមផ្ទះ ។ សារិន និង ហេង ចេញទៅជនបទ គឺគ្រួសារខ្ញុំផ្ទាល់ណែនាំឲ្យខ្ញុំនៅរក្សាការសម្ងាត់ពីការដែលគាត់ដើរធ្វើការទាក់ទងកន្លែងផ្សេងៗក្ដី ហើយគាត់អប់រំខ្ញុំឲ្យធ្វើការឃោសនា យុទ្ធជន យុទ្ធនារី ពីការសប្បាយ ពាលា ស្រី ស្រា មិនឲ្យគិតគូរពីការធ្វើបដិវត្តន៍ ។

ចុងឆ្នាំ១៩៦៣ ខ្ញុំបានទាក់ទងជាមួយ អាង និង សារឿន ព្រមទាំងអប់រំពីរនាក់នេះឲ្យធ្វើសកម្មភាពកសាងកម្លាំងសិស្សនៅក្នុងសាលាចំរើនវិជ្ជា ។

ឆ្នាំ១៩៦៤ សភាពការណ៍ពេលនោះតឹងតែងតាមដាន ហើយនៅក្នុងខែសីហា គ្រួសារខ្ញុំត្រូវចេញទៅព្រៃ និងបានណែនាំខ្ញុំបន្តទៀតថា ត្រូវបង្កប់ខ្លួនឲ្យជ្រៅនៅក្នុងជួរបដិវត្តន៍ ពេលនោះគាត់ឲ្យខ្ញុំនៅចាំទាក់ទងជាមួយ ព្រំ គឹមវ៉ាន ដែលជាប្អូនរបស់ខ្ញុំគឺជា សេ.អ៊ី.អា ដែរ ដែលបានអប់រំកាលពីដើរធ្វើការជាមួយគាត់ ។

នៅចុងឆ្នាំ១៩៦៤ ខ្ញុំបានទាក់ទងជាមួយ ព្រំ គឹមវ៉ាន ហើយ គឹមវ៉ាន បានប្រាប់ពីកម្លាំង សេ.អ៊ី.អា ដែលទាក់ទងជាមួយគាត់ និងគ្រួសារខ្ញុំមាន ៖

- តឹក គឹមអុន គ្រូបង្រៀនសាលាចំរើនវិជ្ជា
- ធុច នៅខាងបុងតុងសាលាចំរើនវិជ្ជា

បន្ទាប់មកប្អូនខ្ញុំបានគេចខ្លួនបាត់ ។ ក្រោយមកខ្ញុំបានជួបជាមួយ ធុច និង តឹក គឹមអុន នៅឯភ្នំពេញ ។ មុនពេលដែលខ្ញុំចេញមកចម្ការ ធុច និង តឹក គឹមអុន បានអប់រំខ្ញុំថា ពេលទៅនៅចម្ការត្រូវ

ខ្ញុំអប់រំកសាងកម្លាំងបន្តខ្សែរយៈ ។ ពេលនោះខ្ញុំបានរាយការណ៍ប្រាប់ តឹក គឹមអុន និង ធុច ថាខ្ញុំអប់រំកសាង កម្លាំងបានពីរនាក់គឺ ឈ្មោះ ខេង និង មឿន នៅធ្វើទឹកត្រីលក់ នៅក្នុងឃុំកោះរះ ស្រុកល្វាឯម ។

ឆ្នាំ១៩៦៥ ខ្ញុំមកនៅជាមួយម្តាយខ្ញុំនៅឯភូមិព្រែកផ្តៅ សង្កាត់កោះរះ ពេលនោះខ្ញុំបានទាក់ទងជាមួយ ខេង និងមឿន និង អប់រំឲ្យធ្វើសកម្មភាពរហូត ។ នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៦៦ ខ្ញុំ ជាមួយនឹង ខេង និង មឿន នេះ បានខូចសីលធម៌ជាមួយគ្នាជាញឹកញាប់ ព្រោះពេលនោះម្តាយខ្ញុំជំពាក់លុយពីរនាក់នេះ ។ អ្នកទាំងពីរនាក់នេះជាគិញរបស់មេឃុំកោះរះ ឈ្មោះ ចំរើន ។ នៅឆ្នាំ១៩៦៧ ខេង និង មឿន បានសម្លាប់តាម្នាក់នៅក្នុងភូមិព្រែកជ្រូក ឈ្មោះ តាមួង ពេលដែលគាត់ដើរបំផុសយុវជន យុវនារីឲ្យក្រោកឡើងតស៊ូប្រឆាំងនឹងពួកចក្រពត្តិ ។ ឈ្មោះទាំងពីរនេះ នៅឆ្នាំ១៩៧០ បានចូលធ្វើកងទ័ពនៅក្នុងអគ្គភាពវៀតណាមហើយក៏បាត់ដំណឹងរហូត ។

ឆ្នាំ១៩៦៧ ខ្ញុំបានជួបជាមួយយុទ្ធជននីរសារបស់បងដាំផេង ដែលមកហៅខ្ញុំឲ្យទៅជួបជាមួយ ព្រាំ គឹមវ៉ាន នៅឯភ្នំពេញ ។ បងដាំផេង ជាប្តីរបស់ ព្រាំគឹមវ៉ាន ។ ក្រោយពីបងដាំផេង ចេញទៅធ្វើការបាត់ ខ្ញុំក៏បានជួបនិយាយជាមួយ គឹមវ៉ាន ពីខ្សែទាក់ទងជាមួយ ធុច និង តឹក គឹមអុន ។ ខ្ញុំសួរថា បានទាក់ទងឬទេ? ហើយប្រាប់ គឹមវ៉ាន ថាកម្លាំងទាក់ទងជាមួយ ខេង និង មឿន នេះ ប្អូនឯងយកទៅរាយការណ៍ឲ្យ ធុច និងតឹក គឹមអុន ផង ។ ព្រាំ គឹមវ៉ាន បានបញ្ជាក់ប្រាប់ខ្ញុំថា អ្នកទាំងនោះចេញទៅជនបទអស់ហើយ ។

ពេលដែលខ្ញុំត្រឡប់មកន្លែងវិញ ខ្ញុំបានទាក់ទងជាមួយ មេឃុំកោះរះ ឈ្មោះ ចំរើន ហើយគាត់បានអប់រំខ្ញុំឲ្យធ្វើគិញ និង ទាក់ទងជាមួយឈ្មោះ ខេង និង មឿន ឲ្យជាប់ ។ ក្រោយពីជួបគ្រួសារខ្ញុំមក ខ្ញុំបង្កប់ខ្លួននៅក្នុងជួរប្រជាជន ហើយមានការទាក់ទងជាមួយ មេឃុំកោះរះ ជាមួយនឹងខ្សែទាក់ទងមួយចំនួនទៀតមានៈ

- ◆ ណាន គ្រូបង្រៀននៅកោះរះ
- ◆ រុម ពេទ្យដើរតាមភូមិ
- ◆ ណាំ ពេទ្យដើរតាមភូមិ
- ◆ យុង ជំទប់ទី១
- ◆ ខេង អ្នកធ្វើទឹកត្រីដើរលក់
- ◆ មឿន អ្នកធ្វើទឹកត្រីលក់

ឈ្មោះទាំងនេះ មេឃុំប្រាប់ខ្ញុំឲ្យដឹងពីខ្សែគិញនៅក្នុងឃុំកោះរះនេះ ។ មេឃុំណែនាំឲ្យខ្ញុំធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងភូមិតាមដានប្រជាជនដែលបំផុសពីបញ្ហាខ្មែរក្រហមឲ្យរាយការណ៍ជូនមេឃុំភ្លាម ។ មេឃុំណែនាំទៀតថា ត្រូវតាមដានឲ្យជាប់ កុំឲ្យខ្មែរក្រហមដើរធ្វើការបាន ។ ក្រោយពីមេឃុំណែនាំ ខ្ញុំមកទាក់ទងជាមួយ ខេង និងមឿន នេះជាប់ សកម្មភាពរបស់ខ្ញុំតាមដានប្រជាជនក្នុងភូមិ ហើយដើរបំផុសប្រជាជនឲ្យយាមតាមភូមិដើម្បីកុំឲ្យខ្មែរក្រហមចូលធ្វើការនៅក្នុងភូមិបាន ។

ឆ្នាំ១៩៦៩ ខ្ញុំបានជួបជាមួយម្តាយ ខេង និង មឿន ហើយបានអប់រំអ្នកទាំងពីរឲ្យបង្កប់ខ្លួននៅក្នុងចំណោមប្រជាជននៅក្នុងឃុំកោះរះ ឲ្យជ្រៅ ហើយឲ្យ ខេង និងមឿន នេះទាក់ទងជាមួយមេឃុំ ចំរើន នេះជាប់ដើម្បីទាក់ទងពីការរកស៊ីលក់ទឹកត្រីផង និងដើរយកការណ៍ពីខ្មែរក្រហមនៅតាមភូមិ ឃុំ មករាយការណ៍ឲ្យមេឃុំ ចំរើន ផង គឺដើរពិនិត្យប្រជាជននៅតាមភូមិដែលបំផុសចលនាពីខ្មែរក្រហម ។ អ្នកទាំងពីរនៅធ្វើការជាមួយមេឃុំ ចំរើន នេះជាប់រហូតមក ហើយកម្លាំងដែលទាក់ទងមានៈ ណាន, ណាំ, យុង និង រុម ។

នៅឆ្នាំដដែល សកម្មភាពរបស់ខ្ញុំទាក់ទងជាមួយជំទប់ យុង រាយការណ៍ឲ្យមេឃុំចាប់ប្រជាជន នៅភូមិកោះរះ មានឈ្មោះ ប៊ិច ហៅ ឃឹម និង អ៊ិក ដោយចោទថា ខ្មែរក្រហម ។

ឆ្នាំ១៩៧០ ខ្ញុំណែនាំឈ្មោះ ខេង និង មឿន ឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផុសប្រជាជនឲ្យឃើញថា កម្លាំងខ្លាំងខ្លាំង ដើម្បីបំបាក់កម្លាំងស្នេហាជាតិ ឲ្យមើលឃើញថា បដិវត្តន៍នេះរេចរិលទៅៗគ្មានកម្លាំងតស៊ូ ។

ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៧០ ខ្ញុំចេញទៅជនបទតាមរយៈគ្រួសារខ្ញុំ និងមាន មីងឡូត ជូនមកដល់ បារុង ស្មោកការ ហើយឃើញឈ្មោះ ញិល មកយកខ្ញុំទៅឲ្យឈ្មោះ ងិន នៅឃុំកំពង់ព្នៅ ។ ងិន បាននាំខ្ញុំមកភូមិស្កាស្រុក នៅឃុំព្នៅទី២ ។ ពេលខ្ញុំចេញមក ខ្ញុំបានជួបជាមួយ រុម និង ណាំ នៅក្នុងភូមិសាឡុង ពេលនោះខ្ញុំទើបដឹងថាឈ្មោះពីរនាក់នេះមកបង្កប់ខ្លួននៅក្នុងភូមិសាឡុង ព្រោះ រុម និង ណាំ នេះជាមនុស្សរបស់មេឃុំកោះរះ ឈ្មោះ ចំរើន ។ ពីរនាក់នេះធ្វើពេទ្យនៅភូមិសាឡុង ។

ឆ្នាំ១៩៧១ ខ្ញុំទទួលការណែនាំពីឈ្មោះ ងិន និង តាលន់ ឲ្យទៅបង្កប់ខ្លួននៅក្នុងជួរប្រជាជន ហើយធ្វើសកម្មភាពបំផុស

ទំនាស់ប្រជាជនក្នុងភូមិ និងដើរឃោសនាប្រជាជនឲ្យជួយខបក្តម្ភកងទ័ពវៀតណាម ឲ្យប្រជាជនមើលឃើញថា កងទ័ពវៀតណាមល្អ គឺឃោសនាលើកឥទ្ធិពលវៀតណាមដែលមានគុណបំណាច់លើកម្ពុជា និងឃោសនាប្រជាជនមិនឲ្យកូនចូលកងទ័ពខ្មែរឲ្យចូលធ្វើកងទ័ពវៀតណាម ព្រោះលើកថាវៀតណាមល្អ ខ្មែរមិនល្អទេ វាយខ្មាំងក៏មិនខ្លាំងដែរ ។ សកម្មភាពខ្ញុំធ្វើជាហូរហែបន្តបន្ទាប់មករហូតនៅឆ្នាំ ១៩៧១ ខ្ញុំទាក់ទងជាមួយ តាលន់ ហើយ តាលន់ កសាងកម្លាំងបានម្នាក់ឈ្មោះ ណុន ដែលត្រូវជាបងប្អូននឹងគ្នា ។ ណុន ជាប្រធានភូមិស្គាស្រុក ។ ខ្ញុំ និង ណុន បានធ្វើសកម្មភាពបំផ្លាញបដិវត្តន៍ដោយមិនដោះស្រាយជីវភាពប្រជាជនគឺគិតតែពីបំផុសទំនាស់នៅក្នុងជួរប្រជាជន ធ្វើឲ្យមានភាពច្របូកច្របល់ ។

ឆ្នាំ១៩៧២ ខ្ញុំបានទាក់ទងជាមួយឈ្មោះ ៈ

- គង់ ហៅ ងិន គណៈស្រុកពារាំង
- តាលន់ នៅមន្ទីរ តំបន់២២
- ដុន នៅមន្ទីរ តំបន់២២
- អៃ នៅមន្ទីរ តំបន់២២
- ពៅ នៅមន្ទីរ តំបន់២២
- តាកែ្មក នៅមន្ទីរ តំបន់២២

កម្លាំងទាំងអស់នេះចុះមកធ្វើការនៅក្នុងភូមិ និងមានការទាក់ទងជាមួយខ្ញុំ, ណុន និង មួង ។ នៅក្នុងភូមិស្គាស្រុក គឺដើរឃោសនាប្រជាជនមិនឲ្យកូនចូលទៅសមរភូមិមុខ ។ ពេលនោះខ្ញុំ, ណុន និងមួង ធ្វើសកម្មភាពបំផុសថា នៅសមរភូមិមុខខ្មាំងខ្លាំងណាស់ ពេលចូលសមរភូមិមុខម្តងៗស្លាប់ច្រើនណាស់ ពេលណាក៏ខ្មាំងខ្លាំងដែរ ។ ខ្ញុំធ្វើសកម្មភាពបំផុសយុទ្ធជន នៅតាមភូមិដោយលើកថា បើមិត្តឯងទៅសមរភូមិមុខប្រយ័ត្នមិនបានជួបមុខម៉ែ

ពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៧២ គ្រួសារខ្ញុំមកលេងនៅភូមិស្គាស្រុក ពេលនោះគ្រួសារខ្ញុំអប់រំថា បញ្ហាអ្វី គឺត្រូវទទួលការណែនាំពីសមមិត្ត ងិន ចុះ ។ ក្រោយពីនេះ គ្រួសារខ្ញុំបានហៅកម្លាំង សេ.អ៊ី.អា មកប្រជុំនៅនឹងផ្ទះខ្ញុំនៅជាមួយ តាលន់ នៅភូមិស្គាស្រុក អ្នកចូលរួមប្រជុំមាន ខ្ញុំ, គង់ ងិន, សាយ ប្រធានពេទ្យតំបន់២២ និង តាលន់ ។ ខ្លឹមសារគឺៈ គ្រួសារខ្ញុំណែនាំឲ្យរៀបចំកសាងកម្លាំងក្បត់ កៀងគរកម្លាំងប្រជុំឲ្យបានច្រើន ហើយឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផុសប្រជាជនឲ្យមានទំនាស់ ហើយពេលចាត់តាំងសហករណ៍ត្រូវធ្វើសកម្មភាពបំផុសទំនាស់ និងបំផ្លាញរបស់សមូហភាព ។ ក្រោយពីប្រជុំរួច គ្រួសារខ្ញុំក៏ត្រឡប់ទៅតំបន់វិញ ។ ក្រោយពីគ្រួសារខ្ញុំត្រឡប់ទៅវិញបាត់ ឈ្មោះ ងិន ហៅកម្លាំងក្បត់មកប្រជុំមាន គង់ ងិន, ណុន និងខ្ញុំ ។ ខ្លឹមសារគឺៈ ឲ្យប្រជាជនយល់ថា អង្គការបដិវត្តន៍បំផុសប្រជាជនឲ្យកូនចូលធ្វើកងទ័ព ដោយអង្គការយកទៅឲ្យវាយខ្មាំង គឺចំណេញតែស្លាប់ទេ ។

ឆ្នាំ១៩៧៣ អង្គការបានចាត់តាំងខ្ញុំមកនៅសហករណ៍ផលិតកម្មកម្រិតទាប ។ សកម្មភាពរបស់ខ្ញុំនៅពេលនោះ គឺបំផុសប្រជាជនមិនឲ្យចូលសហករណ៍ ។ ពេលនោះអង្គការណែនាំថា ឲ្យយករបស់របរដាក់រួមត្រឹមតែគោ ក្របី ស្រែទេ ហើយសម្ភារបន្តិចបន្តួចទុកមិនទាន់ដាក់រួមទេ ។ តែខ្ញុំបានបំផុសប្រជាជនថារបស់របរទាំងអស់នេះត្រូវដាក់រួម គ្រាន់តែរបស់របរកំប៉ិកកំប៉ុកក៏យកទៅដាក់រួមទាំងអស់ បើអ្នកណាមិនដាក់រួមអ្នកនោះក្បត់បក្ស ដើម្បីឲ្យប្រជាជនមើលឃើញថា អង្គការបដិវត្តន៍តឹងតែងគាបសង្កត់ប្រជាជន ។

ឆ្នាំ១៩៧៣ដដែល តាលន់ ត្រូវចេញមកនៅតំបន់ ពេលនោះគាត់ណែនាំខ្ញុំថា ត្រូវទាក់ទងកម្លាំងរបស់យើងឲ្យជាប់មាន ដុន, អៃ, តាកែ្មក និង ពៅ ។ តាលន់ ឲ្យខ្ញុំទាក់ទងធ្វើសកម្មភាពនៅសហករណ៍ភូមិស្គាស្រុក ហើយខ្ញុំកសាងកម្លាំងបានម្នាក់ឈ្មោះ សេង ។ សេង មានចំណុចខ្សោយក្នុងការមិនជឿលើបដិវត្តន៍ គឺធ្វើសកម្មភាពប្រឆាំងនឹងបដិវត្តន៍ តាំងពីឆ្នាំ១៩៧០ មកម្ល៉េះ ។

ឆ្នាំ១៩៧៣នេះដែរ ដុន និង អៃ បានឲ្យខ្ញុំធ្វើការទាក់ទងជាមួយ យ៉យ ប្រធានភូមិស្គាស្រុក ។ ឈ្មោះ យ៉យ នេះ តាលន់ កសាងយូរមកហើយ ។

នៅឆ្នាំដដែលនេះ អង្គការលើកថា កសិករមានអនុធនលើ គឺចាត់តាំងសហករណ៍ផលិតកម្មកម្រិតទាប ។ តែសកម្មភាពរបស់ខ្ញុំ និង យ៉យ ធ្វើសកម្មភាពចាត់តាំងសហករណ៍យកកសិករកណ្តាលលើមកចាត់តាំងកម្រិតខ្ពស់ យកកសិករក្រ និងកណ្តាលថ្នាក់ក្រោមចាត់តាំងសហករណ៍កម្រិតទាប ដើម្បីបំផ្លើសមាគ៌ារបស់បក្ស ។

ឆ្នាំ១៩៧៤ ខ្ញុំបានទាក់ទងជាមួយឈ្មោះ យ៉យ, សេង, អៃ, ពៅ និង ដុន ក្នុងការធ្វើសកម្មភាពបំផ្លាញសម្ភារនៅក្នុងសហករណ៍ ពេលនោះឈ្មោះ យ៉យ កសាងកម្លាំងបានម្នាក់ឈ្មោះ លឹម ។ លឹម

នេះមានចំណុចខ្សោយមិនក្តាប់សហករណ៍ ។ ខ្ញុំ និង លឹម បានធ្វើសកម្មភាពបំផុសទំនាស់នៅក្នុងសហករណ៍ធ្វើឲ្យច្របូកច្របល់ ធ្វើឲ្យប្រជាជនអស់ជំនឿលើបដិវត្តន៍ ។

ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៧៤ យ៉យ ចុះមកភូមិស្គាស្រុក ពេលនោះ យ៉យ ឲ្យខ្ញុំទៅហៅកម្លាំងមកជួបគាត់ដែលមាន លឹម, សំ, ណុន, សេង និងខ្ញុំ ។ យ៉យ លើកឡើងថា បញ្ហាយើងនៅបង្កប់ក្នុងសហករណ៍នេះ យើងត្រូវយកចិត្តទុកដាក់កសាងកម្លាំងឲ្យបានច្រើន ដើម្បីបង្កប់នៅក្នុងបដិវត្តន៍ឲ្យបានជ្រៅនៅតាមភូមិឃុំ ។ ចំពោះបញ្ហាធ្វើសកម្មភាពគឺត្រូវធ្វើឲ្យបានជាប់ ដោយបំផុសនៅក្នុងសហករណ៍ឲ្យច្របូកច្របល់ ធ្វើឲ្យប្រជាជនអស់ជំនឿលើអង្គការ បំផ្លាញរបស់របរ ហើយគោក្របីត្រូវកាប់ស៊ីឲ្យជាប់ ធ្វើយ៉ាងណាបំផ្លាញបដិវត្តន៍ ។ យ៉យ បានលើកទៀតថា សមមិត្ត សំ ត្រូវទាក់ទងជាមួយសមមិត្ត លាង ប្រធានសង្កាត់ញ្ញើទី២ និងសមមិត្ត កុយ អនុប្រធានសង្កាត់ញ្ញើទី២ ឲ្យជាប់ ហើយកម្លាំងដែលនៅតាមភូមិត្រូវទាក់ទងជាមួយសមមិត្ត សំ ឲ្យជាប់ដែរ ។

ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៥ សកម្មភាពរបស់ខ្ញុំបំផុសប្រជាជនឲ្យច្របូកច្របល់នៅក្នុងប្រជាជន ពេលនោះគ្រួសារខ្ញុំ និង យ៉យ ទៅផ្ទះខ្ញុំ ។ គ្រួសារខ្ញុំលើកថា កម្លាំងនៅក្នុងសហករណ៍ដែលធ្លាប់ទាក់ទងគ្នាត្រូវធ្វើសកម្មភាពឲ្យខ្លាំងខាងអុកឡុកអង្គការ ត្រូវបំផុសប្រជាជនទាមទារឲ្យកូនមកផ្ទះ ព្រោះនៅសមរភូមិមុខងាប់ច្រើនណាស់ ហើយអ្នកដែលពលី អង្គការមិនឲ្យដឹងដល់ឪពុកម្តាយទេ គឺធ្វើឲ្យប្រជាជនជ្រួលច្របល់ ធ្វើឲ្យអង្គការពិបាកដោះស្រាយ ។

អំពីសកម្មភាពរបស់ខ្ញុំក្រោយរំដោះទូទាំងប្រទេស

ក្រោយរំដោះ អង្គការលើកទិសជួយឧបត្ថម្ភដល់ប្រជាជនជម្លៀស តែសកម្មភាពរបស់ខ្ញុំទទួលការណែនាំពីឈ្មោះ លឹម ឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផុសទំនាស់រវាងប្រជាជន និងប្រជាជនមូលដ្ឋាន ធ្វើឲ្យច្របូកច្របល់ បំផុសទំនាស់ពីគ្រួសារមួយទៅគ្រួសារមួយ ធ្វើឲ្យក្នុងសហករណ៍ភូមិស្គាស្រុកនេះ ច្របូកច្របល់រវាងប្រជាជនមូលដ្ឋាន និងប្រជាជនថ្មី ។

ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៧៥ យ៉យ កម្មាភិបាលស្រុកចុះមកលេងផ្ទះខ្ញុំ និងគ្រួសារខ្ញុំផង ក៏ដូចជាចុះមកក្តាប់ការងាររបស់សហករណ៍ ។ ពេលនោះ យ៉យ លើកថាកម្លាំងក្បត់ដែលនៅក្នុងសហករណ៍ត្រូវបន្តកសាងកម្លាំង សេ.អ៊ី.អា ឲ្យបានច្រើន ហើយធ្វើសកម្មភាពបំផ្លាញបដិវត្តន៍នៅក្នុងសហករណ៍ និងបង្កទំនាស់ឲ្យជាប់ ។

បន្ទាប់មក ខ្ញុំ លឹម, ណុន និង សេង បានពិភាក្សាធ្វើសកម្មភាពបន្តទៀត ។ អង្គការបានបើករបស់របរមកឲ្យចែកតាមសហករណ៍ ពេលនោះ ចែកមានលើសខ្វះ និងបាននាំគ្នាដើរបំផុសថា អង្គការអួតថាល្អៗ ល្អណានឹងកើត បើពេលចែកសម្ភារមិនចែកឲ្យប្រជាជនផងនោះ ។

ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៧៥ ខ្ញុំទទួលការណែនាំពី សំ និង លឹម ឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផ្លាញសំណាប ពេលត្រាំសំណាបធ្វើឲ្យរលួយចោល ។

ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៧៥ ពេលនោះគ្រួសារខ្ញុំយកខ្ញុំពីសហករណ៍ស្គាស្រុក ឃុំញ្ញើទី២ ស្រុកស៊ីធរកណ្តាល តំបន់២២ មកឲ្យនៅតំបន់២៥វិញ ។ ពេលនោះគាត់យកខ្ញុំមកឲ្យនៅក្នុងមន្ទីរតំបន់ ជាមួយបង ជា លេខាតំបន់២៥ ។ គាត់ប្រាប់ខ្ញុំថា ត្រូវចាំស្តាប់មិត្ត ជា សិនចុះ គាត់ឲ្យធ្វើការអ្វីធ្វើហ្នឹងទៅ ។ ពេលនោះគ្រួសារខ្ញុំបានប្រាប់ថា យកខ្ញុំឲ្យនៅតំបន់២៥នេះ គឺដើម្បីតខ្សែពីបង ជា លេខាតំបន់២៥ ទៅគាត់ ហើយពីគាត់ទៅបង ជា វិញ ។ បង ជា យកខ្ញុំទៅនៅជាមួយក្នុងមន្ទីរតំបន់នៅតាខ្មៅជាមួយប្រពន្ធគាត់ឈ្មោះ សែម នៅក្តាប់កងនារីរបស់តំបន់២៥ ។ នៅទីនោះខ្ញុំធ្វើបាយ ធ្វើទឹកឲ្យបង ជា ។ គាត់បានអប់រំខ្ញុំនិងប្រពន្ធគាត់ថា ត្រូវកសាងកម្លាំងក្បត់នៅក្នុងកងនារីឲ្យបានច្រើន ដើម្បីធ្វើសកម្មភាពប្រឆាំងជាមួយបដិវត្តន៍ ហើយគាត់បានប្រាប់កម្លាំងឲ្យខ្ញុំដឹងនៅក្នុងតំបន់ជាមួយប្រពន្ធគាត់មានៈ

- តាហុង ប្រធានមន្ទីរ១១ របស់តំបន់២៥
- តាអ៊ូច ប្រធានដឹកជញ្ជូនរបស់តំបន់២៥
- តាសួង ប្រធានសិប្បកម្មរបស់តំបន់២៥
- ដេង ប្រធានខាងក្រឡឹងរបស់តំបន់២៥
- ជួន ខាងជួសជុលឡាន
- ជា ទៅនៅធ្វើប្រធានមន្ទីររបស់ស្រុក១៥៤ ។

កម្លាំងទាំងអស់នេះ គាត់បានប្រាប់ខ្ញុំឲ្យដឹង ហើយណែនាំថាធ្វើការទាក់ទងជាមួយគ្នាចុះពីបញ្ហាធ្វើសកម្មភាព ។

ឆ្នាំ១៩៧៦ ក្រោយពីទទួលការណែនាំពីបង ជា ហើយ ខ្ញុំ និងបង សែម បានធ្វើសកម្មភាពកសាងកម្លាំងបានម្នាក់ឈ្មោះនារី សាមិត ប្រធានក្រុមមានចំណុចខ្សោយ លេងសើច ហើយមុខមាត់ អួតអាង

ធ្វើការខ្ជិលខ្ជា ខ្ញុំឃើញដូច្នេះ ក៏បានអប់រំឲ្យធ្វើសកម្មភាពប្រឆាំងជាមួយបដិវត្តន៍ ។ ខ្ញុំណែនាំនារី សាមិត ធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងកងនារីដោយបំផុសពីបញ្ហាសីលធម៌នៅក្នុងកង បំផុសពីបញ្ហាទាមទារអន្តការរកប្ដី ហើយបាតុភាពនេះមានជាបន្តបន្ទាប់ ។

ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៦ គ្រួសារខ្ញុំទៅលេងនៅតាខ្មៅ ។ ពេលនោះ គាត់អប់រំខ្ញុំថាត្រូវធ្វើសកម្មភាព ហើយសមមិត្ត ជា នេះក៏ជាខ្សែ សេ.អ៊ី.អា ដែរ និងជាអ្នកដឹកនាំនៅក្នុងតំបន់២៥ ទាំងមូល ហើយគាត់លើកថា យើងនៅកន្លែងណាត្រូវបង្កប់ធ្វើសកម្មភាពឲ្យបានជ្រៅ ។ ពេលនោះ ខ្ញុំរាយការណ៍ឲ្យគាត់ដឹងថា បង ជា បានឲ្យខ្ញុំធ្វើការជាមួយប្រពន្ធគាត់ និងធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងកងនារី ។

ក្រោយមក ខ្ញុំបានទៅធ្វើស្រែនៅព្រែកសំរោង និងបានទាក់ទងជាមួយ សារុម ប្រធានក្រុម និងសាមិត ។ នារី សារុម នេះ សាមិត កសាងបានពេលធ្វើស្រែ ដោយមានសកម្មភាពបំផ្លាញស្រូវឡើងទឹក ។ ខ្ញុំ និងបង សែម, សារុម និង សាមិត ទទួលការណែនាំពីឈ្មោះ ហុង ឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផ្លាញសម្ភាររបស់របរធ្វើស្រែ គឺពេលប្រូតស្រូវត្រូវជាន់ពន្លិចចោលក្នុងទឹកធ្វើឲ្យជ្រុះចោល ។

ឆ្នាំ១៩៧៦ បង ជា ហៅខ្ញុំ និងប្រពន្ធគាត់មកជួបនៅមន្ទីរតំបន់មាន បង ហុង និងបង ដេង ។ ពេលនោះគាត់លើកណែនាំពីបញ្ហាធ្វើសកម្មភាពកសាងកម្លាំង ធ្វើសកម្មភាព និងទាក់ទងកម្លាំងឲ្យបានជាប់ ត្រូវពង្រីងកម្លាំងពង្រីកកម្លាំង ហើយណែនាំខ្ញុំ និងប្រពន្ធគាត់ឲ្យទាក់ទងជាមួយឈ្មោះ ហុង នេះឲ្យជាប់ក្នុងការធ្វើសកម្មភាព ។

បន្ទាប់មកគាត់លើកបញ្ហាធ្វើសកម្មភាពបំភ្លៃមាគ៌ាបក្សពីបញ្ហាសីលធម៌ បំផុសនារីឲ្យទាក់ទងជាមួយកងពិការរបស់ភូមិភាគធ្វើឲ្យប្របូកប្របល់នៅក្នុងកង ធ្វើឲ្យបក្សពិបាកដោះស្រាយ ។ សកម្មភាពកសាងកម្លាំង ខ្ញុំកសាងបានម្នាក់ឈ្មោះ លន អ៊ី ប្រធានក្រុមចំណុចខ្សោយពេលធ្វើការងារ មានអំនួត មុខមាត់ មិនស្ដាប់ការណែនាំរបស់ថ្នាក់លើ ។ ខ្ញុំឃើញដូច្នេះហើយ បានកសាងនារី លន អ៊ី នេះឲ្យធ្វើសកម្មភាពបន្តទៀត ។ ខ្ញុំណែនាំឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផុសពីបញ្ហាអន្តការតឹងតែង ធ្វើការគ្មានពេលសម្រាកទេ ហើយឲ្យបង្កទំនាស់នៅក្នុងកងនារី ធ្វើឲ្យប្របូកប្របល់ សកម្មភាពនេះធ្វើជាមួយនារី សារុម និងនារី សាមិត នៅក្នុងកងនារីនេះ ។

ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៧៦ គ្រួសារខ្ញុំមកលេងនៅតាខ្មៅ ពេលនោះគាត់ជួបជាមួយបង ជា ខ្ញុំក៏នៅជិតគាត់ដែរ គឺគាត់បានជួបពិភាក្សាជាមួយបង ជា ។ ខ្ញុំឮបង ជា និយាយរាយការណ៍ឲ្យគ្រួសារខ្ញុំ តែមុននឹងបង ជា រាយការណ៍ គ្រួសារខ្ញុំណែនាំបង ជា ពីបញ្ហាពង្រីងកម្លាំងនៅក្នុងមូលដ្ឋាន ហើយកសាងកម្លាំងក្បត់ឲ្យបានច្រើន និងរៀបចំបង្កប់នៅក្នុងមូលដ្ឋាន សហករណ៍ក្ដីដែលត្រូវការស្រួលធ្វើសកម្មភាព ។ ខ្ញុំក្ដាប់បានគ្រួសារខ្ញុំនិយាយណែនាំបង ជា ពីបញ្ហាត្រៀមរៀបចំកម្លាំងទុកវាយបក្សនៅពេលខាងមុខនេះ ហើយកម្លាំងក្បត់ដែលយើងកសាងបានត្រូវក្ដាប់ឲ្យជាប់ដល់ពេលមានការយើងយកប្រើតែម្ដង ។

បង ជា បានរាយការណ៍ពីកម្លាំងក្បត់នៅក្នុងមន្ទីររបស់តំបន់២៥មាន ហុង, ដេង, តាអ៊ុច, តាសួង និងជួន ហើយគាត់បាននិយាយពីសភាពការណ៍នៅក្នុងតំបន់២៥ និងបានលើកពីការអប់រំកម្លាំងពង្រឹងពង្រីកកម្លាំងបាន ហើយកំពុងបន្តសកម្មភាព ។ បង ជា លើកពីបញ្ហាកម្លាំងនៅមូលដ្ឋាន គឺពង្រឹងពង្រីកកម្លាំងបានហើយ ហើយក៏បានកសាងបង្កប់នៅតាមស្រុកដែរ ។

ក្រោយមកទៀតបង ជា ហៅប្រពន្ធគាត់ និងខ្ញុំទៅជួបគាត់ ហើយណែនាំថា ត្រូវពង្រីកកម្លាំងនៅក្នុងកងនារី និងភារកិច្ចរបស់យើងនៅតាខ្មៅនេះត្រូវធ្វើសកម្មភាពបំផុសពីបញ្ហាឲ្យកម្លាំងរត់ទៅស្រុកយួន ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៦នេះដែរ សកម្មភាពរបស់ខ្ញុំជាមួយបង សែម ដើរបំផុសនារីឲ្យមើលឃើញពីការលំបាកនៅធ្វើការងារ ព្រោះធ្វើគ្មានពេលម៉ោងសម្រាក ។ បំផុសឲ្យឃើញថា ក្នុងដំណាក់កាលធ្វើបដិវត្តន៍សង្គមនិយមមានការលំបាក ឲ្យឃើញបដិវត្តន៍លំបាក តឹងតែង បដិវត្តន៍សង្គមនិយមគ្រាន់តែរកប្ដីក៏ពិបាកដែរ ព្រមទាំងបំផុសនារីឲ្យរកប្ដីរត់ទៅយួន ។

បន្ទាប់មកទៀត ខ្ញុំបានជួបជាមួយបង ហុង ប្រធានមន្ទីរ១១ និងបង ដេង ប្រធានសិប្បកម្ម តំបន់២៥ ។ ពេលនោះខ្ញុំ និងបង សែម រាយការណ៍ឲ្យអ្នកទាំងពីរពីការធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងកងនារី និងពីការកសាងកម្លាំងបានទាំងអស់បីនាក់ គឺសាមិត, សារុម និង លន អ៊ី ក្រោយពីខ្ញុំរាយការណ៍ហើយ បង ហុង បានណែនាំខ្ញុំឲ្យខំក្ដាប់កម្លាំង និងធ្វើសកម្មភាពបំផ្លាញបដិវត្តន៍ឲ្យខ្លាំងក្លា ដោយឲ្យខ្ញុំ និងបង សែម ទាក់ទងជាមួយនារី ថុង ។

ក្រោយពីបង ហុង ណែនាំហើយ ខ្ញុំ និងបង សែម ធ្វើការទាក់

ទងជាមួយ ថុង និងណែនាំ នារី ថុង, សាមិត, សារុម និងលន អី ឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផ្លាញស្រូវ មិនបញ្ចូលទឹកក្នុងស្រែ លួចបង្ហូរទឹកក្នុងស្រែចោល ។ សកម្មភាពបន្តទៀតគឺ បង្កទំនាស់ជាមួយពួកពិការភាគដែលមន្ទីរនៅព្រែកហូរ ដោយបង្កអុកឡុកមានធ្វើឲ្យទំនាស់ប្រចប្រុកប្រចល់រហូតដល់ពួកពិការឃើញនារីដើរម្នាក់ឯងលបចាប់ ហើយទំនាស់នេះមានជាប់រហូតមក ធ្វើឲ្យអង្គការដោះស្រាយមិនចេញ ។

ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៧៦ ហុង បានហៅកម្លាំងក្បត់មកប្រជុំនៅផ្ទះបង សែម ដែលមាន អ្នកចូលរួមគឺ ហុង, ផេង, សែម, នារី សាមិត, នារី សារុម, នារី លនអី, នារី ថុង និងខ្ញុំ ដោយមានខ្លឹមសារគឺៈ

ហុង លើកថា យើងប្រមូលកម្លាំងបានហើយ យើងត្រូវពង្រីកឲ្យធ្វើសកម្មភាពឲ្យខ្លាំងថែមទៀត គឺបំផ្លាញដល់ការកសាងប្រទេសរបស់បក្ស គឺយើងបំផ្លាញស្រូវ ។ គាត់លើកពីរបៀបធ្វើ យើងត្រូវក្តាប់ចំណុចខ្សោយឲ្យជាប់ ហើយបំផុសកសាងកម្លាំងឲ្យបានច្រើននៅក្នុងកងនារី ត្រូវដឹកនាំធ្វើសកម្មភាពកសាងកម្លាំងឲ្យបានច្រើនមកធ្វើកម្លាំងក្បត់ ហើយគាត់លើកពីសកម្មភាពដែលត្រូវធ្វើមានៈ

- យើងបំផ្លាញស្រូវ ពេលច្រូតស្រូវ ។
- ត្រូវបំផ្លាញកណ្តៀវ ចប ហើយស្រូវយើងទុកឲ្យទុំញោសចាំច្រូត គឺធ្វើឲ្យដាច់កស្រូវ ។
- យើងត្រូវបំផុសយុវនារី នៅក្នុងកងកុំឲ្យខំធ្វើការ គឺយើងបំផុសតែពីការធ្វើបដិវត្តន៍លំបាក ។

ក្រោយពីប្រជុំមក សកម្មភាពរបស់ខ្ញុំនៅពេលច្រូតស្រូវ គឺបំផ្លាញស្រូវ ពេលច្រូតគឺច្រូតបោះៗ ធ្វើឲ្យជ្រុះពាសពេញ ។ ពេលនោះខ្ញុំទាក់ទងជាមួយនារី សាមិត, នារី សារុម, នារី លន អី និង នារី ថុង ។ បងសែម បានណែនាំឲ្យបំផ្លាញស្រូវ ពេលយកពូជទៅទុកធ្វើឲ្យកំពប់ ហើយលាយគ្នាយកពូជស្រូវក្រមួនសទៅលាយជាមួយពូជស្រូវចុងបន្ទា ធ្វើឲ្យប្រឡូកគ្នា និងទុកឲ្យផ្តុស ។ ពេលបោកស្រូវ កុំឲ្យបោកជ្រុះអស់ពេក ពេលដែលចោលកណ្តាប់ទៅស្រូវនៅសល់ច្រើន ហើយបញ្ហាបំផ្លាញដំណាំដូចជា កាប់ចេកចោល ពេលឆ្ការព្រៃ ដោយយកលេសថាជាព្រៃ ។

ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៧ បង ជា ឲ្យខ្ញុំទៅនៅស្រុកកណ្តាលស្ទឹង ពេលនោះចាត់តាំងឲ្យខ្ញុំធ្វើជាប្រធានសិប្បកម្មត្បាញរវៃរបស់ស្រុក១៥៤ មុនពេលខ្ញុំទៅនៅស្រុកកណ្តាលស្ទឹង បង ជា បានអប់រំ ខ្ញុំថា ពេលទៅនៅក្នុងស្រុក គឺទាក់ទងជាមួយសមមិត្ត ជា មន្ទីរស្រុក១៥៤ ។ ពេលនោះគាត់លើកថា បញ្ហាធ្វើសកម្មភាព កសាងកម្លាំងជាសំខាន់ ហើយក៏ប្រយ័ត្នបែកការណ៍ដែរ ហើយបង ជា បានប្រាប់ខ្ញុំថាកម្លាំងដែលត្រូវទាក់ទងធ្វើសកម្មភាពមានឈ្មោះ ជា ប្រធានមន្ទីរស្រុក១៥៤ និងគ្រុយ លេខាស្រុក១៥៤ ។ ឈ្មោះទាំងពីរនាក់នេះ បង ជា ឲ្យខ្ញុំទទួលការណែនាំធ្វើសកម្មភាពជាមួយ ហើយគាត់បានប្រាប់ខ្ញុំថា សមមិត្ត ជា និងគ្រុយ គឺដឹងអស់ហើយ ។

ពេលខ្ញុំមកនៅក្នុងស្រុក១៥៤ ពេលនោះបង ស៊ុម នារី ប្រកាសចាត់តាំងខ្ញុំឲ្យធ្វើជាប្រធានសិប្បកម្មរបស់ស្រុក១៥៤ នៅកំពង់កន្ទួត ។

ពេលនោះខ្ញុំទៅក្តាប់ ស្មារតី យុវជន យុវនារី នៅឡើយ គឺរហូតដល់ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៧៧ ខ្ញុំបានការទាក់ទងជាមួយឈ្មោះ គ្រុយ និងឈ្មោះ ជា នៅកំពង់កន្ទួត ។ ពេលនោះ អ្នកទាំងពីរហៅខ្ញុំមកណែនាំដោយលើកពីបញ្ហាដែលមកនៅក្នុងស្រុក១៥៤ និងពីទិសធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ នេះគឺៈ

១) យើងត្រូវធ្វើសកម្មភាពកសាងកម្លាំងក្នុងអង្គភាពខ្លួន ។

២) យើងត្រូវបំផ្លាញសម្ភារនៅក្នុងមន្ទីរតម្បាញ ហើយបង គ្រុយ បានលើកពីខ្សែរយៈឲ្យធ្វើសកម្មភាពមានឈ្មោះៈ

- ផ្នែកសិប្បកម្មតម្បាញមាននារី ភី ជាសមាជិកសិប្បកម្មតម្បាញ និងនារី អឿន ប្រធានក្រុមសិប្បកម្មតម្បាញ ។
- ផ្នែកដេរមាននារី យឹម ចេញពីមន្ទីរអប់រំ, នារី ណាង នារីក្រោយ១៧មេសា និងច្រឹក កម្មករពាង ក្បឿង ។
- ផ្នែកពាង ក្បឿង មានឈ្មោះ តំ ជាប្រធានសិប្បកម្មពាងក្បឿង, កុល ជាអនុប្រធាន សិប្បកម្មពាង ក្បឿង និង ឡូត ប្រធានក្រុមផ្នែកខាងត្បូង ។

ឈ្មោះទាំងអស់នេះ ជាខ្សែទាក់ទងធ្វើសកម្មភាពក្បត់ជាមួយគ្នា ។ ក្រោយមកទៀត អង្គការចាត់តាំងឲ្យទៅច្រូតស្រូវនៅកំពង់កន្ទួត ពេលនោះអង្គការណែនាំថា ស្រូវត្រូវច្រូតពេលព្រឹកចំពោះស្រូវណាទុំខ្លាំង ហើយស្រូវស្លាបសេកត្រូវច្រូតពេលថ្ងៃ ។ ពេលនោះ ខ្ញុំបានជួបពិភាក្សាជាមួយ តំ និង ឡូត ហើយ តំ លើកឡើងថា ស្រូវទុំស្រួយ យើងទុកសិន យើងច្រូតអាណាពុំទាន់ទុំញោស ។ ជាគោល

បំណាងធ្វើឲ្យស្រូវខូចអស់ច្រើន ដោយស្រូវទុំច្រូតពុំកើត ហើយខូចចោល ។ តំ បានចាត់តាំង ឡូត ឲ្យទទួលខាងបោក ហើយខ្ញុំ និង តំ ទទួលខាងដឹកនាំច្រូត និងជា រៀបផែនការបំផ្លាញស្រូវ ។

ចុងខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៧៧ ខ្ញុំបានជួបគ្រួសារខ្ញុំ ពេលដែលគាត់ទៅរកខ្ញុំនៅកំពង់កន្ទួត តែខ្ញុំមកតាខ្មៅ ។ កាលនោះ គ្រួសារខ្ញុំគ្រាន់តែប្រាប់ខ្ញុំថា នៅកន្លែងនេះ ត្រូវបង្កប់ខ្លួនប្រយ័ត្នបែកការណ៍ ហើយសកម្មភាពក៏ត្រូវបំផ្លាញឲ្យជាប់ ។

ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៧ អង្គការចាប់ គ្រុយ ពេលនោះនៅក្នុងមន្ទីរសិប្បកម្មឈ្មោះមួយចំនួនដែលបង ស៊ីម ក្តាប់បានត្រូវដកឲ្យទៅនៅសហករណ៍អស់ ។ ដូច្នេះកម្លាំងនៅកន្លែងនោះ ខ្ញុំត្រូវទាក់ទងជាមួយបង ជា ប្រធានមន្ទីរស្រុក១៥៨នេះ ហើយគាត់ណែនាំឲ្យខ្ញុំធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងមន្ទីរសិប្បកម្មនេះ ។ គាត់លើកពីបញ្ហារៀបចំការទាក់ទងជាមួយខាងមន្ទីរពាង ក្បឿង ។ បន្ទាប់មក បង ជា បានហៅ តំ មកជួបនៅកំពង់កន្ទួត ពេលនោះគាត់លើកថា បញ្ហាកសាងកម្លាំងត្រូវកសាងនៅក្នុងអង្គភាពរបស់ខ្លួន គឺកសាងឲ្យបានច្រើន ហើយត្រូវទាក់ទងគ្នាឲ្យបានជាប់ ។

ក្រោយពីបង ជា លើកឡើងហើយក៏បែកគ្នា ហើយខ្ញុំមកនៅធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងមន្ទីរសិប្បកម្មតម្បាញនេះ បានកសាងម្នាក់គឺ នារី លី មានចំណុចខ្សោយមិនធ្វើការងារ ពេលខ្ញុំកសាងបានហើយ ខ្ញុំឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផ្លាញម៉ាស៊ីនដេរធ្វើឲ្យខូច និងបំផុសពីបញ្ហាដើរលួចប្របូកប្របល់នៅក្នុងអង្គភាព ។

នៅចុងខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៧ បងស៊ីម ដកនារី លី ឲ្យទៅនៅក្នុងកងចល័ត ពេលនោះខ្ញុំបានហៅមកអប់រំឲ្យធ្វើសកម្មភាពត្រូវកសាងកម្លាំង ហើយបំផុសពីបញ្ហាសីលធម៌ឲ្យប្របូកប្របល់កងចល័ត ។

ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៧ គ្រួសារខ្ញុំទៅលេងខ្ញុំនៅកំពង់កន្ទួត ពេលនោះទៅជាមួយបង ជា គឺជិះឡានតូចទៅ និងមាននីរសារគ្រួសារខ្ញុំម្នាក់ទៅជាមួយផង ។ ពេលគាត់ទៅដល់ភ្លាម បង ជា បានប្រើខ្ញុំឲ្យទៅហៅកម្លាំងមកជួបគាត់មានឈ្មោះ តំ, កុល, ឡូត និង ជា ។ ឈ្មោះទាំងអស់នេះបានហៅមកជួបគាត់ និងចាប់ផ្តើមបើកការប្រជុំមួយ ។

ពេលនោះគ្រួសារខ្ញុំលើកបញ្ហាប្រជុំ ហើយឲ្យឈ្មោះ ជា ប្រធានមន្ទីរស្រុក១៥៨នេះ រាយការណ៍រួមនៅក្នុងស្រុកពីការកសាងកម្លាំង និងរៀបចំខ្សែទាក់ទងកម្លាំងបង្កប់ ។

បន្ទាប់មកបានគ្រួសារខ្ញុំលើកឡើងអប់រំ គាត់លើកថា ឥឡូវនេះសភាពការណ៍កាន់តែលំបាកណាស់ ព្រោះនៅគ្រប់អង្គភាពនៅគ្រប់កងទាំងអស់ អង្គការកំពុងតាមដានខ្លាំងណាស់ ហើយកម្លាំងដែលយើងកសាងបានត្រូវពង្រឹងឲ្យខ្លាំង និងទាក់ទងឲ្យជាប់ ។ បើសភាពការណ៍មិនស្រួល ត្រូវរត់ទៅស្រុកយួន ហើយវាយបកបដិវត្តន៍វិញ ។

បន្តមកទៀតបង ជា គាត់លើកថា កម្លាំងរបស់យើងនៅក្នុងមូលដ្ឋានទាំងអស់នេះ ត្រូវបង្កប់នៅតាមស្រុកឲ្យបានជ្រៅ និងប្រយ័ត្នកុំឲ្យបែកការណ៍ តែបែកការណ៍ខ្សែរបស់យើង អ្នកដឹកនាំរបស់យើងនឹងត្រូវអន្តរាយអស់មិនខាន តែបើយើងធ្វើការបានល្អ យើងរក្សាការសម្ងាត់បានល្អយើងបង្កប់នៅក្នុងបដិវត្តន៍បានយូរអង្វែងតទៅទៀត ។

ពេលប្រជុំចប់ ហើយគ្រួសារខ្ញុំនិងបង ជា ជិះឡានដើរមើលតាមស្រុក ហើយគាត់ត្រឡប់ទៅកន្លែងវិញ ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក ខ្ញុំលែងបានជួបគ្រួសារខ្ញុំរហូត ។

ក្រោយពីប្រជុំមក ខ្ញុំបានធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងមន្ទីរតម្បាញ គឺធ្វើឲ្យខូចកីទុកអំបោះចោលពាសពេញ ធ្វើឲ្យខូចដាច់ ហើយខ្ញុំកសាងកម្លាំងបានពីរនាក់ឈ្មោះ ភ័ណ និង លឹម នារីពីរនាក់នេះរត់ពីរោងចក្រ "ត.១១" ភ្នំពេញ ហើយខ្ញុំបានចាប់អប់រំកសាងឈ្មោះពីរនាក់នេះឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផ្លាញសម្ភារនៅក្នុងមន្ទីរតម្បាញនេះ ។

នៅក្នុងសិប្បកម្មតម្បាញនេះ គឺខ្ញុំទាក់ទងជាមួយនារី ភី និងនារី អឿន ។ នារីទាំងពីរនេះ ដែលឈ្មោះ គ្រុយ ខ ទ្រើសនាមឲ្យទាក់ទងតាំងពីយូរណាស់មកហើយ ហើយកម្លាំងកសាងថ្មីមានឈ្មោះ ភ័ណ និង លឹម ក្នុងការធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងតម្បាញ គឺបង្កទំនាស់រវាងកម្មករ គឺធ្វើឲ្យអាប់អួរនៅក្នុងមន្ទីរ ហើយដើរបំផុសបំភ្លើសមាគ៌ារបស់បក្ស ដើរធ្វើសកម្មភាពបំផុសយុទ្ធជន យុទ្ធនារីឲ្យរត់ទៅផ្ទះ គឺដោយបំផុសថា ធ្វើបដិវត្តន៍យូរណាស់ កាន់តែលំបាកណាស់ ហើយខ្ញុំណែនាំឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផុសពីបញ្ហាទាមទារអង្គការរកប្តី ។

ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៧៧ ខ្ញុំទាក់ទងជាមួយឈ្មោះ តំ, កុល, ឡូត និងបង ជា ប្រធានមន្ទីរស្រុក១៥៨ ។ ពេលនោះពិភាក្សាគ្នាពីការរៀបចំកម្លាំងនៅក្នុងមន្ទីរពាង ក្បឿង ដោយបានកសាងឈ្មោះ ហុង

និង អុល នៅមន្ទីរពាង ក្បៀង ។

ក្រោយពីពិភាក្សាគ្នាមក តំ ហើយនឹងខ្ញុំបានអប់រំយុទ្ធជនពីរនាក់នេះ ហើយរាយការណ៍ឲ្យគាត់ ។ បង ជា អប់រំឲ្យធ្វើសកម្មភាពប្រឆាំងជាមួយបដិវត្តន៍ ដោយណែនាំឲ្យបំផ្លាញក្បៀង និងកសាងកម្លាំង បំផុសទំនាស់នៅក្នុងរោងចក្រពាង ក្បៀងនេះ គឺផ្ដាច់ខ្សែភ្លើងក៏ដូចជាបញ្ហាបំផុសពីបញ្ហាលួចសម្ភារ ។

ក្រោយមកខ្ញុំបានទាក់ទងជាមួយឈ្មោះ វង់ ប្រធានដឹកជញ្ជូនរបស់ស្រុក១៥៤ និងបង ជា ។ វង់ នេះគឺបង ជា ណែនាំឲ្យខ្ញុំដឹង ។ ពេលនោះបង ជា លើកគោលការណ៍ថា បញ្ហាកសាងកម្លាំងយើងត្រូវក្ដាប់ចំណុចខ្សោយឲ្យបានជាប់ ។ ក្រោយពីគាត់ណែនាំ ខ្ញុំបានធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងមន្ទីរតម្បាញ គឺឃោសនាយុទ្ធនារីនៅក្នុងតម្បាញឲ្យឃើញថា បដិវត្តន៍តឹងតែងធ្វើការគ្មានពេលសម្រាក ហើយខ្ញុំអប់រំកម្លាំងដែលខ្ញុំកសាងបានមានឈ្មោះ ភី, អឿន, ភ័ណ និង លឹម នេះឲ្យធ្វើសកម្មភាពនៅតម្បាញកសាងបាននារីឈ្មោះ វ៉ាន់ ជានីរសាររបស់ អាយ ហើយនារី វ៉ាន់ នេះមានចំណុចខ្សោយមិនគោរពហើយអំនួត មុខមាត់ ដូច្នេះខ្ញុំកសាងបានឲ្យធ្វើការទាក់ទងជាមួយនារី ភី, នារី អឿន, នារី ភ័ណ និងនារីលឹម នេះក្នុងការធ្វើសកម្មភាពអុកឡុក បំផ្លាញសម្ភារជាបន្តបន្ទាប់រហូតមក ។

ក្រោយមកទៀតប្ដីនារី វ៉ាន់ នេះឈ្មោះ រឹម នៅខាងពាងក្បៀង ត្រូវបាន តំ និង កុល អប់រំបាន និងឲ្យធ្វើសកម្មភាពនៅកន្លែងនោះដែរ ។

ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៧៧ ពេលនោះឈ្មោះ ជា មកពីមន្ទីរស្រុក១៥៤ មកមើលពាង ក្បៀង និងមកមើលអ្នកតម្បាញ ។ ជាបានហៅកម្លាំងមកប្រជុំ អ្នកចូលរួមប្រជុំមាន តំ, កុល, ឡូត, វង់, នារីភី, នារីអឿន និងខ្ញុំ ដោយមានខ្លឹមសារគឺ បញ្ហាកសាងកម្លាំងអប់រំកម្លាំងឲ្យធ្វើសកម្មភាពនៅក្នុងកង ហើយ ជា លើកទៀតថា ពេលយើងធ្វើស្រែ យើងត្រូវធ្វើគឺ ៈ

- យើងត្រូវបំផ្លាញសំណាប យើងសាបយកពូជលាយគ្នា
- យើងត្រូវធ្វើឲ្យសំណាបងាប់ ពេលដកដំណាបក៏ត្រូវបំផ្លាញ
- ពេលស្ទូង ត្រូវស្ទូងបត់ដើម ធ្វើឲ្យរលួយ ត្រូវលួចបង្ហូរទឹកចោល ហើយពេលបញ្ចូលទឹក គឺយើងកុំបង្ហូរធ្វើឲ្យរលួយ ។

នេះផែនការរបស់ ជា ណែនាំ ក្រោយពីណែនាំមក ខ្ញុំត្រូវចុះទៅធ្វើស្រែ ពេលសាប ខ្ញុំធ្វើសកម្មភាពធ្វើឲ្យរលួយខូចសំណាប ។ តំ គឺទទួលការណែនាំពី ជា ឲ្យធ្វើសកម្មភាពពេលដកសំណាប ខ្ញុំណែនាំនារី ភី, នារីអឿន, នារីភ័ណ, នារីលឹម និងនារីវ៉ាន់ ឲ្យធ្វើសកម្មភាពគឺបំផ្លាញសំណាប ។ នៅពេលដកស្ទូង ខ្ញុំកសាងកម្លាំងបានម្នាក់ឈ្មោះនារី វី ខ្ញុំពិនិត្យឃើញចំណុចខ្សោយសេរី មិនស្ដាប់គេឯង ខ្ញុំឃើញដូច្នេះបានអប់រំកសាងឲ្យចូលរួមធ្វើសកម្មភាពក្បត់ជាមួយគ្នា ។ ពេលស្ទូងស្រូវ ខ្ញុំបានណែនាំ ភ័ណ ឲ្យបំផុសយុទ្ធនារីពីបញ្ហាស្ទូងបត់ដើម ធ្វើឲ្យរលួយខូច ហើយពេលថែសន្ទូង ក៏ខ្ញុំបានទទួលការណែនាំពី តំ និង ជា ឲ្យធ្វើសកម្មភាពបំផ្លាញទឹកស្រែ បង្ហូរចោល ហើយពេលអត់ទឹក ធ្វើឲ្យសន្ទូងងាប់អស់ជាច្រើន ។

ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៧៧ ជា និង តំ ត្រូវរត់ចេញពីភូមិព្រៃវង និងពីមន្ទីរ ពាង ក្បៀង ។ ក្រោយមក អង្គការចាប់បានឈ្មោះ តំ មកវិញ តែឈ្មោះ ជា បាត់ខ្លួនរហូត ពេលដែលរត់នោះគឺ ជិះម៉ូតូ ។

ក្រោយពីពីរនាក់នេះរត់បាត់ ខ្ញុំត្រូវមកមន្ទីរតាខ្មៅ ពេលនោះខ្ញុំអត់បានជួបជាមួយបង ជា ទេ ខ្ញុំបានជួបជាមួយបង ហ៊ុង ប្រធានមន្ទីរតំបន់២៥ ។ ខ្ញុំបានរាយការណ៍ឲ្យបង ហ៊ុង ដឹងពី តំ និងជា រត់ ហើយឲ្យគាត់ដឹងពីកម្លាំងដែលទាក់ទងធ្វើសកម្មភាពមាន កុល, ឡូត, វង់, នារីភី, នារីអឿន, នារីភ័ណ, នារីលឹម, នារីវ៉ាន់, នារីវី, អុល, រឹម, អ៊ុន និង ហ៊ុង ។

ក្រោយពីខ្ញុំរាយការណ៍មក បងហ៊ុង ណែនាំខ្ញុំថា ត្រូវធ្វើការទាក់ទងខ្សែឲ្យបានជាប់ ហើយធ្វើសកម្មភាពជាមួយកម្លាំងដែលនៅក្នុងស្រុកនោះ ។ ពេលមកជួបជាមួយខ្ញុំនៅក្នុងមន្ទីរតំបន់បង ហ៊ុង ណែនាំខ្ញុំថា ត្រូវប្រយ័ត្ន ព្រោះសភាពការណ៍អង្គការកំពុងតាមដានខ្លាំងណាស់ ហើយបញ្ហាធ្វើសកម្មភាពទាក់ទងត្រូវរៀបចំខ្សែឲ្យបានស្រួលបួលក្នុងការធ្វើសកម្មភាព ។ ក្រោយពីបងហ៊ុង ណែនាំរួចហើយខ្ញុំបានមកដល់កន្លែងវិញ ហើយខ្ញុំបន្តការអប់រំកម្លាំងដែលកសាងបានឲ្យរឹងក្នុងការបន្តធ្វើសកម្មភាពតទៅទៀតក្នុងការបំផ្លាញបដិវត្តន៍នៅពេលធ្វើស្រែ គឺខ្ញុំបំផ្លាញស្រូវជាបន្តបន្ទាប់រហូតមក ។

ថ្ងៃ១៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៧ អង្គការដកខ្ញុំឲ្យទៅនៅប្រូតស្រូវនៅស្វាម៉ាត់ក្នុងស្រុក២០ នៅក្នុងសន្តិបាល គឺនៅក្នុងការដ្ឋានរបស់សន្តិបាល ។ ខ្ញុំចេះតែភ័យ ហើយរហូតដល់ថ្ងៃ១ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៧៨ អង្គការចាប់ខ្លួនខ្ញុំតែម្ដង ។ **ផាង សារៈមុនិន្ទ**

បញ្ជីឈ្មោះនិងរូបថតអ្នកទោសមន្ទីរស-២១ដែល ទទួលបាននៅថ្ងៃទី៩ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១២

អ្នកកត់ត្រា ៖ ឆាំង យុ, ញាណ សុជាតិ និង ស៊ុំ សាវីណា

(តពីលេខមុន)

ល.រ	ឈ្មោះ	ភេទ	លេខរូបថត	រឿងរ៉ាវទាក់ទងនឹងប្រវត្តិរូបសង្ខេប
១២២	យូ គុល	ប្រុស	២៦	ទាហានស័ក្តិបី
១២៣	សាត់ ហេហៀក	ប្រុស	១១	កម្មករកំពង់ផែភ្នំពេញ
១២៤	សូ សួន	ប្រុស	១	អនុក្រុម កងពល១៧០ ៣.៩.៧៦
១២៥	មុក សារ៉ុង	ប្រុស	?	នៅអគ្គការសហប្រជាជាតិ
១២៦	ជិន ប៉ោលាប	ប្រុស	២៧	ពាណិជ្ជកម្ម
១២៧	អ៊ឹង ដុយ	ប្រុស	១	ទាហានស័ក្តិបី
១២៨	វង់ សឿន	ស្រី	២៥?	ប្រពន្ធគីម សាដូ ៨.១១.៧៦
១២៩	ជា ត្រាន	ប្រុស	?	១៧០
១៣០	ហ៊ីង សុខុម	ប្រុស	៨	គ្រូបង្រៀន
១៣១	កា សំអុន	ប្រុស	២៥	គ្រូបង្រៀន (អត់អាវ)
១៣២	គីម ភឿង	ប្រុស	២៧	ស័ក្តិបួន កាំភ្លើងធំ
១៣៣	ឌី ប៊ុនឡុង	ប្រុស	?	ប្រេងកាត
១៣៤	គ្រួច ឃួន	ប្រុស	២	យុទ្ធជន កងពល ១៧០
១៣៥	ម៉ុន ស៊ុនឃុន	ប្រុស	៤	ក១៥
១៣៦	ជា ធន	ប្រុស	១០	ប្រធានពួក
១៣៧	សុក សារ៉ែន	ប្រុស	៦	ទាហានពលទោ
១៣៨	គីម ឈិត	ប្រុស	៥	ដ១
១៣៩	អ៊ិន អ៊ឹម	ស្រី	៧	ប្រពន្ធ គ្រួសារកម្មករចាស់
១៤០	លី យ៉េត	ស្រី	៦	ប្រពន្ធអា ម៉ាត់
១៤១	ទូច សុត (ពេជ សុកហៀង)	ប្រុស	២៣	តំបន់២៥
១៤២	គុយ ជា	ប្រុស	៨	និយាយវិទ្យុ
១៤៣	ប៉ាន់ ហួរ (ឈឹម)	ប្រុស	?	ពោចិនតុង ប១
១៤៤	អែម ចាន់ដារ៉ា	ស្រី	២	កូនកម្មករចាស់
១៤៥	ដើម ដល្លី	ស្រី	១	ប,រ ចាន់ជាតិ (ជនជាតិ?)
១៤៦	ជា ឡុង	ស្រី	១១	ប្រពន្ធ ហោ ធួរេន ៩.១១.៧៦

១៤៧	ហែម ណែម (សរ)	ប្រុស	?	ជនជាតិខ្មែរ
១៤៨	ហុង សឿន	ប្រុស	២	ទាហាន (ហុង សាភាព)
១៤៩	ថ្លុង ប៊ុនធឿន	ប្រុស	៤	ចោរព្រៃ
១៥០	ស៊ុំ ខន	ប្រុស	៩	ពាណិជ្ជកម្ម
១៥១	អ៊ឹម ជុន	ប្រុស	១	កងពល ១៧០
១៥២	ទូន ភឿន	ប្រុស	?	ស-២១យ ១១.៨.៧៦
១៥៣	ខ្វីង ស៊ីហៀង	ប្រុស	១៥	ប្រពន្ធគូ ស៊ុម សូរ៉ុង ៣០.១១.៧៦
១៥៤	ស៊ិន អៀង	ប្រុស	១៩	អាត់សាងដង់ (សំអាន)
១៥៥	ព្រាប រ៉េន	ស្រី	១៤	ប្រពន្ធអ៊ឹ លុន ៣០.១០.៧៦
១៥៦	គីម ឡេង	ប្រុស	៧	កងពល៧០៣ បញ្ជាការ វ.ត
១៥៧	កែវ អេត	ស្រី	?	កម្មករចាស់២.១១.៧៦?
១៥៨	ស៊ឹម សារ៉ុង	ប្រុស	១	រ.ច,៣ស២ (កែវ គុន)
១៥៩	គឹម លីងស្រ៊ុន	ប្រុស	?	អនុកងហា ជាមពល ១១.៨.៧៦
១៦០	កែវ បុល	ប្រុស	៣	អនុក្រុម ៨.១១.៧៦ (មានអក្សរនៅជញ្ជាំង)
១៦១	អ៊ឹម ស៊ុក	ស្រី	៥៦	ម្តាយ វង សឿន៨.១១.៧៦
១៦២	វ៉ា ស្រេង	ប្រុស	?	ពេទ្យ ស-២១យ
១៦៣	ស្រុន ហ៊ិន	ប្រុស	១២	រោងចក្រប្រេងកាត
១៦៤	សួន ពៅ	ស្រី	?	ប្រ,ជផ្ទះ ១៣
១៦៥	ថាស៊ី (ភា)	ប្រុស	២០	យុទ្ធជន៣១០
១៦៦	កៅ យី	ប្រុស	?	កង១១ (អាវផ្កា)
១៦៧	យូ ជនអេង	ប្រុស	២៤	យូ អេង
១៦៨	ម៉ាន ស៊ឹម ហៅ រៀម	ប្រុស	៧	មេក្រុម០១
១៦៩	ជុំ កន	ប្រុស	៩	មេពួក២
១៧០	នួន ខ្មោង	ប្រុស	៣	កៅស៊ូ
១៧១	ស៊ឹន អឿន	ប្រុស	៤	ជាងឈើ ១៣.១១.៧៦
១៧២	យ៉ោក ព្រិល	ប្រុស	៥	១៧០
១៧៣	នាក់ ជួន	ប្រុស	៧	ឧស្សាហកម្ម
១៧៤	ញ៉ែម ណែន	ប្រុស	១៨	ប្រធានក្រឡឹង ១៨.១០.៧៦
១៧៥	ស៊ុំ សាត	ប្រុស	?	ពួកកង១៧០
១៧៦	ភិន ភាព	ប្រុស	១	រោងប្រេងកាត
១៧៧	ហុង សុតសាក់	ប្រុស	១៧	កម្មករចាស់
១៧៨	ភួ យ៉ែម	ស្រី	២៦	ប្រពន្ធ វ៉ាល់ សប៊ុន ៨.១១.៧៦

១៧៩	រ៉ុង ឡេង	ប្រុស	?	យុទ្ធជនកង១៣ថ្មី ៣.៨.៧៦
១៨០	ឡៅ សាលី	ប្រុស	?	ប្រ,ជ ផ្ទះ០៧ (ពុកមាត់)
១៨១	សុខ រស់	ប្រុស	១៣	ទាហានស័ក្តិបី ៨.៩.៧៦
១៨២	ឡុច ចំរើន	ប្រុស	៣២	កូនឡុច ឈុន ៣០.១០.៧៦
១៨៣	អ៊ឹម សារ៉ែន	ប្រុស	១៩	យុទ្ធជន ៦.៩.៧៦
១៨៤	ដេត គឹមណារី	ស្រី	១៩	ប្រពន្ធ អ៊ុច ម៉ឹងហេង ៨.១១.៧៦
១៨៥	ឡុង ផាន សុវ៉ាន់	ប្រុស	១០	នីរសារកងរយ ៥.៩.៧៦
១៨៦	យ៉ុង សាវុធ	ប្រុស	១៣	អនុក្រុម
១៨៧	អ៊ុង សាវិន	ប្រុស	?	រទេះភ្លើងគីឡូម៉ែត្រលេខ៦
១៨៨	លិម ហួត	ប្រុស	៧	ប្រជាជនកម្មករនេសាទត្រី
១៨៩	អ៊ូ ឡាំឡាប	ប្រុស	២	ង. ០២.១ (?)
១៩០	ចាន់ យូរ៉ុន	ប្រុស	៩	គ្រូបង្រៀន ប្រហែលជាបងប្រុសរបស់ ចាន់ យូរ៉ាន់
១៩១	អាំ វង់	ប្រុស	៨	ទាហានស័ក្តិពីរ
១៩២	យ៉ឹម សារូន	ប្រុស	៥	យុទ្ធជន ៨.១១.៧៦
១៩៣	លី ភាគរុន	ស្រី	២២	ប្រពន្ធ នៅ លីម អេង ២៨.១០.៧៦
១៩៤	អឿង ហុយយូ	ប្រុស	១	ស័ក្តិមួយ ម៉ារីន
១៩៥	កែវ រុន	ប្រុស	១២	កម្មករថ្មី
១៩៦	សៅ រុន (ប្រឹក)	ប្រុស	២	បើកឡាន
១៩៧	ហេង ហ៊ួន	ប្រុស	?	ទាហាន ព្រិនបាលឯក
១៩៨	ខៀវ វណ្ណថន	ប្រុស	៥	ទាហានស័ក្តិពីរ គាំផុន
១៩៩	ស៊ុម សាវុន	ប្រុស	១០	មេក្រុម១២
២០០	នៅ គុយ	ប្រុស	២	សន្តិសុខជាតិ កំពង់សោម
២០១	ស៊ឹង សំអាន	ប្រុស	៣	វរសេនាតូច
២០២	ដួង ស្រេង	ប្រុស	១	ប១ ២៣.៧.៧៦
២០៣	ឡើ ហ៊ួរ (ទិត)	ប្រុស	?	ប្រជាជនតំបន់៣៥
២០៤	ប៉ូល ហៀក	ប្រុស	?	ពិសិត ស្នងការវរសេនាតូច
២០៥	ភោគ ម៉ុន	ប្រុស	២	កងពល ៣១០
២០៦	ស្តើង គ្រឿន	ប្រុស	៥	អនុ វ,ត ១៧០
២០៧	អ៊ូច ប៊ុនធឿន	ប្រុស	៣	យុទ្ធជន ១៣.១១.៧៦
២០៨	ម៉ម មុត	ស្រី	៧	ប្រពន្ធឯម សេង ២៨.១០.៧៦
២០៩	វ៉ាន់ សារ៉េន	ប្រុស	២	ស្នងការរយ

(នៅមានត)

ថ្នាក់រៀននៅទួលស្លែងដែលបានធ្វើបទបង្ហាញដល់ភ្ញៀវទេសចររៀងរាល់ថ្ងៃ ច័ន្ទ ពុធ និងសុក្រ ។

លោកស្រី ម៉ាយូឡាំង ការ៉ុង ដែលជាកូនស្រីរបស់អ្ន
បាត់ខ្លួនកាលពីថ្ងៃទី៥ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧០ បានមកគោ

ក្រុមគម្រោង "ឃ្លាំមើលសាលាក្តីខ្មែរក្រហម" បានចុះទៅផ្សព្វផ្សាយដល់សាកលវិទ្យាល័យស្វាយរៀង កាលពីថ្ងៃទី១៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១២ ។

ការប្រារព្ធទិវាសិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិ ខួបលើកទី៦៤ ថ្ងៃទី

គរុសិស្សមធ្យមសិក្សានៃសាលាគរុកោសល្យភូមិភាគខេត្តតាកែវ បានសិក្សាពីប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងវិធីសាស្ត្របង្រៀនប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យអស់រយៈពេលប្រាំមួយថ្ងៃ ។

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានអញ្ជើញអ្នកភូមិចំនួន៨
ដើងឯក និងសាលាក្តីខ្មែរក្រហមចាប់ពីថ្ងៃទី៨ ដល់ទី៦

ក្រុកថតរូបសារព័ត៌មានជនជាតិបារាំងមួយរូបដែលបាន
ារពវិញ្ញាណក្ខន្ធឪពុករបស់ខ្លួននៅកាលពីថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ។

លោកស្រី ម៉ាយូឡាំង ការ៉ុង ឈរពីមុខរូបថតឪពុករបស់ខ្លួនឈ្មោះ ហ្ស៊ីល ការ៉ុង នៅបូជនីយដ្ឋានអ្នកសារព័ត៌មាន ទល់មុខសណ្ឋាគារ ឡឺ រ៉ូយ៉ាល់ កាលពីថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ២០១២ ។

ទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១២ នៅសួនសេរីភាព ។

ក្រុមគម្រោង "ឃ្លាំមើលសាលាក្តីខ្មែរក្រហម" បានចុះទៅផ្សព្វផ្សាយដល់សាកលវិទ្យាល័យបៀលប្រាយ ក្នុងខេត្តរតនគិរីកាលពីថ្ងៃទី១៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១២ ។

៩ នាក់ដើម្បីមកទស្សនាសារមន្ទីរទួលស្លែង វាលពិឃាត
ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១២ ។

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានបើកវេទិកាសាធារណៈមួយនៅស្រុកម៉ាឡៃ ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ដើម្បីឲ្យមានការពិភាក្សាគ្នារវាងអ្នកធ្លាប់ឆ្លងកាត់របបខ្មែរក្រហម និងសិស្សានុសិស្សកាលពីថ្ងៃទី១៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១២ ។

តាំង គីម : ជីវិតកម្សត់ព្រៀវនិងការចង់បានយុត្តិធម៌ផ្ទាល់ខ្លួន

រស់នៅក្នុងផ្ទះដែលមិនទាន់សង់រួចរាល់មួយខ្នង ហ៊ុមព័ទ្ធជុំវិញដោយវាលស្រែ តាំង គីម កំពុងតែមានអារម្មណ៍រវើរវាយពីអតីតកាល ដោយបន្ទោសខ្លួនឯងទៅលើកម្មពៀរក្នុងជីវិតដែលគាត់គិតថានឹងត្រូវទទួលរងអស់មួយជីវិត ។ គីម មិនសូវមានសុខភាពមាំទាំប៉ុន្មានទេ ។ គាត់កំពុងតែរស់នៅក្នុងភាពខ្វះខាត និងភាពភ័យខ្លាច ហើយកំពុងតែតស៊ូដើម្បីរស់ ។ នៅក្នុងផ្ទះនោះ គាត់រស់នៅម្នាក់ឯងនៅពេលថ្ងៃ ហើយយប់ខ្លះ កូនប្រុសពៅរបស់គាត់ដែលបានរៀបការនិងរស់នៅក្បែរគាត់ បានមកស្នាក់នៅជាមួយគាត់យូរៗម្តង ។ ជីវិតរស់នៅរបស់ គីម មិនខុសអ្វីទៅនឹងរបបខ្មែរក្រហមប៉ុន្មានទេ ។

សព្វថ្ងៃមានអាយុ៥១ឆ្នាំ និងរស់នៅស្រុករលាប្អៀ ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង គីម នៅតែចាំសម្តីរបស់ម្តាយគាត់ជារៀងរហូត នៅពេលមួយដែលគាត់កំពុងនៅលើភ្លៅម្តាយ ហើយម្តាយបាននិយាយដោយក្តីអាណិតអាសូរមកកាន់កូនថា "កូនម្តាយ កូនកើតមកមិនសូវមានសំណាងនឹងគេទេ ។ ម្តាយមិនដឹងថាកូននឹងអភ័ព្វប៉ុណ្ណាទេទៅថ្ងៃមុខ ។ ទោះបីជាជួបគ្រោះកម្មយ៉ាងណា កូនត្រូវតែទទួលយក ព្រោះនេះជាកម្មរបស់កូនពីជាតិមុន" ។

រាល់ថ្ងៃ អ្វីៗដែលនៅជុំវិញ គីម មិនសូវជាផ្តល់ភាពសុខសាន្តប៉ុន្មានទេ ។ រដូវភ្លៀងធ្វើឲ្យគាត់ព្រួយបារម្ភជាទីបំផុតព្រោះគាត់ខ្លាចសម្លេងផ្គរ ខ្លាចផ្លេកបន្ទោរ ខ្លាចសម្លេងរន្ទះនិងខ្លាចសម្លេងផ្ទុះដូចជាសម្លេងកាំជ្រួចជាដើម ។ គីម បិទប្រព័ន្ធទូរស័ព្ទរបស់គាត់ភ្លាម ពេលដែលមេឃចាប់ផ្តើមស្រទំរកកល់ចង់ភ្លៀង ។

គីម បាននិយាយថា "ខ្ញុំខ្លាចសម្លេងខ្លាំងៗ ។ ខ្ញុំមិនចង់ទៅបុណ្យណាដែលមានគេបាញ់កាំជ្រួចទេ ។ ពេលដែលគេបាញ់កាំជ្រួចម្តងៗ ខ្ញុំញ័រទ្រូងយ៉ាងខ្លាំង និងរត់ទៅពួនក្រោមតុ" ។

លើសពីនេះទៅទៀត គីម កំពុងតែរស់នៅជាមួយផលប៉ះទង្គិចផ្លូវចិត្តដែលគាត់បានជួបប្រទះកាលពីរបបខ្មែរក្រហមដែលគាត់ចាត់ទុកថាជារបបមួយព្រៃផ្សៃជាទីបំផុតក្នុងជីវិតរបស់

តាំង គីម នៅផ្ទះរបស់គាត់កាលពីខែតុលា ឆ្នាំ២០១២ កន្លងទៅ ។

គាត់ ។ ម៉្យាង គីម គិតថា បទពិសោធពីរបបខ្មែរក្រហមគឺជាកម្មពៀរវេរាដែលគាត់ត្រូវតែទទួលរង ដូចអ្វីដែលម្តាយរបស់គាត់និយាយប្រាប់គាត់ ។ ទោះបីជាហេតុការណ៍កាលនោះគឺជាបទពិសោធមួយដែលគាត់ឈឺចាប់យ៉ាងណាក្តី គីម បាននិយាយថា គាត់ត្រូវតែទទួលកម្មផលនេះ ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៤ ពេលដែលគាត់មានអាយុ១៨ឆ្នាំ គីម បានរៀបការជាមួយទាហាន លន់ នល់ ម្នាក់ ដែលកូនកម្លោះកំពុងតែជាប់ភារកិច្ចប្រាំងនៅឡើយពេលដែលពិធីមង្គលការហៀបនឹងចាប់ផ្តើម ។ ខណៈពេលដែល គីម កំពុងតែរង់ចាំវត្តមានរបស់អនាគតប្តីរបស់ខ្លួន ម្តាយរបស់ គីម បានប្រាប់គាត់ថា បើសិនជាប្តីរបស់ គីម មិនអាចមកបាន គីម និងត្រូវរៀបការជាមួយស្បែកជើងរបស់អនាគតប្តី ។ ជាភព្វសំណាង អនាគតប្តីរបស់គាត់បានមកដល់ផ្ទះការនៅពេលយប់មុនកម្មវិធីចាប់ផ្តើមបន្តិច ។ អនាគតប្តីរបស់គាត់បានមកដល់ទាំងកាយទទឹកជោគព្រោះគាត់បានរត់គេចពីសមរភូមិ និងហែលទឹកស្ទឹងដើម្បីមករៀបការ ។ ព្រឹកព្រហាមទៀបភ្លឺ ពិធីមង្គលការក៏ចាប់ផ្តើមឡើង ទាំង គីម មិនទាំងដឹងថា អ្វីជាស្នេហាផងនោះ តែគាត់ត្រូវតែរៀបការទៅតាមការផ្សំផ្គុំរបស់ឪពុកម្តាយ ។

ក្រោយពីរៀបការរួច គីម និងប្តីមិនដែលមានឱកាសរស់នៅជាមួយគ្នាពេញលេញជាប្តីប្រពន្ធទេ ។ ប្តីរបស់គាត់ត្រូវតែត្រឡប់ទៅកាន់សមរភូមិវិញក្រោយពីរៀបការរួចមួយថ្ងៃ ព្រោះពេលនោះ យោធាខ្មែរក្រហមកំពុងតែវាយសម្រុកខ្លាំងមកលើរដ្ឋាភិបាល លន់ នល់ ។ ក្រោយមកទៀត គីម ក៏មិនសូវមានឱកាសជួបប្តីច្រើនដែរ ដោយសារតែប្តីរបស់គាត់ជាប់ភារកិច្ចប្រយុទ្ធជាមួយខ្មែរក្រហម ។ គីម បានរៀបរាប់ថា «ខ្ញុំនិងប្តីខ្ញុំស្រលាញ់គ្នាដូចបងប្អូនអ៊ីចឹង យើងមិនដែលស្រលាញ់គ្នាជាប្តីប្រពន្ធទេ» ។

ជ័យជម្នះរបស់ខ្មែរក្រហមក្នុងខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ នាំមកនូវភាពទុក្ខសោកយ៉ាងខ្លាំងដល់ គីម ហើយទុក្ខសោកនោះនៅតែបៀមទុកក្នុងចិត្តគាត់ជានិច្ចនាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ។ គីម និងស្ត្រីប្រាំបីនាក់ ផ្សេងទៀតដែលសុទ្ធតែមានប្តីជាអតីតទាហាន លន់ នល់ ត្រូវបាននាំទៅសម្លាប់ ខណៈពេលដែលប្តីរបស់អ្នកទាំងនោះត្រូវបានសម្លាប់រួចហើយ រួមទាំងប្តីរបស់ គីម ផង ។ គីម ហើយនិងស្ត្រីទាំងប្រាំបីនាក់ត្រូវបានរំលោភមុននឹងសម្លាប់ចោល ។ ក្នុងចំណោមស្ត្រីទាំងនោះ គីម ជាមនុស្សតែម្នាក់គត់ដែលនៅរស់រានមានជីវិត ។ តែការដែលគាត់អាចរស់បាន គឺជារឿងដែលព្រឺព្រួចជាទីបំផុត ។ គីម បានរស់ជីវិតក្រោយពេលដែលយោធាខ្មែរក្រហមរំលោភគាត់រួចហើយ ។ ក្រោយមក នៅពេលដែលយោធាខ្មែរក្រហមកំពុងតែរំលោភស្ត្រីផ្សេងទៀត គីម ត្រូវបានយោធាខ្មែរក្រហមចិត្តធម៌ម្នាក់ជួយដោយលើកទឹកចិត្តឲ្យគាត់រត់គេចព្រោះបើរង់ចាំបន្តិចទៀត យោធាខ្មែរក្រហមនឹងមកសម្លាប់គាត់មិនខាន ។ គីម គេចខ្លួន និងរត់ចូលទៅពួនក្នុងបឹងព្រលិតមួយក្បែរកន្លែងសម្លាប់នោះ ។ ដោយភាពភ័យខ្លាច គីម បានពួននៅក្នុងទឹកអស់រយៈពេលបីថ្ងៃ ដោយមិនមានអាហារហូបចុកអ្វីទាំងអស់ ។ យោធាខ្មែរក្រហមដែលចង់សម្លាប់ គីម បានតាមរកគាត់គ្រប់ទីកន្លែង រួមទាំងរុករកនៅក្នុងបឹងដែលគាត់កំពុងតែពួនផង ។ គីម បានពួនដោយយកស្លឹកព្រលិតគ្របពីលើក្បាលនិងទប់ខ្លួនឲ្យនឹង ដើម្បីកុំឲ្យមានទឹករលក ក្រែងលោយោធាខ្មែរក្រហមទាំងនោះសង្ស័យ ។ ពេលមួយ យោធាខ្មែរក្រហមម្នាក់បានដើរចូលក្នុងបឹងព្រលិតនោះ ដែលសឹងតែជាន់ពីលើ គីម ទៅហើយ បើសិនជាឈានតែមួយជំហានទៀត ។

ក្រោយមក គីម ទៅរស់នៅក្នុងសហករណ៍ទាំងអារម្មណ៍ភ័យខ្លាចពេញមួយរបបខ្មែរក្រហមទាំងមូល ។

ភាពព្រឺព្រួចទាំងនេះធ្វើឲ្យជីវិតរបស់ គីម រស់នៅក្នុងភាពរវើរវាយ ភ័យខ្លាច និងឯកោពីអ្នកដទៃអស់រយៈពេលពីរទសវត្សរ៍ក្រោយមកទៀត ។ ដោយភាពអៀនខ្មាស គីម មិនដែលចែករំលែករឿងរ៉ាវជីវិតបែបនេះប្រាប់នរណាទេ រួមទាំងកូននិងប្តីក្រោយរបស់គាត់ផង ។ ទើបមកដល់ពាក់កណ្តាលទសវត្សរ៍៨០ ប្តីរបស់ គីម បានដឹងរឿងនេះហើយធ្វើឲ្យមានរង្គោះរង្គើនៅក្នុងគ្រួសាររហូតឈានទៅដល់ការលែងលះគ្នា ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក គីម បន្តរស់នៅតស៊ូចិញ្ចឹមកូនបីនាក់តែម្នាក់ឯង ។ ភាពឈឺចាប់ផ្លូវចិត្តនិងការប៉ះទង្គិចអារម្មណ៍មិនទាន់បញ្ចប់ទេ ហើយ គីម ក៏មិនដឹងថាត្រូវដោះស្រាយដោយវិធីណាដែរ ។

ក្នុងឆ្នាំ២០០៣ គីម បានបួសជាដូនជីដើម្បីរំដោះខ្លួនពីកម្មពៀរដែលគាត់បានជួបប្រទះ ។ ការបួសជាដូនជីបានធ្វើឲ្យជីវិតគាត់ប្រសើរជាងមុនពេលដែលគាត់រស់នៅក្នុងវត្តអារាម ជាទីកន្លែងដែលគាត់ចាត់ទុកថា ជាទីស្ងប់ស្ងាត់បំផុត ។ ក្នុងឆ្នាំដដែល គីម ត្រូវ

បានផ្ញើសម្ភាសន៍និងថតនៅក្នុងខ្សែភាពយន្តមួយរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដែលមានចំណងជើងថា «វាលស្រែខ្មែរក្រហម ៖ រឿងរ៉ាវរបស់អ្នករួចរស់ជីវិតពីការរំលោភម្នាក់ឈ្មោះ តាំង គីម» ។ ក្នុងឆ្នាំ២០០៦ គីម បានលាចាកសិក្ខាបទពីដូនជី ។

នាពេលបច្ចុប្បន្ននេះ គីម ឋិតក្នុងសភាពស្គមស្គាំង និងខ្សោយ ។ ប៉ុន្តែ គាត់នៅតែចង់បានយុត្តិធម៌ពីអ្វីដែលគាត់បានបាត់បង់ ។ តុលាការខ្មែរក្រហមធ្វើឲ្យគាត់ពេញចិត្ត ទោះបីជាពេលខ្លះគាត់គិតថា តុលាការខ្មែរក្រហមមិនបានយកចិត្តទុកដាក់លើសុខភាពជនរងគ្រោះដូចការយកចិត្តទុកដាក់លើសុខភាពរបស់ជនជាប់ចោទក៏ដោយ ។ គីម បានចូលរួមស្តាប់សវនាការពីរបីដង តែសុខភាពរបស់គាត់មិនអំណោយផលទេ «ពេលដែលខ្ញុំត្រលប់មកផ្ទះវិញ ខ្ញុំឈឺបួនប្រាំថ្ងៃរាល់លើក ។ គ្មាននរណាថែទាំខ្ញុំទេ ។ តែខ្ញុំចង់ឃើញតែម្យ៉ាងគត់គឺភាពយុត្តិធម៌» ។

នៅពេលដែលមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់កំពុងតែត្រូវបានចោទប្រកាន់នៅក្នុងតុលាការខ្មែរក្រហម អ្នកបានរំលោភគីម កាលពីជិត៤០ឆ្នាំមុនកំពុងតែមានសេរីភាពដូចប្រជាជនកម្ពុជាឯទៀតដែរ ។ គីម បាននិយាយថា បើសិនជាតុលាការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមយកអតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមមកកាត់ទោស គាត់នឹងពេញចិត្តជាងនេះ ។

សព្វថ្ងៃ គីម បូជាកម្លាំងកាយចិត្តដើម្បីពុទ្ធសាសនា ។ គាត់បានចំណាយពេលពេញមួយព្រឹកនៅក្នុងវត្ត បោសសំអាតវត្ត បម្រើព្រះសង្ឃ ដើម្បីឲ្យគាត់អាចរួចពីការឈឺចាប់ផ្លូវចិត្តដែលគាត់កំពុងតែជួបប្រទះ ។ គីម កាន់សីលប្រាំបីយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួន ។ ទោះបីជាគាត់ប្រកាន់ខ្ជាប់នូវគោលការណ៍នេះក៏ដោយ គីម សឹងតែមិនអាចរស់នៅដោយសុខសាន្តក្នុងចិត្តបាន ។ អ្នកដែលធ្វើបាបគាត់ពីអតីតកាលរស់នៅមិនឆ្ងាយពីផ្ទះរបស់គាត់ប៉ុន្មានទេ ។ សំឡេងវន្ទះ និងសំឡេងស្រែកខ្លាំងៗគឺជាសត្រូវរបស់គាត់ ដែលមិនអាចជៀសវាងបានទេនៅក្នុងជីវិតប្រចាំថ្ងៃរបស់គាត់ ។ **ញាណ សុជាតិ**

អានទស្សនាវដ្តីតាមគេហទំព័រ

ទស្សនាវដ្តីស្វែងរកការពិតទាំងអស់ត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយតាមគេហទំព័ររបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ។ អ្នកអានអាចរកបានតាមៈ http://dccam.org/Projects/Magazines/Magazine_Searching.htm ។ ព័ត៌មានបន្ថែម សូមទាក់ទង ញាណ សុជាតិ ទូរស័ព្ទលេខ ០១៦ ៨៧៦ ៦៩២ ឬ ០២៣ ២១១ ៨៧៥ ។

សូមអរគុណ!

មាស វឿន អតីតអនុប្រធានកងពលទី១ ទទួលស្គាល់ការបោសសម្អាតនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម

មាស វឿន ជាអតីតអនុប្រធានកងពលទី១ ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ខ្ញុំបានជួប និងសម្ភាសន៍គាត់លើកដំបូងនៅថ្ងៃទី១០ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១០ ដោយពេលនោះគាត់ជាគ្រិស្តសាសនិកនៅស្រុកថ្មពួក ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ។ វឿន មានមាឌធំ រហ័សរហួន ទឹកមុខមាំ និងសម្ដីខ្លាំងៗ ដែលស័ក្ដិសមនឹងតួនាទីរបស់គាត់ជាអតីតមេបញ្ជានៃកងយោធាខ្មែរក្រហម ។ វឿន បានដឹងរឿងរ៉ាវជាច្រើនទាក់ទងទៅនឹងរចនាសម្ព័ន្ធការងារក្នុងកងទ័ពកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងការបោសសម្អាតចុងក្រោយនៅតំបន់ព្រះវិហាររួមមាន ប្រជាជន មន្ត្រីរាជការ ទាហាន ដែលជម្លៀសទៅតំបន់នោះ ។

វឿន ត្រូវបានអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាកោះអញ្ជើញឲ្យមកផ្ដល់សក្ខីកម្មនៅអង្គជំនុំជម្រះក្នុងសំណុំរឿង ០០២ ចាប់ពីថ្ងៃទី៣ ដល់ថ្ងៃទី១០ ខែតុលា ឆ្នាំ២០១២ ស្របពេលមានការចោទប្រកាន់ពីឧក្រិដ្ឋកម្ម "ការកាប់សម្លាប់មន្ត្រីរាជការក្នុងរបបចាស់" ស្ថិតនៅទួលពោធិ៍ជ្រៃ ខេត្តព្រះវិហារ បន្ថែមក្នុងសំណុំរឿង លើអតីតមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហម ។

មាស វឿន មានស្រុកកំណើតនៅភូមិស្រែខ្ទុង ឃុំអូរ ស្រុកភ្នំស្រួច ខេត្តកំពង់ស្ពឺ ។ វឿន បានរៀនដល់ថ្នាក់ទី៨ក្នុងសម័យសង្គមរាស្ត្រនិយម ហើយគាត់ក៏បានចូលបួសរយៈពេលប្រាំវស្សានៅវត្តព្រៃនាថ ។ ក្រោយពីលាចាកសិក្ខាបទនៅឆ្នាំ១៩៦៨ វឿន បានចូលរួមជាមួយចលនាបដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហម ក្នុងគោលបំណងរំដោះប្រទេសជាតិចេញពីរបបមូលធន ជិះជាន់ និងកេងប្រវ័ញ្ច ។ ដំបូងគាត់ចូលធ្វើការក្នុងកងយុវជនការពារ ហ៊ូ យន់, ហ៊ូ នឹម, ខៀវ សំផន និង នង សួន ដែលត្រូវបានរដ្ឋាភិបាលជំនាន់នោះចោទប្រកាន់

មាស វឿន ថតនៅខែតុលា ឆ្នាំ២០១០ នៅឃុំបន្ទាយឆ្មារ ស្រុកថ្មពួក ខេត្តបន្ទាយមានជ័យ ។

ហើយបានរត់ចូលមកតស៊ូនៅក្នុងព្រៃ ។

ក្រោយរដ្ឋប្រហារឆ្នាំ១៩៧០ វឿន បានចូលទៅនៅក្នុងភូមិវិញ ប៉ុន្តែត្រូវបានរដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋខ្មែរចោទប្រកាន់គាត់ថា បានបម្រើការងារឲ្យខ្មែរក្រហម ព្រោះគាត់នៅមានទំនាក់ទំនងជាមួយ ហ៊ូ យន់ និង ខៀវ សំផន ។ នៅក្នុងហេតុការណ៍នោះ បងប្រុសរបស់ វឿន ឈ្មោះ អ៊ុន មានអាយុ៣០ឆ្នាំ ត្រូវទាហានរដ្ឋាភិបាលចាប់យកទៅសម្លាប់នៅឃុំអូរ ជាមួយប្អូនប្រុសម្នាក់ទៀតរបស់គាត់ ។ ដោយឡែក ឪពុកមារបស់គាត់ម្នាក់ក៏ត្រូវបានចាប់ខ្លួនដែរ ដោយរដ្ឋាភិបាលចោទថា “កាន់និន្នាការខ្មែរក្រហម” ។

ដោយបារម្ភពីសុវត្ថិភាព វឿន បានចេញទៅព្រៃម្តងទៀត ព្រោះគាត់ខ្លាចគិញសម្ងាត់របស់ លន់ នល់ ចាប់ខ្លួន ។ នៅពេលនោះ វឿន បានធ្វើជានីរសារ និងធ្វើជាកងការពារឲ្យកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមដែលដើរទាក់ទងគ្នាដើម្បីធ្វើការប្រជុំដែលមានទីតាំងនៅក្នុងខេត្តកំពង់ស្ពឺ ខេត្តពោធិ៍សាត់ និងខេត្តបាត់ដំបង ។ ការងារនេះ វឿន ត្រូវធ្វើដោយសម្ងាត់បំផុត និងត្រូវដើរក្នុងព្រៃតែម្តង ។ វឿន បានទទួលការងារមួយទៀតគឺ ចាំទទួលកម្មាភិបាលតស៊ូខ្មែរក្រហមដែលនីរសារក្រុងភ្នំពេញរបស់ វន វេត (កម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហមឃោសនាសម្ងាត់នៅក្នុងក្រុង) នាំមកប្រគល់ឲ្យគាត់នៅតាមដងផ្លូវជាតិលេខ៤ ដើម្បីឲ្យគាត់ជូនដំណើរបន្តចូលទៅព្រៃ ។

ចំណែករដ្ឋាភិបាល លន់ នល់ ក៏ចាប់ផ្តើមកែលម្អភូមិមួយចំនួនធ្វើជាភូមិយុទ្ធសាស្ត្រក្នុងគោលបំណងទប់ស្កាត់មិនឲ្យខ្មែរក្រហមចូលមកឃោសនា ដោយដាក់ប៉ូលីស ទាហាន យាមការពារទាំងយប់ទាំងថ្ងៃ ។ ដូច្នេះកងទ័ពរំដោះខ្មែរក្រហមត្រូវរង់ចាំរហូតដល់ពេលដែលកងឈ្លបរបស់ខ្លួនមកប្រាប់ថា អាចចូលបានទើបហ៊ានលួនចូលទៅជួបទាក់ទងជាមួយប្រជាជននៅក្នុងភូមិ ។ ប៉ុន្តែ ការជួបនោះ មានរយៈពេលប្រហែលតែ១០ទៅ២០នាទីប៉ុណ្ណោះ ព្រោះខ្លាចកងទ័ពរបស់ លន់ នល់ ដឹង និងចាប់ខ្លួនបាន ។

នៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៧០ ខ្មែរក្រហមបង្កើតទ័ពបានពីរកងវរសេនាតូច និងមានកាំភ្លើងប្រមាណ១០ទៅ២០ដើមប៉ុណ្ណោះ គ្រប់គ្រងដោយ សឿង ។ តួនាទីរបស់យោធាទាំងនេះ គឺការពារកម្មាភិបាល សាស្ត្រាចារ្យ និងអ្នកស្នេហាជាតិ ដែលរត់ចូលមកតស៊ូក្នុងព្រៃ ។ ប៉ុន្តែស្របពេលនោះ រដ្ឋាភិបាល លន់ នល់ ក៏បានចាប់ផ្តើមធ្វើការរឹតបន្តឹងរាល់ការចេញចូល ការទាក់ទង និងបានបិទផ្លូវសេដ្ឋកិច្ចតាមភូមិឃុំ និងស្រុក ធ្វើឲ្យអ្នកតស៊ូនៅក្នុងក្រុង និងនៅក្នុងព្រៃមួយចំនួនបានដាច់ខ្សែរយៈទាក់ទង ។ ទោះបីមានការទប់ស្កាត់យ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ខ្មែរក្រហមនៅតែកសាងបានកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ និងពង្រីកមូលដ្ឋានរំដោះបានថែមទៀត ។ ចំណែក វឿន នៅពេលនោះ បានផ្លាស់មកខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ដោយគាត់បានធ្វើការជាប់ជាមួយ ចេង អន ដែលគ្រប់គ្រងផ្នែកពាណិជ្ជកម្មរដ្ឋ ។

មួយរយៈខ្លីក្រោយមក ខ្មែរក្រហមពង្រីកទ័ពបានបីកងវរសេនាតូច និងបង្កើតទៅជាកងពល គឺកងពលទី១ ដែលមាន សឿង ជាប្រធាន និង វឿន ជាអនុប្រធានកងពល មានមូលដ្ឋាននៅខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ។ នៅក្នុងអំឡុងពេលគ្រប់គ្រងកងទ័ព វឿន បានដឹកនាំកម្លាំងឡើងទៅវាយប្រយុទ្ធជាមួយកងទ័ព លន់ នល់ នៅសមរភូមិបឹងប្រយ៉ាប ព្រែកត្នោត កំពង់ហ្លួង ឧត្តុង្គ លង្វែក ពន្លៃ ខេត្តកំពង់ឆ្នាំង រហូតដល់ ស្រុកក្រគរ ខេត្តពោធិ៍សាត់ ។ ចំណែក កងទ័ពរបស់ លន់ នល់ ដឹកនាំដោយឧត្តមសេនីយ៍ អ៊ឹ សាវុធ ជាមួយនឹងទ្រង់ ច័ន្ទរង្សី បានបើកការវាយលុកយ៉ាងខ្លាំងក្លាទៅលើខ្មែរក្រហមចាប់តាំងពីសមរភូមិឧត្តុង្គ រហូតដល់ស្រុកបរិបូណ៌ ។ ប៉ុន្តែមិនបានធ្វើឲ្យយោធាខ្មែរក្រហមថមថយកម្លាំងនោះទេ គឺកងយោធាដែលដឹកនាំដោយ សឿង និង វឿន រក្សាបានទីតាំងឈរជើងនៅដដែល ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៥ វឿន បានទទួលបញ្ជាពីថ្នាក់លើឲ្យវាយយកទីក្រុងភ្នំពេញ ឬហៅថា សមរភូមិ៩៩០ ឲ្យបាននៅថ្ងៃទី១៨ ខែមេសា ប៉ុន្តែដោយសារភាពអង់អាចរបស់កងយោធាទាំង១២កងពល ទើបខ្មែរក្រហមវាយយកទីក្រុងភ្នំពេញបាននៅវេលាម៉ោងប្រមាណ៩ព្រឹក ថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា គឺមួយថ្ងៃមុនផែនការកំណត់ ។ វឿន ឃើញទាហាន លន់ នល់ ឈរស្មៀមជាមួយឯកសណ្ឋានយោធា ប៉ុន្តែមិនមានកាន់អាវុធនៅដៃទេ ចំណែកប្រជាជនបាននាំគ្នាចង “ទង់ស” នៅតាមផ្ទះរៀងៗខ្លួន ហើយកងទ័ពខ្មែរក្រហមក៏ចាប់ផ្តើមធ្វើការប្រមូលអាវុធ ។

នៅក្រុងភ្នំពេញ វឿន បានជួបមេបញ្ជាការកងទ័ពខ្មែរក្រហមជាច្រើននៅក្នុងកិច្ចប្រជុំកងទ័ពដែលប្រារព្ធធ្វើនៅស្តាតអូឡាំពិក រួមមាន ឈុក និង វ៉ែន (កូនប្រសារ តាម៉ុក) បញ្ជាការកងទ័ពជើងគោក, ស៊ូ ម៉េត និង ល្វៃ បញ្ជាការកងទ័ពជើងអាកាស, មុត

(កូនប្រសារ តាម៉ុក) និង សារឿន (ត្រូវជាបងប្អូនជីដូនមួយរបស់គាត់) បញ្ជាការកងទ័ពជើងទឹក ព្រមទាំងបានជួបមេបញ្ជាការ និងកម្មាភិបាលក្រសួងជាច្រើនរូបទៀត ។ ប៉ុន្តែក្រោយមកបងប្អូនជីដូនមួយរបស់ វឿន រួមមាន សារឿន, ពីន (ដែលគាត់ជួបដំបូងបង្អស់នៅខេត្តកំពង់ឆ្នាំង) និងសមមិត្តនារី អៀវ ជាកម្មាភិបាលធ្វើការជាមួយ នង សួន ត្រូវខ្មែរក្រហមចាប់ខ្លួន និងសម្លាប់ចោលទាំងអស់ ។

មួយសប្តាហ៍ក្រោយពីទទួលជ័យជម្នះ អង្គការបានដក វឿន ឲ្យទៅនៅបែកចាន រួចហើយក៏បញ្ជូនបន្តទៅកំពង់ត្រាច ខេត្តកំពត ដើម្បីយាមការពារផ្លូវរទេះភ្លើង ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៥ដដែល អង្គការបានផ្លាស់ វឿន ឲ្យទៅប្រចាំការនៅខេត្តកោះកុង ។ វឿន បានដឹកនាំកម្លាំង៣.០០០នាក់ ដើម្បីយាមការពារព្រំដែនសមុទ្រនៅខេត្តកោះកុង រួមមាន កោះយ៉ កោះមូល និងកោះចាំយាម ។

ក្នុងអំឡុងពេលនោះ កងទ័ពរបស់ វឿន បានប៉ះទង្គិចជាមួយកងទ័ពថៃអស់រយៈពេលជាងមួយសប្តាហ៍ រហូតដល់មានការប្រើប្រាស់យន្តហោះទម្លាក់គ្រាប់បែកធ្វើការវាយប្រហារគ្នា ដោយសារមូលហេតុថៃចូលមកឆ្ការព្រៃដើម្បីដាក់របងលួស និងចាប់ត្រីក្នុងដែនសមុទ្រខ្មែរ និងលួចចូលមកស៊ើបការណ៍នៅលើកោះខ្មែរ ។ ប៉ុន្តែ វឿន បានទទួលបញ្ជាពី សុន សេន ឲ្យអត់ធ្មត់ ស្ងៀមស្ងាត់ និងកុំឲ្យតបតជាមួយកងទ័ពថៃដែលនាំប្រទេសថៃយល់ថាខ្មែរក្រហមជាអ្នកបង្កសង្គ្រាម ។ ដោយឡែក សុន សេន ណែនាំគាត់ឲ្យខិតខំការពារទឹកដីនិងពង្រឹងទាំងផ្នែកជើងទឹក ជើងគោក និងជើងអាកាស កុំឲ្យខ្មាំងរំលោភឈ្លានពាន រីឯបញ្ហាខ្សែព្រំដែនមិនមានទំនាស់នោះទេ ។

ក្នុងអំឡុងពេលប៉ះទង្គិច សុន សេន មិនបានចុះមកបញ្ជាផ្ទាល់ទេ គឺគាត់ទាក់ទងមក វឿន តាមរយៈទូរលេខ និងវិទ្យុទាក់ទង ឬឲ្យប្រធានកងពល (សឿង) ទៅជួបគាត់ក្នុងរយៈពេលមួយសប្តាហ៍ ឬមួយខែម្តង ឬតំណាងភូមិភាគបស្ចិម ចុះទៅជួបគាត់ផ្ទាល់តែម្តង ។ សុន សេន ក៏បញ្ជាឲ្យគាត់ទប់ស្កាត់អ្នកដែលរត់ឆ្លងទៅថៃ ហើយត្រូវរាយការណ៍ ។ បន្ទាប់ពីទទួលបញ្ជានោះ វឿន ចាប់បានទូក និងកាណូតរបស់ជនជាតិវៀតណាមខាងត្បូងជាច្រើនគ្រឿងនិងមនុស្សរាប់រយនាក់ ដែលមានបំណងរត់ទៅថៃ និងបន្តទៅរស់នៅប្រទេសអាមេរិក ដោយចាប់បញ្ជូនទៅសេនាធិការដែលមានមូលដ្ឋាននៅកំពង់សោម ។ វឿន មិនដឹងថាជនជាតិវៀតណាមដែលកងទ័ពរបស់គាត់ចាប់បានត្រូវអង្គការដោះស្រាយយ៉ាងណានោះទេ ព្រោះមានតំណាងខាងក្រសួងការងារបរទេសវៀតណាមមកជួបចរចាគ្នា ។

ក្រោយមកទៀត មានសភាពការណ៍ប៉ះទង្គិចគ្នារវាងយោធាខ្មែរក្រហម និងកងទ័ពវៀតណាម នៅតាមបណ្តោយព្រំដែនខេត្តតាកែវ ព្រៃវែង ស្វាយរៀង និងមណ្ឌលគិរីបានផ្ទុះឡើង និងចាប់ផ្តើមវាយប្រយុទ្ធគ្នាខ្លាំងនៅស្រុកស្នួល ខេត្តក្រចេះ និងខេត្តកំពង់ចាម ។ វឿន បានបញ្ជូនកម្លាំងរបស់គាត់យ៉ាងសន្ធឹកសន្ធាប់ទៅសមរភូមិនោះ ដោយ នៅសល់កងទ័ពប្រមាណ៥០០នាក់ប៉ុណ្ណោះ យាមការពារនៅតាមបណ្តោយព្រំដែនភាគខាងលិច ។

នៅខែសីហា ឆ្នាំ១៩៧៨ ប៉ុល ពត បានហៅ វឿន មកជួបនៅវត្តខណ្ឌលោម ដើម្បីចាត់តាំងគាត់ទៅរៀបចំប្រជាជននៅខេត្តព្រះវិហារ ដោយសារតែមានការបោសសម្អាត និងការចាប់ខ្លួនប្រជាជនយ៉ាងច្រើននៅទីនោះ ។ វឿន បានបង្ហាញពីភាពស្ទាក់ស្ទើរនៅចំពោះមុខ ប៉ុល ពត ពេលគាត់ឮពីការចាប់ខ្លួន ប៉ុន្តែ ប៉ុល ពត បានលើកឡើងថា «បើបក្សសំណូមពរហើយ ត្រូវតែទៅ» ។

ប៉ុល ពត បានពន្យល់ វឿន រយៈពេលបីម៉ោងពីសភាពការណ៍ដែលកងទ័ពវៀតណាមវាយ នៅតាមបណ្តោយព្រំដែន និងពីសភាពការណ៍នៅតំបន់ព្រះវិហារ ដែលកំពុងតែមានការចាប់ខ្លួនប្រជាជនកាន់តែច្រើនឡើង ។ ប៉ុល ពត បានបញ្ជា វឿន ឲ្យទៅពិនិត្យមើលការចាប់ប្រជាជនដោយសារមូលហេតុអ្វី? និងបញ្ជាឲ្យដោះអ្នកទោសនៅសៀមរាប ។ ប៉ុន្តែពេលនោះ ប៉ុល ពត មិនបានឲ្យ វឿន នាំកងទ័ពទៅជាមួយទេ គឺឲ្យកងការពារប្រមាណ២០នាក់ប៉ុណ្ណោះទៅការពារគាត់ ហេតុដូច្នេះហើយទើបធ្វើឲ្យគាត់មានការភ័យខ្លាចពីសុវត្ថិភាពផ្ទាល់ខ្លួន ។

ស្របពេលនោះដែរ វឿន បានឮដំណឹង ខៀវ សំផន និង នួន ជា គ្រោងធ្វើរដ្ឋប្រហារ ព្រោះព្រះវិហារជាតំបន់ស្វយ័តរបស់គាត់ទាំងពីរនាក់គ្រប់គ្រង ហើយអំណាចរបស់អង្គការ ព្រមទាំងសម្ភាររួមមាន មុង ភួយ ស្ករស ទឹកដោះគោ របស់របរហូបចុក ថ្នាំពេទ្យច្រើនលើសលប់ត្រូវបានផ្តល់ទៅតំបន់នោះ ប៉ុន្តែរបស់ទាំងនោះមិនបានទៅដល់ដៃអ្នកស្រុកទេ ។

វឿន មិនស្គាល់ភូមិសាស្ត្រនៅព្រះវិហារទេ ដូច្នេះគាត់ត្រូវ

មើលផែនទី និងមើលតាមត្រីវិស័យ ។ ទៅដល់ដំបូង វឿន ឃើញមន្ទីរខេត្តត្រូវបានរើរុះ ហើយខណៈពេលនោះគាត់ក៏ទៅធ្វើការ និងរស់នៅជាមួយប្រជាជននៅស្រុករវៀង ។ នៅទីនោះ វឿន បានឃើញពីការលំបាក និងការខ្វះខាត (បាយហូប) និងឃើញមានការចាប់ខ្លួនប្រជាជនយ៉ាងច្រើន ហើយសូម្បីតែឮសូរសំឡេងរថយន្តក៏ប្រជាជនមានការភ័យខ្លាចដែរ ។ វឿន បានសួរអ្នកស្រុកថា នៅវិទ្យាល័យ គ្រូទៅណាអស់ហើយ? ប្រជាជនប្រាប់ថា ជម្លៀសចេញអស់ហើយ ។ វឿន សួរបន្តថា ចុះផ្ទះធំៗរបស់ប្រជាជនទៅណា? អ្នកនៅទីនោះតបថា រុះរើចេញអស់ហើយដែរ ។ ឮដូច្នេះ វឿន ដើរស្រាវជ្រាវរកឃើញឈ្មោះ ព្រំ ស៊ូ កំបុតដៃ ជាគ្រូបង្រៀន និងបានដើរប្រមែប្រមូលប្រជាជនពីក្នុងព្រៃ និងអ្នកទទួលខុសត្រូវសហករណ៍ឲ្យមករស់នៅក្នុងភូមិវិញ ។

នៅពេលនោះ មានប្រជាជនម្នាក់ដែលជម្លៀសទៅពីភ្នំពេញ ហើយដែលធ្លាប់ស្គាល់ វឿន បានប្រាប់ វឿន ថាកម្មាភិបាលនៅទីនោះបានរករឿងគាត់ ប៉ុន្តែគាត់ខំទ្រាំរស់ ។ គាត់បាន សំណូមពរឲ្យ វឿន រៀបចំការរស់នៅដោយឲ្យធ្វើស្រែ និងឲ្យហូបតាមផលស្រូវដែលធ្វើបានទោះបីមិនមានប្រព័ន្ធប្រឡាយក៏ដោយ ។ សំណូមពរនេះស្របទៅនឹងបទបញ្ជារបស់ ប៉ុល ពត ដែលបានលើកឡើងពេល វឿនជួបគាត់នៅវត្តខណ្ឌលោម គឺទី១) រៀបចំឲ្យប្រជាជនធ្វើស្រែ ហើយឲ្យប្រជាជនហូបខ្លួនឯង និងទី២) ត្រូវរៀបចំធ្វើផ្ទះឲ្យប្រជាជនស្នាក់នៅ ។

វឿន បានសាងសង់ផ្ទះឲ្យប្រជាជនបានប្រមាណ៣០ខ្នង ក្នុងរយៈពេលតែបួនខែប៉ុណ្ណោះ ក៏កងទ័ពវៀតណាមចូលមកដល់ ។ វឿន បានរត់ឡើងភ្នំដងរែក ខេត្តឧត្តរមានជ័យ ជាមួយកងទ័ពប្រមាណជាង៧.៧០០នាក់ ។ បន្ទាប់មក វឿន បានដឹកនាំកម្លាំងទាំងនោះចូលរួមជាមួយ សុខ ភាព ប្រធានកងពល៤៥០ នៅម៉ាឡៃ ហើយកម្លាំងមួយទៀត អង្គការបញ្ចូលទៅក្នុងកងពលនៅប៉ៃលិន ក្រោមការគ្រប់គ្រងរួមរបស់ អៀង សារី ។ ក្រោយមកដោយសារកងពល៥១៩ របស់ ឌុល សារឿន ដែលឈរជើងនៅសមរភូមិខាងជើងស៊ីសុផុន រួមមាន ស្រុកភ្នំស្រុក ស្រុកព្រះនេត្រព្រះ មិនមានអ្នកតស៊ូដើងចាស់ដឹកនាំ ទើប វឿន ទៅធ្វើជាជំនួយការនៅក្នុងកងពលនោះ ។ ប៉ុន្តែមួយរយៈខ្លីក្រោយមកដោយសារ វឿន មានរបួស និងមិនអាចធ្វើការបាន ទើបគាត់សុំ អៀង សារី លាឈប់ពីតួនាទីកងទ័ព ហើយ អៀង សារី ក៏ចាត់ឲ្យគាត់ទៅគ្រប់គ្រងប្រជាជន នៅជំរំតាង៉ុក (ជំរំទី៨) ។

ក្រោយពេលសមាហរណកម្មឆ្នាំ១៩៩៦ វឿន ក៏ត្រឡប់មករស់នៅស្រុកថ្មពួក ខេត្តបន្ទាយមានជ័យវិញ តាមរយៈអង្គការទទួលបន្ទុកជនភៀសខ្លួនរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ។ បន្ទាប់មក វឿន បាន ចូលជាគ្រិស្តសាសនិក ហើយនៅពេលនោះគាត់ក៏បានជួប កាំង ហ្កេចអ៊ាវ ហៅ ឌុច (ប្រធានមន្ទីរស-២១) ដែលជាអ្នកជឿព្រះគ្រិស្តដូចគាត់ដែរ តាមរយៈគ្រូគង្វាលរស់នៅក្នុងឃុំផ្គាំ ស្រុកស្វាយចេក ។

មាស វឿន ពេលធ្វើសក្ខីកម្មនៅសាលាក្តីខ្មែរក្រហមកាលពីខែតុលាកន្លងទៅ

វឿន បានទទួលស្គាល់ការកាប់សម្លាប់នៅក្រោមរបបខ្មែរក្រហម និងនៅតំបន់ព្រះវិហារ ក្នុងអំឡុងពេលគាត់ធ្វើជាមេបញ្ជាការកងទ័ព និងក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ ប៉ុល ពត ។ ប៉ុន្តែ គាត់ក៏បានអះអាងពីការខិតខំប្រឹងប្រែងក្នុងការជួយដោះលែងអ្នកទោស ការកែប្រែរបៀបរបបការងារ និងការធ្វើឲ្យជីវភាពប្រជាជនបានប្រសើរជាងមុន ។

សោម ប៊ុនថន

អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចថា ការដោះលែងជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមការត្រួតពិនិត្យ

អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលនៃអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាបានចេញសេចក្តីសម្រេចបិទផ្លូវតវ៉ាទាក់ទងនឹងការខ្វះសម្បទាខាងបញ្ញាស្មារតីគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការចូលរួមការជំនុំជម្រះ ។ កាលពីខែកញ្ញា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានសម្រេចជាលើកទីពីរថា ជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ ដែលស្ថិតក្នុងវ័យ៨០ឆ្នាំ ត្រូវដោះលែងចេញពីមន្ទីរឃុំឃាំងដោយឥតលក្ខខណ្ឌ បន្ទាប់ពីរកឃើញថាជនជាប់ចោទពុំមានសម្បទាខាងបញ្ញាស្មារតីក្នុងការចូលរួមការជំនុំជម្រះ ដោយសារតែជំងឺវង្វេងវង្វាន់ស្មារតី ដែលទំនងបណ្តាលមកពីជំងឺភ្លេចភ្លាំងចេះតែវិវឌ្ឍធ្ងន់ធ្ងរទៅៗ ។ ដោយសារតែសហព្រះរាជអាជ្ញាបានប្តឹងឧទ្ធរណ៍លើសេចក្តីសម្រេចទាក់ទងតែលក្ខខណ្ឌក្នុងការដោះលែងជនជាប់ចោទ ហេតុដូច្នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានអនុញ្ញាតភ្លាមៗឲ្យដោះលែងជនជាប់ចោទពីការឃុំឃាំងដោយស្ថិតក្រោមលក្ខខណ្ឌបណ្តោះអាសន្នមួយចំនួន ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានសម្រេចពីភាពសមរម្យនៃការដាក់ជនជាប់ចោទឲ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់តុលាការ នៅពេលដែលការរំពឹងទុកយ៉ាងធ្ងន់ប្រហែលថាជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ នឹងមិនអាចយកមកជំនុំជម្រះបានតទៅទៀត ។

អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានសម្រេចដោះលែងជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ ដោយឥតលក្ខខណ្ឌលើកទីមួយនៅខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១១ បន្ទាប់ពីបានរកឃើញថា ជនជាប់ចោទពុំមានសម្បទាខាងបញ្ញាស្មារតីគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការចូលរួមការជំនុំជម្រះ ដោយបំបែកបទចោទប្រកាន់ចេញពីសំណុំរឿង០០២ និងផ្អាកនីតិវិធីប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទរូបនេះ ។ សេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវបានបដិសេធដោយអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល ដែលបង្គាប់ឲ្យបន្តឃុំខ្លួនជនជាប់ចោទក្នុងរយៈពេល៦ខែទៀត ដើម្បីឲ្យប្រឹងប្រែងក្នុងការប្រើប្រាស់ឲ្យអស់ពីលទ្ធភាពនូវវិធានការទាំងឡាយដែលមានក្នុងការជួយជនជាប់ចោទឲ្យមានភាពប្រសើរឡើង ដើម្បីអាចចូលរួមការជំនុំជម្រះបាន ។

អៀង ធីរិទ្ធ នៅក្នុងបន្ទប់សវនាការ

ក្នុងខែសីហា ឆ្នាំ២០១២ អ្នកជំនាញបីរូប បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា ស្ថានភាពបញ្ញាស្មារតីរបស់ជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ ធ្លាក់ដុនដាបជាលំដាប់ ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានរកឃើញថា ពុំមានការរំពឹងសមហេតុសមផលដែលថាការធ្លាក់ចុះខ្សោយផ្នែកបញ្ញាស្មារតី អាចត្រូវបានធ្វើឲ្យប្រសើរឡើងវិញបានទេ ហើយថាបើទោះបីជាមិនលើកចោលបទចោទប្រកាន់ក៏ដោយ គឺត្រូវផ្អាកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីដោយមិនកំណត់រយៈពេលប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ «ដែលមានន័យថា ការផ្អាកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីត្រូវបន្តដរាបណាអង្គជំនុំជម្រះបង្គាប់ឲ្យមានការជំនុំជម្រះប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ» ។ អង្គជំនុំជម្រះសម្រេចថា ដោយសារតែការផ្អាកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីមានមានលក្ខណៈជាអចិន្ត្រៃយ៍ «ខ្លួនមិនអាចអនុវត្តនូវយុត្តាធិការលើជនជាប់ចោទសម្រាប់រយៈពេលណាមួយនៃការផ្អាកនោះបានទេ» ហើយថាខ្លួនពុំមានមូលដ្ឋានផ្លូវច្បាប់ច្បាស់លាស់ក្នុងការសម្រេចដាក់លក្ខខណ្ឌដោយបន្ទុកឬក៏ដាក់ឲ្យស្ថិតក្រោមទម្រង់ផ្សេងៗនៃការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការ លើជនជាប់ចោទក្នុងអំឡុងពេលនេះ ។ ហេតុដូច្នេះ ខ្លួនបង្គាប់ឲ្យដោះលែងជនជាប់ចោទដោយឥតលក្ខខណ្ឌ ក៏ប៉ុន្តែស្នើសុំឲ្យជនជាប់ចោទស្ថិតនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និងជូនដំណឹងដល់តុលាការក្នុងពេលណាមួយដែលមានការផ្លាស់ប្តូរអាសយដ្ឋាន ថែមទាំងគួរយល់ព្រមឲ្យអ្នកជំនាញពិនិត្យជារៀងរាល់ឆ្នាំ ដើម្បីស្វែងរកការព្យាបាលថ្មីណាមួយដែលទំនងនឹងធ្វើឲ្យប្រសើរឡើងនៃការធ្លាក់ចុះផ្នែកបញ្ញាស្មារតី ដែលនាំឲ្យជនជាប់ចោទមានសម្បទាក្នុងការចូលរួមការជំនុំជម្រះ ។

នៅក្នុងបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកហេតុផលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានកំហុស ដោយមិនបានប្រើប្រាស់យុត្តាធិការរបស់ខ្លួនប្រកបដោយប្រសិទ្ធភាព» ហើយជាថ្មីម្តងទៀត បានស្នើសុំលក្ខខណ្ឌ ៦ចំណុច ត្រូវបានដាក់ចំពោះការដោះលែង៖

១) ត្រូវស្នាក់នៅផ្ទះដែលមានអាសយដ្ឋានជាក់លាក់ណាមួយដែលនឹងត្រូវផ្តល់ជូនដោយសហមេធាវី ។

២) ត្រូវមានវត្តមាននៅពេលដែលមានការពិនិត្យរៀងរាល់សប្តាហ៍ដោយអាជ្ញាធរឬមន្ត្រីដែលតុលាការចាត់តាំងដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ។

៣) ត្រូវប្រគល់លិខិតឆ្លងដែន និងអត្តសញ្ញាណប័ណ្ណមកតុលាការ ។

៤) មិនត្រូវទាក់ទងដោយផ្ទាល់ ឬប្រយោលជាមួយនឹងសហជនជាប់ចោទផ្សេងទៀត លើកលែងតែជនជាប់ចោទ អៀង សារី ។

៥) មិនត្រូវទាក់ទងផ្ទាល់ ឬប្រយោលជាមួយសាក្សី ឬជនរងគ្រោះដែលត្រូវមកធ្វើសក្ខីកម្មនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ និងមិនជ្រៀតជ្រែកក្នុងកិច្ចការរដ្ឋបាលរបស់តុលាការ ។

៦) ត្រូវទទួលការពិនិត្យផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្ររៀងរាល់៦ខែម្តងដោយអ្នកអនុវត្តវេជ្ជសាស្ត្រដែលតែងតាំងដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ។

នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានរកឃើញនូវភាពផ្ទុយគ្នាចំនួនពីរដែលមាននៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់អង្គជំនុំជម្រះដំបូងដែលថាខ្លួនមិនអាចអនុវត្តនូវយុត្តាធិការលើជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ បន្ទាប់ពីទទួលបានការដោះលែងដោយសារតែការផ្អាកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីមានលក្ខណៈជាអចិន្ត្រៃយ៍ មួយ) ការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនថាកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីអាចត្រូវបានចាប់ផ្តើមឡើងវិញ ប្រសិនបើយល់ឃើញថាជនជាប់ចោទមានសម្បទាគ្រប់គ្រាន់នៅពេលក្រោយ និងពីរ) ការព្រមព្រៀងរបស់ខ្លួនក្នុងការអនុវត្តវិធានការមួយចំនួនក្នុងគោលបំណងធ្វើយ៉ាងណាឲ្យកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនេះអាចដំណើរការឡើងវិញបាន ប្រសិនបើមានការវិវឌ្ឍផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ ។

អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក៏បានកត់សម្គាល់ដែរថា មិនដូចតុលាការដែលប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធច្បាប់ខំមិនឡ *Common Law* ប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល ដូចជានៅក្នុងអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាពុំមានឆន្ទានុសិទ្ធមិនបន្តបណ្តឹងអាជ្ញាដែលខ្លួនបានចាប់ផ្តើមធ្វើរួចទៅហើយនោះទេ លើកលែងតែមានហេតុផលដែលចែងយ៉ាងជាក់លាក់ក្នុងច្បាប់ ៖ «ច្បាប់ដែលអាចយកមកអនុវត្តនៅចំពោះអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា មិនបានចែងអំពីលទ្ធភាពបញ្ចប់ដំណើរនីតិវិធីនៅក្នុងករណី ដែលរកឃើញថាជនជាប់ចោទមិនមានសម្បទាចូលរួមនៅក្នុងសវនាការនោះទេ»

ប៉ុន្តែបានចែងអំពីលទ្ធភាពផ្អាកដំណើរការនីតិវិធីក្នុងកាលៈទេសៈជាក់លាក់មួយចំនួនដោយសារតែឧបសគ្គ" ដើម្បីបន្តកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ។

ដោយកត់សម្គាល់លើ "ភាពគ្មានតឹង" រវាងសិទ្ធិជាសារវ័ន្តមូលដ្ឋានរបស់ជនជាប់ចោទដែលទំនងជាមិនអាចនាំយកទៅជំនុំជម្រះបាន និងផលប្រយោជន៍យុត្តិធម៌ក្នុងការចោទប្រកាន់ជនជាប់ចោទពីបទឧក្រិដ្ឋធ្ងន់ធ្ងរ" អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានពិនិត្យយ៉ាងល្អិតល្អន់លើវិធាន និងការអនុវត្តដែលមាននៅក្នុងកម្រិតអន្តរជាតិ ក៏ដូចជាការអនុវត្តនៅក្នុងស្រុកដែរ" ដើម្បីសម្រេចថាតើការអនុវត្តនូវស្តង់ដារអន្តរជាតិអាចតម្រូវឲ្យមានការបញ្ចប់នីតិវិធីឬយ៉ាងណា? ក្នុងចំណោមការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន គឺថា "ដំណោះស្រាយបន្តផ្អាកនីតិវិធីបណ្តោះអាសន្នប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទដែលពុំមានសម្បទាគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការចូលរួមជំនុំជម្រះ និងបន្តការអនុវត្តនូវយុត្តាធិការត្រូវបានគាំទ្រដោយតុលាការអន្តរជាតិជាច្រើនរួចមកហើយ" ដូចជាតុលាការពិសេសសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មធ្ងន់ធ្ងរនៅទីម័រខាងកើត តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិ និងប្រព័ន្ធតុលាការក្នុងស្រុកជាច្រើនទៀតដោយរួមទាំងបារាំងដែលក្រមរបស់ខ្លួនផ្តល់ជាគំរូដល់វិស័យនីតិវិធីកម្ពុជា ។

ជារួម អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ឃើញថា "កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទដែលពុំមានសម្បទាគ្រប់គ្រាន់ជាអចិន្ត្រៃយ៍ត្រូវបានបញ្ចប់ ហើយតុលាការបានបោះបង់ចោលនូវយុត្តាធិការលើជនជាប់ចោទគឺនូវតែជាករណីពិសេស" ។ យុត្តាធិការ "អនុញ្ញាតឲ្យតុលាការចាត់វិធានការនានាដែលត្រូវបានចាត់ទុកចាំបាច់ និងសមស្របនៅក្នុងកាលៈទេសៈទាំងនោះដើម្បីអាចបន្តកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ប្រសិនបើមានឱកាស" ដោយសារតែលក្ខខណ្ឌវេជ្ជសាស្ត្ររបស់ជនជាប់ចោទ និងវិទ្យាសាស្ត្រផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រគឺ "អាចផ្លាស់ប្តូរតាមពេលវេលា" និង "អាស្រ័យលើកំហុសរបស់មនុស្ស និងអាកប្បកិរិយាពុំស្មោះត្រង់របស់ជនជាប់ចោទ ។

អាស្រ័យលើសំអាងហេតុទាំងអស់នេះ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពិចារណាឃើញថា "អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានកំពុងប្រឡំផ្នែកអង្គច្បាប់នៅក្នុងការសន្និដ្ឋានថា អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជាមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យអនុវត្តយុត្តាធិការលើជនជាប់ចោទ ក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្អាកនីតិវិធី ដោយពុំមានពេលវេលាកំណត់ច្បាស់លាស់ប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទ ដោយហេតុថាសេចក្តីសន្និដ្ឋានបែបនេះពុំមានទាំងហេតុផលគាំទ្រដោយច្បាប់ដែលអនុវត្តនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ឬការអនុវត្តនៅក្នុងបទដ្ឋានជាតិ និងអន្តរជាតិជាធរមាន" ។ បន្ទាប់មក អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល បានពិចារណាលើអំណះអំណាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងដែលថាពុំមាន "មូលដ្ឋានផ្នែកគតិយុត្តិជាក់លាក់ក្នុងការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការក្នុងអំឡុងពេលផ្អាកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី ។ ជាដំបូង អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានកត់សម្គាល់ថា "ការផ្អាកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីមិនបានរារាំងតុលាការក្នុងការធ្វើចំណាត់ការលើដំណើរការនីតិវិធី និងអនុវត្តវិធានការ ដើម្បីធានាការបន្តនីតិវិធីសុចរិតភាពរបស់ខ្លួនឡើយ" ។ បន្ទាប់មកអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបានរកឃើញថាមានមូលដ្ឋានគតិយុត្តិជាផ្លូវការសម្រាប់អនុវត្តវិធានការទូទៅដែលទាក់ទងនឹងការឃុំខ្លួន និងការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការនៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា និងវិធានផ្ទៃក្នុងរបស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា ។

ជាផលវិបាកនៅក្នុងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនបញ្ហាសំខាន់ដែលកើតចេញពីការផ្អាកកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីគ្មានពេលវេលាកំណត់ដោយសារភាពគ្មានសម្បទាជាអចិន្ត្រៃយ៍របស់ជនជាប់ចោទលើវិធានការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការមិនមែនជាការខ្វះយុត្តាធិការ ឬមូលដ្ឋានច្បាប់នោះទេ ប៉ុន្តែគឺជាបញ្ហានៃភាពចាំបាច់ និងសមាមាត្រនៃវិធានការនេះនៅក្នុងកាលៈទេសៈបច្ចុប្បន្ន" ដែលបញ្ហានេះពុំត្រូវបានពិចារណាដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងសោះ ។ អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលកត់សម្គាល់ថា ដោយសារតែលក្ខខណ្ឌនៃការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការដែលស្នើឡើងដោយសហព្រះរាជអាជ្ញាដាក់កម្រិតដល់សិទ្ធិជាសារវ័ន្តដែលការពារដោយសន្ធិសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិប្រជាពលរដ្ឋ និងនយោបាយៈ

ពុំមានភាពគ្រប់គ្រាន់ដែលថា ការរឹតបន្តឹងនេះមានមូលដ្ឋានច្បាប់ជាផ្លូវការ ដូចដែលបានពិភាក្សាខាងលើ តុលាការអាចកំណត់ដាក់វិធានការទាំងនេះ ដែលមាន

ភាពចាំបាច់ ដើម្បីការពារផលប្រយោជន៍ស្របច្បាប់ និងស្របទៅតាមគោលការណ៍សមាមាត្រដោយធ្វើឲ្យមានភាពសមរម្យដើម្បីសម្រេចឲ្យបាននូវតួនាទីការពាររបស់ខ្លួនដែលជាឧបករណ៍ដែលមានភាពបំពានតិចតួចក្នុងចំណោមឧបករណ៍ដទៃទៀតដែលអាចសម្រេចបាននូវលទ្ធផលដែលចង់បាន និងមានភាពសមាមាត្រជាមួយនឹងផលប្រយោជន៍ដែលត្រូវការពារ ។

ដោយសារតែមានក្តីរំពឹងតិចតួចដែលថាជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ អាចមានសម្បទាគ្រប់គ្រាន់ ហើយនាំយកមកជំនុំជម្រះបាន នោះវិធានការទាំងនោះដែលមានការប៉ះពាល់តិចតួចជាក់ស្តែងលើសិទ្ធិជនជាប់ចោទអាចត្រូវបានចាត់ទុកថា មានភាពសមាមាត្រ ។ ប៉ុន្តែ«វិធានការដែលមានការប៉ះពាល់» ត្រូវបានកំណត់ដោយយោងលើសំអាងហេតុជាក់ស្តែងដែលថា ជនជាប់ចោទម្នាក់ដែលពុំមានសម្បទាគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការចូលរួមជំនុំជម្រះគឺជនជាប់ចោទនោះពុំមានលទ្ធភាពអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ខ្លួនឲ្យបានពេញលេញ ។ លើសពីនេះទៅទៀត អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលយល់ស្របជាមួយសហព្រះរាជអាជ្ញាដែលថា ទាំងជនជាប់ចោទពុំមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការអនុវត្តតាមលក្ខខណ្ឌដែលបានដាក់ដោយអង្គជំនុំជម្រះប្រឆាំងនឹងខ្លួន ដោយសារបញ្ហាធ្លាក់ចុះនៃបញ្ញាស្មារតី ទាំងភាពលំបាកក្នុងការអនុវត្តលក្ខខណ្ឌប្រឆាំងនឹងជនជាប់ចោទមិនមែនមានន័យថាលក្ខខណ្ឌទាំងនោះមិនអាចអនុវត្តបានដោយជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ នោះទេ គឺតាមកូនស្រីរបស់ជនជាប់ចោទដែលត្រូវបានតែងតាំងជាអាណាព្យាបាលរបស់ជនជាប់ចោទ ។

ទាក់ទងនឹងវិធានការដាក់លាក់ដែលដាក់ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលសម្រេចថា ៈ

◆ ទទួលការវាយតម្លៃវេជ្ជសាស្ត្ររៀងរាល់៦ខែម្តង ដើម្បីត្រួតពិនិត្យមើលភាពជាក់លាក់នៃលក្ខខណ្ឌរបស់ជនជាប់ចោទ និងការវិវត្តដោយសមរម្យ និងត្រឹមត្រូវតាមក្រមកម្ពុជា ។

◆ អនុវត្តការត្រួតពិនិត្យផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រ ហើយចាំបាច់ត្រូវរក្សាវត្តមានជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា និងផ្តល់អាស័យដ្ឋានជូនអង្គជំនុំជម្រះ ។

◆ ពុំមានការសមាមាត្រចំពោះការរក្សាទុកអត្តសញ្ញាណប័ណ្ណនិងការប្រគល់លិខិតឆ្លងដែនពីព្រោះ «វាធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់សេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់ជនជាប់ចោទក្នុងការមានឯកសារពាក់ព័ន្ធនឹងអត្តសញ្ញាណរបស់ខ្លួន»

◆ ការចុះពិនិត្យគួរតែមានការរំខានតិចបំផុតដោយមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ និងបម្រើដល់គោលបំណងនៃការផ្ទៀងផ្ទាត់ថា តើជនជាប់ចោទនៅតែស្នាក់នៅអាសយដ្ឋានដែលប្រគល់ជូនតុលាការឬយ៉ាងណា

◆មិនមានភាពចាំបាច់ក្នុងការហាមឃាត់ជនជាប់ចោទមិនឲ្យជ្រៀតជ្រែកកិច្ចការតុលាការដោយសារមានភាពតម្រូវពីកាតព្វកិច្ចអន្តរជាតិស្រាប់ ។

◆ពុំមានភាពពិតប្រាកដចំពោះការគំរាមកំហែងដែលថា ជនជាប់ចោទនឹងជ្រៀតជ្រែកសាក្សីនៅក្នុងសំណុំរឿង០០២ ក្នុងអំឡុងពេលផ្អាកនីតិវិធីប្រឆាំងជនជាប់ចោទ និងការចុះខ្សោយនៃសតិបញ្ញា ។

បច្ចុប្បន្ននេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងត្រូវបានស្នើឲ្យធ្វើការត្រួតពិនិត្យលក្ខខណ្ឌទាំងនេះរៀងរាល់១២ខែម្តង ដើម្បីធានាថា ជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ «មិនត្រូវបានដាក់កំហិតតាមអំពើចិត្តទៅលើសិទ្ធិជាឯកជន និងសេរីភាពក្នុងការដើរហើរ» ។ លើកលែងតែមានការផ្លាស់ប្តូរនៅក្នុងលក្ខខណ្ឌផ្នែកវេជ្ជសាស្ត្រនេះគឺជាការសម្រេចចុងក្រោយបង្អស់របស់អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា លើបញ្ហាសម្បទារបស់ជនជាប់ចោទ អៀង ធីរិទ្ធ ។

អាន ហាញឌុល

ស្តាប់រឿងរ៉ាវប្រវត្តិសាស្ត្រតាមវិទ្យុ

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាមានកម្មវិធីសំឡេងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ ៈ យុត្តិធម៌ និងការអត់ឃ្មាន ផ្សាយតាមវិទ្យុជាតិកម្ពុជា AM៩១៨MHz ជារៀងរាល់ថ្ងៃសុក្រ វេលាម៉ោង ៧ៈ០០-៧ៈ៣០ព្រឹក និង៥ៈ៣០-៦ៈ០០ល្ងាច ។

សូមអរគុណ!

ការចងក្រងឯកសារក្រោយពីអំពើឃោរឃៅកើតឡើង

(តពីលេខមុន)

២) ការប្រមូលឯកសារប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ប្រទេសសម័យអន្តរកាល

ការកើតឡើងបទដ្ឋាននៃកាតព្វកិច្ចចងក្រងឯកសារបង្កប់ន័យការទទួលខុសត្រូវជាច្រើនរបស់រដ្ឋ ។ ការរក្សាឯកសារប្រវត្តិសាស្ត្រនៃការរំលោភបំពានឲ្យមានប្រសិទ្ធភាព ទាមទារធ្វើបញ្ជីសារពើព័ន្ធ រៀបចំ និងរក្សាឯកសារ ព្រមទាំងបង្កើតវិធាន និងសេចក្ដីណែនាំដែលគាំទ្រការផ្សព្វផ្សាយព័ត៌មានឲ្យស្របនឹងគោលបំណងខាងសន្តិសុខ និងឯកជនភាព ។ ភារកិច្ចទាំងនោះ ជាពិសេសភារកិច្ចចុងក្រោយ បង្កការលំបាកដល់សូម្បីតែប្រទេសអ្នកមាន និងប្រទេសប្រជាធិបតេយ្យក្នុងការគ្រប់គ្រងឲ្យមានប្រសិទ្ធភាព ។ គ្រប់តថភាពទាំងអស់នៃការប្រមូលឯកសាររំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្សបង្កឲ្យមានការប្រឈមក្នុងសង្គមដែលងាកចេញពីការត្រួតត្រាសង្កត់សង្កិន ។ ការប្រឈមទាំងនោះចាប់ផ្ដើមជំហានទីមួយគឺការប្រមូលឯកសារជាប់ពាក់ព័ន្ធអំពើឃោរឃៅ ។មេដឹកនាំប្រើអំពើរំលោភបំពានហើយកម្រទុកឯកសារឲ្យរដ្ឋាភិបាលក្រោយណាស់ ។ ជារឿយៗរដ្ឋាភិបាលចាស់ព្យាយាមបំផ្លាញឯកសារចោល ពេលដែលខ្លួនធ្លាក់ពីអំណាច ។ នៅពេលដែលរបបមួយបាត់បង់ការត្រួតត្រាលើមូលដ្ឋានសន្តិសុខ ក្រុមខុទ្ទាម កងកម្លាំងយោធាបរទេស អ្នកសារព័ត៌មានអ្នកគាំទ្រសិទ្ធិ មនុស្ស និងអ្នកដទៃជាធម្មតារឹបអូសយកឯកសារ ។ តើឯកសារ ទាំងនោះគួរតែត្រូវគេយកទៅណា?

វិធីសាស្ត្រជាមូលដ្ឋានផ្ដោតលើរបៀបចងក្រងឯកសារដែលមានលក្ខណៈផ្លូវច្បាប់និងដែលអាចរកបានស្ដីពីការរំលោភបំពានពីអតីតកាល ។ ការប្រមូលឯកសារត្រូវរៀបចំឲ្យបានប្រសើរតាមរយៈការពិចារណាពីចំណុចបច្ចេកទេស ប៉ុន្តែវាត្រូវមានមូលដ្ឋានផ្លូវច្បាប់ដែលចេញពីសាធារណមតិដែលបង្ហាញការពិតតាមរបៀបត្រឹមត្រូវ និងមិនលម្អៀង ។ ផ្លូវទៅរករឿងនេះខុសគ្នាពីករណីមួយទៅករណីមួយ ។ គំនិតដ៏ប្រសើរគឺត្រូវផ្ដល់ឯកសារឲ្យទៅទីរក្សាឯកសារប្រវត្តិសាស្ត្រជាតិដែលមានសុវត្ថិភាព និងមានការគាំទ្រផ្នែកថវិកាល្អប្រសើរ ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ ជម្រើសខាងលើមិនអាចធ្វើទៅរួចទេ ជាពិសេសក្នុងសង្គមដែលងើបចេញពីអំពើឃោរឃៅធ្ងន់ធ្ងរ ។ ជារឿយៗ កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងប្រមូលឯកសារកើតឡើងក្នុងតំបន់អស្ថិរភាពនយោបាយ និងផ្លូវច្បាប់មុនពេលដែលរបបចាស់ត្រូវ គេទាត់ចោល ឬមុនពេលរដ្ឋាភិបាលស្របច្បាប់ថ្មីចាប់កំណើត ។ ករណីផ្សេងទៀត រដ្ឋាភិបាលថ្មីខ្វះឆន្ទៈ ឬសមត្ថភាពប្រមូលនិងរក្សាឯកសារអំពីក្រុមភេរវករពីអតីតកាល ។ ប្រសិនបើរដ្ឋាភិបាលមិនអាច ឬគ្មានឆន្ទៈបំពេញកាតព្វកិច្ចរបស់ខ្លួនក្នុងការកត់ត្រាតួអង្គជាប់ពាក់ព័ន្ធដទៃមានសិទ្ធិនិងការទទួលខុសត្រូវធ្វើការងារនេះ ។

ផ្នែកខាងលើលើកឡើងថា ចង់ឲ្យរដ្ឋធ្វើការងារប្រមូលឯកសារ ប៉ុន្តែពេលខ្លះស្ថាប័នមិនមែនរដ្ឋាភិបាលក៏មានហេតុផលស្របច្បាប់ធ្វើការប្រមូលឯកសារប្រវត្តិសាស្ត្រដែរ ។ គោលគន្លឹះផ្សេងៗជាច្រើនគួរតែថ្លឹងថ្លែងក្នុងការកំណត់ថាតើនរណាមានមូលដ្ឋានប្រមូលឯកសារដូចជា តើវាស្របច្បាប់ដល់កម្រិតណាពេលដែលរដ្ឋាភិបាលប្រជាធិបតេយ្យកំពុងកាន់អំណាចក្នុងប្រទេសដែលការរំលោភបំពានកើតឡើង ថាតើសុឆន្ទៈនិងសមត្ថភាពគ្រប់គ្រងឯកសារឆ្លើយតបយ៉ាងដូចម្ដេច? ថាតើរដ្ឋាភិបាលបានយល់ព្រមឲ្យមានការប្រមូលឯកសារដោយអង្គភាពក្រៅពីរដ្ឋាភិបាលយ៉ាងដូចម្ដេច? តើការចូលរួមរបស់អង្គភាពក្នុងតំបន់ដល់កម្រិតណា? ថាតើរដ្ឋសង្កត់សង្កិនធ្វើកំណត់ត្រាឬកំណត់ត្រាត្រូវប្រជាជនសាមញ្ញ និងប្រភពដទៃរឹបអូសដោយវិធីណា?

ក) តួនាទីរបស់ទីរក្សាឯកសារជាតិ

វិធានទូទៅក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិនិងប្រព័ន្ធច្បាប់ជាតិភាគច្រើនចែងថា កំណត់ត្រាផ្លូវការជាកម្មសិទ្ធិរបស់រដ្ឋ ។ ការកើតឡើងបទដ្ឋាននៃកាតព្វកិច្ចចងក្រងឯកសារបានផ្ដោតលើទំនួលខុសត្រូវ

របស់រដ្ឋក្នុងការរក្សាទីតម្កល់ឯកសារ ។ ក្នុងករណីជាច្រើន រដ្ឋនាំមុខក្នុងការបង្កើតទីតម្កល់ឯកសារទាក់ទងនឹងការរំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្សកាលពីអតីតកាល ឧទាហរណ៍ រដ្ឋាភិបាលអេស្ប៉ាញបានប្រមូលឯកសារស្តីពីការសង្កត់សង្កិនក្រោមរបបហ្វ្រង់កូដាក់ក្នុងទីតម្កល់ឯកសារជាតិស្តីពីសង្គ្រាមស៊ីវិលនៅទីក្រុងសាលាម៉ាន់កា ហើយក្រោយមកក៏បង្កើតជាមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារជាតិស្តីពីការចងចាំប្រវត្តិសាស្ត្រ ។ អតីតរដ្ឋកុម្មុយនីស្តមួយចំនួននៅអឺរ៉ុបខាងកើត និងអឺរ៉ុបកណ្តាលបានបង្កើតទីតម្កល់ឯកសារស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សដែរ ។ រដ្ឋាភិបាលអាល្លឺម៉ង់បានរក្សាទីតម្កល់ឯកសារពីពួកស្តាស៊ី (ប៉ូលីសសម្ងាត់អាល្លឺម៉ង់ខាងកើត) នៅទីក្រុងប៊ែឡាំង ។ ប្រទេសប៉ូឡូញ ប្រទេសហុងគ្រី និងប្រទេសស្លូវ៉ាគី បានអនុម័តច្បាប់ ឬបទបញ្ញត្តិដែលគ្រប់គ្រងទីតម្កល់ឯកសារស្តីពីការរំលោភបំពាន ។ ប្រទេសមួយចំនួននៅអាមេរិកខាងត្បូង ដូចជាប្រទេសអាហ្សង់ទីន និងប្រេស៊ីលក៏បានធ្វើដូចគ្នាដែរ ។

កត្តាមួយចំនួនបានធ្វើឲ្យរដ្ឋដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ ។ រដ្ឋាភិបាលគ្រប់គ្រងខាងរូបវន្តលើទីតម្កល់ឯកសារដែលរដ្ឋាភិបាលរបបមុនបានធ្វើការសង្កត់សង្កិន បានរក្សាទុក ហើយផ្នែកមួយចំនួនត្រូវរៀបចំនិងថែរក្សាបានល្អរួចទៅហើយ ។ រដ្ឋាភិបាលថ្មីក្នុងប្រទេសទាំងនោះក៏មានសមត្ថភាពខ្លាំងក្នុងការគ្រប់គ្រងទីតម្កល់ឯកសារដែរ ។ សំខាន់ជាងនេះទៀត រដ្ឋាភិបាលទាំងនោះមានការលើកទឹកចិត្តខាងនយោបាយក្នុងការដឹកនាំដំណើរការប្រមូលឯកសារ ដើម្បីបំពេញចិត្តសាធារណជនក្នុងការស្វែងរកការពិតនិងដើម្បីការរក្សាគ្រប់គ្រងព័ត៌មានដែលត្រូវផ្សព្វផ្សាយ ។

ទីតម្កល់ឯកសារស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សរបស់រដ្ឋត្រូវគេចាត់ចូលក្នុងទីតម្កល់ឯកសារជាតិ ឬទីតម្កល់ឯកសារជំនាញដោយឡែកណាមួយ ។ របាយការណ៍របស់ក្រុមប្រឹក្សាអន្តរជាតិស្តីពីទីតម្កល់ឯកសារប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់អង្គការយូណេស្កូដែលបានសរសេរកាលពីឆ្នាំ២០០៩ ផ្តល់ជាយោបល់ឲ្យបង្កើតទីតម្កល់ឯកសារជំនាញដោយផ្តោតលើអំឡុងពេលនៃការរំលោភបំពាន និងការផ្តោតលើឯកសារពាក់ព័ន្ធនៃការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ។ វាសមហេតុផលណាស់ដែលការគ្រប់គ្រងឯកសារសិទ្ធិមនុស្សទាមទារឲ្យមានជំនាញ ហើយថាសំណើជាច្រើនទំនងជាធ្វើឡើងដើម្បីទាមទារឲ្យមានធនធានមនុស្ស និងហិរញ្ញវត្ថុដែលអាចពង្រីកសមត្ថភាពរបស់ទីតម្កល់ឯកសារជាតិ ។ បន្ទាប់មក របាយការណ៍លើកឡើងថាទីតម្កល់ឯកសារជំនាញអាចត្រូវបញ្ចូលទៅជាតែមួយនឹងទីតម្កល់ឯកសារធម្មតា ។

មានផលប្រយោជន៍ជាច្រើនដែលមានទីតម្កល់ឯកសារជាតិឬក៏អង្គភាពរដ្ឋាភិបាលដឹកនាំដំណើរការប្រមូលឯកសារ ។ របាយការណ៍របស់ការិយាល័យឧត្តមស្នងការសិទ្ធិមនុស្សរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិកាលពីឆ្នាំ២០០៩ បានបង្កើតករណីសម្រាប់ដាក់កំណត់ត្រាក្នុងទីតម្កល់ឯកសារជាតិដូចខាងក្រោម ៖

> *ការរក្សាកំណត់ត្រារបស់រដ្ឋាភិបាលទាំងអស់ក្នុងទីតម្កល់ឯកសារជាតិមានអត្ថប្រយោជន៍សំខាន់ចំនួនបី ។ ទីមួយ ជួយធានាភាពស្របគ្នានៃការអនុវត្តការដាក់កំហិត និងការទទួលបានឯកសារ ។ ទីពីរ តាមរយៈការទុកកំណត់ត្រាឯកសារសម្ងាត់ភាគច្រើននៅទីនោះ ទីតម្កល់ឯកសារជាតិអាចដោះស្រាយបញ្ហាកំណត់ត្រាលើអ្វីដែលធ្លាប់មានពីមុន ។ ចុងបញ្ចប់ វាចំណាយលុយតិចក្នុងការគ្រប់គ្រងទីតម្កល់ឯកសារជាតិតែមួយ ជាជាងប្រើស្ថាប័នច្រើន ។*

ក្រៅពីនេះ ការនាំមុខរបស់រដ្ឋក្នុងដំណើរការចងក្រងឯកសារបង្ហាញឲ្យឃើញពីចំណុចរបត់នៃការប្រព្រឹត្តពីអតីតកាល ហើយជាពិសេស វាភ្ជាប់ទៅនឹងដំណើរការលើកស្ទួយការចងចាំនឹងការទទួលខុសត្រូវ ។ ការនាំមុខរបស់រដ្ឋរួមចំណែកដល់បទដ្ឋាននៃកាតព្វកិច្ចក្នុងការកត់ត្រាឯកសារ ។ បើពិចារណាជាក់ស្តែង រដ្ឋគឺជាអង្គភាពតែមួយប៉ុណ្ណោះដែលមានធនធានគ្រប់គ្រាន់រៀបចំទីតម្កល់ឯកសារធំក្នុងសង្គមអន្តរកាល ។ ដោយហេតុនេះ យុទ្ធសាស្ត្រជាមូលដ្ឋានលើកឡើងថា ពេលដែលស្ថាប័នជាតិមានសមត្ថភាពដែលបង្កើតដោយមេដឹកនាំជ្រើសតាំងតាមផ្លូវច្បាប់ ស្ថាប័នទាំងនោះគឺជាកន្លែងដ៏ស័ក្តិសមសម្រាប់ជាទីតម្កល់ឯកសារស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស ។

១) ការប្រមូលឯកសារដោយអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល

ពិតប្រាកដណាស់ រដ្ឋទាំងអស់មិនអាចគ្រប់គ្រងទីតម្កល់ឯកសារឲ្យមានប្រសិទ្ធភាពបានទាំងស្រុងទេ ។ អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលអាចមានសិទ្ធិក្នុងការធ្វើការងារនេះនៅពេលដែលរដ្ឋខ្វះឆន្ទៈ ខ្វះសមត្ថភាពឬភាពស្របច្បាប់ដើម្បីប្រមូលឯកសាររំលោភបំពានពី

អតីតកាលឲ្យមានប្រសិទ្ធភាព ។ ពិតប្រាកដណាស់ថា អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលមានអំណាចស្របច្បាប់គ្រប់គ្រងកំណត់ត្រាខ្លួន និងកំណត់ត្រាឯកជន ។ ដូច្នេះហើយ ឯកសារមិនចាំបាច់ធ្វើតាមសេចក្ដីបង្គាប់របស់ដីកា ឬសេចក្ដីបង្គាប់ផ្លូវច្បាប់របស់រដ្ឋ ។ ច្បាប់អន្តរជាតិនិយាយតិចតួចណាស់ពីសមត្ថភាពរបស់អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលក្នុងការគ្រប់គ្រងកំណត់ត្រារបស់រដ្ឋ ។ រដ្ឋត្រូវប្រគល់សិទ្ធិអំណាចឲ្យអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលធ្វើការប្រមូលឯកសារ ។ ប៉ុន្តែស្ថានភាពកាន់តែស្មុគស្មាញពេលដែលរដ្ឋមិនផ្ដល់សិទ្ធិអំណាចក្នុងការងារនេះ ហើយទាមទារឲ្យប្រគល់ឯកសារទៅរដ្ឋាភិបាលវិញ ។

កម្ពុជាបានគូសបញ្ជាក់ពីការប្រមូលឯកសាររបស់អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ដែលផ្ដល់សិទ្ធិអំណាចផ្លូវការដោយរដ្ឋ ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៩ កងទ័ពវៀតណាមបានរកឃើញឯកសារជាច្រើនដែលមានព័ត៌មានសំខាន់អំពីរបបខ្មែរក្រហម ។ ឯកសារទាំងនោះរួមមាន កំណត់ត្រា និងរូបភាពរបស់គុកទួលស្លែង ហើយក្រោយមកបានក្លាយជាផ្នែកមួយនៃទីតម្កល់ឯកសាររបស់សារមន្ទីរប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែងដែលគ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋ ។ ឯកសារជាច្រើនផ្សេងទៀតបានរក្សាទុកក្នុងបន្ទប់សម្ងាត់ក្នុងក្រសួងមហាផ្ទៃរបស់សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជាដែលជារដ្ឋាភិបាលគាំទ្រដោយវៀតណាម ។ មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដែលបានបង្កើតដោយកម្មវិធីប្រល័យពូជសាសន៍កម្ពុជារបស់សកលវិទ្យាល័យយែល នៅសហរដ្ឋអាមេរិកបានទទួលឯកសារទាំងនោះពីក្រសួងមហាផ្ទៃក្នុងឆ្នាំ១៩៩៥ ។

កាលគ្រានោះ ទីតម្កល់ឯកសារជាតិកម្ពុជាខ្វះមូលនិធិ សមត្ថភាពនិងស្ថិតក្នុងសភាពទ្រុឌទ្រោមខ្លាំង ។ ឯកសារជាប្រវត្តិមិនត្រូវបានប៉ះពាល់ចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៧៩ ហើយក៏គ្មានការងារណាមួយត្រូវគេធ្វើឡើងដើម្បីរៀបចំ ឬរក្សាឯកសារនោះ ។ ឯកសារជាច្រើនជាឯកសារបោះពុម្ព ឬសរសេរដោយដៃលើក្រដាសគុណភាពអន់ហើយក៏ខូចជាតំណចាប់តាំងពីពេលដែលបង្កើតឡើង ។ ក្នុងបរិបទនេះ ការចូលរួមរបស់ស្ថាប័នខាងក្រៅដែលមានថវិកា និងជំនាញក្នុងការបង្កើតទីតម្កល់ឯកសារ គឺមានសារសំខាន់ណាស់ ។ រដ្ឋាភិបាលបានចេញលិខិតផ្ដល់សិទ្ធិអំណាចឲ្យមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាក្នុងការបង្កើតទីតម្កល់ឯកសារខ្មែរក្រហម ។ ដោយសារតែគ្មានច្បាប់ស្ដីពីការប្រមូលឯកសារ លិខិតផ្ដល់សិទ្ធិអំណាចរបស់រដ្ឋាភិបាលមានតួនាទីដូចបទបញ្ជារដ្ឋបាល ។ មានអ្នករិះគន់មួយចំនួនតូចលើកឡើងថាជារឿងខុសច្បាប់ដែលរដ្ឋាភិបាលប្រគល់ឯកសារឲ្យទៅអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ប៉ុន្តែវត្តមានក្នុងប្រទេសរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា និងការយល់ព្រមឲ្យមានការចងក្រងឯកសាររបស់រដ្ឋាភិបាលបានផ្គាប់ចិត្តមជ្ឈដ្ឋានជាច្រើន ។

តាំងពីពេលនោះមក មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាអាចបង្កើតទីតម្កល់ឯកសារធំមួយដោយមានការគាំទ្រ និងជំនួយមូលនិធិពីដៃគូអន្តរជាតិផ្សេងៗ ។ ការប្រមូលឯកសារធ្វើនៅតែភ្នំពេញ ហើយមានសារៈសំខាន់ចំពោះគំនិតផ្ដួចផ្ដើមការចងចាំនិងការស្វែងរកយុត្តិធម៌ ដោយបានដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ផ្នែកឯកសារដល់សាលាក្ដីខ្មែរក្រហមដែលគាំទ្រដោយអង្គការសហប្រជាជាតិ ហើយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបម្រើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់គម្រោងស្រាវជ្រាវនិងអប់រំជាច្រើនរួមមាន សៀវភៅសិក្សា ទស្សនាវដ្ដីប្រចាំខែ ការតាំងពិពណ៌នៅសារមន្ទីរ កុន កម្មវិធីផ្សាយវិទ្យុ បាឋកថាសាធារណៈ ។ ឯករាជ្យភាពខាងនយោបាយរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានផ្ដល់ជំនឿទុកចិត្តដល់កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែង ហើយបានទាក់ទាញម្ចាស់ជំនួយជាច្រើនដែលមានហេតុផលផ្លូវច្បាប់ និងនយោបាយមិនផ្ដល់ថវិកាផ្ទាល់ទៅរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ។ រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានធ្វើការរួមជាមួយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាលើកម្មវិធីអប់រំប្រល័យពូជសាសន៍ ហើយបានផ្ដល់ដីមួយកន្លែងដល់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា សម្រាប់បង្កើតមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារជាអចិន្ត្រៃយ៍ ។

គំរូរបស់កម្ពុជាបង្ហាញថា ទីតម្កល់ឯកសារប្រកបដោយវិជ្ជាជីវៈមិនត្រូវគ្រប់គ្រងដោយភ្នាក់ងាររដ្ឋាភិបាលដែលមានភាពស្របច្បាប់ជាសាធារណៈ ឬដែលទទួលបានការគាំទ្រពីរដ្ឋ ។ ឥទ្ធិពលដ៏សំខាន់របស់ទីតម្កល់ឯកសារគឺជាវត្តមានក្នុងប្រទេសរបស់ខ្លួន និងភាពម្ចាស់ការក្នុងតំបន់ ។ វិធាននិងនិយតកម្មបានជំរុញទំនុកចិត្តការប្រមូលឯកសារដោយបើកចំហនិងសុចរិត ។ គំរូរបស់កម្ពុជាគឺជាស្ថានតភ្ជាប់ដ៏ប្រសើរខណៈដែលស្ថាប័នជាតិស្ថិតក្នុងដំណើរឆ្ពោះទៅមុខ ឬខណៈដែលការជឿជាក់លើបញ្ហាសិទ្ធិមនុស្សរបស់រដ្ឋាភិបាលស្ថិតក្នុងក្ដីមន្ទិល ។ ជាលទ្ធផលដ៏គាប់ប្រសើរដែលរដ្ឋាភិបាលផ្ដល់ការគាំទ្រ ហើយអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលអាចធ្វើ

ការងារនោះបានល្អ ។

គំរូដូចគ្នានេះ អាចសមស្របនឹងស្ថានភាពផ្សេងផងដែរ ។ ក្នុងប្រទេសអាហ្គានីស្ថាន ឯកសារត្រូវមើលឃើញថា ជាការឆ្លុះបញ្ចាំងពីការរំលោភបំពាននៃប្រវត្តិសោកនាដកម្មរបស់ប្រទេស ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី សមត្ថភាពរបស់ទីតម្កល់ឯកសារជាតិអាហ្គានីស្ថាននៅមានកំណត់ ហើយរដ្ឋាភិបាលបានធ្វើការងារតិចតួចណាស់ក្នុងការចងក្រងឯកសារអំពើឃោរឃៅពីអតីតកាល ។ ដោយសារតែគ្មានការចូលរួមពីរដ្ឋាភិបាលម្ចាស់ជំនួយអន្តរជាតិបានបែររកអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលដែលជាតួអង្គគន្លឹះក្នុងដំណើរការរៀបចំឯកសារ ។

ការចូលរួមរបស់អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលក្នុងការប្រមូលឯកសារ បានក្លាយជារឿងដ៏ស្មុគស្មាញ ពេលរដ្ឋាភិបាលម្ចាស់ផ្ទះមិនផ្តល់ការយល់ព្រម ។ នៅទីក្រុងប៊ែលក្រាត ប្រទេសស៊ែប មជ្ឈមណ្ឌលច្បាប់ស្តីពីមនុស្សធម៌បានស្វែងរកឯកសារអំពីអំពើឃោរឃៅដែលប្រព្រឹត្តឡើងអំឡុងសង្គ្រាមបាកង់ *(Bakan)* ក្នុងទសវត្សរ៍៩០រួមមាន ឧក្រិដ្ឋកម្មរបស់កងកម្លាំងស៊ែប ។ រដ្ឋាភិបាលស៊ែបនិងសារព័ត៌មានបានរិះគន់មជ្ឈមណ្ឌលនេះ និងលោក ណាតាសាកាដិក ដែលជាស្ថាបនិករបស់មជ្ឈមណ្ឌលនេះ ។ ប៉ុន្តែការគាំទ្រពីសំណាក់បរទេសបានជួយការពារមជ្ឈមណ្ឌលនេះ និងជួយឲ្យមជ្ឈមណ្ឌលអាចធ្វើបទសម្ភាសន៍ និងទទួលបាននូវកំណត់ត្រារបស់រដ្ឋាភិបាលទាក់ទិននឹងព័ត៌មានអំពើល្មើសច្បាប់ ។ ឯកសារសំខាន់រួមមានវីដេអូអំពីការសម្លាប់រង្គាលមកលើក្រុមម៉ូស្លីមបូស្នៀនៅតំបន់ស្រីប្រឺនីកាក្នុងឆ្នាំ១៩៩៥ ដោយពួកស្កូភៀន ដែលជាអង្គភាពរបស់ក្រសួងមហាផ្ទៃប្រទេសស៊ែប ។ ក្រោយមក មជ្ឈមណ្ឌលច្បាប់ស្តីពីមនុស្សធម៌ប្រគល់ខ្សែវីដេអូទៅតុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមរបស់ស៊ែប ហើយប្រគល់វីដេអូថតចម្លងទៅតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិសម្រាប់អតីតប្រទេសយូហ្គោស្លាវី ។ មជ្ឈមណ្ឌលច្បាប់ស្តីពីមនុស្សធម៌មានកំណត់ត្រារបស់រដ្ឋាភិបាលមួយចំនួនដែលត្រូវបានប្រើសម្រាប់លើកស្ទួយការទទួលខុសត្រូវផ្លូវច្បាប់ ។ ការប្រគល់ឯកសារទាំងនោះភ្លាមៗឲ្យរដ្ឋាភិបាលស៊ែបបានបង្កឲ្យមានហានិភ័យ ។ ប្រសិនបើគ្មានកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់មជ្ឈមណ្ឌលច្បាប់ស្តីពីមនុស្សធម៌ទេ ឯកសារជាច្រើននឹងត្រូវបានបំផ្លាញ ។

ប្រសិនបើគ្មានការគាំទ្រពីរដ្ឋ ទីតម្កល់ឯកសារស្តីពីសិទ្ធិមនុស្សដែលមានកំណត់ត្រាសាធារណៈជាច្រើននឹងរងនឹងការប្រឈមខាងផ្លូវច្បាប់ ឬការគំរាមកំហែងផ្នែកសន្តិសុខ ។ រដ្ឋគ្មានសេរីភាពដែលជិតស់អំពើខុសឆ្គងពីអតីតមានការថ្លឹងថ្លែងរវាងផលប្រយោជន៍ក្នុងការគោរពភាពជាម្ចាស់នៃកំណត់ត្រាសាធារណៈរបស់រដ្ឋ និងការបង្កើតទីតម្កល់ឯកសារស្តីពីការរំលោភសិទ្ធិ ។ រឿងមួយដែលអាចធ្វើទៅបានគឺសាលាក្តីអន្តរជាតិដាក់ឯកសារឲ្យស្ថិតនៅក្រោមការឃ្លាំមើលរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ ប៉ុន្តែអធិបតេយ្យភាពនៅតែជាការចោទ ។ ជម្រើសដ៏ប្រសើរដើម្បីកាត់បន្ថយហានិភ័យដែលឯកសារអាចត្រូវបំផ្លាញ តុលាការអាចធ្វើការថតចម្លងឯកសារទាំងនោះនៅបរទេសដែលជាទម្រង់នៃការរក្សាកំណត់ត្រាតាមផ្លូវច្បាប់ ហើយប្រគល់ត្រឡប់ច្បាប់ដើមទៅរដ្ឋវិញ ។ ដំណោះស្រាយដ៏ប្រសើរត្រូវផ្តល់ដំហរផ្លូវច្បាប់ដល់អង្គភាពក្រៅរដ្ឋាភិបាលក្នុងការដេញដោលអំណះអំណាងរបស់រដ្ឋចំពោះឯកសារក្នុងតុលាការឬវេទិកាក្នុងតំបន់ឬអន្តរជាតិ ។

ខ.១) សិទ្ធិកាន់កាប់កម្លាំងយោធា

ជានិច្ចកាល អ្នកប្រមូលឯកសារ និងអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលមិនប្រមូលឯកសារសិទ្ធិមនុស្សទេ ។ កងទ័ពគឺជាមនុស្សដ៏សំខាន់ដែលប្រមូលកំណត់ត្រាសាធារណៈក្នុងតំបន់ដែលខ្លួនកាន់កាប់ ។ ក្នុងករណីប្រទេសអ៊ីរ៉ាក់ អាហ្គានីស្ថាន លីប៊ី និងករណីប្រទេសដទៃទៀត កងកម្លាំងយោធាប្រឆាំងរុករកឯកសារនៅសមរភូមិនិងអគារធ្វើការ ។ កងកម្លាំងយោធាធ្វើការរុករកឯកសារដោយមានមូលហេតុដូចជាការទទួលបានព័ត៌មានសម្ងាត់ ការដឹងពីយុទ្ធសាស្ត្ររបស់សត្រូវ ការរៀបចំការចោទប្រកាន់នាពេលអនាគត និងការបិទបាំងការពិត ។ ឯកសារទាំងនោះរួមមាន ការរំលោភសិទ្ធិមនុស្ស ។

សន្ធិសញ្ញាអន្តរជាតិជាច្រើនបានដាក់បញ្ចូលបទបញ្ញត្តិស្តីពីការរឹបអូសឯកសារ ។ បទបញ្ញត្តិសំខាន់បំផុតគឺទាក់ទងនឹងសិទ្ធិរឹបអូសកំណត់ត្រាផ្លូវការរបស់រដ្ឋដោយកងកម្លាំងបរទេស ។ និយតកម្មទាំងនេះបំពេញបន្ថែមដល់អនុសញ្ញាក្រុងឡាអេឆ្នាំ១៩០៧ ដែលគោរពច្បាប់ និងទំនៀមទម្លាប់សង្គ្រាមស្តីពីការហាមឃាត់ការរឹបអូសយកដីឬការបំផ្លាញសម្ភារៈផ្សេងៗដែលមិនជាតម្រូវការក្នុងការធ្វើសង្គ្រាម ។ ប៉ុន្តែពាក្យពេចន៍ក្នុងអនុសញ្ញាលើកឡើងថា កង

កម្លាំងអាចរឹបអូសយកឯកសារដូចជា ផែនការធ្វើសឹក ឯកសាររបស់អង្គភាព ឯកសារឆ្លើយឆ្លងរបស់មន្ត្រី និងឯកសារផ្សេងៗទៀត ។ ការរឹបអូសយកឯកសារសត្រូវអំឡុងពេលសង្គ្រាមគឺជារឿងសាមញ្ញរហូតដល់ឆ្នុះបញ្ចាំងទម្លាប់ច្បាប់អន្តរជាតិ ។

នៅពេលដែលកងយោធាបរទេសក្លាយជាកងយោធាកាន់កាប់បទបញ្ញាដែលអនុញ្ញាតឲ្យយោធារឹបអូសយកទ្រព្យសម្បត្តិទាំងអស់របស់រដ្ឋដែលប្រើសំរាប់ប្រតិបត្តិការសឹក អនុសញ្ញាទីក្រុងឡាអេ ឆ្នាំ១៩០៧ លើកឡើងផងដែរថា កងយោធាកាន់កាប់អាចរឹបអូសយកឯកសារដែលប្រើសម្រាប់គ្រប់គ្រងរដ្ឋដោយសារអំណាចផ្លូវច្បាប់ ។ អំណាចកាន់កាប់គឺត្រូវចាត់វិធានការគ្រប់បែបយ៉ាងដើម្បីស្តារ និងធានាសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងសុវត្ថិភាពតាមតែអាចធ្វើទៅរួចខណៈដែលការគោរពច្បាប់ក្នុងប្រទេសនេះនៅជាធរមាន ។ អំណាចគ្រប់គ្រងរដ្ឋរួមមានការស្តារ និងការថែរក្សាកំណត់ត្រាផ្លូវការ ទីតម្កល់ឯកសារដែលបង្ហាញឯកសារសាធារណៈទាំងអស់ដល់អ្នកកាន់អំណាច ។ នៅពេលដែលអំណាចរដ្ឋបាលរបស់អ្នកកាន់កាប់បានបញ្ចប់ពាក្យពេចន៍ក្នុងអនុសញ្ញាក្រុងឡាអេលើកឡើងថា អ្នកកាន់អំណាចត្រូវប្រគល់ឯកសារត្រឡប់ទៅរដ្ឋវិញ ។

អនុសញ្ញាក្រុងឡាអេឆ្នាំ១៩៥៤ ស្តីពីការការពារសម្បត្តិវប្បធម៌ក្នុងករណីជម្លោះប្រដាប់អាវុធផ្តល់កាតព្វកិច្ចដល់ប្រទេសជាហត្ថលេខីក្នុងការការពារសម្បត្តិវប្បធម៌រួមមានសៀវភៅ ឬឯកសារ ប្រវត្តិសាស្ត្រសំខាន់ៗមួយចំនួន និងទីតម្កល់ឯកសារ ។ អនុសញ្ញានោះរារាំងកងកម្លាំងកាន់កាប់ពីការបំផ្លាញឯកសារចោល ប៉ុន្តែមិនបានហាមឃាត់ការប្រើប្រាស់ឯកសារ ឬកំណត់ត្រាក្នុងគោលបំណងរដ្ឋបាលឡើយ ។ ជារឿងមន្ទិលដែលអំណាចនេះធ្វើឲ្យកងកម្លាំងកាន់កាប់អាចយកកំណត់ត្រាចេញពីប្រទេសក្នុងន័យអភិរក្ស ។ ប៉ុន្តែពាក្យពេចន៍យ៉ាងច្បាស់នៃអនុសញ្ញានេះមិនបានដកចេញនូវលទ្ធភាពក្នុងការយកឯកសារចេញពីប្រទេសនោះឡើយ ។

ច្បាប់អន្តរជាតិដាក់បទដ្ឋានតឹងរ៉ឹងដល់ការប្រមូលឯកសារឯកជន ។ អនុសញ្ញាក្រុងឡាអេ ឆ្នាំ១៩០៧ពោលថា ទ្រព្យសម្បត្តិឯកជនមិនអាចរឹបអូសបានទេក្នុងអំឡុងពេលជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី បទបញ្ញត្តិផ្សេងៗនៃច្បាប់អន្តរជាតិរារាំងការដាក់កំហិតនេះតាមរយៈការអនុញ្ញាតឲ្យយោធាយកឯកសារយោធាពីឈ្លើយសឹក និងអនុញ្ញាតឲ្យកងកម្លាំងកាន់កាប់ឃុំខ្លួនបុគ្គលសង្ស័យធ្វើអំពើប្រឆាំងនឹងរដ្ឋខណៈដែលកំពុងប្រមូលឯកសារ ។ មាត្រាទី៣នៃអនុសញ្ញាក្រុងហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៤៩ ដាក់កម្រិតមាត្រដ្ឋានស្រដៀងគ្នាទៅនឹងជម្លោះប្រដាប់អាវុធក្នុងស្រុក ។

(នៅមានត)

ចន ឆរឆីអារី

ដំណឹងស្វែងរកគ្រួសារ

ចេង ឈុន អៀង អាយុ៦៦ឆ្នាំ មានស្រុកកំណើតសង្កាត់បឹងរាំង ពីសង្គមសង្កាត់លេខ៤ ក្រុងភ្នំពេញ ។ សព្វថ្ងៃនេះរស់នៅសែនអេម៉ានទីក្រុងបារីស Seineet Marne ប្រទេសបារាំង ។ ចេង ឈុន អៀង ជាប្អូនបង្កើតរបស់ ចេង ឈុន ស្រេង ។ ឈ្មោះ ង្គួន អេង (ហៅ តានី) មានតួនាទីជាវិស្វករ មានប្រពន្ធឈ្មោះ ចេង ឈុន ស្រេង ។ ចេង ឈុន ស្រេង ជាបងបង្កើតរបស់ឈ្មោះ ចេង ឈុន អៀង ។ ចំណែក ចេង ឈុន ស្រេង ជាម្តាយរបស់ក្មេងទាំងនាក់មានឈ្មោះដូចខាងក្រោម ដូច្នេះ ចេង ឈុន អៀង ដែលត្រូវជាឪពុកមាបង្កើតសូមប្រកាសរកក្មួយបង្កើតឈ្មោះ ១) ង្គួន សៅយុត ភេទប្រុស ឆ្នាំ១៩៧០-១៩៧១ (មានអាយុប្រហែលជា១០ឆ្នាំ) បានចេញទៅតាមម្តាយដើម្បីរកឪពុកឈ្មោះ ង្គួន អេង ចាប់តាំងពីនោះមកបាត់ដំណឹងរហូត ។ ២) ង្គួន វុត្ថា ភេទប្រុស ៣) ង្គួន ចាន់បុប្ផា ភេទស្រី ៤) ង្គួន វុត្ថារី ភេទស្រី ៥) មិនចាំឈ្មោះ ។ ប្រសិនបើនរណាម្នាក់ក្នុងចំណោមក្មេងទាំងប្រាំនាក់ដែលរៀបរាប់ខាងលើឮពីដំណឹងនៃការស្វែងរកនេះ សូមទំនាក់ទាក់ទងទូរស័ព្ទលេខ ០១២ ២២៧ ៩៣៦ ។

សូមអរគុណ!

ការបង្កើតគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សនៅតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍

មូលសង្ខេប

នៅក្នុងឆ្នាំ២០០៩ និង២០១០ សមាគមប្រជាជាតិអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ហៅកាត់ថា "អាស៊ាន" បានបង្កើតក្រុមសិទ្ធិមនុស្សថ្មីចំនួនពីរគឺគណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស និងគណៈកម្មាធិការទទួលបន្ទុកការពារសិទ្ធិស្ត្រី និងកុមារ ។ អត្ថបទនេះនឹងពិនិត្យទៅលើដំណើរការក្នុងការឈានទៅរកការបង្កើតស្ថាប័នទាំងពីរនេះដោយផ្តោតលើការតស៊ូមតិអំពីបទដ្ឋាន និងគោលនយោបាយដែលបង្កើតឲ្យមានយន្តការសិទ្ធិមនុស្សជាច្រើនកន្លងមកនិងបញ្ហាប្រឈមនានា ។ បន្ទាប់មកយើងនឹងធ្វើការវិភាគទៅលើចរិតលក្ខណៈរបស់គណៈកម្មាធិការ និងបង្ហាញពីបែបបទដែលអាចរារាំងដល់លទ្ធភាពបច្ចុប្បន្ននៅក្នុងការលើកស្ទួយនិងការការពារសិទ្ធិមនុស្ស ។ ចុងក្រោយនៃអត្ថបទនេះនឹងពិភាក្សាទៅលើលទ្ធភាពនៃការវិវត្តរបស់ស្ថាប័នទាំងពីរពេលខាងមុខនេះ ។

១) សេចក្តីផ្តើម

នៅក្នុងឆ្នាំ២០០៧ ប្រមុខរដ្ឋទាំងដប់ប្រទេសនៃសមាគមអាស៊ានរួមមាន ប្រ៊ុយណេ, កម្ពុជា, ឥណ្ឌូនេស៊ី, ឡាវ, ម៉ាឡេស៊ី, ភូមា, ប្ញមីយ៉ាន់ម៉ា, ហ្វីលីពីន, សិង្ហបុរី, ថៃ និងវៀតណាម បានចុះហត្ថលេខាទៅលើកិច្ចព្រមព្រៀងលើកដំបូងក្នុងការបង្កើតក្រុមសិទ្ធិមនុស្ស ។ ភាគច្រើននៃការផ្តល់ឲ្យក្នុងការចុះកិច្ចព្រមព្រៀងគឺមាត្រាមួយដែលប្រកាសថា អាស៊ាននឹងបង្កើតក្រុមសិទ្ធិមនុស្សថ្មីមួយ ។ កិច្ចព្រមព្រៀងនោះហើយដែលនាំឲ្យឈានដល់ការបង្កើតគណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សរបស់អាស៊ាននៅក្នុងឆ្នាំ២០០៩ ក្នុងគោលបំណង "លើកស្ទួយនិងការពារសិទ្ធិមនុស្សព្រមទាំងសិទ្ធិនិងសេរីភាពជាមូលដ្ឋានរបស់ប្រជាជននៃសមាគមអាស៊ាន" ។ ប្រមាណជាប្រាំមួយខែក្រោយមក ដោយអនុលោមទៅតាមសេចក្តីប្រកាសជាផ្លូវការ សមាគមអាស៊ានបានបង្កើតគណៈកម្មាធិការមួយផ្សេងទៀតគឺគណៈកម្មាធិការទទួលបន្ទុកលើកស្ទួយនិងការពារសិទ្ធិស្ត្រីនិងកុមាររបស់សមាគមអាស៊ាន ដោយផ្តោតលើកិច្ចការជាក់លាក់ផ្សេងៗជាច្រើនទៀត ។

ដំណើរការនៃការបង្កើតគណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សរបស់អាស៊ាន និងគណៈកម្មាធិការទទួលបន្ទុកលើកស្ទួយ និងការពារសិទ្ធិស្ត្រី និងកុមាររបស់សមាគមអាស៊ាន គឺមិនមែនជារឿងងាយស្រួល និងឆាប់រហ័សនោះទេ ។ ទោះបីជាគំនិតនៃសិទ្ធិមនុស្សក្នុងតំបន់បានលេចឡើងជាលើកដំបូងនៅក្នុងរបៀបវារៈអាស៊ានជាផ្លូវការក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣ យ៉ាងណាក៏ដោយ យើងបានចំណាយពេលវេលាអស់ដប់ប្រាំមួយឆ្នាំ និងធ្វើការតស៊ូមតិជាច្រើនលើកច្រើនសាទាំងនៅក្នុងតំបន់ក្នុងចំណោមប្រទេសស្ថិតក្នុងអាស៊ាន និងដៃគូធំៗ មកពីបណ្តាប្រទេសខាងក្រៅជាច្រើនទៀតក្នុងការចូលរួមដើម្បីបង្កើតជាផែ្នផ្កាសម្រាប់គណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សរបស់សមាគមអាស៊ាន និងគណៈកម្មាធិការទទួលបន្ទុកលើកស្ទួយ និងការពារសិទ្ធិស្ត្រី និងកុមាររបស់សមាគមអាស៊ាន ។ ការបង្កើតនេះបានក្លាយជាទីចាប់អារម្មណ៍សម្រាប់សមាគមដោយសារជាយូរហើយគឺជាប់ទាក់ទងទៅនឹងបទដ្ឋាននៃភាពគ្មានសិទ្ធិជ្រៀតជ្រែក និងការទប់ទល់ទៅនឹងសម្ពាធសិទ្ធិមនុស្សដែលជាអាទិភាពក្នុងកម្រិតតំបន់ជាពិសេសគឺសិទ្ធិដែលទាក់ទងទៅនឹងសេរីភាពស៊ីវិលនិងនយោបាយ ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ប្រតិកម្មរបស់អ្នកគាំទ្រសិទ្ធិមនុស្សត្រូវបានបែកចេញតាមលំដាប់នៅក្នុងកម្រិតនៃការយកចិត្តទុកដាក់ខ្ពស់បំផុតទៅកាន់កម្រិតមធ្យម ។ គណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលអាស៊ានទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សគឺជាប្រភពចម្បងនៃការឲ្យយោបល់និងមតិរិះគន់ ។ អ្នកខ្លះបានកាត់សេចក្តីថាវាគឺជាឧបករណ៍ដែលគ្មានប្រយោជន៍ ហើយពណ៌នាវាថាជា "ការបន្លំភ្នែក" ឬ "ឥតប្រសិទ្ធភាព" ។ ហើយអ្នកខ្លះទៀតរួមមាននិទោសកម្មអន្តរជាតិ និងអ្នកឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្សបានឆ្លើយតបទៅនឹងការមកដល់នៃស្ថាប័នថាមានភាពទន់ខ្សោយនិងការប្រុងប្រយ័ត្នដោយសម្លឹងឃើញពីជំហានសក្តានុពល ប៉ុន្តែក៏មានការព្រួយបារម្ភនៅខណៈពេលដែលមានកង្វះខាតខាងអាជ្ញាធរឯករាជ្យ ។

អត្ថបទនេះពិនិត្យទៅលើមូលហេតុដែលបណ្តាលឲ្យគណៈកម្មាធិការត្រូវបានបង្កើតឡើង និងហេតុដែលនាំឲ្យសមត្ថភាពមូលដ្ឋាននៅមានកម្រិត និងមធ្យោបាយមួយចំនួនដែលអាចឲ្យមានការវិវត្ត ។ ការតស៊ូមតិនៅទីនេះគឺថាគណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សរបស់សមាគមអាស៊ាន និងគណៈកម្មាធិការអាស៊ានទទួលបន្ទុកលើកស្ទួយនិងការពារសិទ្ធិស្ត្រីនិងកុមារអាស៊ានបានបង្កើតសិទ្ធិមនុស្សនៅក្នុងគោលបំណងពីរផ្សេងគ្នា ។ ទីមួយ គឺ "ការបង្កើត" សិទ្ធិមនុស្សដើម្បីគ្រប់គ្រងបរិយាកាសការិយាធិបតេយ្យ ហើយនិងអនុញ្ញាតឲ្យសមាជិកអាស៊ានវិនិច្ឆ័យនូវការរិះគន់ដោយការពិភាក្សាលើសិទ្ធិមនុស្សស្របទៅតាមលក្ខខណ្ឌនយោបាយដ៏មានសុវត្ថិភាពជាមួយនឹងសមាជិករដ្ឋាភិបាលក្នុងការគ្រប់គ្រងទៅតាមដំណាក់កាល និងអត្ថន័យក្នុងកិច្ចពិភាក្សា ។ គោលបំណងទីពីរ គឺគណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សរបស់សមាគមអាស៊ាន និងគណៈកម្មាធិការអាស៊ានទទួលបន្ទុកលើកស្ទួយនិងការពារសិទ្ធិស្ត្រីនិងកុមារ បង្កើតសិទ្ធិមនុស្សនៅក្នុងបរិបទដើម្បីធ្វើឲ្យបទដ្ឋានកាន់តែមានភាពច្បាស់លាស់និងការគ្រប់គ្រងមានទំនួលខុសត្រូវដោយត្រូវតែគោរពទៅតាមច្បាប់ ។

គណៈកម្មាធិការថ្មីនេះគឺជាតំណាងនៃភាពតានតឹងលើបទដ្ឋាន និងនយោបាយជុំវិញការជម្លោះរបស់អាស៊ានទៅលើបែបបទនៃការដោះស្រាយបញ្ហាសិទ្ធិមនុស្ស ។ ផ្នែកទីពីរនៃអត្ថបទនេះ គឺត្រូវបានពិភាក្សាអំពីផលវិបាកលើបទដ្ឋាន និងនយោបាយនៃការតស៊ូមតិនៅលើមាគ៌ាឆ្ពោះទៅកាន់ការបង្កើតយន្តការសិទ្ធិមនុស្សអាស៊ាន ។ ផ្នែកទីបីនឹងធ្វើការពិនិត្យទៅលើនីតិវិធីរបស់អាស៊ានលើសិទ្ធិមនុស្សដែលត្រូវបានឆ្លុះបញ្ចាំងពីចរិតលក្ខណៈនៃគណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សរបស់អាស៊ាន ។ ផ្នែកទីបួនគឺធ្វើការសង្ខេបពីភាពខុសគ្នានៃគណៈកម្មាធិការទទួលបន្ទុកការពារសិទ្ធិស្ត្រីនិងកុមារ និងទំនាក់ទំនងទៅនឹងគណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលអាស៊ានទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស ។ ចុងក្រោយ ផ្នែកទីប្រាំនឹងសរុបពីការពិភាក្សាទៅលើលទ្ធភាពយ៉ាងខ្លីខាងមុខពីការវិវត្តរបស់ស្ថាប័ន ។

២) មាគ៌ាឆ្ពោះទៅកាន់ក្រុមអាស៊ានសិទ្ធិមនុស្ស

ក) កិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងក្នុងជម្លោះបទដ្ឋាន

បើយោងតាមទស្សនវិស័យរបស់សិទ្ធិមនុស្ស អាស៊ានពុំមានលទ្ធភាពក្នុងការសម្រេចបានកិច្ចការនេះទេ កាលពីដំបូងឡើយ ។ សមាគមត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៦៧ នៅពេលដែលរដ្ឋាភិបាលប្រទេសអភិរក្សទាំងប្រាំនៅក្នុងតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍បានចូលរួមរៀបចំបង្កើតដើម្បីជៀសវាងជម្លោះរវាងប្រទេសជិតខាង និងការបណ្តេញនូវរាល់លទ្ធិកុម្មុយនីស្ត ។ សមាគមបានអភិវឌ្ឍន៍នូវបទដ្ឋានមួយ ហើយអនុវត្តទៅតាមរាល់ការរៀបចំទំនាក់ទំនងអន្តររដ្ឋាភិបាលដោយមិនអនុញ្ញាតឲ្យសមាជិកនៅក្នុងរដ្ឋណាមួយជ្រៀតជ្រែកកិច្ចការផ្ទៃក្នុងរបស់ប្រទេសណាមួយឡើយ ។ ទាំងនោះរួមមានបទដ្ឋានដ៏តឹងរ៉ឹងនៃភាពគ្មានសិទ្ធិជ្រៀតជ្រែក និង "កិច្ចការអាស៊ាន" តាមផ្លូវការទូតដែលសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើការប្រឹក្សា និងការព្រមព្រៀងជាជាងនីតិវិធីនៃការសម្រេចចិត្តផ្លូវការ និងស្របច្បាប់ ។ សមាជិករដ្ឋាភិបាលគឺមានភាពរីករាយក្នុងការចូលរួមចំណែកនៅក្នុងការវិនិច្ឆ័យកិច្ចការប្រទេសជាតិជាកិច្ចឆ្លើយតបសម្រាប់សហប្រតិបត្តិការ និងឧបសគ្គប្រឈមនានាក្នុងតំបន់ និងចែករំលែកនូវអ្វីដែលលោក អេរីក កូហុនគា បានឲ្យឈ្មោះថា គឺជា "សន្តិភាពអសេរីភាព" ។ សន្តិភាពអសេរីភាពរបស់អាស៊ានគឺចង់សំដៅទៅលើអសេរីភាពរបស់រដ្ឋក្នុងសង្គ្រាមអន្តររដ្ឋ ប៉ុន្តែសន្តិភាពអសេរីភាពនេះបែរជានាំមកនូវអន្តរាយ គឺថាសមាជិករដ្ឋាភិបាលប្រឈមនឹងមតិរិះគន់ក្នុងតំបន់នៅពេលដែលប្រើប្រាស់របបកុម្មុយនីស្ត និងការបំបែកនិយមក្នុងការបង្ហាញភាពលាក់បាំងការអនុវត្តផ្ទៃក្នុង ។

បញ្ហាសិទ្ធិមនុស្សកម្រនឹងត្រូវបានលាតត្រដាងក្នុងការពិភាក្សាជាផ្លូវការអំឡុងពេលសង្គ្រាមត្រជាក់ ។ រាជរដ្ឋាភិបាលបានជួបប្រទះនឹងសម្ពាធម្តងៗពីខាងអ្នកគាំទ្រ និងពួកមូលធនខាងលិចនៅក្នុងការបញ្ជាក់ពីការរំលោភបំពានលើសិទ្ធិមនុស្ស ជាពិសេសគឺនៅពេលដែលគណបក្សឆ្វេងនិយមមានសិទ្ធិអំណាចខ្លាំងនៅប្រទេសអាមេរិកនិងខាងប៉ែកអឺរ៉ុប ប៉ុន្តែសម្ពាធទាំងនេះជាទូទៅគឺនៅមានកម្រិតខ្សោយ ។ រដ្ឋរបស់អាស៊ានហើយនិងដៃគូសន្តិសុខប្រទេសលោកខាងលិចរបស់ពួកគេមានការព្រួយបារម្ភទៅលើការត្រៀមខ្លួនប្រឆាំងជាមួយនឹងសត្រូវកុម្មុយនីស្ត ស្របពេលជាមួយនឹងការលាតសន្ធឹងនៃកុបកម្មនិងសង្គ្រាមឥណ្ឌូចិន ។

ខ) ការជំរុញសិទ្ធិមនុស្សជំហានដំបូងរបស់អាស៊ាន

បញ្ហាសិទ្ធិមនុស្សគឺត្រូវបានគេបញ្ច្រៀតចូលទៅក្នុងកិច្ច

ពិភាក្សាអាស៊ានជាច្រើនចាប់តាំងពីដើមទសវត្សរ៍៩០ ។ សម្ពាធទាំងខាងក្រៅនិងខាងក្នុងទៅលើរដ្ឋាភិបាលអាស៊ានបានតម្រូវឲ្យមានការធ្វើការផ្លាស់ប្តូរឲ្យបានឆាប់រហ័ស ។ នៅខណៈពេលដែលការគំរាមកំហែងពីសង្គ្រាមត្រជាក់ត្រូវបានធ្លាក់ចុះ វាបានក្លាយបញ្ហាកាន់តែលំបាកសម្រាប់រដ្ឋាភិបាលនានាក្នុងតំបន់អាស៊ីអាគ្នេយ៍ ធ្វើការកំណត់នូវការគ្រប់គ្រងនយោបាយក្នុងស្រុក ព្រមទាំងរឿងរ៉ាវអតីតកាលមិនល្អដែលធ្លាប់បានកើតឡើង បានទាញចំណាប់អារម្មណ៍អន្តរជាតិ ជាពិសេសទៅលើការរំលោភបំពានសិទ្ធិនៅក្នុងតំបន់ ។ ជាឧទាហរណ៍ជាក់ស្តែងដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងប្រទេសភូមា រដ្ឋាភិបាលយោធាបានបដិសេធ និងមិនព្រមទទួលយកនូវលទ្ធផលនៃការបោះឆ្នោតជាតិក្នុងឆ្នាំ១៩៩០ ហើយព្រមទាំងបានដាក់គុកលោកស្រី អ៊ុងសាន ស៊ូជី ថែមទៀតផង និងការសម្លាប់ដ៏ឃោរឃៅទៅលើអ្នកប្រឆាំងជនជាតិទីម័រ នៅក្នុងតំបន់ឌីលីដោយក្រុមទាហានឥណ្ឌូនេស៊ីនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩១និងឆ្នាំ១៩៩២ ។ "ខែឧសភាងងឹត" ដែលត្រូវបានគេស្គាល់ថាជាព្រឹត្តិការណ៍មួយការដាក់ទណ្ឌកម្មទៅលើទាហានប្រឆាំងគាំទ្រលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យនៅក្នុងប្រទេសថៃដែលទាំងនេះជាហេតុនាំឲ្យមានការរិះគន់ពីសំណាក់ជាតិ និងអន្តរជាតិ ។

បើទោះបីជាការរិះគន់ត្រូវបានបញ្ជូនដោយផ្ទាល់ទៅកាន់រាជរដ្ឋាភិបាលជាតិនីមួយៗក៏ដោយ អាស៊ាននៅតែត្រូវបានប្រឈមមុខនឹងការទាមទារឲ្យធ្វើសកម្មភាពឲ្យបានច្បាស់លាស់ ។ សម្ពាធពីខាងក្រៅមកពីប្រភពផ្សេងៗគ្នានោះរួមមានទាំងក្រុមឃ្លាំមើលអន្តរជាតិ និងរដ្ឋាភិបាល ។ រដ្ឋាភិបាលប្រទេសលោកខាងលិចបានដាក់ទណ្ឌកម្មទៅលើប្រទេសភូមា ហើយលោកស្រី អ៊ុងសាន ស៊ូជី បានទទួលពានរង្វាន់ណូបែលសន្តិភាពនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩១ ។ មិត្តរបស់ភាគីប្រទេសលោកខាងលិចមិនរីករាយក្នុងការទទួលយកនូវមតិដែលមិនគួរសមណាមួយទេ ។ សហរដ្ឋអាមេរិកបានបន្ថយទំនាក់ទំនងខាងផ្នែកយោធាជាមួយទីក្រុងបាងកកនិងទីក្រុងចាកាតាដែលនេះជាសញ្ញាមួយបង្ហាញថា ទីក្រុងវ៉ាស៊ីនតោនមានឆន្ទៈនៅក្នុងការលើកស្ទួយនូវសិទ្ធិសេរីភាពនិយម ព្រមទាំងមិនព្រមទទួលយកនូវការសុំជំនួយពីខាងយោធានៅក្នុងការរៀបចំសណ្តាប់ធ្នាប់របៀបរៀបរយក្នុងសង្គមថ្មីនេះ ។ លើសពីនេះទៅទៀត អាស៊ានចាប់ផ្តើមប្រឈមមុខទៅនឹងសម្ពាធនៃការយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើសិទ្ធិមនុស្សពីគ្រប់តំបន់ ។ អ្វីដែលគួរឲ្យចាប់អារម្មណ៍ជាងនេះទៀតនោះគឺអ្នកដឹកនាំនៃវិទ្យាស្ថានស្ថិតិ និងសិក្សាអន្តរជាតិរបស់អាស៊ានដែលជាបណ្តាញនៃក្រុមអ្នកជំនាញដ៏មានសក្តានុពលមួយ បានស្នើសុំនៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩២ ឲ្យរដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសអាស៊ានគួរតែពិចារណាពីការបង្កើតយន្តការសិទ្ធិមនុស្សក្នុងតំបន់ ។

មានការកត់ត្រាមួយបានបង្ហាញថារដ្ឋមន្ត្រីអាស៊ានជាច្រើនបានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំមួយដែលមានប្រទេសមកពីគ្រប់តំបន់អាស៊ីបានចូលរួមទៅលើសិទ្ធិមនុស្សនៅខែមីនា ឆ្នាំ១៩៩៣នៅទីក្រុងបាងកក ។ ដោយនៅទីនោះ រដ្ឋាភិបាលតំណាងឲ្យប្រទេសក្នុងតំបន់អាស៊ីជាមួយនឹងការរំពឹងទុកនៃសន្និសីទអង្គការសហប្រជាជាតិ ពិភពលោកបានធ្វើការប្រកាសជាសាធារណៈអំពីឆន្ទៈរបស់ខ្លួនទៅលើសិទ្ធិមនុស្ស និងបណ្តុះស្មារតីក្នុងការបង្កើតក្រុមសិទ្ធិមនុស្សក្នុងតំបន់ ដោយនិយាយបញ្ជាក់ម្តងហើយម្តងទៀតថា "តម្រូវការពេលវេលាដើម្បីជំរុញលទ្ធភាពនៅក្នុងការរៀបចំបង្កើតឲ្យមានក្នុងតំបន់នូវការលើកស្ទួយ និងការការពារសិទ្ធិមនុស្សនៅក្នុងតំបន់អាស៊ី" ។

កន្លងបានពីរបីខែក្រោយមក សន្និសីទអង្គការសហប្រជាជាតិពិភពលោកបានចេញនូវសេចក្តីប្រកាសជាសាធារណៈ នៅទីក្រុងវៀន ប្រទេសអូទ្រីស និងកម្មវិធីសកម្មភាពហើយបានអំពាវនាវទៅកាន់រដ្ឋជាសមាជិកទាំងអស់ឲ្យបង្កើតនូវក្រុមសិទ្ធិមនុស្សដែលពុំធ្លាប់មានពីមុនមក ។ នៅក្នុងអំឡុងពេលកិច្ចប្រជុំប្រចាំឆ្នាំដែលធ្វើឡើងនៅក្នុងខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៩៣ រដ្ឋមន្ត្រីការបរទេសអាស៊ានបានធ្វើការបញ្ជាក់ថា "ខ្លួនមានឆន្ទៈនៅក្នុងការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស និងសេរីភាពជាមូលដ្ឋាន" ហើយក៏បានយល់ស្របថា "អាស៊ានគួរតែពិចារណាទៅលើការបង្កើតយន្តការសិទ្ធិមនុស្សដ៏សមរម្យមួយក្នុងតំបន់" ។ ពីរខែក្រោយមក ស្ថាប័នអន្តររដ្ឋសភាអាស៊ានដែលបង្កើតឡើងក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ នៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍ ដើម្បីបង្កឲ្យមានទំនាក់ទំនងប្រសើរ រវាងមន្ត្រីអាស៊ាននៅនឹងអ្នកគាំទ្ររបស់ខ្លួនបានប្រកាសជាសាធារណៈទៅតាមមតិស្នើសុំនោះ ។

ក) ការការពារ "ទស្សនៈយល់ឃើញក្នុងតំបន់អាស៊ី"

ទោះបីជាប្រទេសមានការអភិវឌ្ឍន៍យ៉ាងណាក៏ដោយ រដ្ឋាភិបាលអាស៊ាននៅតែស្ថិតនៅឆ្ងាយពីការធានាតួនាទីយ៉ាងសំខាន់របស់សមាគមនៅក្នុងការលើកស្ទួយ និងការការពារសិទ្ធិ

មនុស្ស ។ ជាច្រើនឆ្នាំបន្ទាប់មកទៀត ពុំមានរដ្ឋាភិបាលអាស៊ាន រូបណាបានមកបង្ហាញពីការស្នើសុំដីដាក់លាក់មួយ ឬមួយក៏ដាក់បញ្ហានានាទៅក្នុងរបៀបវារៈរបស់មន្ត្រីការបរទេសឡើយ ។ លើសពីនេះទៅទៀតសេចក្តីប្រកាសជាសាធារណៈនៅទីក្រុងបាងកក កាលពីឆ្នាំ១៩៩៣នោះមិនគ្រាន់តែបានបញ្ជាក់តែពីសារសំខាន់នៃរឿងសិទ្ធិមនុស្សប៉ុណ្ណោះទេ ថែមទាំងឆ្លៀតឱកាសបង្ហាញពីការរិះគន់របស់ប្រទេសលោកខាងលិចទៅលើការកើនឡើងនៃកប៉ាល់យោធាក្នុងទ្វីបអាស៊ី ហាក់បីដូចជាការបង្ហាញច្បាស់នៃជម្លោះលើ "ទស្សនៈយល់ឃើញតំបន់អាស៊ី" ។

មានការសរសេរជាច្រើនអំពីការតស៊ូមតិទៅលើទស្សនៈយល់ឃើញរបស់អាស៊ីដែលរួមមាននាយករដ្ឋមន្ត្រីម៉ាឡេស៊ី លោក មហាធៀ មហាម៉េត អ្នកដឹកនាំសិង្ហបុរីលោក លី ក្វាន់យូ ហើយនិងអ្នកផ្សេងៗទៀតបានចោទប្រកាន់ទៅកាន់លោកខាងលិចដែលបង្ខំឲ្យអាស៊ីទទួលយកនូវគំនិតសិទ្ធិមនុស្ស នៅខណៈពេលដែលអាស៊ីពឹងផ្អែកទៅលើវប្បធម៌ និងប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួនជាប់រហូតរៀងមក ។ អ្នកគាំទ្រទៅនឹងទស្សនៈយល់ឃើញរបស់អាស៊ីបានអះអាងថា សង្គមអាស៊ីបានដាក់ចំណងទាក់ទងសំខាន់ទៅលើសហគមន៍ច្រើនជាងខ្លួនឯង ។ មិនត្រឹមតែប៉ុណ្ណោះ ថែមទាំងបានប្រកែកថា ស្ថិរភាពនិងការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចគឺជាការចាំបាច់ដែលនាំមកនូវសិទ្ធិសេរីភាពខាងនយោបាយដែលវាផ្ទុយពីគំនិតរបស់អ្នកជំនាន់មុន ហើយសិទ្ធិរបស់អ្នកជំនាន់ក្រោយជារឿយៗ គឺត្រូវបានប្រើនៅក្នុងកិច្ចពិភាក្សាលោកខាងលិចដែលក្តោបទៅលើសិទ្ធិសង្គមស៊ីវិល និងសិទ្ធិសេរីភាពខាងនយោបាយជាអាទិភាព ។

ទោះបីជាការតស៊ូមតិពីទស្សនៈយល់ឃើញរបស់អាស៊ីជាធម្មតាគឺបានធ្លាក់ចូលទៅក្នុងការជជែកវែកញែកដ៏ក្តៅគគុកទៅលើបញ្ហាវប្បធម៌ និងនីតិវិធីនយោបាយដើម្បីផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួននោះ ក៏ប៉ុន្តែវាបានឆ្លុះបញ្ចាំងពីការតស៊ូជម្នះយកលក្ខខណ្ឌបទដ្ឋានដ៏ពិតប្រាកដមួយ ព្រមទាំងបានចង្អុលបង្ហាញពីការព្រួយបារម្ភផ្នែកនយោបាយលើដំណើរការសិទ្ធិមនុស្សទៅកាន់តំបន់ពោរពេញដោយអំណាចនៅអាស៊ី ។ ការព្រួយបារម្ភទាំងនេះហើយបង្កើតបានជាទុននៅក្នុងការចូលរួមបង្កើតគណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលអាស៊ានទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្ស និងគណៈកម្មាធិការអាស៊ានទទួលបន្ទុកការពារសិទ្ធិស្ត្រីនិងកុមារ ។

អ្វីដែលជាការព្រួយបារម្ភដ៏ខ្លាំងក្លារបស់អាស៊ីនោះគឺ ដំណើរការសិទ្ធិមនុស្សនឹងត្រូវបានគេប្រើជាធ្នាក់សម្រាប់ការអនុវត្តបុព្វសិទ្ធិនយោបាយលោកខាងលិច ។ សេចក្តីប្រកាសជាសាធារណៈនៅទីក្រុងបាងកកក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣ បានព្រមានប្រឆាំងទៅនឹងគំនិតដែលថា "ស្តង់ដារទ្វេ" និងការប្រើប្រាស់សិទ្ធិមនុស្សក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃការអភិវឌ្ឍន៍ណាមួយនោះឬក៏ថាជា "ឧបករណ៍នៃសម្ពាធនយោបាយ" ។ លើសពីនេះទៅទៀតនោះ សេចក្តីប្រកាសនោះក៏បានសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើចំណុចសំខាន់មួយចំនួនដូចជាភាពគ្មានសិទ្ធិជ្រៀតជ្រែកនៅក្នុងកិច្ចការផ្ទៃក្នុងរបស់រដ្ឋ តួនាទីមូលដ្ឋានរបស់រដ្ឋដែលជាអ្នកឃ្លាំមើលសិទ្ធិមនុស្ស និងតម្រូវការពិចារណាទៅលើលក្ខណៈពិសេសជាតិ និងតំបន់រួមទាំងផ្នែកវប្បធម៌ ។ ទាំងនេះគឺជាការបញ្ជាក់ទៅកាន់ក្រុមប្រទេសខាងលិចយ៉ាងច្បាស់ណាស់ថា គឺគំរាមមិនឲ្យប្រើប្រាស់សិទ្ធិមនុស្សនៅក្នុងការទាញយកផលប្រយោជន៍ បន្ទុចបន្ទាក់ការកាន់តំណែងនៅក្នុងតំបន់អាស៊ី ។ ម្យ៉ាងទៀតដោយសារតែមន្ត្រីអាស៊ានជាច្រើនធ្លាប់មានបទពិសោធទៅនឹងច្បាប់អាណានិគម និងការឈ្លានពានទឹកដីរបស់ជនបរទេសបានធ្វើឲ្យមានការព្រួយបារម្ភយ៉ាងខ្លាំង ព្រមទាំងយល់ច្បាស់ពីឧបាយកលរបស់លោកខាងលិចដោយគ្រាន់តែយកបញ្ហារំលោភបំពានសិទ្ធិមនុស្សមកធ្វើជាលេស ។

មន្ត្រីនៅអាស៊ីជាច្រើន ក៏មានភាពភ័យខ្លាចផងដែរទៅនឹងដំណើរការសិទ្ធិមនុស្សនេះ ហើយជាពិសេសគឺការជំរុញឲ្យមានសិទ្ធិនយោបាយ និងសិទ្ធិសង្គមស៊ីវិលគឺជាការបំបិទផ្លូវខ្លួនឯង ។ មន្ត្រីអាស៊ានភាគច្រើនបានចំណាយពេលវេលាជាច្រើនទសវត្សរ៍នៅក្នុងការរួមបញ្ចូលច្បាប់គ្រប់គ្រងថ្មី និងរៀបចំនូវសណ្តាប់ធ្នាប់សង្គមនិងប្រជាជនឲ្យមានរបៀបរៀបរយដោយរួមបញ្ចូលទាំងទុនដែលបានមកពីអំណាចជនបរទេស ។ ការបង្កើននូវសិទ្ធិសេរីភាពខាងនយោបាយមានន័យថាជាការបង្កឲ្យមានហានិភ័យនៃស្ថេរភាពក្នុងស្រុក ការធ្វើឲ្យច្របូកច្របល់ផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច និងការធ្វើឲ្យបាត់បង់សិទ្ធិអំណាចផ្ទាល់ខ្លួន ។

ក្រុមគាំទ្រអង្គការអន្តរជាតិ និងរដ្ឋាភិបាលប្រទេសលោកខាងលិច ហាក់បីដូចជាមានទំនោរទៅរកសិទ្ធិស៊ីវិល និងនយោបាយថាជាសិទ្ធិរួមមានសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិសេរីភាពក្នុងការចូល

រួម និងសេរីភាពក្នុងការសរសេរគឺជាសិទ្ធិដ៏ត្រឹមត្រូវមួយដែលអាចមានអំណាចលើអ្នកប្រឆាំងខាងនយោបាយ ។ ក្រុមទាំងនោះក៏មានទំនោរទៅលើតម្រូវការទេគឺការការពារសិទ្ធិមនុស្ស និងតម្រូវការប្រជាធិបតេយ្យ ទាំងនេះហើយដែលបន្ថែមគំនាបទៅលើជនមូលធននិយមនៅអាស៊ី ។ រដ្ឋាភិបាលអាស៊ីបាននិយាយសង្កត់ធ្ងន់មកវិញទៅលើសិទ្ធិខាងសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌ ដូចជាសិទ្ធិទទួលបាននូវការអប់រំសុខភាព និងការរស់នៅសមរម្យ ។ ការថ្លែងការណ៍ជាសាធារណៈនៅទីក្រុងបាងកកក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣ បានសង្កត់ធ្ងន់ទៅលើ «ភាពមិនអាចបែងចែកបាននៃសិទ្ធិខាងសេដ្ឋកិច្ច សង្គម វប្បធម៌ស៊ីវិល និងនយោបាយ» ដែលបញ្ជាក់អំពីយន្តការសិទ្ធិមនុស្សដ៏គួរឲ្យព្រួយបារម្ភ «ជាប់ទាក់ទងចម្បងទៅនឹងផ្នែកតែមួយនៃសិទ្ធិ» និងលើកយកពាក្យសម្ដីដែលថា ការលុបបំបាត់ភាពក្រីក្រគឺជាការបំពេញតម្រូវការសិទ្ធិមនុស្ស ។ សេចក្ដីប្រកាសជាសាធារណៈមួយអំពី «សិទ្ធិនៅក្នុងការអភិវឌ្ឍ» យោងតាម «សិទ្ធិសកល និងសិទ្ធិពីកំណើត» ត្រូវបានកំណត់យ៉ាងច្បាស់នៅក្នុងពិធីថ្លែងការណ៍ទូទៅរបស់សភាអង្គការសហប្រជាជាតិក្នុងឆ្នាំ១៩៨៦ ។

ការបង្វែរទិសដៅពីសេរីភាពខាងស៊ីវិល និងនយោបាយទៅជាសេចក្ដីត្រូវការខាងផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចគឺមានភាពសមស្របទៅនឹងគោលបំណងនៃការអភិវឌ្ឍន៍ ។ ចំណុចនេះមានន័យថា គឺជាការកាត់បន្ថយនូវការយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើសេរីភាពខាងនយោបាយ និងការប្រើភាសាសិទ្ធិមនុស្សនៅក្នុងការកំណត់ពីតួនាទីចម្បងរបស់រដ្ឋាភិបាលអាស៊ី ដើម្បីរៀបចំការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសរបស់ខ្លួន ហើយជួនកាលលាក់កំបាំងនូវសត្រូវនយោបាយដោយប្រើប្រាស់នូវប្រយោជន៍ទាំងអស់នេះ ។ វាក៏បានគាំទ្រពីការបើកចំហនូវវេទិកាពិភាក្សារិះគន់ពីលោកខាងលិចដែលមានភាពយឺតយ៉ាវក្នុងការទទួលស្គាល់ពីសិទ្ធិសេដ្ឋកិច្ច និងសង្គមជាជាងសិទ្ធិស៊ីវិល និងនយោបាយ ។ «សិទ្ធិនៅក្នុងការអភិវឌ្ឍ» បានដាក់បន្ទុកយ៉ាងធ្ងន់ទៅលើប្រទេសអភិវឌ្ឍក្នុងការការពារដែលបង្កប់ន័យថាប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍គឺមានតួនាទីក្នុងការផ្ដល់ជំនួយហិរញ្ញវត្ថុនានាទៅកាន់ប្រទេសក្រីក្រដើម្បីធ្វើការអភិវឌ្ឍន៍ ។

ការតបតអាស្រ័យលើការយល់ឃើញរបស់អាស៊ីដែលដឹកនាំដោយប្រមុខរដ្ឋជាន់ខ្ពស់អាស៊ានគឺបានចាក់ឫសទៅក្នុងផ្នែកមួយនៃការយល់ឃើញខុសប្លែកគ្នាដែលមានទំនាក់ទំនងទៅនឹងភាពខុសប្លែកគ្នានៃសារសំខាន់សង្គមតែប៉ុណ្ណោះ ។ ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយប្រមុខរដ្ឋមួយចំនួនគឺមានមូលដ្ឋានអំណាចនយោបាយនៃការកាន់ដំណែងរួចទៅហើយ ។ អ្នកដឹកនាំ «ផ្ដាច់ការ» ដូចជាលោក មាហាធៀ, លីក្វាន់យូ និងលោក ស៊ូហារតូ មិនបានបដិសេធទៅនឹងសិទ្ធិសេរីភាពរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗដែលជាតម្រូវការសង្គមទេ ប៉ុន្តែលោក លីអាន ថៃយូ បានបដិសេធថា វាជា «យុទ្ធសាស្ត្រទូទៅ» តែប៉ុណ្ណោះ ។ នៅត្រង់ចំណុចនេះគាត់មិនទទួលយកថា សិទ្ធិមនុស្សគឺជាសិទ្ធិពីធម្មជាតិឬពីកំណើតដែលឈានដល់ការសម្រេចនីមួយៗរបស់រដ្ឋាភិបាល ប៉ុន្តែគាត់បែរជាគិតថាអ្នកទាំងនោះប្រើប្រាស់សិទ្ធិដូចជា ទំនិញនៅក្នុងកិច្ចពិភាក្សាសង្គមដោយពឹងលើវប្បធម៌សង្គម និងដំណាក់កាលនៃការអភិវឌ្ឍន៍ទៅវិញ ។

ការសំខាន់នោះគឺអ្នកនយោបាយគាំទ្រដំណើរការការយល់ឃើញអាស៊ីបានចាត់ទុកខ្លួនឯងថាជាអាជ្ញាធរដ៏សមរម្យនៅក្នុងការដឹកនាំកិច្ចពិភាក្សាថាតើសិទ្ធិណាដែលគួរតែត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ និងទៅតាមកម្រិត ។ គ្មានអ្វីដែលគួរឲ្យភ្ញាក់ផ្អើលទេដែលអ្នកកាន់ដំណែងទាំងនោះចង្អុលបង្ហាញអ្វីដែលជាកិច្ចព្រមព្រៀងរបស់សង្គម ហើយបន្តជំរុញឲ្យក្រិត្យក្រមរបស់ពួកគេត្រូវបានគេទទួលស្គាល់និងបញ្ចៀសនូវប្រព័ន្ធបក្សចម្រុះដែលនាំឲ្យមានការបាចសាចនៅក្នុងការសម្រេចចិត្តទៅលើសិទ្ធិមនុស្ស ។ ប្រទេសថៃ និងហ្វីលីពីនបោះសន្ទុះទៅមុខទៅលើសិទ្ធិមនុស្ស ប៉ុន្តែនៅខណៈពេលដែលអាស៊ានបានបន្ថែមប្រទេសគ្មានសេរីភាពពេញលេញចំនួនបួនទៅក្នុងបញ្ជីឈ្មោះសមាជិក នៅចន្លោះឆ្នាំ១៩៩៥និង១៩៩៩ រួមមានប្រទេសកម្ពុជា ភូមា ឡាវ និងវៀតណាម នាំឲ្យមានអតុល្យភាពពីការបើកចំហនៃសិទ្ធិសេរីភាពលើផ្នែកស៊ីវិលនិងនយោបាយ ។

ឃ) ការផ្លាស់ប្ដូរឥទ្ធិពលនៅអាស៊ី

ទោះបីជាមានការតស៊ូមតិទស្សនៈយល់ឃើញរបស់អាស៊ី និងបញ្ហាសិទ្ធិអំណាចនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ភូមា ឡាវ និងវៀតណាម ដែលជាសមាជិកថ្មីរបស់អាស៊ានយ៉ាងណាក៏ដោយការបញ្ជ្រាបសិទ្ធិមនុស្សគឺបានកើនឡើងគួរឲ្យកត់សម្គាល់នៅក្នុងរបៀបវារៈរបស់អាស៊ាននៅឆ្នាំ បន្ទាប់ពីការប្រកាសជាផ្លូវការនៅទីក្រុងបាងកកឆ្នាំ១៩៩៣ ។ ការដាក់សម្ពាធរបស់ប្រទេសលោកខាងលិចមានលក្ខណៈច្រើនសណ្ឋានដូចជា ការប្រកាសជាសាធារណៈពីអ្នកដែល

មិនគោរពតួនាទី ការគាំទ្រក្រុមសង្គមស៊ីវិលក្នុងតំបន់ ការផ្លាស់ប្តូរប្រព័ន្ធអប់រំ ការដាក់ទណ្ឌកម្ម និងការពន្យារពេលផ្តល់ជំនួយជាដើម ។ អ្វីដែលសំខាន់គឺជាគន្លឹះនៃការផ្លាស់ប្តូរនយោបាយក្នុងស្រុកនៅតំបន់អាស៊ី និងឥទ្ធិពលនៃការគាំទ្រនៅអាស៊ី រួមមានការបង្កើនចល័តភាពនៃក្រុមសង្គមស៊ីវិលអាស៊ាន ក្រុមអ្នកជំនាញនិងមន្ត្រីមនុស្សធម៌ ។

ក្រុមសង្គមស៊ីវិល និងក្រុមជំនាញ គឺជាភ្នាក់ងារដ៏ចាំបាច់សម្រាប់ការផ្លាស់ប្តូរ និងជួយសម្របសម្រួលកាត់បន្ថយសម្ពាធសិទ្ធិមនុស្សរបស់រដ្ឋាភិបាលអាស៊ីទៅលើរបៀបវារៈអាស៊ាន ។ នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩៤ វិទ្យាស្ថានស្ថិតិនិងសិក្សាអភិវឌ្ឍន៍ក្នុងទីក្រុងម៉ានីល ប្រទេសហ្វីលីពីន បានធ្វើជាម្ចាស់ផ្ទះក្នុងកិច្ចពិភាក្សាប្រចាំឆ្នាំជាលើកដំបូងរបស់វិទ្យាស្ថានស្ថិតិនិងសិក្សាអន្តរជាតិអាស៊ានទៅលើសិទ្ធិមនុស្ស ។ ឆ្នាំបន្តបន្ទាប់ទៀត អង្គការអន្តរជាតិមួយដែលមានឈ្មោះជាភាសាអង់គ្លេសថា *LAWASIA* ដែលដឹកនាំដោយមេធាវីចៅក្រម និងក្រុមអ្នកច្បាប់បានបង្កើតការងារក្រុមមួយសម្រាប់យន្តការសិទ្ធិមនុស្សអាស៊ាន ដែលជាសក្ខីភាពក្នុងការបង្កើតក្រុមសិទ្ធិមនុស្ស ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៨ អាស៊ានបានចូលខ្លួនជាផ្លូវការថាជាដៃគូនៅក្នុងការងារក្រុម ។ ក្រុមការងារនេះជាអ្នកប្រកាសពីកិច្ចប្រជុំជាផ្លូវការជាច្រើនដែលទាក់ទងនឹងសង្គមស៊ីវិលនិងតំណាងរដ្ឋាភិបាល ព្រមទាំងការធ្វើបទបង្ហាញពីសេចក្តីព្រាងសម្រាប់គណៈកម្មាធិការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សក្នុងតំបន់នៅឆ្នាំ២០០០ ។

នៅក្នុងឆ្នាំនោះវិទ្យាស្ថានស្ថិតិ និងសិក្សាអន្តរជាតិអាស៊ាន ក៏បានចាប់ផ្តើមផ្តល់ឲ្យរដ្ឋសភាប្រជាជនអាស៊ាននូវដំណើរការការទូត “ជំហានទី២” ដែលផ្តល់ភាពងាយស្រួលក្នុងការភ្ជាប់ទំនាក់ទំនងមន្ត្រីជាមួយនឹងអ្នកគាំទ្រសង្គមស៊ីវិល ។ របាយការណ៍លើកដំបូងរបស់រដ្ឋសភាប្រជាជនអាស៊ានបង្កើតនូវការស្នើសុំស្នូលទាំងប្រាំបួនសម្រាប់ប្រមុខរដ្ឋអាស៊ានរួមនឹងចំណុចដ៏ជាក់លាក់ទាំងប្រាំយោងទៅតាមសិទ្ធិមនុស្ស ។ រដ្ឋសភាប្រជាជន អាស៊ានបានរៀបចំនូវតារាងពិន្ទុសិទ្ធិមនុស្សអាស៊ានថ្មីមួយ និងបានអំពាវនាវឲ្យអ្នកដឹកនាំអាស៊ានទាំងអស់ត្រូវបង្កើតយន្តការក្នុងតំបន់សម្រាប់លើកស្ទួយនិងការពារសិទ្ធិមនុស្ស ។

សន្ទុះនយោបាយអន្តររដ្ឋបានដើរតួនាទីដូចជា រដ្ឋាភិបាលអាស៊ីមួយចំនួនដែលសំឡឹងឃើញថាសមាគមនេះ គួរតែពង្រីងតួនាទីក្នុងការការពារសិទ្ធិមនុស្សបន្ថែមទៀត ។ នៅចុងទសវត្សរ៍៩០ មន្ត្រីអាស៊ីស្របខាងសេរីនិយមចាប់ផ្តើមប្រឈមមុខទៅនឹងបទដ្ឋាននៃភាពគ្មានសិទ្ធិជ្រៀតជ្រែក ហើយនៅពេលដែលមន្ត្រីការបរទេសថៃ ដែលឥឡូវនេះជាលេខាធិការជាន់ខ្ពស់អាស៊ានគឺលោក សូរិន្ទ ពិតសូវ៉ាន់ គាំទ្រនូវគោលនយោបាយ “ការបត់បែននៃកិច្ចសន្យា” ជាមធ្យោបាយក្នុងការដោះស្រាយបញ្ហាដែលភាយចេញពីប្រទេសភូមាបានធ្វើឲ្យខូចខាតទៅដល់កេរ្តិ៍ឈ្មោះខាងក្រៅរបស់អាស៊ាន និងរំខានដល់ទំនាក់ទំនងជាមួយប្រទេសលោកខាងលិច ។

សន្ទុះក្នុងតំបន់ដ៏សំខាន់មួយទៀតគឺទំនោរឆ្ពោះទៅរកការបង្កើតសិទ្ធិមនុស្សជាមួយនឹងគន្លឹះនៃរដ្ឋអាស៊ាន ។ អំឡុងក្រោយពេលសង្គ្រាមត្រជាក់មានតែប្រទេសហ្វីលីពីនដែលមានគណៈកម្មាធិការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងឆ្នាំ១៩៨៦ ដោយការសម្រេចរបស់ប្រធានាធិបតី ខូរ៉ាសិន អាគីណូ អនុលោមទៅតាមជនផ្តាច់ការ ហ្វឺឌីណង់ ម៉ាកូស ។ នៅក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣ ប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ីក៏បានបង្កើតគណៈកម្មាធិការជាតិមួយគឺខមណាសហាម មានសណ្តានចិត្តយ៉ាងទូលំទូលាយនៅក្នុងការចូលរួមទៅតាមសម្លេងស្រែករបស់អន្តរជាតិលើការលុបលាងការសម្លាប់រង្គាលក្នុងតំបន់ឌីលី ។ ការផ្លាស់ប្តូរយ៉ាងសំខាន់នោះគឺប្រទេសឥណ្ឌូនេស៊ី ដែលធ្លាប់កាន់របបយោធាដ៏តឹងរ៉ឹងបែរមករករដ្ឋាភិបាលមួយមានប្រជាធិបតេយ្យ និងសិទ្ធិសេរីភាពពេញលេញបន្ទាប់ពីការធ្លាក់ដំណែងរបស់លោក ស៊ូហារតូ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៨ ។ ប្រទេសម៉ាឡេស៊ីបានបង្កើតគណៈកម្មាធិការមួយដែលមានឈ្មោះថា សុហាខាម ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ នៅខណៈពេលដែលអ្នកដឹកនាំប្រឆាំងគឺលោក អាន់វ៉ា អ៊ីប្រាហ៊ីម និងអនុប្រធានាធិបតីរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក លោក អាល់ហ្គ័រ បានធ្វើការរិះគន់យ៉ាងខ្លាំងទៅលើកំណត់ត្រាសិទ្ធិមនុស្សរបស់លោក មហាធៀ ។ ថៃបានបង្កើតគណៈកម្មាធិការទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សជាតិមួយក្នុងឆ្នាំ២០០១ ហើយបានបញ្ឈប់បដិវត្តន៍គណៈរដ្ឋមន្ត្រីក្នុងរយៈពេលខ្លីបន្ទាប់ពីកិច្ចការ“ខែឧសភាងងឹត”ក្នុងឆ្នាំ១៩៩២នៅពេលដែលរដ្ឋាភិបាលថៃប្រឈមមុខនឹងសម្ពាធដ៏ធ្ងន់ធ្ងរពីអង្គការសិទ្ធិមនុស្សមួយចំនួន ។

៨) ផែនការសម្រាប់ទីភ្នាក់ងារលើសិទ្ធិស្ត្រីនិងកុមារ

នៅចុងទសវត្សរ៍៩០ សិទ្ធិមនុស្សគឺបានចាក់ឫសទៅក្នុងការ

ថ្លែងសុន្ទរកថារបស់អាស៊ានហើយទិសដៅសិទ្ធិមនុស្សរបស់សមាគមក៏មានសភាពច្បាស់លាស់ និងមានមហិច្ឆតាប្រសើរជាងមុន ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៨ ផែនការសកម្មភាពរបស់ទីក្រុងហាណូយដែលជាក្រុមផែនការប្រាំឆ្នាំលើកដំបូងដើម្បីឲ្យសម្រេចបានគោលដៅក្នុងឆ្នាំ២០២០ ក្នុងតំបន់អាស៊ាននៃ «សន្តិភាព ស្ថេរភាព និងវិបុលភាព» សមាជិកទាំងអស់បានយល់ព្រមទៅលើតែ «ការបន្ថែមការផ្លាស់ប្តូរព័ត៌មាននៅក្នុងផ្នែកសិទ្ធិមនុស្ស» ហើយនឹងកិច្ចការឆ្ពោះទៅរកការអនុវត្តអនុសញ្ញាអន្តរជាតិលើសិទ្ធិស្ត្រីនិងកុមារ ។ ដំណើរការនេះគឺមានភាពងាយស្រួលក្នុងការទទួលយកក្នុងតំបន់ដោយសាររដ្ឋសមាជិកអាស៊ានធ្លាប់បានទទួលស្គាល់សិទ្ធិស្ត្រីនិងកុមារក្នុងច្បាប់អន្តរជាតិរួចទៅហើយ ។ ប្រទេសទាំងអស់បានផ្តល់សច្ចាប័ន ឬការយល់ព្រមទៅលើអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ ហើយប្រទេសស្ទើរតែទាំងអស់បានផ្តល់សច្ចាប័នឬការយល់ព្រមទៅលើអនុសញ្ញានៃការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់នៃការរើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រីភេទ ។

ក្នុងរវាងឆ្នាំ២០០៨និង២០១០នៃកម្មវិធីសកម្មភាពទីក្រុងវៀងចាន់សមាជិកទាំងអស់បានយល់ព្រមក្នុងការ «លើកស្ទួយសិទ្ធិមនុស្ស» ត្រួតពិនិត្យសាឡើងវិញនូវយន្តការសិទ្ធិមនុស្សដែលមានស្រាប់បង្កើតនូវអនុស្សរណៈយោគយល់ដើម្បីសម្របសម្រួលកិច្ចសហប្រតិបត្តិការ លើកស្ទួយនូវការអប់រំ សិទ្ធិមនុស្ស «កែលម្អលើមធ្យោបាយក្នុងការការពារ និងលើកស្ទួយសិទ្ធិកម្មករអន្តោប្រវេសន៍» និង «ការបង្កើតគណៈកម្មាធិការអាស៊ានទទួលបន្ទុកលើការលើកស្ទួយ និងការពារសិទ្ធិស្ត្រី និងកុមារ» ដើម្បីសម្រេចឲ្យបានក្នុងឆ្នាំ២០១០ ។ ក្រុមការងារយន្តការអាស៊ានក្នុងតំបន់ទៅលើសិទ្ធិមនុស្សសម្លឹងឃើញថា គណៈកម្មាធិការមួយនេះផ្តោតចង្អៀត និងដូចជាមានវាទប្បដិវាទតិចតួចទៅលើតែប្រធានបទស្ត្រី និងកុមារ ហើយថាជា «ជំហានដំបូង» ក្នុងការឆ្ពោះទៅរកការបង្កើតគណៈកម្មាធិការសិទ្ធិមនុស្សទូទៅ ។ ផ្ទុយទៅនឹងអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ និងអនុសញ្ញានៃការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់រើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រីភេទនៅក្នុងឆ្នាំ២០០៤ មានសមាជិកអាស៊ានតែបួនប្រទេសប៉ុណ្ណោះបានចូលរួមក្នុងអនុសញ្ញាអន្តរជាតិលើសិទ្ធិស៊ីវិល និងនយោបាយ ហើយមានត្រឹមតែប្រទេសបួនបានផ្តល់សច្ចាប័នឬយល់ព្រមទៅលើអនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសេដ្ឋកិច្ចសិទ្ធិសង្គមនិងវប្បធម៌ ។

នៅចន្លោះឆ្នាំ២០០៤និង២០០៧ សមាជិកអាស៊ានបានធ្វើការសរុបសេចក្តីថ្លែងការណ៍បីក្នុងតំបន់ទៅលើឆន្ទៈក្នុងការលុបបំបាត់អំពើហិង្សាប្រឆាំងនឹងស្ត្រីភេទ ការរារាំងនូវការជួញដូរមនុស្សជាពិសេសទៅលើស្ត្រី និងកុមារ និងលើកស្ទួយសិទ្ធិកម្មករអន្តោប្រវេសន៍ ។ សមាជិកទាំងអស់ក៏បានបង្កើតគណៈកម្មាធិការមួយនៅក្នុងការប្រតិបត្តិសេចក្តីថ្លែងការណ៍អាស៊ានទៅលើការការពារនិងលើកស្ទួយសិទ្ធិកម្មករអន្តោប្រវេសន៍ ។ ការព្រមព្រៀងក្នុងការចុះហត្ថលេខាលើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ទាំងនេះនិងការបង្កើតគណៈកម្មាធិការគឺជាអ្វីដែលអាចធ្វើទៅរួច ពីព្រោះមានទំនាក់ទំនងផ្ទាល់តិចតួចទៅនឹងការបារម្ភជាស្នូលទៅលើការប្រឆាំងនឹងនយោបាយ ។ អ្នកតំណាងគណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលទទួលបន្ទុកសិទ្ធិមនុស្សរបស់អាស៊ាន ប្រទេសថៃបច្ចុប្បន្ន លោកស្រី ប្រាជា ពិតចមអ៊ីសស្រី បានពន្យល់ថា «សិទ្ធិស្ត្រីនិងកុមារត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាបញ្ហាងាយស្រួល និងការគំរាមកំហែងតិចតួចទៅលើសមាជិកអាស៊ានជាជាងសិទ្ធិសេរីភាពខាងស៊ីវិល និងនយោបាយ ។ តាមការពិតបញ្ហាទាំងនេះ គឺអាចបណ្តាលឲ្យមានវាទប្បដិវាទដូចដែលឆ្លុះបញ្ចាំងពីការបម្រុងជាច្រើនរបស់រដ្ឋអាស៊ានដែលបានចូលរួមនៅក្នុងអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ និងអនុសញ្ញានៃការលុបបំបាត់រាល់ទម្រង់រើសអើងប្រឆាំងនឹងស្ត្រីភេទ ។ **(នៅមានត)**

ចន ឆរធីអាវី

សៀវភៅប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានបោះពុម្ពសៀវភៅ «ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ១៩៧៥-១៩៧៩» ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០០៧មកនិងបានចែកចាយដល់សិស្ស-និស្សិតនិងសាធារណជនទូទាំងប្រទេសជាងមួយនាក់ ។ ជាមួយគ្នានោះដែរ សៀវភៅនេះត្រូវបានបកប្រែជាច្រើនភាសា ហើយអាចរកបានតាមរយៈ

http://dccam.org/Projects/Genocide/A Hisotry of DK 2007.htm

សេចក្ដីប្រកាសទីក្រុងភ្នំពេញ ស្ដីពីសិទ្ធិមនុស្សអាស៊ាន

ក្នុងអំឡុងកិច្ចប្រជុំអាស៊ានលើទី២១ នៅទីក្រុងភ្នំពេញ កាលពីថ្ងៃទី១៩ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១២ ថ្នាក់ដឹកនាំប្រទេសដែលជាសមាជិកនៃសហគមន៍ប្រជាជាតិអាស៊ីអាគ្នេយ៍ “អាស៊ាន” បានប្ដេជ្ញាចំពោះការលើកស្ទួយនិងការពារសិទ្ធិមនុស្ស ។ ប្រមុខរដ្ឋនៃប្រទេសអាស៊ានទាំងដប់ “ទទួលស្គាល់ពីសារសំខាន់នៃតួនាទីរបស់គណៈកម្មាធិការអន្តររដ្ឋាភិបាលអាស៊ាន ស្ដីពីសិទ្ធិមនុស្សជាស្ថាប័នដ៏មានឥទ្ធិពល ក្នុងការលើកស្ទួយ និងការពារសិទ្ធិមនុស្សអាស៊ាន ដែលរួមចំណែកដល់ការកសាងសហគមន៍ប្រជាជាតិអាស៊ាន ហើយក៏ជាយានដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍សង្គមជឿនលឿន និងយុត្តិធម៌ និងសម្រេចបាននូវសេចក្ដីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្សជាតិ និងកម្រិតជីវភាពខ្ពស់សម្រាប់ប្រជាជាតិអាស៊ាន” ។

ប្រមុខរដ្ឋនៃសមាជិកអាស៊ានទាំងដប់បានយល់ព្រមបីចំណុចខាងក្រោមគឺ ៖

១) ចេញសេចក្ដីប្រកាសស្ដីពីសិទ្ធិមនុស្សអាស៊ាន ។

២) បញ្ជាក់អំពីការប្ដេជ្ញាចំពោះការអនុវត្តយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់នៃសេចក្ដីប្រកាសស្ដីពីសិទ្ធិមនុស្សអាស៊ានដើម្បីធ្វើឲ្យប្រសើរឡើងចំពោះការលើកស្ទួយ និងការការពារសិទ្ធិមនុស្សក្នុងតំបន់ ។

៣) បញ្ជាក់អំពីការប្ដេជ្ញាចំពោះការធានាដែលថាការអនុវត្តសេចក្ដីប្រកាសស្ដីពីសិទ្ធិមនុស្សអាស៊ានត្រូវស្របជាមួយនឹងធម្មនុញ្ញរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្ដីប្រកាសជាសកលស្ដីពីសិទ្ធិមនុស្ស សេចក្ដីប្រកាសទីក្រុងវៀនណា និងផែនការសកម្មភាព និងលិខិតុបករណ៍សិទ្ធិមនុស្សអន្តរជាតិផ្សេងៗ ដែលរដ្ឋសមាជិកអាស៊ានទាំងនោះគឺជាភាគីនៃសេចក្ដីប្រកាសអាស៊ាននិងលិខិតុបករណ៍សិទ្ធិមនុស្ស ។

ថ្នាក់ដឹកនាំនៃបណ្ដាប្រទេសដែលជាសមាជិកអាស៊ាន និងដៃគូអាស៊ានទាំងអស់ ។ រូបថត ៖ រស្មីកម្ពុជា

ពិភពមួយដែលគ្មានសង្គ្រាម

សេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសាកលឆ្នាំ១៩៤៨ ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស បានទទួលស្គាល់សិទ្ធិជាច្រើន រួមមានសិទ្ធិទទួលបានការអប់រំ ការគាំពារសុខុមាលភាព និងការរស់នៅសមរម្យ ។ កន្លះសតវត្សរ៍ក្រោយមក ប្រជាជនពិភពលោកភាគច្រើននៅតែរងភាពក្រីក្រ ។ ខ្ញុំសុបិនឃើញពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាមដែលជាពិភពលោកមួយដែលផ្ទុយពីប្រទេសកម្ពុជាជាទីដែលខ្ញុំចាប់កំណើត ។ វាជាពិភពលោកមួយដែលវដ្តនៃភាពគ្មានអំពើហិង្សាគ្របដណ្តប់លើវដ្តនៃភាពមានអំពើហិង្សាដែលមនុស្សគ្រប់គ្នាមិនដែលឮជម្លោះប្រដាប់អាវុធ ហើយជាទីដែលមនុស្សគ្រប់គ្នាអាចបំពេញសក្តានុពលរបស់ខ្លួន និងជាពិភពលោកមួយដែលយើងគ្រប់គ្នាមានមោទកភាពចំពោះ ។ ខ្ញុំជឿថាវាជាទីដែលមានឆន្ទៈ និងមាគ៌ាមួយដែលក្នុងន័យសន្តិភាព និងសង្គ្រាម គឺជាជម្រើសរបស់យើង ។ ការសិក្សាពីសន្តិភាព គឺសំខាន់មិនត្រឹមតែការសិក្សានេះទាញផ្នែកសិក្សាជាច្រើន ថែមទាំងវាប្រមើលមើលសន្តិភាពមួយដែលអាចសម្រេចបាន ។ ដើម្បីនិយាយយោងទៅលើប្រធានបទ ខ្ញុំចាប់ផ្តើមធ្វើការពិភាក្សាពីអត្ថន័យនៃពាក្យ "ពិភពលោកដែលគ្មានសង្គ្រាម" ដោយផ្អែកលើនិយមន័យនៃពាក្យសន្តិភាព និងហិង្សារបស់លោក ចូហាន ហ្គាល់តាំង អ្នកស្រាវជ្រាវសន្តិភាពជាតិន័រវេជ៍ល្បីល្បាញម្នាក់ ។

បន្ទាប់មក ខ្ញុំធ្វើការប្រៀបធៀបរវាងពាក្យ "ពិភពលោកដែលគ្មានសង្គ្រាម" និងដែនដីសេចក្តីសុខក្សេមក្សាន្តដើម្បីគូសបញ្ជាក់ថា ពិភពលោកដែលគ្មានសង្គ្រាម គឺអាចសម្រេចបាន ។ ខ្ញុំបានស្រមើស្រមៃពិភពលោកមួយដ៏សមស្របដែលគ្មានសង្គ្រាម និងពិពណ៌នាថាតើវាអាចកើតឡើងយ៉ាងដូចម្តេច ។ ទស្សនវិស័យនេះកើតចេញពីប្រវត្តិផ្ទាល់របស់ខ្ញុំជាជនរងគ្រោះដោយសារសង្គ្រាម ហើយជាចុងក្រោយ ខ្ញុំស្នើជាដំណោះស្រាយដែលអាចនាំយកនូវពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាម ។

២) ពិភពលោកដែលគ្មានសង្គ្រាម

ក) ការកំណត់និយមន័យពិភពលោកដែលគ្មានសង្គ្រាម

ពាក្យ "ពិភពលោកដែលគ្មានសង្គ្រាម" មានន័យពីរយ៉ាង ។ ដូចជាពាក្យគ្មានសង្គ្រាម មានន័យថា សន្តិភាព ។ យោងតាមលោក ចូហាន ហ្គាល់តាំង ពាក្យសន្តិភាពមានន័យវិជ្ជមានផង និងអវិជ្ជមានផង ។ សន្តិភាពអវិជ្ជមានគឺជាការអវត្តមាននៃអំពើហិង្សា និងសង្គ្រាមដោយផ្ទាល់រួមមាន ពិភពលោកពេលបច្ចុប្បន្នដែលមនុស្សភាគច្រើននៅភាគខាងត្បូងរស់នៅក្នុងភាពក្រីក្រ និងពិភពលោកមួយដែលស្ថិតក្រោមការគាបសង្កត់ផ្តាច់ការដូចជាការគាបសង្កត់របស់ពួកណាហ្ស៊ី ។

ផ្ទុយទៅវិញ សន្តិភាពវិជ្ជមាន និយាយសំដៅទៅលើរចនាសម្ព័ន្ធសង្គម និងវប្បធម៌ដែលមិនបណ្តាលឲ្យមានអំពើហិង្សា ។ សន្តិភាពវិជ្ជមានគួរតែគ្របដណ្តប់លើសន្តិភាពអវិជ្ជមានពីព្រោះដំបូងអំពើហិង្សាត្រូវតែបញ្ឈប់មុនពេលដែលការរស់នៅសុខសាន្តមួយបានកើតឡើង ដូច្នេះហើយ ពិភពលោកដែលគ្មានសង្គ្រាមត្រូវតែជាពិភពលោកមួយដែលស្ថិតក្នុងសន្តិភាពវិជ្ជមានដែលមិនមានអំពើហិង្សា ជាទម្រង់ផ្ទាល់ ជារចនាសម្ព័ន្ធ និងជាទម្រង់វប្បធម៌ ។ លោក បារាស និងលោក វេបេល បានលើកឡើងថា ការប្រឆាំងទៅនឹងសង្គ្រាមតែមួយគឺមិនគ្រប់គ្រាន់ទេ ។ យើងត្រូវការអ្វីច្រើនជាងនេះ ។ វាជាសន្តិភាពវិជ្ជមាននិងសន្តិភាពតាមការអះអាង ។

អ្នកសន្តិនិយមជាច្រើនបានគាំទ្រទស្សនៈរបស់ខ្ញុំដែលយល់ឃើញថា ពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាម មិនមែនគ្រាន់តែគ្មានសង្គ្រាមនោះទេ ប៉ុន្តែជាពិភពលោកមួយដែលមានរចនាសម្ព័ន្ធមួយដែលធ្វើនិរន្តរភាពសន្តិភាព ។ បើតាមសៀវភៅ "Engaging the Powers" លោក វល់ធ័រ វិង បានពន្យល់ទស្សនៈរបស់គាត់ស្តីពីពិភពលោកមួយដែលមានសន្តិភាព និងគ្មានអំពើហិង្សាក្នុងទម្រង់ជាសហគមន៍កុលសម្ព័ន្ធដែលហៅថា បាទិក ណេហ្ក្រិតូ ដែលរស់នៅក្នុងព្រៃនៃឧបទ្វីបម៉ាឡេ ។ លោក វល់ធ័រ វិង បានពន្យល់ថា កុលសម្ព័ន្ធបាទិក គឺជាសង្គមសមភាពនិយមមួយលើគ្រប់ទិដ្ឋភាពទាំងអស់ ។ មនុស្សគ្រប់រូបស្មើភាពគ្នា ហើយមនុស្សប្រុសមិនត្រួតត្រាលើមនុស្សស្រី ។ មិនមានការទាមទារកិត្តិនាម និងឋានៈទេ ។ ប៉ុន្តែ

សង្គមនោះ គឺមានសន្តិភាពហើយមានចំណងយ៉ាងជិតស្និទ្ធក្នុងចំណោមសមាជិករបស់ខ្លួន ។ លោក វល់ធ័រ វិង ជឿថា “មនុស្សអាចរស់នៅដោយគ្មានសង្គ្រាម ហើយថា ពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាម គឺមិនមែនល្អឥតខ្ចោះ ឬជាអ្វីមួយដែលមិនអាចសម្រេចបាននោះទេ ។ លោក តូនី អូហ្គ្រេក ពិពណ៌នាពីពិភពលោកវិជ្ជមានមួយដែលគ្មានសង្គ្រាមថា ជាប្រជាជនដែលមិនស្គាល់អ្វីថាជាសង្គ្រាម ហើយមិនយល់ហេតុអ្វីបានជាមានសារសំខាន់ក្នុងការប្រើអាវុធ ។ បញ្ហាជាច្រើនស្រដៀងគ្នាទៅនឹងបញ្ហាសង្គ្រាមដែលទាមទារការខំប្រឹងប្រែងដើម្បីដោះស្រាយគឺបញ្ហាបរិស្ថាន និងគ្រោះធម្មជាតិ ខណៈដែលការសម្លាប់ និងការបង្កបួសស្នាមដាក់គ្នាទៅវិញទៅមកមិនត្រូវបានគេមើលឃើញ ។ លោក ចន លេនិន ដែលជាអ្នកចម្រៀងដ៏ល្បីបានបង្ហាញពិភពលោកមួយក្នុងសន្តិភាពដោយមានចម្រៀងមានចំណងជើងថា *Imagine* របស់គាត់ដែលថា មិនមានរឿងអ្វីមួយដែលត្រូវសម្លាប់ ឬត្រូវស្លាប់ចំពោះនោះទេ ហើយមនុស្សរស់នៅដោយសន្តិភាព ។ ពេលដែលមនុស្សគ្រប់រូបស្រឡាញ់សន្តិភាព ពិភពលោកនឹងក្លាយជារបស់តែមួយ ។

ជាងនេះទៅទៀត ពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាមគឺខុសពីទស្សនៈនៃដែនដីសុខក្សេមក្សាន្ត យោងតាមវចនានុក្រម *Cambridge Advanced Learner* ដែនដីសុខក្សេមក្សាន្ត (*Utopia*) គឺជាសង្គមមួយដែលល្អឥតខ្ចោះដែលមនុស្សគ្រប់គ្នាធ្វើការយ៉ាងប្រសើរជាមួយអ្នកដទៃ ហើយមានភាពរីករាយ ។ យោងតាម *Oxford Encyclopedic English Dictionary* ដែនដីសុខក្សេមក្សាន្ត (*Utopia*) កើតចេញពីពាក្យ (*Ou min*) និង *topos* (កន្លែង) ដូច្នេះហើយដែនដីសុខក្សេមក្សាន្តមានន័យថា ជាកន្លែងល្អឥតខ្ចោះតាមការស្រមើស្រមៃ ។ ដែនដីសុខក្សេមក្សាន្ត គឺជាចំណងជើងរឿងប្រលោមលោក *Utopia* របស់លោក ថូម៉ាស ម័រ (*Thomas More*) ក្នុងឆ្នាំ១៩៥៦ ដែលពិពណ៌នាអំពីកោះមួយដែលនៅដាច់ពីគេ ដែលមានសង្គមល្អឥតខ្ចោះ ។ ពាក្យ *Utopia* ដែលផ្តល់និយមន័យដោយវចនានុក្រមផ្សេងៗបង្ហាញចំណុចរួមជាច្រើនដូចជាពិភពលោកមួយដែលល្អឥតខ្ចោះតាមការស្រមើស្រមៃគ្រប់ទិដ្ឋភាពទាំងអស់ ។

ទិដ្ឋភាពផ្សេងៗជាច្រើននៃដែនដីសុខក្សេមក្សាន្តដែលត្រូវអនុវត្ត ។ អ្នកនយោបាយដែលមានទស្សនៈស្តីពីដែនដីសុខក្សេមក្សាន្តបានបង្កមហន្តរាយដែលមិនអាចនឹកស្មានដល់សង្គម ដោយសារទស្សនៈរបស់អ្នកទាំងនោះគឺពិបាកអនុវត្ត ។ លោកសាស្ត្រាចារ្យ អេនធ្រូ រីកបាយ និយាយថា មិនមានអ្វីមួយគ្រោះថ្នាក់ជាងអ្នកដែនដីសុខក្សេមក្សាន្តដែលមានអំណាចអនុវត្តផែនការរបស់ខ្លួន ដូចក្នុងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់អំឡុងការគ្រប់គ្រងរបស់ណាហ្ស៊ី ឬក្នុងប្រទេសចិន អំឡុងពេលបដិវត្តន៍វប្បធម៌ ឬក្នុងប្រទេសកម្ពុជាអំឡុងពេលរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យចន្លោះឆ្នាំ១៩៧៥-៧៩ ។

សរុបសេចក្តីមក តាមនិយមន័យរបស់ខ្ញុំនៃពាក្យពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាមខាងលើ ដែនដីសុខក្សេមក្សាន្ត (Utopia) និងពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាម (*A world-without-war*) គឺជាទស្សនៈពីរខុសប្លែកពីគ្នា ។ ដែនដីសុខក្សេមក្សាន្ត (*Utopia*) គឺជាសុបិនហើយមិនប្រាកដនិយម រីឯពិភពលោកដែលគ្មានសង្គ្រាម (*world-without-war*) គឺជាពិភពលោកមួយស្ថិតក្នុងសន្តិភាពដែលអាចសម្រេចបាននិងប្រាកដនិយម ហើយវាជាអ្វីមួយដែលយើងចាំបាច់ត្រូវមាននាពេលបច្ចុប្បន្ន ទោះបីជាមានការបំផ្លិចបំផ្លាញដោយសព្វាវុធរបស់យើងក៏ដោយ ។ ប្រសិនបើមានដែនដីសុខក្សេមក្សាន្តពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាមត្រូវតែកើតឡើងជាដំបូង ។

១) ការស្រមើស្រមៃពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាម

កាលខ្ញុំនៅក្មេង ខ្ញុំបានមើលឃើញទាហាន និងអ្នកភូមិដែលរងរបួសត្រូវបានសែងតាមប្រង់ការ ដោយដោតជាប់ដោយឈាម កាត់ភូមិខ្ញុំឆ្ពោះទៅមន្ទីរពេទ្យដ៏កខ្វក់មានតែមួយ និងមានមនុស្សកុះករនៅឯទីប្រជុំជន ។ សម្លេងផ្ទុះបានឮស្ទើររៀងរាល់ថ្ងៃ ។ ប្រជាជនដែលប្រថុយទៅស្រែត្រូវរងពិការដាច់ដៃជើង និងស្លាប់ ដោយសារមីន និងអាវុធយុទ្ធភណ្ឌមិនទាន់ផ្ទុះដែលបន្សល់ពីការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាមេរិក និងសង្គ្រាមលើកមុន ។ ប្រជាជនទាំងអស់សុទ្ធតែខ្វះខាតអាហារហូបចុក ។ ក្មេងៗរៀននៅក្រោមដើមឈើធំៗ ខណៈដែលទាហានខ្មែរក្រហមនៅបរិវេណសាលាបានបាញ់ផ្លោងជាច្រើន ។ គ្មានយប់ណាមួយដែលមិនមានសម្លេងផ្ទុះទេ ហើយភាពភ័យខ្លាច មិនដែលស្រាកស្រាន្តឡើយ ។ ចំពេលដែលមានសង្គ្រាមរ៉ាំរ៉ៃ មនុស្សបាននិយាយពី “សុខសាន្តត្រាណ” ហើយបានចង់ចាំ

ពេលវេលារីករាយ រុងរឿង និងសុខសាន្ត អំឡុងពេលសង្គមរាស្ត្រនិយមក្នុងទសវត្សរ៍៥០ និង៦០ ។ ពាក្យ “សុខសាន្តត្រាណ” សំខាន់ណាស់ សម្រាប់យើងគ្រប់គ្នា ខណៈដែលប្រទេសកម្ពុជាកាលសម័យនោះ កំពុងស្ថិតក្នុងសង្គ្រាមអស់ជាងមួយទសវត្សរ៍ ។ ពាក្យនេះបានផ្តល់ក្តីសង្ឃឹមដល់យើងដែលស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពមួយដែលមើលទៅមិនមានការបញ្ចប់សង្គ្រាម ។

រឿងទាំងអស់ចាប់ផ្តើមឡើងពេលដែលសង្គ្រាមវៀតណាមផ្ទុះឡើង ។ ដំបូង សម្តេច សីហនុ បានអនុម័តគោលនយោបាយអព្យាក្រឹត ដើម្បីបញ្ចៀសសង្គ្រាមរវាងប្រទេសមហាអំណាច ។ ពេលដែលសង្គ្រាមនៅតែបន្ត ប្រទេសកម្ពុជារងនូវអស្ថេរភាពសេដ្ឋកិច្ចនិងនយោបាយ ។ អង្ករដែលជាប្រភពចំណូលដ៏សំខាន់ត្រូវបានរត់ពន្ធដើម្បីចិញ្ចឹមប្រជាជនតស៊ូនៅប្រទេសជិតខាង ។ ជនភៀសសឹក ជាពិសេសខ្មែរក្រោម សម្រុកចូលពីវៀតណាមខាងត្បូង ។ នៅចុងទសវត្សរ៍៦០ ទាហានវៀតណាមខាងជើងចាប់ផ្តើមបង្កើតជំរុំនៅភាគឦសានប្រទេសកម្ពុជា ហើយគាំទ្រ និងបណ្តុះបណ្តាលក្រុមកុម្មុយនីស្តប្រឆាំង សម្តេច សីហនុ ដែលបានបាក់ស្បាតបន្ទាប់ពីការបង្ក្រាបដ៏សាហាវ ។ ស្របពេលជាមួយគ្នានេះ សហរដ្ឋអាមេរិក និងវៀតណាមខាងត្បូងចាប់ផ្តើមតាមប្រមាញ់ទាហានវៀតណាមខាងជើងក្នុងដីកម្ពុជា ។ កាលនោះ សីហនុ គាំទ្រភាគីទាំងពីរវៀតណាម និងអាមេរិកតាមរយៈការជួយភាគីនីមួយៗ ។ លន់ នល់ ដែលជានាយករដ្ឋមន្ត្រីរបស់ សម្តេច សីហនុ និងជាអ្នកប្រឆាំងក្រុមកុម្មុយនីស្តដាច់ខាតដែលគាំទ្រដោយសហរដ្ឋអាមេរិក បានទម្លាក់សម្តេច សីហនុ ដោយរដ្ឋប្រហារក្នុងឆ្នាំ ១៩៧០ ។

ខណៈដែល សម្តេច សីហនុ ចូលរួមជាមួយកម្លាំងកុម្មុយនីស្តដើម្បីក្តាប់អំណាចសាជាថ្មី ដែលគាំទ្រដោយវៀតណាមខាងជើង ហើយ លន់ នល់ គាំទ្រដោយសហរដ្ឋអាមេរិក ប្រទេសកម្ពុជា បានធ្លាក់ចូលសង្គ្រាមវៀតណាមក្នុងឆ្នាំ១៩៧០ ។ សង្គ្រាមបង្ហូរឈាមនៅបន្តរយៈពេលប្រាំឆ្នាំ ហើយបញ្ចប់ពេលដែលខ្មែរក្រហមត្រួតត្រាភ្នំពេញនៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ។ វៀតណាមខាងជើងបានបញ្ចប់សង្គ្រាមនៅទីក្រុងសៃហ្គននៅខែដូចគ្នានោះដែរ ។ សម្រាប់វៀតណាមនោះគឺជាការបញ្ចប់សង្គ្រាម ដូច្នេះហើយប្រទេសវៀតណាមបានចាប់ផ្តើមស្តារឡើងវិញ ។ ប៉ុន្តែសម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជាវិញ រឿងអាក្រក់បំផុតមិនទាន់កើតឡើងនៅឡើយទេ ។ ក្នុងរយៈពេល៣ឆ្នាំ ៨ខែ និង២០ថ្ងៃ ប្រជាជនកម្ពុជាពីរលាននាក់ ឬ៣០ភាគរយនៃប្រជាជនសរុបបានស្លាប់ដោយសារការសម្លាប់ភ្លាមៗ ពលកម្មបង្ខំ ជំងឺ និងការបង្អត់អាហារ ។ ប៉ុន្តែវាមិនមែនជាទីបញ្ចប់នោះទេ ។ ខណៈដែលវៀតណាមលុកលុយនិងរំដោះប្រទេសចេញពីប្រល័យពូជសាសន៍ចុងឆ្នាំ១៩៧៩ ខ្មែរក្រហមដែលត្រូវបានលោកខាងលិចគាំទ្រថាជារដ្ឋាភិបាលនិរទេសហើយមានអាសនៈនៅអង្គការសហប្រជាជាតិរហូតដល់ឆ្នាំ ១៩៨៩ ។ ដោយមានការគាំទ្រពីលោកខាងលិច ខ្មែរក្រហមអាចស្តារការបរាជ័យ ហើយអាចប្រយុទ្ធបានដប់ឆ្នាំទៀត ។ សង្គ្រាមនៅកម្ពុជាគឺជាចំណុចដ៏ក្តៅរបស់សង្គ្រាមត្រជាក់នៅបរទេស ។ ប្រទេសមហាអំណាចបាននាំសង្គ្រាមមកកម្ពុជាហើយបានជាប់ពាក់ព័ន្ធយ៉ាងខ្លាំងអំឡុងសង្គ្រាមស៊ីវិលទសវត្សរ៍៨០ ។ ដោយសារតែសង្គ្រាម ជីវិតរាប់លាននាក់បានបាត់បង់មនុស្សជាច្រើនរងរបួសផ្លូវចិត្ត បែកបាក់គ្រួសារ ការចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវបានបំផ្លាញ ហើយប្រទេសរងការបាត់បង់ព្រៃឈើ និងសត្វព្រៃ ដោយជំនួសទៅវិញដោយគ្រាប់មីន និងការបំផ្លាញ ។ អំពើពុករលួយ ការរួចទោស និងអំពើហិង្សា គឺជាការអនុវត្តយ៉ាងសាមញ្ញ ។

ខ្ញុំចង់បានពិភពលោកមួយដែលគ្មានអំពើហិង្សា មនុស្សគ្រប់រូបចិញ្ចឹមជីវិតគ្រប់គ្រាន់មនុស្ស ត្រូវបានផ្តល់សម្លៀកបំពាក់ជម្រក និងចំណីអាហារគ្រប់គ្រាន់ ហើយមិនបារម្ភពីការវាយប្រហារដោយទ័ពព្រៃ ឬកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ ហើយអាចដើរហើរលើដីរបស់ខ្លួនដោយមិនភ័យខ្លាចពីមីន ហើយពេលដែលឈឺត្រូវបានព្យាបាលយ៉ាងត្រឹមត្រូវកូនក្មេងទាំងអស់មានឱកាសស្មើគ្នាក្នុងការទទួលបានការអប់រំ ។ សិទ្ធិមនុស្សត្រូវបានគេគោរពមនុស្សមិនពុជម្លោះប្រដាប់អាវុធ មនុស្សគ្រប់រូបអាចបំពេញ សក្តានុពលរបស់ខ្លួន ហើយវាជាពិភពលោកមួយដែលយើងមានមោទនភាពចំពោះ ។

៣) ដំណោះស្រាយសម្រាប់ពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាម

ខ្ញុំស្នើដំណោះស្រាយចំនួនបួនដាច់ដោយឡែកពីគ្នាសម្រាប់ពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាម ។ ដំណោះស្រាយពីរដំបូងកើតចេញពីសកម្មភាពរបស់ពិភពលោកដែលសន្តិភាពកើតឡើងដោយមិនរងឥទ្ធិពលនៃអ្នកជាប់ពាក់ព័ន្ធដោយស្រដៀងគ្នាទៅនឹងទ្រឹស្តី

Invisible Hand របស់លោក អាដាម ស្មីត ក្នុងសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារសេរី ។ ដំណោះស្រាយទីបី គឺបដិវត្តន៍អហិង្សាដើម្បីបង្កើតរចនាសម្ព័ន្ធសកលមួយ គ្មានហិង្សា ដែលអាចសម្រេចបានតាមរយៈការធ្វើអន្តរាគមន៍ និងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់អ្នកសន្តិនិយមក្នុងរបៀបដែលលោក មហាត្មៈ គន្ធី បានធ្វើចលនារំដោះសេរីភាពអហិង្សាដែលល្បីល្បាញក្នុងប្រទេសឥណ្ឌា ។ ដំណោះស្រាយនេះ គួរតែធ្វើឡើងតាមរយៈការកែប្រែបុគ្គលចំពោះការរស់នៅដោយសន្តិភាព ។ ដំណោះស្រាយចុងក្រោយ ហើយថ្មីសន្ធាងគឺការអប់រំពីការអធ្យាស្រ័យ ។

ក) សេណារីយ៉ូកម្មេច

ក្នុងសេណារីយ៉ូនេះ សង្គ្រាមដែលកើតឡើងគឺមិនគ្រប់គ្រាន់ធ្វើឲ្យមនុស្សស្រលាញ់សន្តិភាព និងរៀបចំមនុស្សរស់នៅដោយសន្តិភាពទេ ។ យើងប្រទះឃើញការបំផ្លាញមនុស្សស្រដៀងគ្នាកើតឡើងដដែលៗក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រ ។ មានសង្គ្រាមអូសបន្លាយរយៈពេលវែងទូទាំងពិភពលោកមុនសតវត្សរ៍ទី២០ ដែលនាំឲ្យលោកអេម៉ាណូអែល ខាន់ (Immanuel Kant) បោះពុម្ពផ្សាយសៀវភៅ *Perpetual Peace* ក្នុងឆ្នាំ១៧៩៥ សម្រាប់ការកើតឡើងស្របគ្នានូវសន្តិភាពរដ្ឋ ។ នៅក្នុងសតវត្សរ៍ទី២០ សង្គ្រាមកាន់តែកើតឡើងក្នុងទ្រង់ទ្រាយធំ ។ យើងមានសង្គ្រាមលោកលើកទី១ សង្គ្រាមលោកលើកទី២ សង្គ្រាមស៊ីវិល និងសង្គ្រាមក្នុងតំបន់ជាច្រើន ។ ស្របពេលជាមួយនឹងសង្គ្រាមដែលប្រកាសឲ្យដឹងមុន និងមិនប្រកាសឧក្រិដ្ឋកម្មធ្ងន់ធ្ងរថ្មីៗជាច្រើនបានកើតឡើងដូចជា ការប្រល័យពូជសាសន៍ និងឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។ ការប្រល័យពូជសាសន៍នៅប្រទេសអាមីនៀ បានកើតឡើងក្នុងឆ្នាំ១៩១៧ ប្រឆាំងនឹងជនជាតិអាមីនៀ ដោយក្រុមមួយដែលគេហៅថា យ៉ាំង ធើក (Young Turk) ។ ពិភពលោកបានឆ្លើយតបនឹងអំពើនោះវិញថា "កុំកើតឡើងជាថ្មីម្តងទៀតអី" ។ ប៉ុន្តែអំឡុងពេលសង្គ្រាមលោកលើកទី២ មានសង្គ្រាមប្រឆាំងពួកជ្វីហ្វ (Jewish Holocaust) ដោយពួកណាហ្ស៊ី (Nazi) អំពើរំលោភផ្លូវភេទរបស់ជនផ្តាច់ការជប៉ុននៅទីក្រុងណានជីង (The rape of Nanking by the Japanese) ប្រឆាំងជនជាតិចិន និងការបង្អត់អាហារប្រឆាំងជនជាតិអ៊ុយក្រែន ដោយស្តាលីន ។ ការប្រល័យពូជសាសន៍ទាំងអស់នេះ បានសម្លាប់មនុស្សរាប់មិនអស់ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៥ មានរបបពិឃាតរបស់ខ្មែរក្រហមប្រឆាំងប្រជាជនកម្ពុជា ប៉ុន្តែការប្រល័យពូជសាសន៍នេះនៅតែបន្តដោយគ្មានសញ្ញាស្រាកស្រាន្ត ។ នៅឆ្នាំ១៩៩៤ ការប្រល័យពូជសាសន៍នៅប្រទេសរ្វាន់ដា ដែលប្រព្រឹត្តដោយជនជាតិភាគតិចហ៊ូទូប្រឆាំងនឹងជនជាតិភាគតិចទុតស៊ីបានផ្ទុះឡើងយ៉ាងខ្លាំងរយៈពេលបីខែ ដោយសម្លាប់មនុស្ស៨សែននាក់ ដោយគ្មានការអន្តរាគមន៍ពីសហគមន៍អន្តរជាតិ ។ ចន្លោះឆ្នាំ១៩៩២ ដល់ ១៩៩៥ មានការបោសសម្អាតពូជសាសន៍ (Ethnic Cleansing) នៅបូស្នៀហេហ្សីហ្គូវីណា ហើយបច្ចុប្បន្ន ការប្រល័យពូជសាសន៍កំពុងតែប្រព្រឹត្តនៅដាហ្វ័រ ប្រទេសស៊ូដង់ ។

ប្រវត្តិសាស្ត្រច្រំដែលបង្កើតជាជំនឿមួយដែលថា មានតែសង្គ្រាម និងការរងទុក្ខទេនឹងនាំយកសន្តិភាព ហើយនឹងធ្វើឲ្យមនុស្សស្រលាញ់សន្តិភាព ដូច្នេះហើយ មានសង្គ្រាមធំ ដូចជាសង្គ្រាមនុយក្លេអ៊ែររវាងប្រទេសមហាអំណាចឬប្រទេសដែលគ្រប់គ្រងដោយពួកផ្តាច់ការអាចនឹងកើតឡើងដែលនាពេលអនាគតអាចបណ្តាលឲ្យមានការបំផ្លិចបំផ្លាញនិងការរងទុក្ខធ្ងន់ធ្ងរ ។ មានតែមនុស្សផ្លាស់ប្តូរផ្នត់គំនិត ហើយគិតស៊ីជម្រៅពីអំពើហិង្សាស៊ីជម្រៅ ។ មនុស្សនឹងប្រកាន់យកវប្បធម៌អហិង្សាដោយសារយល់កាន់តែច្បាស់នូវមេរៀនសង្គ្រាម ។ ឧទាហរណ៍ ប្រជាជនរ្វាន់ដា អាហ្វ្រិកខាងត្បូង ជប៉ុន កម្ពុជា និងប្រទេសដទៃ មានទំនោរប្រកាន់យកភាពអហិង្សា និងសន្តិភាព បន្ទាប់ពីខ្លួនជួបប្រទះការបំផ្លាញដោយអំពើហិង្សា និងសង្គ្រាម ។

ខ) សេណារីយ៉ូផ្លាស់ប្តូរ

នៅក្នុងសេណារីយ៉ូនេះ ផ្ទុយទៅវិញ ពិភពលោកមានអំពើហិង្សា និងការរងទុក្ខរួចទៅហើយ ដូចជា អំពើហិង្សា និងការរងទុក្ខបង្កើតឡើងដោយសង្គ្រាមលោកទាំងពីរ សង្គ្រាមក្នុងតំបន់ សង្គ្រាមស៊ីវិល និងការបោសសម្អាតពូជសាសន៍ និងការប្រល័យពូជសាសន៍ ហើយសង្គ្រាមកាន់តែធ្វើឲ្យវិនាសនិងកាន់តែមិនអាចពន្យល់ហេតុផល ។ ចន្លោះឆ្នាំ១៥០០ និង១៩៨២ ជាមធ្យមមានការប្រកាសសង្គ្រាមមួយដងក្នុងមួយឆ្នាំ ។ ចាប់ពីឆ្នាំ១៩០០ ដល់ឆ្នាំ១៩៦៥ មានការធ្វើបដិវត្តន៍ប្រដាប់អាវុធប្រហែល៣៥០លើក ។ មានសង្គ្រាមច្រើនជាង១០០លើកនៅពាក់កណ្តាលសតវត្សរ៍ទី២០

ដែលភាគច្រើនកើតឡើងនៅភាគខាងត្បូង ។ ការបំផ្លិចបំផ្លាញទាំងនេះ បានបង្កើតនូវរបត់ដែលជំរុញពិភពលោកឆ្ពោះតាមទិសដៅនៃពិភពលោកមួយមានសន្តិភាពនៅទីបញ្ចប់ ។

និន្នាការនេះ បង្ហាញក្នុងរបៀបមួយដែលពិភពលោកវិវត្តទៅមុខ ។ បន្ទាប់ពីសង្គ្រាមលោកលើកទី១ ទស្សនៈនៃពិភពលោកមួយដែលគ្រប់គ្រងអង្គភាពក្នុងទម្រង់នៃប្រទេសសម្ព័ន្ធត្រូវបានបង្កើត ។ នៅឆ្នាំ១៩២៨ សន្និសញ្ញាទូទៅស្តីពីការបោះបង់សង្គ្រាម ដែលស្គាល់ថាជា *the Kellogg-Briand Pact* ត្រូវបានអនុម័តការបោះបង់ចោលការប្រើប្រាស់កម្លាំង ឬការគំរាមកំហែងដោយកម្លាំងដើម្បីដោះស្រាយវិវាទ ។ នៅឆ្នាំ១៩៣០ មាន៦១ប្រទេសបានចុះហត្ថលេខាលើសន្និសញ្ញានេះ ។ អង្គការសហប្រជាជាតិដែលជាក្តីសង្ឃឹមរបស់សន្តិភាពពិភពលោកសព្វថ្ងៃត្រូវបានបង្កើតដោយសារតែសង្គ្រាមលោកលើកទី២ដ៏មហន្តរាយ ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៦១ អ្នកតំណាងមកពីសហរដ្ឋអាមេរិក និងសហភាពសូវៀតបានសម្រេចកិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីគោលការណ៍រៀបចំការចរចា ការរំសាយអាវុធទូទៅ និងទាំងស្រុង ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៣ កិច្ចព្រមព្រៀងផ្សេងទៀតរវាងប្រទេសមហាអំណាចបានធ្វើឡើងស្តីពីការបង្ការសង្គ្រាមនុយក្លេអ៊ែរ ។

ទាក់ទិននឹងអធិបតេយ្យភាពនៅឆ្នាំ២០០១ គណៈកម្មាធិការរបស់ប្រទេសកាណាដា ដែលគាំទ្រដោយរដ្ឋាភិបាល និងស្ថាប័នជាច្រើនបានចេញនូវគោលការណ៍ការពារដើម្បីធ្វើអន្តរាគមន៍ខាងផ្លូវមនុស្សធម៌ក្នុងប្រទេសដែលការប្រល័យពូជសាសន៍ និងអំពើហិង្សាធ្ងន់ធ្ងរលើប្រជាជនបានកើតឡើង ។ លក្ខន្តិកៈរបស់តុលាការឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិត្រូវបានប្រកាសឲ្យប្រើប្រាស់នៅឆ្នាំ២០០១ ដើម្បីកាត់ទោសជនឧក្រិដ្ឋដែលប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងមនុស្សជាតិ ។ អង្គការជាតិនិងអន្តរជាតិជាច្រើនត្រូវគេបង្កើតឡើងដោយសារតែបញ្ហាពីអតីត ។ ការរញ្ជួយផែនដីថ្មីៗ ដែលបង្កឡើងដោយរលកយក្សស៊ូណាមិ ដែលបានសម្លាប់មនុស្សច្រើនជាង ១៦០.០០០នាក់ ក្នុងប្រទេសជាច្រើននៅអាស៊ីអាគ្នេយ៍បានទទួលការគាំទ្រពីអន្តរជាតិដែលមិនធ្លាប់មានពីមុនពីផ្នែកឯកជន និងរដ្ឋាភិបាលជុំវិញពិភពលោកដោយមានអង្គការសហប្រជាជាតិជាអ្នកសម្របសម្រួលដ៏សំខាន់ក្នុងកិច្ចខិតខំប្រឹងប្រែងនេះ ។ នេះបានបង្ហាញថា មនុស្សចាប់ផ្តើមគិតថា យើងទាំងអស់គ្នារស់នៅក្នុងពិភពមួយ ហើយយើងចាំបាច់ជួយគ្នាទៅវិញទៅមកក្នុងគ្រាមានវិបត្តិ ។

ការវិវត្តខាងផ្លូវមនុស្សធម៌តាមទិសដៅពិភពលោក គឺកើតឡើងដោយសារបញ្ហាពីអតីត ។ អវត្តមានសង្គ្រាម និងកើតឡើងទាំងស្រុងដោយសារតែបុគ្គលជាប់ពាក់ព័ន្ធ ។ ដំបូងសង្គ្រាមលោកនឹងមិនកើតឡើងទេរវាងប្រទេសមហាអំណាច បន្ទាប់មកមិនមានសង្គ្រាមក្នុងតំបន់រវាងប្រទេសមហាអំណាចតូចតាច ហើយក្រោយមក មិនមានសង្គ្រាមផ្ទៃក្នុងប្រទេស និងទីបញ្ចប់មិនមានសង្គ្រាមពូជសាសន៍រវាងសហគមន៍ ។ ម៉្យាងវិញទៀត ពិភពលោកនាពេលបច្ចុប្បន្នកំពុងរំកិលទៅរកសហគមន៍មួយដែលស្រលាញ់សន្តិភាព ។

ក) បដិវត្តន៍អហិង្សា

ទស្សនៈនៃបដិវត្តន៍អហិង្សាបានលេចឡើងក្នុងឆ្នាំ១៩៦៨ ក្នុងទស្សនាវដ្តី *Peace News* ដែលប្រឆាំងនឹងសង្គ្រាម និងការរៀបចំសង្គ្រាម ហើយទស្សនៈនេះមានបំណងកសាងចលនាអហិង្សាសម្រាប់សង្គមថ្មីមួយដែលផ្អែកទៅលើអនាធិបតេយ្យនិយម និងសន្តិនិយម ។

នៅក្នុងពិភពលោកដែលមានអំពើហិង្សាដែលក្នុងនោះអំពើហិង្សាបានចាក់ឫសក្នុងផ្នត់គំនិតសង្គម គឺមានតែអំពើហិង្សាទេដែលដំណើរការបាន ។ នៅពេលតែអំពើហិង្សាកើតឡើងសកម្មភាពនោះគឺជាការប្រព្រឹត្តអំពើហិង្សា ។ យើងមិនអាចដកហូតអាវុធពីជនហិង្សា ដូចជា ហ៊ីត្លែរ និង សាដាម ហ៊ូសេន ដែលជាអ្នកបង្កើតហិង្សា ។ សុភាសិតចិនចែងថា “វិធីសាស្ត្រតែមួយដើម្បីកាត់ពេជ្រ គឺយកពេជ្រកាត់ពេជ្រ” ទោះបីជាយ៉ាងនេះ វាបានបង្ហាញថា អំពើហិង្សាមិនមែនជាសារជាតិរបស់មនុស្សទេ ដូចក្នុងករណីសហគមន៍កុលសម្ព័ន្ធ បាទិកណេហ្គេតូ ហើយថាយើងអាចរស់នៅដោយគ្មានអំពើហិង្សាបាន ។ យើងគ្មានផ្លូវបំបាត់សង្គ្រាម និងជម្លោះប្រដាប់អាវុធទេ លុះត្រាតែយើងខិតខំបំបាត់អំពើហិង្សា ។ ដូចគ្នានេះដែរ ដោយសារជនបដិវត្តន៍មិនរំដោះ មិនធ្វើការកែទម្រង់ និងមិនអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសរបស់ខ្លួន វាមានសារសំខាន់ដែលមានប្រព័ន្ធអហិង្សាដែលយើងចាំបាច់ត្រូវធ្វើបដិវត្តន៍អហិង្សា ។ ហិង្សា និងអហិង្សា គឺជាទស្សនៈពីរដែលមិនស្របគ្នាដែលកើតឡើងដោយមិនជាប់ទាក់ទងគ្នា ហើយទស្សនៈទាំងពីរមិនអាចធ្វើការប្រៀបធៀបបានទេ ។ ភាព

អហិង្សានិងដំណើរការយ៉ាងរលូននៅពេលដែលរចនាសម្ព័ន្ធពិភពលោកមួយត្រូវបានបង្កើតឡើងសម្រាប់រឿងនេះ ។ លោក រ៉ូបឺត ហូម៉េស បានយល់ស្របថា យើងមិនអាចប្រៀបធៀបអំពើអហិង្សាទៅនឹងអំពើហិង្សាដែលបានកើតឡើងក្នុងប្រព័ន្ធសង្គម និងសេដ្ឋកិច្ចរបស់ពិភពលោកនោះទេ ។ លោក វិង បានបន្ថែមថា ការប្រៀបធៀបអំពើហិង្សា និងអំពើអហិង្សាគឺមិនត្រឹមត្រូវទេ ពីព្រោះជនគាំទ្រអំពើអហិង្សាមិនទទួលបានការគាំទ្រពីទាហានរាប់លាននាក់ដែលបណ្តុះបណ្តាលពីភាពអហិង្សា ។

តើបដិវត្តន៍គួរតែត្រូវធ្វើឡើងដោយរបៀបណា?

លោក អេជេ ម៉ូស្ទេ ដែលជាអ្នកសន្តិនិយមបានសរសេរថា “គ្មានផ្លូវរកសន្តិភាពទេ ប៉ុន្តែសន្តិភាពគឺជាមធ្យោបាយ” ។ សណ្តាប់ធ្នាប់សង្គមអហិង្សា គឺកើតឡើងដោយសារការអនុវត្ត និងសកម្មភាពរបស់យើងប្រចាំថ្ងៃ ។ លោក មហាត្មៈ គន្ធី និងលោក ម៉ាទីន លីហ្វេធើ ឃីង ជឿថា ជាកម្លាំងដ៏ខ្លាំងមួយ “ដែលយើងទាំងអស់គ្នាអាចចាប់ផ្តើមធ្វើការកែប្រែរបៀបរស់នៅដោយធ្វើការមួយជំហានម្តងឆ្ពោះទៅរកការរស់នៅអហិង្សា” ។ អហិង្សានៅត្រូវការការគាំទ្រពីប្រជាជននីមួយៗលើពិភពលោកដូចជាស្ថាប័នដែលផ្តោតលើអំពើហិង្សាដែលកំពុងត្រូវបានគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងប្រាជ្ញាស្មារតី ។ លោក ឌិក ស៊ីបភត ស្ថាបនិក *Peace Pledge Union* បានព្យាយាមការពារសង្គ្រាមលោកលើកទី២ដោយជំរុញឲ្យមានការគាំទ្រពីមនុស្សដែលស្អប់សង្គ្រាម ។ គាត់បាននិយាយមុនសង្គ្រាមថា “ប្រសិនបើយើងទទួលបានអ្នកបោះឆ្នោតមួយលាននាក់ដែលទទូចថា អ្នកទាំងនោះនឹងមិនចូលរួមសង្គ្រាម រដ្ឋាភិបាលគួរតែត្រូវកត់សម្គាល់” ។ ទោះបីជាយ៉ាងនេះក៏ដោយ មិនមានមនុស្សគ្រប់គ្រាន់គាំទ្រគាត់ទេ ដូច្នេះហើយឥទ្ធិពលនោះមានកំណត់ ។ ការបរាជ័យរបស់គាត់មួយផ្នែកកើតឡើងដោយសារតែអ្នកសន្តិនិយមមិនមានជម្រើសផ្សេងចំពោះសង្គ្រាម និងមិនមានគោលដៅជាក់ច្បាស់ដែលបានឆ្លុះបញ្ចាំងក្នុងអត្ថបទមួយក្នុងទស្សនាវដ្តី *Peace News* ដែលក្នុងនោះអ្នកធ្វើយុទ្ធនាការផ្សេងបានបញ្ចេញទស្សនៈផ្សេងគ្នា ។ វាកើតឡើងដោយសារសាធារណជនលើកឡើងនូវសំណួរស្មានដោយទាមទារឲ្យមានការចាត់វិធានការអហិង្សាពេលដែលអំពើហិង្សាកើតឡើង ។ ទស្សនៈនេះមិនទទួលបានសេចក្តីទុកចិត្តនៃទស្សនៈខ្វែងគ្នារបស់អ្នកធ្វើយុទ្ធនាការ ។ គោលការណ៍ការពារជនស៊ីវិលរបស់លោក ជេន សាប មិនមែនជាចម្លើយចំពោះស្ថានភាពបែបហ្នឹងទេ ។ លោក ជេន សាប ស្នើដំណោះស្រាយការពារជនស៊ីវិលដោយអហិង្សាថាជាជម្រើសសម្រាប់ការការពារប្រដាប់អាវុធ ។ ក្នុងទ្រឹស្តីនេះ ប្រទេសនីមួយៗអាចការពារខ្លួនដោយមិនចាំបាច់ត្រូវការអាវុធ ។ ការងារនេះអាចធ្វើទៅរួចតាមរយៈការទាញការគាំទ្រជនវាយប្រហារ តាមរយៈការបន្សាក់ ឬបន្ទិតបន្ទំសត្រូវដោយបដិសេធការសហការដែលត្រូវការ ។ គោលការណ៍ការពារជនស៊ីវិល ទាមទារឲ្យបុគ្គលនីមួយៗក្នុងសង្គមជាបុគ្គលអហិង្សា ។ រឿងនេះមិនអាចធ្វើទៅរួចទេពេលបច្ចុប្បន្ន ពេលដែលផលប្រយោជន៍រដ្ឋត្រូវគាំពារដោយអំណាចយោធា ។ ក្នុងករណីមានការវាយប្រហារដោយនុយក្លេអ៊ែរ ជនស៊ីវិលមិនមានពេលវេលាដើម្បីបង្ហាញចំណាត់ការអហិង្សារបស់ខ្លួនទេ ដូច្នេះហើយឥរិយាបថអហិង្សា ត្រូវតែបង្ហាញមុនភាពតានតឹង និងមុនសង្គ្រាមកើតឡើង ។ ការរស់នៅដោយអហិង្សាគឺជាគន្លឹះ ។ គោលការណ៍ការពារជនស៊ីវិលអាចត្រូវបានប្រើនៅពេលដែលពិភពលោកកាន់តែមានអំពើហិង្សាតិចទៅៗ ដោយឆ្ពោះទៅរកភាពអហិង្សាទាំងស្រុង ។

បដិវត្តន៍អហិង្សាចាំបាច់ត្រូវធ្វើឡើងក្នុងរយៈពេលវែង ហើយត្រូវការជំនួយពីមនុស្សក្នុងសង្គមដែលចង់រស់នៅក្នុងសន្តិភាព ដែលសន្តិភាពគឺអាចសម្រេចបាន ។ ទាំងនេះនឹងបើកផ្លូវសម្រាប់ការវិវត្តនៃបដិវត្តន៍ ។

៤) ការអប់រំពីការអធ្យាស្រ័យ

សំណើជាច្រើនបានធ្វើឡើងដើម្បីបំបាត់សង្គ្រាម ប៉ុន្តែគ្មានសំណើណាមួយយកការអធ្យាស្រ័យជាលិខិតុបករណ៍ក្នុងការកែប្រែពិភពលោក ។ សង្គ្រាមកើតឡើងដោយសារការសង្ស័យការខ្វះការយល់ដឹងនិងជំនឿខុសលើសត្រូវ ។ ក្នុងសង្គ្រាមលោកលើកទី២ ដោយសារតែមានការទម្លាក់គ្រាប់បែករបស់អាល្លឺម៉ង់ដំបូងនៅទីក្រុងឡុង ការទម្លាក់គ្រាប់បែកនោះដែលសម្លាប់មនុស្សរាប់មិនអស់ មិនមែនចាប់ផ្តើមឡើងដោយការបំផ្លាញដោយផ្ទាល់លើបញ្ជីសារពើព័ន្ធយោធា ប៉ុន្តែជាការសងសឹក ។ លទ្ធិប្រើអាវុធក្នុងសង្គ្រាមត្រជាក់ដែលផ្អែកលើជំនឿដែលថា ប្រសិនបើភាគីមួយធ្វើសកម្មភាពភាគីដទៃនឹងមិនធ្វើសកម្មភាពតបទេ ប៉ុន្តែភាគីម្ខាងទៀតនឹងធ្វើការ

សង្គ្រាមដើម្បីប្រាកដថាភាគីទាំងពីរត្រូវបានបំផ្លាញស្មើគ្នា ។ បើតាមប្រវត្តិសង្គ្រាមពិភពលោកដែលក្រៅពីការប្រដៅខាងសាសនា ការអធ្យាស្រ័យមិនត្រូវបានសហគមន៍បណ្ឌិតសភាយកមកសិក្សាតាមផ្លូវវិទ្យាសាស្ត្រនោះទេ ។ ចាប់តាំងពីសតវត្សរ៍ទី៥ ដល់ឆ្នាំ ១៩៧០ លោក រ៉ូបឺត អេនរាយ បានរកឃើញសំណេរ១១០ច្បាប់ ស្តីពីការអធ្យាស្រ័យរបស់បុគ្គល ។ គាត់បានបញ្ជាក់ថា យ៉ាងច្រើនមានសំណេរមួយស្តីពីការអធ្យាស្រ័យរៀងរាល់១០ទៅ១៥ឆ្នាំម្តង ។ ការស្រាវជ្រាវពីការអធ្យាស្រ័យបានចាប់ផ្តើមក្នុងទសវត្សរ៍ ៨០ ។ ហេតុផលមួយចំនួនដែលការអធ្យាស្រ័យមិនត្រូវបានយកចិត្តទុកដាក់អស់ពេលយ៉ាងយូរនោះគឺដោយសារតែការអធ្យាស្រ័យទាក់ទិននឹងសាសនា ហើយវិទ្យាសាស្ត្រសង្គមចាត់ទុកការអធ្យាស្រ័យជាបញ្ហាសាសនា ។ ដោយសារតែសតវត្សរ៍ទី២០គឺជាសតវត្សរ៍បង្ហូរឈាម មនុស្សគិតថា ការអធ្យាស្រ័យគឺជាការមិនសមហេតុផល ។

លោក អ៊ីវើរីត វ៉ាស៊ីនតោន បានលើកឡើងថា «ការកើនឡើងភាពតានតឹងពូជសាសន៍ក្នុងសហគមន៍ និងជម្លោះអំពើហិង្សាក្នុងនិងរវាងប្រទេសបានគាំទ្រគំនិតពីរបៀបស្តារការបំផ្លិចបំផ្លាញដែលជានិន្នាការវិជ្ជមានមួយចំពោះការប្រើភាពអធ្យាស្រ័យជាការព្យាបាលសង្គ្រាម ។

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវជាច្រើនបានបង្ហាញថា ការអធ្យាស្រ័យអាចត្រូវបានបង្រៀន និងថាមនុស្សគ្រប់គ្នាអាចរៀនពីការអធ្យាស្រ័យ ។ មិនមានការកំណត់សារសំខាន់ណាមួយនៅឡើយចំពោះការអធ្យាស្រ័យដែលផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ដល់អ្នកដែលធ្វើការអធ្យាស្រ័យ និងសហគមន៍ទាំងមូលដែលប្រកាន់ការអធ្យាស្រ័យជានយោបាយសំខាន់ដើម្បីបញ្ចប់សង្គ្រាម និងដើម្បីផ្សះផ្សាសហគមន៍ ។ ការអធ្យាស្រ័យបង្កើនភាពយោគយល់គ្នា ការអត់ឱននិងការទប់អំពើហិង្សា ។ ការអប់រំពីការអធ្យាស្រ័យក្នុងសាលានឹងធ្វើឲ្យមនុស្សជិនាន់ក្រោយប្រកាន់ឥរិយាបថអហិង្សា និងដោះស្រាយជម្លោះដោយសន្តិវិធីនិងដើម្បីលើកស្ទួយការយល់ដឹង និងការគោរព ។ សង្គ្រាមកាន់តែគ្រោះថ្នាក់ ។ មានការកើនឡើងខ្ពង់ចំណាយលើបញ្ហាមនុស្ស សេដ្ឋកិច្ច បរិស្ថាន ដោយសារសង្គ្រាម និងមានការកើនឡើងចំនួនអ្នកស្លាប់ដូចដែលត្រូវបានប្រទះឃើញក្នុងសង្គ្រាមលោកទាំងពីរក្នុងទសវត្សរ៍ចុងក្រោយដែលមានការបំផ្លិចបំផ្លាញពិភពលោកដែលមិនធ្លាប់មានពីមុន ។ និន្នាការនេះ នឹងបន្តកើតឡើងដោយសារសព្វាវុធក្នុងពិភពលោកនាពេលបច្ចុប្បន្នអាចបណ្តាលឲ្យមានមនុស្សស្លាប់ ។ លោក មិកហៃល ហ្គោបាឆក បានប្រកាសថា ការកើនឡើងនុយក្លេអ៊ែរ ជាពិសេសការសាកល្បងថ្មីៗនៅប្រទេសឥណ្ឌា និងប៉ាគីស្ថាន បានធ្វើឲ្យពិភពលោកកាន់តែអស្ថិរភាព សន្ធិសញ្ញាស្តីពីការមិនបង្កើននុយក្លេអ៊ែរ និងការរំសាយសព្វាវុធលែងមានប្រសិទ្ធភាពទៀតហើយ ។ ជាមួយនឹងតថភាពបែបនេះ មនុស្សគ្រប់រូបត្រូវការបំពាក់អាវុធនុយក្លេអ៊ែរ ដូច្នេះហើយ វាហាក់បីដូចជានៅពេលអនាគតសង្គ្រាមណាក៏ដោយគឺជាការគ្រោះថ្នាក់ ។ ក្នុងករណីនេះ ការអប់រំពីការអធ្យាស្រ័យនឹងជាជម្រើសតែមួយដើម្បីធានាថា សង្គ្រាមនឹងមិនកើតឡើង ហើយពិភពលោកនឹងបន្តទៅមុខ ។ មេសាសនាកាតូលិក លោក ឌីសមិនទូទូ បានកត់សម្គាល់ថា ៈ

«ខ្ញុំសង្ឃឹមថា ថ្ងៃណាមួយ អ្នកនឹងមានឱកាសធ្វើដំណើរទៅហ៊ីរ៉ូស៊ីម៉ា និងមានឱកាសឃើញស្តូបគោរពវិញ្ញាណក្ខន្ធ ។ ពិភពលោកកំពុងស្ថិតក្នុងរណ្តៅគ្រោះថ្នាក់ ប្រសិនបើយើងមិនអធ្យាស្រ័យនិងមិនផ្សះផ្សា ។ ការអធ្យាស្រ័យ គឺមានសារសំខាន់សម្រាប់ការកកើតពូជមនុស្ស ។ គ្មានការអធ្យាស្រ័យ គ្មានពេលអនាគត» ។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ទោះបីជាមនុស្សមួយចំនួនយល់ឃើញថា ពិភពលោកដែលគ្មានសង្គ្រាម ជាការស្រមើស្រមៃ និងជាទីសុខក្សេមក្សាន្ត ។ តាមនិយមន័យ ដែនដីសុខក្សេមក្សាន្ត (Utopia) និងពិភពលោកគ្មានសង្គ្រាម (World-without-war) គឺមានន័យផ្សេងគ្នា ។ ដែនដីសុខក្សេមក្សាន្ត (Utopia) គឺជាពិភពលោកមួយល្អឥតខ្ចោះតាមការស្រមើស្រមៃដែលយើងមិនអាចសម្រេចបានជាមួយវិធីសាស្ត្រដែលយើងមាន ។ នៅពេលដែលដែនដីសុខក្សេមក្សាន្តត្រូវជនបដិវត្តន៍និងជនរ៉ាឌីកាល់គ្រប់គ្រងលទ្ធផលនោះ គឺជាការបំផ្លាញជីវិតមនុស្សរាប់លាននាក់ ។ ពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាមគឺជាពិភពលោកមួយស្ថិតក្នុងសន្តិភាពវិជ្ជមានដែលអវត្តមានសង្គ្រាម និងអំពើហិង្សា ។ ពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាមគឺជាការប្រាកដនិយម ហើយលក្ខណៈរបស់ពិភពលោកមួយដែលគ្មានសង្គ្រាមត្រូវ

កំណត់ដោយចំណេះដឹងផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រដែលយើងមាន ។ សម្រាប់ប្រទេសកម្ពុជាដែលហែកហួរដោយសង្គ្រាម ពិភពលោកដែលគ្មានសង្គ្រាមគឺសុខសាន្ត និងមានលក្ខណៈសមស្របសម្រាប់មនុស្សគ្រប់គ្នា ដើម្បីយល់ពីសក្តានុពលរបស់ខ្លួន និងភាពរីករាយក្នុងជីវិត ។ ចំពោះអ្នកដែលមិនស្គាល់សង្គ្រាម ការប៉ងប្រាថ្នានេះ គឺជារឿងធម្មតា ប៉ុន្តែការពង្រីកសេចក្តីប៉ងប្រាថ្នា គឺមិនអាចធ្វើទៅរួចក្នុងការកសាងសន្តិភាពពិភពលោក និងពិភពលោកដ៏ប្រសើរសម្រាប់ទាំងអស់គ្នា ។

សេណារីយ៉ូពីរដែលអាចនាំឲ្យមានការបង្កើតពិភពលោកគ្មានសង្គ្រាមដោយមិនចាំបាច់មានការធ្វើអន្តរាគមន៍ពីអ្នកសន្តិនិយម រួមមានសេណារីយ៉ូកម្មេច និងសេណារីយ៉ូផ្លាស់ប្តូរ ។ ក្នុងសេណារីយ៉ូកម្មេចអ្វីដែលភាពទុរគតកើតចេញពីសង្គ្រាម និងអំពើហិង្សាក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រគឺមិនគ្រប់គ្រាន់ធ្វើឲ្យមនុស្សគិតសាជាថ្មីនូវសន្តិភាពនោះទេ ។ បទពិសោធថែមទៀតចាំបាច់ត្រូវការសម្រាប់ការយល់ដឹងពីបញ្ហានេះ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ក្នុងសេណារីយ៉ូផ្លាស់ប្តូរពិភពលោកមានការរងទុក្ខរួចទៅហើយ ហើយពិភពលោករំកិលទៅរកសន្តិភាពបន្តិចម្តងៗ ។ ខ្ញុំស្នើដំណោះស្រាយពីរបន្ថែមទៀត ដូចជាបដិវត្តន៍អហិង្សា និងការអប់រំពីការអធ្យាស្រ័យ ពីព្រោះពិភពលោកមានហិង្សា និងមិនមានផ្លូវណាដែលយើងអាចកម្ចាត់បានទេ លុះត្រាតែយើងទាំងអស់គ្នាគាំទ្រការរស់នៅអហិង្សា ។ ការអធ្យាស្រ័យគឺផ្នែកសិក្សាក្នុងមុខវិជ្ជាចិត្តវិទ្យាដែលត្រូវបានគេប្រើសម្រាប់នាំយកសន្តិភាព និងការផ្សះផ្សាក្នុងប្រទេសដែលហែកហួរដោយសង្គ្រាម ។ ការអប់រំពីការអធ្យាស្រ័យធ្វើឲ្យមានការយោគយល់គ្នាកាន់តែខ្លាំង និងការទប់ឥរិយាបថចងគំនុំរវាងបុគ្គល និងក្រុម ។ **អេង កុកថាយ**

រឿងរ៉ាវពិតដើម្បីប្រវត្តិសាស្ត្រ

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាសង្ឃឹមថា ប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់រូបដែលធ្លាប់ឆ្លងកាត់របបខ្មែរក្រហមបាន និងកំពុងសរសេរអត្ថបទឬសៀវភៅអំពីរឿងរ៉ាវពិតផ្ទាល់ខ្លួន ហើយនឹងផ្ញើមកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាតាមអាសយដ្ឋានខាងក្រោម ៖

ផ្ទះលេខ៦៦ មហាវិថីព្រះសីហនុ ភ្នំពេញ
ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ទូរស័ព្ទលេខៈ (៨៥៥) (២៣) ២១១ ៨៧៥
ទូរស័ព្ទលេខៈ (៨៥៥) (១៦) ៨៧៦ ៦៩២
ទូរសារលេខៈ (៨៥៥) (២៣) ២១០ ៣៥៨
Email: truthsocheat@dccam.org
Home page: www.dccam.org

ស៊ីវ ធួន ៖ ដំណើរឆ្លងកាត់របបខ្មែរក្រហម

(តចប់)

បែកទាំងអាល័យ

ពេលនោះ ក្រោយពីពួកសេដ្ឋកិច្ចខ្មែរក្រហមរត់ចោលអស់ នៅសល់អង្ករប្រហែលពីរគោ យើងក៏ វាល់អង្ករចែកគ្នាម្នាក់១៥ កំប៉ុង ឬច្រើនជាងនោះតាមប្រវែងផ្លូវឆ្ងាយ ឬជិត ។ យើងក៏លាគ្នាទាំងអាឡោះអាល័យ ធ្វើម្ដេចពេលវេលាបានមកដល់ ហើយតម្រូវឲ្យយើងបែកគ្នាដោយគ្មានការគ្រោងទុកដើម្បីវិលត្រឡប់ទៅជួបគ្រួសារដែលអ្នកខ្លះនៅរហូតដល់បន្ទាយឆ្មារ ។ យើងលើកបង្ហិចខោអាវ និងអង្ករស្ពាយ ហើយលាគ្នារៀងៗខ្លួនទាំងទឹកភ្នែករលីងរលោង ដោយនិយាយឃ្លាចុងក្រោយថា បើសិនជាយើងជួបគ្នាលើកទីពីរ នៅកន្លែងណាក៏ដោយ សូមកុំភ្លេចគ្នាឲ្យសោះ និយាយហើយក៏ធ្វើដំណើរទាំងព្រួយដងអរដង តាមទិសដៅរៀងៗខ្លួន ។ វេលាម៉ោងប្រហែល៩ព្រឹក ខ្ញុំធ្វើដំណើរចេញពីស្ពានធំ មកដល់ភ្នំស្រុក ស្រាប់តែជួបមនុស្សដែលមកពីភូមិព្រះនេត្រព្រះយ៉ាងច្រើន កំពុងស្នាក់នៅកុះករនៅក្នុងភូមិត្រពាំងថ្ម មានទាំងបង្ហិចចាន ឆ្នាំង កំពុងដាំបាយហូប ព្រោះពេលនោះជារដូវចម្រូត អ្នកជម្លៀសដើរកាត់វាលស្រែដែលស្រូវកំពុងទុំក្រាបដល់ដី គេនាំគ្នាបូតឬច្រូតនឹងកណ្ដៀវ ឬក៏បុកស្រូវធ្វើជាអង្ករ ម្នាក់ៗស្ពាយរាប់គោទុកសម្រាប់ធ្វើដំណើរតាមផ្លូវ ។

ពេលនោះ ស្រូវពង្រួស និងស្រូវសន្ទូងដែលនៅឆ្ងាយពីទំនប់បានផលល្អណាស់ ចំណែកស្រែមួយចំនួនដែលនៅជាប់នឹងទំនប់ក៏លិចរលួយមិនបានផល ។ ស្រូវដែលនៅតាមវាល ដូចជា វាលទៀនការំជាដើម បានផលច្រើន ហើយឆ្នាំនេះនៅរដូវច្រូតកាត់ គេលែងឃើញមានឡានយោធាចូលដឹកស្រូវទៀតហើយ ពេលនោះប្រជាជនម្នាក់ៗសប្បាយនឹងហូបបាយ សប្បាយនឹងសេរីភាព សប្បាយបានជួបបងប្អូន សប្បាយនឹងបានទៅស្រុកកំណើត ទន្ទឹម

ស៊ីវ ធួន ក្នុងឆ្នាំ១៩៨៤

ស៊ីវ ធួន ក្នុងឆ្នាំ២០១០

នឹងនេះ អ្នកខ្លះកើតទុក្ខព្រោះបាត់បង់បងប្អូន ឪពុកម្តាយ ឬមនុស្សជាទីស្រឡាញ់ ។

សប្បាយទាំងមិនដឹងខ្លួន

ពេលខ្ញុំទៅដល់ភូមិត្រពាំងថ្មវេលាម៉ោងប្រហែល១០ព្រឹក ខ្ញុំឮភាសានិយាយគ្នារបស់ប្រជាជនបានប្តូរវាក្យស័ព្ទពីភាសាបដិវត្តន៍មកជាភាសាសាមញ្ញបែបសង្គមចាស់ ពុកម៉ែ មកឪពុកម្តាយ, ពីសមមិត្ត មកជាពាក្យបង ឬប្អូន ហើយអ្នកខ្លះទៀតចេញសម្លេងសើចក្អាកក្អាយ មុខមាត់ស្រស់បស់ ទាញយកសំពត់ ឬសារ៉ុងថ្មីដែលលាក់ជាយូរមកហើយ យកមកស្លៀកបង្កើតបានជាពិធីបុណ្យមួយដែលមានសម្លៀកបំពាក់ចម្រុះពណ៌ ។ រយៈពេលជិតបួនឆ្នាំនៃរបបខ្មែរក្រហម ទោះបីជាពួកគេមានភាពសាហាវឃោរឃៅ កាប់សម្លាប់ប្រជាជនរាប់លាននាក់ក៏ដោយ ក៏គេមិនអាចសម្លាប់មនោសញ្ចេតនាប្រជាជនខ្មែរទាំងស្រុងបានឡើយ ជាពិសេសទៀតគឺផ្នែកវប្បធម៌ និងអ្វីៗដែលជាផ្នត់គំនិតរបស់ខ្មែរនៅក្នុងរបបសង្គមចាស់ ។ ដោយរវល់តែសប្បាយភ្លេចខ្លួន ប្រជាជនអស់ទាំងនោះ ភ្លេចគិតថា ខ្លួនកំពុងត្រូវខ្មែរក្រហមកៀរឲ្យចូលព្រៃកូនខ្វែង ជាព្រៃក្រាស់ដែលមនុស្សកម្រទៅដល់អស់រយៈពេលជាងបីឆ្នាំមកហើយ ។

ប្រជាជនដែលឡើងមកពីតំបន់៥ ផ្នែកខាងក្រោម ចាប់ពីស្រមោច ដូនប្រែង ភូមិស្រែះ រហូតដល់ព្រះនេត្រព្រះ រោលជ្រូកប្រេប និងទៀនកាំ ត្រូវខ្មែរក្រហមកៀរសំដៅភ្នំដងរែក ប៉ុន្តែគេអនុញ្ញាតឲ្យឈប់មួយស្របក់ ដើម្បីទុកពេលឲ្យប្រជាជនដាំបាយហូប ព្រោះគេយល់ពួកគេធ្វើដំណើរកាន់តែឆ្ងាយពីកងទ័ពវៀតណាម ។ នៅពេលម៉ោងប្រហែល១២ថ្ងៃត្រង់ ខ្ញុំក៏លួចខ្សិបប្រាប់អ្នកដែលស្គាល់គ្នាថា សូមកុំទៅលើទៀតពួកវាកៀរឲ្យទៅស្លាប់ គ្មានអ្វីហូបក្រៅពីស្លឹករងៀងនោះទេ សូមបងប្អូនកុំជឿពួកវា ។ នៅពេលនោះកម្មាភិបាល ប៉ុល ពត ជិះសេះយាមប្រជាជន ដោយស្ពាយកាំភ្លើងនៅលើស្មា ព្រោះខ្លាចប្រជាជនបកទៅក្រោយវិញ ។ ពេលដែលកងយោធាខ្មែរក្រហមនាំគ្នាសម្រាកបាយថ្ងៃត្រង់ ជាឱកាសល្អខ្ញុំក៏បានបបួលអ្នកភូមិមួយចំនួនត្រឡប់ទៅកាន់ផ្លូវជាតិលេខ៦វិញ ដើម្បីត្រឡប់ទៅស្រុក ។

នៅតែភ័យខ្លាច

ខ្ញុំភ័យណាស់ ប៉ុន្តែខ្ញុំមិននិយាយធ្វើឲ្យអ្នកផ្សេងទៀតបាក់ទឹកចិត្ត ចេះតែដើរទៅមុខទាំងព្រលឹងចុងសក់ រត់ចុះតាមផ្លូវកាត់តម្រង់ទៅរកបឹងឲ្យបានឆាប់ ដើម្បីលាក់ខ្លួនក្នុងព្រៃស្មៅដែលដុះយ៉ាងល្អ ទាំងគុម្ពៗមានកម្ពស់លិចក្បាលមនុស្ស ។ ប៉ុន្តែទោះបីខ្ញុំខំដើរយ៉ាងណាពេលងាកទៅក្រោយនៅតែឃើញ ភូមិត្រពាំងថ្មនៅជិតបង្កើយ ព្រោះវាវាលពេក មើលពីណាក៏ឃើញដែរ ។ យើងខំដើរឡើងបែកញើសរហាមព្រោះយល់ថា ទោះបីយើងចេញដំណើរប្រហែលជាងបីគីឡូម៉ែត្រពីភូមិក៏ដោយ ក៏យើងមិនអាចរត់រួចពីជើងសេះបានដែរ ប្រសិនបើពួកវាមើលឃើញយើង ។ យើងនៅតែតម្រង់ដើរទៅមុខទៀតដូចជាមិនអស់កម្លាំងប៉ុន្មាន ព្រោះយើងបានហូបបាយឆ្អែត តាំងពីជាងមួយសប្តាហ៍មកហើយ ។ ពេលនោះ យើងដើរឆ្លងកាត់បឹងជាច្រើនអន្លើ តាមជ្រលងដានជើងអ្នករកត្រី បត់បែនចុះឡើងកាត់ភក់ជុំងខ្លះ កាត់ដីស្ងួតខ្លះរហូតមកដល់ប៉ែកឦសានភូមិទៀនកាំដែលស្ថិតនៅចំពីមុខយើងប្រហែល២គីឡូម៉ែត្រ ។ យើងសាកល្បងមើលទៅក្រោយ លុះត្រាតែមើលឃើញភូមិត្រពាំងថ្ម ក្លាយជាពណ៌ប្រផេះ ដូចជាដុំផ្សែង ។ម្តងនេះពួកយើងមានទំនុកចិត្តលើខ្លួនឯងថា បើពួកវាតាមយើងទៅដល់ភូមិរហាលល្មម នៅទីនោះមានកងទ័ពវៀតណាម និងកងទ័ពរណសិរ្សកំពុងជិះលើរថយន្តតាមបណ្តោយផ្លូវ លាន់ឮស្នូរគគ្រឹកទាំងខ្សែៗ ។ លុះមានទំនុកចិត្តហើយពួកយើងក៏នាំគ្នាឈប់សម្រាកមួយសន្ទុះ អ្នកខ្លះអង្គុយមូរថ្នាំជក់ អ្នកខ្លះដើរចេញពីកន្លែងនេះដើម្បីទៅរកទឹកនៅម្តុំទីជិតនោះផ្សើមបំពង់ក យើងឈប់នៅកន្លែងមួយចម្ងាយពីជើងទំនប់ទៀនកាំប្រហែល៥០ម៉ែត្រ ។ យើងអង្គុយនៅក្នុងបាតប្រឡាយ ដែលបុកត្រង់ស្ពានមួយខាងកើតភូមិរហាល យើងមិនហ៊ានអង្គុយជិតជើងទំនប់ ព្រោះខ្លាចពួកខ្មែរក្រហមផ្សេងទៀត ដែលចេញពីភូមិទៀនកាំដើរតាមផ្លូវដោយចៃដន្យឃើញពួកយើងហើយសម្លាប់ចោល ។

យើងអង្គុយអស់រយៈពេល២០នាទី ជុំនុំគ្នាហើយគិតតែរៀងៗខ្លួនប្រកបដោយក្តីព្រួយបារម្ភខ្លាចតែវង្វេង រកបងប្អូនមិនឃើញ ។ យើងនាំគ្នាដើរតាមបាតប្រឡាយដែលគ្មានទឹក គឺមានតែស្មៅដើមរឹង ឈរច្រូង ហើយដុះក្រាស់នៅតាមភ្លឺប្រឡាយទាំងសងខាងបិតបាំងយើងដែលដើរជាខ្សែមុខក្រោយប្រហែលជាង១០នាក់ ។ ពេលនោះ គ្មាននរណាម្នាក់បានឃើញពួកយើងឡើយ រហូតដល់ឡើងផ្លូវជាតិរួចហើយ យើងក៏ចូលជាមួយហ្វូងមនុស្ស

ដែលកំពុងធ្វើដំណើរយ៉ាងសកម្មដើម្បីទៅស្រុកកំណើត ។

សុភមង្គលមិនពិតប្រាកដ

ពេលនោះ យើងធ្វើដំណើរលើកំណាត់ផ្លូវប្រហែល២០គីឡូម៉ែត្រ ក្នុងរាត្រីយប់ងងឹតមកដល់ផ្លូវត្រឡែងកែងរវាងផ្លូវជាតិលេខ៦ និងផ្លូវលំទៅភូមិចក្រី និងរពេលជ្រូក ។ នៅទីនោះ យើងឃើញមនុស្សកកកុញបោះជំរំនៅទីនោះ សម្លេងឮទ្រហឹង ដូចបុណ្យកឋិន ពេលនោះខ្ញុំ និងអ្នករួមដំណើរជាមួយបានដើររកមើលហ្វូងមនុស្សដ៏ច្រើនណែនណាន់ ។ មានអ្នកខ្លះកំពុងដាំស្ល ខ្លះទៀតកំពុងហូបបាយវង់ៗ ។ ខ្ញុំក៏ខំឱនដាក់ភ្នែកសម្លឹងមើលក្រែងមានបងប្អូនស្គាល់ ។ លុះដល់ម៉ោង៩យប់ មានអ្នកខ្លះដេក ខ្លះទៀតនៅអង្គុយ ខ្លះទៀត ដោយរោយជើង ដេកទទឹងទទែងក្បាលកើយបង្គិចខោអាវ នៅលើផ្លូវដើរតែម្តង ។

នៅទីបំផុត ខ្ញុំក៏បានរកឃើញគ្រួសារខ្ញុំកំពុងអង្គុយហូបបាយនៅក្បែរគល់ដូងមួយ ប៉ុន្តែពុំឃើញមានម្ហូបទេ ដោយសេចក្តីត្រេកអរឥតឧបមា នៅរាត្រីនោះយើងកំពុងគិតថា សេចក្តីសប្បាយរបស់យើងមានលក្ខណៈជាការសប្បាយបណ្តោះអាសន្ន ព្រោះជាការជួបជុំគ្នានៅកណ្តាលវាលមួយរយៈពេលខ្លី ព្រោះយើងត្រូវឆ្លងកាត់ឧបសគ្គជាច្រើនទៅថ្ងៃមុខ ដូច្នេះនេះមិនមែនជាសុភមង្គលរបស់យើងទេ ។ តាមពិតក្រុមគ្រួសារខ្ញុំនៅទីនោះ និងនៅរហូតលុះគ្រាជួបជុំបងប្អូនដែលពុំដឹងថានៅរស់តាមសហករណ៍ផ្សេងៗត្រឡប់មកជួបជុំគ្នាវិញ ។ ក្រោយពីសំណេះសំណាលពីអ្វីដែលយើងអាចនៅមានជីវិតបានរហូតមកទល់ពេលនោះ យើងក៏ចាត់ចែងធ្វើម្ហូបដូចជា ពិធីជប់លៀងមួយ ដោយធ្វើទាដែលចាប់ពីសហករណ៍ដាក់ស្ងោរនឹងដ្តិលទឹកមួយ ប៉ុន្តែទានោះឆ្អិនតែពោះ ចំណែកខាងខ្នងនៅឆៅ ព្រោះពុំមានគម្របគ្រប ។ យើងនាំគ្នាបេះហូបតែសាច់កន្លែងណាដែលឆ្អិនប៉ុណ្ណោះ ។

ផ្លូវបំបែក

នៅពេលដែលដឹងថា កងទ័ពវៀតណាមបើកការវាយលុកកាន់តែជ្រៅចូលមកក្នុងប្រទេស ខ្មែរក្រហមបានភៀសខ្លួនទៅកាន់ព្រំដែនប៉ែកខាងលិច ដោយកៀរប្រជាជនរាប់ម៉ឺននាក់នៅតំបន់ចុងកាត់ មាត់ញាក់ទៅជាមួយផងដែរ ។ នៅថ្ងៃ៧ មករា ប្រជាជនខ្មែរដែលបានរំដោះនឹកស្មានថា បានទទួលសេរីភាពឡើងវិញត្រូវវងទុក្ខវេទនា និងព្រាត់ប្រាសគ្នាម្តងទៀតដោយរត់ឡើងភ្នំ កាត់ព្រៃភ្នំក្រមថ្ម ត្រូវដាច់ពោះ ព្រោះនៅលើកំពូលភ្នំដោយគ្មានអាហារ ដោយគ្មានទឹកផឹក ព្រោះមិនស្គាល់ភូមិសាស្ត្រដែលក្នុងករណីខ្លះ ត្រូវវង្វេងនៅក្នុងព្រៃស្លាប់ដោយដាច់អាហារ ឬសត្វសាហាវយាយី ។

ប្រជាជនមួយចំនួនទៀត ត្រូវវងគ្រាប់កាំភ្លើងនៅកណ្តាលសមរភូមិប្រយុទ្ធរវាងកងទ័ពវៀតណាម និងខ្មែរក្រហម ។ ប្រជាជនជម្លៀសនេះមានពីរប្រភេទមានប្រជាជនថ្មី និងប្រជាជនមូលដ្ឋាន ។ ប្រជាជនថ្មីដែលស្អប់លទ្ធិកុម្មុយនីស្តមិនចូលចិត្តខ្មែរក្រហមបានរកផ្លូវវិលត្រឡប់ថយក្រោយមករកស្រុកកំណើតដើម្បីជួបជុំបងប្អូនត្រូវវងទុក្ខវេទនាមួយគ្រាទៀតដោយសារដាច់ស្បៀង រហូតដល់អារសាច់ខ្មោចធ្វើជាអាហារ ធ្វើយ៉ាងណាដើម្បីបានមកដល់ខេត្តមួយចំនួនដែលជាស្រុកកំណើត ដោយទុកចោលប្តី ឬប្រពន្ធនៅលើភ្នំដែលកំពុងមានជំងឺគ្រុនចាញ់ញាំញីមិនអាចបញ្ជិះកន្លារួច ដោយសារតែកូនតូចៗមកជាមួយ ។ ពេលមកដល់ស្រុកភូមិវិញ បានជួបជុំបងប្អូននិយាយថា ដូចជាកើតមកម្តងទៀត ។ ម្នាក់ៗបាននិទានសាច់រឿងរបស់គេដែលជារឿងកំសត់វេទនាខុសៗគ្នាជូនបងប្អូនស្តាប់ ហើយនាំគ្នាអង្គុយយំខ្សឹកខ្សួលដោយក្តីស្រណោះស្រណោក ។ ដូចជា មានអ្នកខ្លះដាច់ចិត្តទុកប្តី ឬប្រពន្ធនៅលើភ្នំនាំយកតែកូនត្រឡប់មកស្រុក រឿងសោកនាដកម្មនៃប្រជាជនខ្មែរនៅពេលនោះ មានការព្រាត់ប្រាសធ្ងន់ធ្ងរ ជាងសាច់រឿងនាងបដាចារទៅទៀត ។ ចំណែកឯប្រជាជនថ្មីមួយចំនួនដែលដឹងថាអង្គការសហប្រជាជាតិបានបើកជំរំដោយមានការផ្គត់ផ្គង់គ្រប់បែបយ៉ាង ក៏ភៀសខ្លួនចេញពីតំបន់ជម្លៀសដោយមិនវិលត្រឡប់ទៅស្រុកកំណើត ព្រោះផ្អែតចិត្តនឹងការវេទនាហួសនិស្ស័យដែលខ្មែរក្រហមស្រវឹងនឹងមនោគមវិជ្ជាសម្លាប់រង្គាលខ្មែរគ្នាឯងនៅលើទឹកដីមួយ ដែលព្រះពុទ្ធសាសនាបានចាក់ឫសគល់រាប់ពាន់ឆ្នាំមកហើយ ពិតជាគ្មាននរណាមួយជឿថារបបនេះនឹងកើតមានយ៉ាងដូច្នេះ ។ នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ប្រជាជនក៏ប្តេជ្ញាគេចចេញឲ្យឆ្ងាយទាន់មានឱកាស ដើម្បីទៅរស់នៅក្នុងប្រទេសទីបីដែលគេជឿថានឹងមានអនាគតភ្លឺស្វាងសម្រាប់គ្រួសារ ។ គ្រាន់តែរំដោះភ្លាមមិនបង្អង់យូរ ប្រជាជនក៏នាំគ្នាទាំងហ្វូងៗ តម្រង់ទៅកាន់ព្រំដែនតាមច្រកប៉ោយប៉ែត និងច្រកផ្សេងទៀត ដែលគេយល់ថា

នៅជិតដើម្បីចូលទៅរស់នៅជាបណ្តោះអាសន្ននៅតាមជំរំក្នុងទឹកដីថៃ ។ ចំណែកពួកខ្មែរក្រហមដែលបាត់បង់ អំណាចបានខិតខំប្រមូលបំណែកទ័ពដែលនៅសេសសល់ពីការបំផ្លាញរបស់កងទ័ពវៀតណាម ដើម្បីដុំកម្លាំងឡើងវិញ តស៊ូវាយបកប្រឆាំងនឹងកងទ័ពវៀតណាមដោយយកជួរភ្នំដងរែកធ្វើជាមូលដ្ឋានបង្អែកបន្ទាប់ពីត្រាច់ចរវិលវល់តាមផ្លូវបត់បែនដ៏វែងឆ្ងាយ នៅក្រោមកំដៅថ្ងៃប្រកបដោយការហេវហត់អស់រយៈពេលជាច្រើនខែឆ្លងកាត់ជួរភ្នំក្រវាញ និងជួរភ្នំដងរែកនេះគឺជាការតស៊ូបដិវត្តន៍លើកទីពីររបស់ខ្មែរក្រហមដែលប្រកបដោយគ្រោះថ្នាក់ ។

នៅក្រោយថ្ងៃ៧ មករា ឆ្នាំ១៩៧៩ មានប្រជាជនជនខ្មែរភៀសខ្លួនប្រហែល៣សែននាក់ បានភៀសខ្លួនទៅកាន់ព្រំដែនខ្មែរ-ថៃ ដែលរស់នៅតាមជំរំចំនួន៧៨កន្លែងដែលបែងចែកជា៣ក្រុមគឺ ជំរុំលោកតា សឺន សាន រណសិរ្សជាតិរំដោះប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ ជំរំខ្មែរក្រហម និងជំរំរបស់រាជានិយមហ៊ុនស៊ីនប៉ិច ។ បើប្រៀបធៀបពីជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជន ការរស់នៅតាមជំរំមានជីវភាពល្អជាងការរស់នៅក្នុងប្រទេសក្នុងឆ្នាំ១៩៧៩ ។

ការធ្វើដំណើរត្រឡប់ទៅស្រុក

នៅក្រោយថ្ងៃ៧ មករា ប្រជាជនជម្លៀសបានរួចផុតពីគុកឥតជញ្ជាំង ហើយជាពេលមួយដែលលេចឡើងនូវការព្រាត់ប្រាស និងការឈឺចាប់ ។ សមាជិកគ្រួសារខ្ញុំប្រហែល១០នាក់ បាត់បង់ជីវិតដោយដាច់អាហារ និងជំងឺនៅតាមសហករណ៍នៅភូមិភាគពាយ័ព្យ ។ ខ្ញុំបាត់ដំណឹងគាត់នៅពេលដែលមានស្ថានភាពជ្រួលច្របល់នៅភ្នំពេញ និងពេលដែល ប៉ុល ពត ជម្លៀសយ៉ាងតក់ក្រហល់ ។ នៅសម័យកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យប្រជាជនបានស្លាប់ដោយប្រការផ្សេងៗ ប៉ុន្តែការស្លាប់ដោយដាច់ពោះជាការស្លាប់ដែលវេទនា ដោយមុននឹងស្លាប់អ្នកជំងឺស្រែកទារកបាយ រកបបរ នំចំណីតាមតែការនឹកឃ្លាន ។ បងប្អូនដែលនៅជុំវិញអ្នកជំងឺបានត្រឹមសម្រក់ទឹកភ្នែកអាណិតអាសូរប៉ុណ្ណោះ ព្រោះពុំមានវិធីដោះស្រាយ ឬពុំមានរបស់របរសម្រាប់ដោះដូរយកអាហារ ។ សម្លេងប្អូនស្រែកទារបាយនៅតែឮនៅក្នុងត្រចៀករបស់ខ្ញុំរហូត ។

បន្ទាប់ពីស្នាក់នៅទីប្រជុំជនជប់អស់មួយយប់ ដើម្បីស៊ើបសួរដំណឹងបងប្អូនផ្សេងទៀត ស្អែកឡើងបន្ទាប់ពីហូបបាយព្រឹកហើយ យើងក៏ចាប់ធ្វើដំណើរមកទិសខាងលិចសំដៅទៅស្វាយស៊ីសុផុន ។ យើងអូសរទេះជាមួយសមាជិកគ្រួសារដែលនៅរស់សរុប២០នាក់ក្នុងគោលបំណងវិលទៅស្រុកកំណើតខាងប្រពន្ធនៅខេត្តតាកែវ ។ ក្នុងចម្ងាយផ្លូវតែ៥គីឡូម៉ែត្រពីជប់ទៅគោកពង្រស្ថិតក្នុងស្រុកព្រះនេត្រព្រះ យើងត្រូវធ្វើដំណើរពេញមួយថ្ងៃដោយផ្លូវទៅជប់មានចំណោតខ្លាំង ព្រោះនៅទីនោះមានភ្នំមួយ “ភ្នំជញ្ជាំង” ។ ម្យ៉ាងទៀត រទេះយើងធ្ងន់ និងមានអីវ៉ាន់សំពីងសំពោង ដូចជាខ្ទើយ កន្ទេល មុង ចានឆ្នាំង អង្ករ អំបិល ប្រហុកដែលយកបានពីរោងសហករណ៍ប៉ោយក្បឿង ក្រោយពេលកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមរត់ភៀសខ្លួនទៅកាន់ភ្នំដងរែករយៈពេល២ថ្ងៃមុនពេលកងទ័ពវៀតណាមចូលទៅដល់ទីនោះ ។

គោកលន់ ក្រោយរបបខ្មែរក្រហម

ក្រោយពីឈប់មួយស្របក់នៅលើចំណោតភ្នំ យើងបានចាប់ចេញដំណើរចុះចំណោតយ៉ាងស្រួលរហូតដល់សហករណ៍គោកលន់ ។ ពេលនោះ ខ្ញុំចង់ចូលជួបឪពុកមាម្នាក់ ប៉ុន្តែដោយសារភូមិនេះនៅជាប់នឹងផ្លូវជាតិ គាត់ក៏នាំគ្រួសារគាត់ចាកចេញទៅអស់ដោយបន្សល់ទុកតែផ្ទះខ្ទមប៉ុណ្ណោះ ។ គោកលន់ជាសហករណ៍ក្រខ្សត់ជាងគេនៅក្នុងចំណោមសហករណ៍នៅស្រុកព្រះនេត្រព្រះ ដីធ្លីនៅជុំវិញភូមិជាដីក្តាំង សូម្បីតែដំឡូងក៏គ្មានមើមដែរ គឺមានតែឫសប៉ុណ្ណោះ ។ ចំណែកស្រូវដែលដាំនៅតាមវាលស្រែខាងលិចភ្នំច្រប់ ក៏មិនបានផលល្អដែរ ។ នៅក្នុងភូមិនេះមានផ្ទះប្រហែលមួយរយខ្នងផ្ទះ នៅសល់អ្នករស់ជីវិតនៅលើផ្ទះមិនដល់២០ខ្នងផង គឺដោយសារអ្នកទាំងនោះសុទ្ធតែជាអ្នកពូកែខាងដោះដូររបស់របរដូចជា មាស ពេជ្រ ជាមួយអង្ករទើបអាចរស់បានដូច្នេះ ។

ភូមិគោកពង្រ

ដោយយល់ឃើញថា ខ្វះស្បៀងតាមផ្លូវ យើងក៏សម្រេចចិត្តទៅសម្រាកនៅគោកពង្រចំនួនពីរថ្ងៃដើម្បីបុកស្រូវទុកធ្វើស្បៀង ។ នៅតាមផ្លូវ យើងក៏បានចែកការងារគ្នា ដោយខ្លះដើររកស្រូវ ខ្លះទៀតដើររកម្ហូប និងត្រូវចុះដើរពីផ្លូវជាតិប្រហែល៥ទៅ៦គីឡូម៉ែត្ររកទីតាំងទាំងនោះ ។ ពេលនោះ មនុស្សដើរបាចសាចពេញវាល ។ យើងមិនលើកលែងថាសត្វតូច ឬធំទេ សូម្បីតែ សត្វសេះ គោ ក្របី ក៏ចាប់មកធ្វើម្ហូបដែរ ។ នៅភូមិឈ្មួ បងថ្លៃខ្ញុំចាប់បាន

សេះ និងរកបានរទេះមួយ ប៉ុន្តែយើងមិនបានយកធ្វើម្ហូបទេ គឺទុកសម្រាប់ដឹកអីវ៉ាន់ ។ យើងបានធូរស្រាលកម្លាំងដោយសាររទេះសេះនេះ ។ នៅថ្ងៃបន្ទាប់ យើងត្រូវដាស់គ្នាឲ្យក្រោកតាំងពីម៉ោង៤ទៀប ភ្លឺ ដោយស្រីៗនាំគ្នារៀប បន្តាត់ភ្លើង លាងឆ្នាំង ដាំបាយ ធ្វើម្ហូបហូបបាយ មុនពេលចេញដំណើរ ។ ចំណែកប្រុសៗរៀបចំអីវ៉ាន់ដាក់លើរទេះមានកន្ទេលមុងនឹងអង្ករជាដើមឲ្យស្រេច ។

ភូមិសាលាក្រៅ

នៅម៉ោង៧ព្រឹក យើងចាប់ចេញដំណើររហូតដល់ថ្ងៃត្រង់ទើបទៅដល់សាលាក្រៅ ជាកែងផ្លូវឆ្ពោះទៅកាន់សង្កាត់ភាស ក្នុងស្រុកបន្ទាយឆ្មារ ។ ពីមុនខ្ញុំមិនដែលស្គាល់សាលាក្រៅទេ ប៉ុន្តែនៅចុងឆ្នាំ១៩៧៥ ខ្ញុំបានស្នាក់នៅទីនោះមួយរយៈដើម្បីលើកប្រព័ន្ធភ្លឺ ។ ពេលនោះ សាលាក្រៅនៅរក្សារូបរាងជាទីផ្សារមួយ ដោយនៅសល់ផ្ទះល្អៗលាយឡំនឹងផ្សារ នៅអមសងខាងផ្លូវជាតិលេខ៦ ។ រំលងតែបីឆ្នាំប៉ុណ្ណោះ អ្វីៗប្រែប្រួលស្ទើរមើលមិនស្គាល់ ខ្មែរក្រហមបានរុះរើផ្ទះអស់រលីងនៅសល់តែដើមដូងខ្លះៗប៉ុណ្ណោះ ។ ខ្ញុំស្រឡាញ់ទឹកដីសាលាក្រៅ ព្រោះស្រូវសន្ទូងនៅទីនោះផ្តល់ទិន្នផលខ្ពស់ ថែមទាំងជាកន្លែងសម្បុកត្រីស្រែដ៏មានរសជាតិ ជាពិសេស គឺត្រីអណ្តែង ។ គ្រាន់តែយើងយកមងចាស់ៗទៅរាយតាមចន្លោះគុម្ពស្រូវ នៅខែកត្តិកក៏ជាប់ត្រីដោះមិនឈ្នះ ម្យ៉ាងទៀតយើងអាចធ្វើអន្ទង ។ អនុស្សាវរីយ៍លើកប្រព័ន្ធភ្លឺនៅសាលាក្រៅបានដក់ជាប់នៅក្នុងអារម្មណ៍ជានិច្ច ។

ស្រុកកំណើត

នៅសម័យ ប៉ុល ពត ដោយសាធ្វើថ្នាំគ រាល់ពេល ការក្លែងប្រវត្តិរូប បានធ្វើឲ្យខ្ញុំបានរស់រានមានជីវិតមកដល់សព្វថ្ងៃ ។ សាច់ញាតិខ្ញុំបានជួបជុំគ្នាឡើងវិញ និងបានត្រឡប់មករស់នៅស្រុកកំណើតវិញ ។ ប៉ុន្តែរបបនេះបានធ្វើឲ្យខ្ញុំបាត់បង់បងប្អូន និងបាត់បង់នូវអ្វីៗដែលខ្ញុំធ្លាប់មានពីមុនមក ។ របបនេះបានបន្សល់នូវភាពភ័យខ្លាច តក់ស្លុត និងភាពទុរគតតោកយ៉ាក សម្រាប់ប្រជាជនកម្ពុជាដើម្បីរស់ឡើងវិញ ។

ស៊ីវ ធួន

ក្រុមទស្សនាវដ្តីស្វែងរកការពិត សូមថ្លែងអំណរគុណអស់ពីដួងចិត្តដល់លោកគ្រូ ស៊ីវ ធួន ដែលបានចែករំលែក និងសរសេររឿងរ៉ាវជីវិតផ្ទាល់ខ្លួនសម្រាប់ការបោះពុម្ពផ្សាយនេះ ។

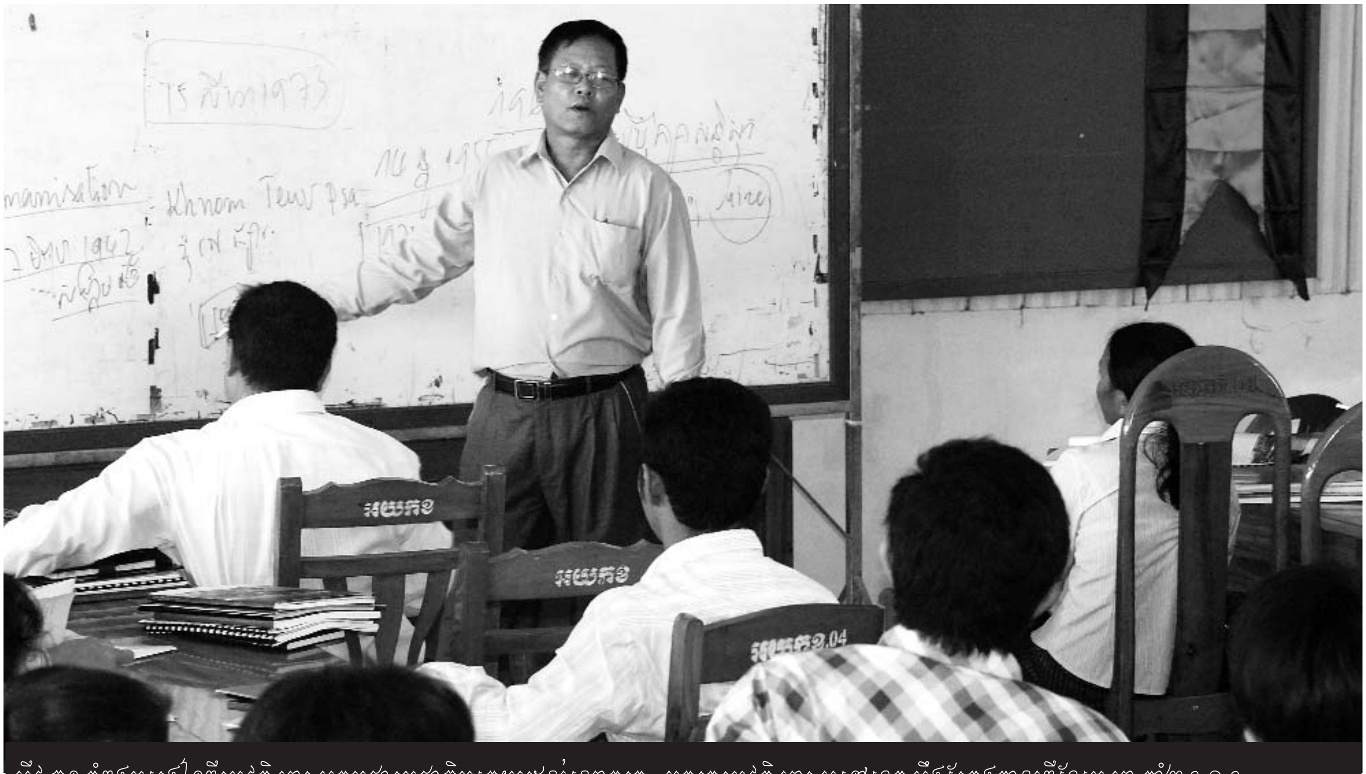

ស៊ីវ ធួន កំពុងបង្រៀនពីប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យដល់លោកគ្រូ-អ្នកគ្រូប្រវត្តិសាស្ត្រនៅខេត្តស្ទឹងត្រែងកាលពីខែមេសា ឆ្នាំ២០១០

ដំណឹងស្វែរកឪពុក និងបងប្អូន

នាងខ្ញុំឈ្មោះ ឃឹម ធារី អាយុ៥៦ឆ្នាំ សព្វថ្ងៃរស់នៅបុរីកីឡា សង្កាត់វាលវង់ ខណ្ឌ៧មករា រាជធានីភ្នំពេញ ។ សូមប្រកាសរកឪពុក និងបងប្អូនប្រុសស្រីដែលមានរាយនាមដូចខាងក្រោមៈ

១) ឈ្មោះ ឃឹម ខាន់ ត្រូវជាឪពុក ជាអតីតទាហាន លន់ នល់ និងជាកូនឈ្នួលរបស់ទ្រង់ ចាន់ រង្សី ។ នៅអំឡុងឆ្នាំ១៩៧៣ ឪពុកនាងខ្ញុំត្រូវខ្មែរក្រហមចាប់ខ្លួនពីបន្ទាយឈូកវ៉ា ហើយក៏បាត់ដំណឹងគាត់ចាប់តាំងពីពេលនោះមក ។

២) ឃឹម សុភាព ត្រូវជាប្អូនស្រី ជាអតីតសិស្សថ្នាក់ទី៤ទំនើប នៅសាលាទួលគោក ។ កាលពីរបបខ្មែរក្រហម សុភាព មានអាយុ១៦ឆ្នាំ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៧ សុភាព ត្រូវបានអង្គការចាត់តាំងឲ្យទៅធ្វើការនៅក្នុងកងចល័តតំបន់៥៤ ម្តុំភ្នំជីសូរ ហើយក៏បាត់ដំណឹងគាត់តាំងពីពេលនោះមក ។

៣) ឃឹម សាណារិន នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមមានអាយុ២៦ឆ្នាំ ។ បង ណារិន បានបាត់ខ្លួនក្នុងអំឡុងឆ្នាំ១៩៧៧ ។

៤) មាស ចំរើន ត្រូវជាបងប្រុសជីដូនមួយ ជាអតីតទ័ពអាកាស ។ ចំរើន បានបាត់ខ្លួនតាំងពីឆ្នាំ១៩៧៤ ពេលដែលគាត់ទៅរៀនបន្តនៅទីក្រុងបាងកក ។

បញ្ជាក់ ៖ មុនខ្មែរក្រហមទទួលជ័យជម្នះ ក្រុមគ្រួសាររបស់នាងខ្ញុំរស់នៅផ្សារកីឡូលេខ៤ សង្កាត់លេខ៣ ភ្នំពេញ ។ ក្រោយថ្ងៃ១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ គ្រួសាររបស់នាងខ្ញុំត្រូវខ្មែរក្រហមជម្លៀសទៅនៅភូមិមហាសាំង ស្រុកភ្នំស្រួច ខេត្តកំពង់ស្ពឺ ។ អាស្រ័យហេតុនេះ បើបងប្អូនណាបានស្គាល់ ឬឮឈ្មោះអ្នកដែលនាងខ្ញុំបានរៀបរាប់ សូមមេត្តាទាក់ទងមកនាងខ្ញុំតាមរយៈអាសយដ្ឋានខាងលើ ឬទំនាក់ទំនងតាមរយៈទូរស័ព្ទលេខ ០១៥ ៨៨២ ២៨២ ឬ ០១៦ ៨៧៦ ៦៩២ ឬ ០២៣ ២១១ ៨៧៥ ។

ដំណឹងស្វែរកបងស្រី

នាងខ្ញុំឈ្មោះ ហ៊ឹម ថន អាយុ៥៨ឆ្នាំ រស់នៅភូមិសណ្តោ ឃុំដាងទង ស្រុកត្រាំកក់ ខេត្តតាកែវ សូមប្រកាសស្វែរកប្អូនប្រុសឈ្មោះ ហ៊ឹម ញ៉ាយ ដែលបានបាត់ខ្លួន ក្រោយពីចាកចេញពីភូមិកំណើតទៅធ្វើជានិរសារនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមតាំងពីអាយុ១១ឆ្នាំ ។ ឪពុកនាងខ្ញុំឈ្មោះ បូរ ម្តាយឈ្មោះ ថាន់ ។ នាងខ្ញុំមានបងប្អូន ៦នាក់គឺៈ ១) ហ៊ឹម មុំ (ស្រី) ២) ហ៊ឹម ឡី (ស្រី) ៣) នាងខ្ញុំ ៤) ហ៊ឹម ញីវ (ប្រុស) ៥) ហ៊ឹម ញ៉ាយ (បាត់ខ្លួន) និង ៦) ហ៊ឹម ទូច ភេទស្រី (ស្លាប់) ។ ហ៊ឹម ញ៉ាយ ត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យធ្វើជានីរសារជាមួយមេកងចល័តឈ្មោះ ញ៉ី ហៀង នៅភូមិសណ្តោ ឃុំដាងទង នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ហើយបានធ្វើដំណើរទៅតាមកងចល័តរហូត ។ ក្រោយពីរបបខ្មែរក្រហមដួលរលំទៅនៅឆ្នាំ១៩៧៩ ប្អូនប្រុស ហ៊ឹម ញ៉ាយ ធ្លាប់ផ្តល់ដំណឹងមកគ្រួសារម្តងតាមរយៈឪពុកមាថា បានទៅធ្វើជាជាងតខ្សែភ្លើងនៅភ្នំពេញ ។ ក្រោយមក ខ្ញុំឮដំណឹងថា ប្អូនប្រុស ញ៉ាយ បានផ្លាស់មកធ្វើការនៅកំពតវិញ ប៉ុន្តែមិនបានត្រឡប់មកស្រុកកំណើតទេ ដោយសារស្រុកកំណើតមិនទាន់មានសន្តិភាព ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក នាងខ្ញុំបាត់ដំណឹងប្អូនប្រុសរហូតមកទល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

អាស្រ័យហេតុនេះ ប្រសិនបើបងប្អូនណាបានទទួលដំណឹងឬធ្លាប់បានស្គាល់ឈ្មោះ ហ៊ឹម ញ៉ាយ សូមទាក់ទងមកមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាតាមរយៈទូរស័ព្ទលេខ ០២៣ ២១១ ៨៧៥ ឬ ០១៦ ៨៧៦ ៦៩២ អាស័យដ្ឋានផ្ទះលេខ ៦៦ មហាវិថីព្រះសីហនុ រាជធានីភ្នំពេញ ។

សូមអរគុណ!

សៀវភៅរំឭកវិញ្ញាណក្ខន្ធអ្នកដែលបានស្លាប់ នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម

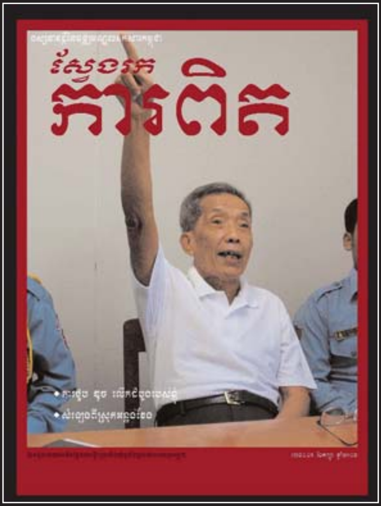

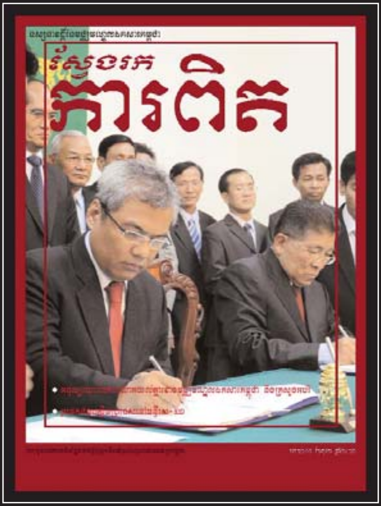

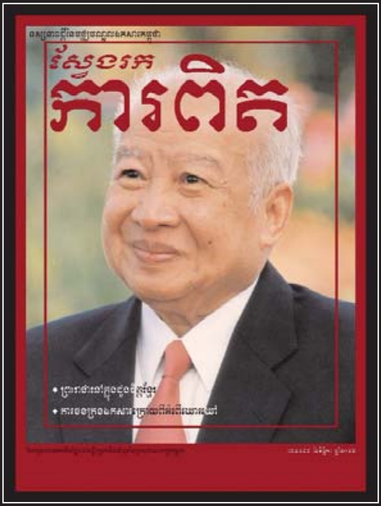

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា គ្រោងនឹងបោះពុម្ពផ្សាយនូវសៀវភៅមានកត់ត្រាឈ្មោះរបស់អ្នកដែលស្លាប់បាត់បង់ជីវិតនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ កន្លងមក មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានចងក្រងនូវឈ្មោះអ្នកដែលស្លាប់ជាង១លាននាក់រួចមកហើយ ។ ប្រសិនបើលោកយាយ លោកតា អ៊ំ ពូ មីង ប្រាថ្នាចង់ឲ្យឈ្មោះសមាជិកក្រុមគ្រួសារដែលបានស្លាប់បាត់បង់ជីវិតមាននៅក្នុងសៀវភៅនេះ សូមទាក់ទងមកកាន់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាតាមរយៈ អេង កុកថាយ ទូរស័ព្ទលេខ ០១២ ៩៥៥ ៨៥៨ ឬ អ៊ីម៉ែល ៖ តរុតហក្សៀកតហាយ2ដចចាម ។ៀរង ឲ្យបានឆាប់រហ័សតាមពេលវេលាដែលអាចធ្វើទៅបាន ។

សូមផ្តល់ព័ត៌មានដូចខាងក្រោម៖

១) ឈ្មោះអ្នកប្រកាសប្រាប់, ២) តើមានបងប្អូនបង្កើតរួមទាំងឪពុកម្តាយស្លាប់ប៉ុន្មាននាក់នៅក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម? ៣) ឈ្មោះអ្នកស្លាប់, ៤) ភេទអ្នកស្លាប់, ៥) អាយុអ្នកស្លាប់ (បើអាចចាំបាន), ៦) ត្រូវជាអ្វីនឹងអ្នកប្រកាស (ឧទាហរណ៍៖ ឪពុក ម្តាយ បងប្រុស ប្អូនប្រុស បងស្រី ឬប្អូនស្រី), ៧) សាច់រឿងទាក់ទងនឹងការស្លាប់ (ឧទាហរណ៍៖ ស្លាប់នៅទីណា? មូលហេតុអ្វី?), ៨) វត្ថុតាងទាក់ទងនឹងអ្នកស្លាប់ (ឧទាហរណ៍៖ រូបថត ឯកសារ ឬវត្ថុផ្សេងៗ), ៩) ព័ត៌មានសម្រាប់មជ្ឈមណ្ឌលទាក់ទង (ឧទាហរណ៍៖ លេខទូរស័ព្ទ អាស័យដ្ឋាន) ។

ប្រសិនបើចង់ស្វែងរកអ្នកដែលបាត់ខ្លួនសូមផ្តល់ព័ត៌មានខាងក្រោម៖

១) ឈ្មោះអ្នកបាត់ខ្លួន, ២) ភេទ, ៣) អាយុ, ៤) ត្រូវជាអ្វី, ៥) សាច់រឿងទាក់ទងនឹងការបែកគ្នា, ៦) វត្ថុតាងទាក់ទងនឹងអ្នកបាត់ខ្លួន (ឧទាហរណ៍៖ រូបថត ឯកសារ ឬវត្ថុផ្សេងៗ) ។

ដើម្បីយុត្តិធម៌និងការចងចាំ
ដែលជាមូលដ្ឋានដ៏សំខាន់ក្នុងការផ្សះផ្សាជាតិ

ឧបត្ថម្ភការបោះពុម្ពផ្សាយដោយរដ្ឋាភិបាលសហរដ្ឋអាមេរិក
អនុញ្ញាតឲ្យបោះពុម្ពផ្សាយដោយក្រសួងព័ត៌មាននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ប្រកាសទេសរដ្ឋមន្ត្រីនិងរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មានលេខ ០២៩១ពម.៩៩ចុះថ្ងៃទី២ ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៩៩

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ៖ ការិយាល័យព័ត៌មានសាធារណៈ
ផ្ទះលេខ ៦៦, មហាវិថីព្រះសីហនុ ភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ទូរស័ព្ទ ៖ (៨៥៥) ២៣ ២១១ ៨៧៥ ទូរសារ ៖ (៨៥៥) ២៣ ២១០ ៣៥៨

DC-Cam/PIR : #66 ◆ Preah Sihanouk Blvd ◆ Phnom Penh ◆ Cambodia ◆ Tel: (855) 23 211 875 ◆ Fax: (855) 23 210 358 ◆ dccam@online.com.kh ◆ www.dccam.org.
A magazine of the Documentation Center of Cambodia: Searching for the truth. ◆ Number 156, December 2012 ◆ Funded by USA.
Licensed by the Ministry of Information of the Kingdom of Cambodia, Prakas No.0291 P.M/99, 2 August 1999.